

**T.C.
MERSİN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ
ANABİLİM DALI**

**TÜM İNSANLIKLA ÖZDEŞLEŞMENİN ÖZNEL İYİ OLUŞ,
PSİKOLOJİK İYİ OLUŞ VE FİZİKSEL SAĞLIK İLE
İLİŞKİSİNDE TEMEL PSİKOLOJİK İHTİYAÇLARIN ROLÜ**

Doktora Tezi

**Hazırlayan
ZAFER GÜNEY ÇAĞIŞ**

**Danışman
Doç. Dr. Habibe Tuğba EROL KORKMAZ**

EYLÜL - 2023, MERSİN

**T.C.
MERSİN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ
ANABİLİM DALI**

**TÜM İNSANLIKLA ÖZDEŞLEŞMENİN ÖZNEL İYİ OLUŞ,
PSİKOLOJİK İYİ OLUŞ VE FİZİKSEL SAĞLIK İLE
İLİŞKİSİNDE TEMEL PSİKOLOJİK İHTİYAÇLARIN ROLÜ**

Doktora Tezi

**Hazırlayan
ZAFER GÜNEY ÇAĞIŞ
ORCID No: 0000-0001-8795-9000**

**Danışman
Doç. Dr. Habibe Tuğba EROL KORKMAZ
ORCID No: 0000-0002-0696-931X**

EYLÜL - 2023, MERSİN

ÖZET

TÜM İNSANLIKLA ÖZDEŞLEŞMENİN ÖZNEL İYİ OLUŞ, PSİKOLOJİK İYİ OLUŞ VE FİZİKSEL SAĞLIK İLE İLİŞKİSİNDE TEMEL PSİKOLOJİK İHTİYAÇLARIN ROLÜ

Bu tez, insanlık kimliğinin gruplar arası etkilerinin ötesine uzanmayı hedeflemektedir. Bu nedenle bu tezin temel amacı, insanlık kimliği ile öznel, psikolojik ve fiziksel iyi oluş arasındaki ilişkiyi ve bu ilişkide temel psikolojik ihtiyaçların aracı rolünü incelemektir. Tez iki bölümden oluşmaktadır. Tezin ilk bölümünde Türk kültüründe insanlık kimliğini ölçmek amacıyla Tüm İnsanlıkla Özdeşleşme Ölçeği'nin iki versiyonu Türkçeye uyarlanmıştır. Ölçme aracının bir versiyonu değişmeden kalırken diğeri Türkiye bağlamına özgü kültürel değerleri de içerecek şekilde düzenlenmiştir. Ölçeğin iki versiyonunun psikometrik özelliklerini incelemek amacıyla yaşları 18 ile 35 ($Ort = 21.27$, $SS = 2.64$) arasında değişen 229 üniversite öğrencisinden (%75.1'i kadın) toplanan veriler kullanılarak açımlayıcı faktör analizi (AFA) yürütülmüştür. Benzer şekilde Türkiye'nin çeşitli şehirlerinde yaşayan ve yaşları 18 ile 54 ($Ort = 32.26$, $SS = 0.54$) arasında değişen 220 katılımcının (%57.7'si erkek) verileri kullanılarak doğrulayıcı faktör analizi (DFA) yürütülmüştür. Yürütülen faktör analizleri, ölçeğin her iki Türkçe versiyonu için iç tutarlılığı yüksek, iki faktörlü bir yapı ortaya koymuştur. Tezin ikinci bölümünde tüm insanlıkla özdeşleşme ile öznel iyi oluş, psikolojik iyi oluş ve fiziksel sağlık arasındaki ilişkide özerklik, yeterlik ve ilişkiselliğin aracı rolü incelenmiştir. İkinci çalışmanın katılımcıları Türkiye'nin çeşitli şehirlerinde yaşayan, yaşları 18 ile 70 arasında değişen ($Ort = 29.53$ $SS = 8.67$) 552 yetişkinden (%60'ı kadın) oluşmuştur. Yapısal eşitlik modeli analizleri, tüm insanlıkla özdeşleşme ile öznel iyi oluş, psikolojik iyi oluş ve fiziksel sağlık arasındaki ilişkiye özerklik, yeterlik ve ilişkiselliğin aracılık ettiğini açığa çıkarmıştır. Mevcut tezin bulguları, Tüm İnsanlıkla Özdeşleşme Ölçeği'nin her iki versiyonunun Türkiye kültüründe kullanılabilecek düzeyde uygun psikometrik değerlere sahip olduğunu göstermiştir. Ayrıca bulgular, tüm insanlıkla özdeşleşmenin öznel iyi oluş ve psikolojik iyi oluş ile pozitif yöndeki ilişkisinin ve fiziksel sağlık problemleriyle negatif yöndeki ilişkisinin, artan temel psikolojik ihtiyaçların doyumu ile açıklandığını göstermiştir. Bu tez, insanlık kimliğinin gruplar arası ilişkiler üzerindeki etkilerinin ötesinde psikolojik etkilerini açığa çıkarmıştır.

Anahtar Kelimeler: İnsanlık Kimliği, Tüm İnsanlıkla Özdeşleşme, Öznel İyi Oluş, Psikolojik İyi Oluş, Fiziksel Sağlık.

Danışman: Doç. Dr. Habibe Tuğba EROL KORKMAZ, Psikoloji Anabilim Dalı, Mersin Üniversitesi, Mersin

ABSTRACT

THE ROLE OF BASIC PSYCHOLOGICAL NEEDS IN THE RELATIONSHIP OF IDENTIFICATION WITH ALL HUMANITY WITH SUBJECTIVE WELL-BEING, PSYCHOLOGICAL WELL-BEING AND PHYSICAL HEALTH

The main purpose of this thesis is to examine the relationship between human identity and subjective, psychological and physical well-being, and the mediating role of the basic psychological needs in this relationship. The thesis consists of two sections. In the first part of the thesis, two versions of the Identification with all Humanity Scale were adapted into Turkish to measure human identity in Turkish culture. While one version remained unchanged, the other was modified to incorporate cultural values specific to the Turkish context. To examine the psychometric properties of the two versions of the scale, exploratory factor analysis (EFA) was conducted using data collected from 229 students (%75.1 women) aged between 18 and 35 years ($Mean_{age} = 21.27$, $SD = 2.64$). Similarly, confirmatory factor analysis (CFA) was carried out using data from 220 participants (%57.7 men) with an age range of 18-54 years ($Mean_{age} = 32.26$ $SD = .54$) from various cities in Turkey. For both Turkish versions of the scale, the factor analytic approach yielded a two-factor structure with high internal consistency reliability. In the second part of the thesis, the mediation role of autonomy, competence and relatedness in the relationship between identification with all humanity and subjective well-being, psychological well-being and physical health was examined. The participants of the second study consisted of 552 adults (331 females, 221 males) residing in different cities of Turkey, and their ages ranged between 18 and 70 years ($Mean_{age} = 29.53$ $SD = 8.67$). The structural equation model analyses have indicated that autonomy, competence, and relatedness mediate the relationship between identification with all humanity and subjective well-being, psychological well-being, and physical health. The findings of the current study have revealed the importance of human identity beyond its potential positive effects on intergroup relations.

Keywords: Human Identity, Identification with All Humanity, Subjective Well-Being, Psychological Well-Being, Physical Health.

Advisor: Assoc. Prof. Dr. Habibe Tuğba EROL KORKMAZ, Department of Psychology, Mersin University, Mersin

TEŞEKKÜR

Öncelikle akademik yaşamımda her birinin önemli izleri olan sevgili Mersin Üniversitesi Psikoloji Bölümü ailesinin geçmiş ve mevcut her bir üyesine teşekkür ederim.

Tez yazım sürecinde ve öncesinde ihtiyacım olduğu her anda bana rehberlik eden sevgili tez danışmanım Doç. Dr. Habibe Tuğba EROL KORMAZ'a tüm emekleri için sonsuz teşekkür ederim. Tez izleme komitemde de yer alan, lisans eğitimimde ve sonrasında çok şey öğrendiğim Prof. Dr. Ünsal YETİM'e ve akademik hayatımdaki en büyük şansımın onunla tanışmak olduğunu düşündüğüm Doç. Dr. Murat YILDIRIM'a teşekkürlerimi borç bilirim.

Bana her daim destek olan sevgili hayat arkadaşım Bahar'a; güler yüzü, tatlı bakışıyla mutluluk ve enerji kaynağım canım oğlum Kuzey'e teşekkür ederim.

Her bir kişiyi hatırlamanın ve teşekkür etmenin imkânsız olduğunu biliyorum ve bu nedenle beni ben yapan başta annem, babam, kardeşlerim ve arkadaşlarım olmak üzere tanıdığım tüm insanlara, yaşadığım tüm olaylara, geçtiğim tüm yollara, gördüğüm tüm manzaralara, dokunduğum tüm nesnelere, aldığım her nefese... sonsuz teşekkür ederim. İyi ki vardınız ve iyi ki varsınız.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
İÇ KAPAK	i
ONAY	ii
ETİK BEYAN	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
TEŞEKKÜR	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar DİZİNİ	x
ŞEKİLLER DİZİNİ	xi
KISALTMALAR ve SİMGELER	xii
GİRİŞ	1
1. KURAMSAL ÇERÇEVE VE GÖRGÜL ARAŞTIRMALAR	3
1.1. Sosyal Kimlik	3
1.1.1. Sosyal Kimlik Kaynağı Olarak Sosyal Kategorizasyon	3
1.1.2. Kapsayıcı Sosyal Kimlikler	5
1.1.2.1. Kapsayıcı Sosyal Kimlik Olarak Tüm İnsanlıkla Özdeşleşme	6
1.1.3. Sosyal Kimlik ve İyi Oluş	8
1.2. Perspektif Alma	12
1.3. Sosyal Baskınlık	14
1.4. Gruplar Arası Kaygı	15
1.5. İyi Oluş	18
1.5.1. Hedonik İyi Oluş	18
1.5.2. Ödomanik İyi Oluş	20
1.6. Temel İhtiyaçlar	23
2.6.1. Temel Psikolojik İhtiyaçlar Kuramı	25
1.6.1.1. Özerklik İhtiyacı	26
1.6.1.2. Yeterlik İhtiyacı	28
1.6.1.3. İlişkisel İhtiyacı	29
1.6.2. Temel Psikolojik İhtiyaçlar ve İyi Oluş	29
2. BİRİNCİ ÇALIŞMA	32
2.1. Araştırmanın Amacı	32
2.2. Araştırmanın Hipotezleri	32
2.3. Araştırmanın Önemi	32
2.4. Yöntem	33
2.4.1. İşlem	33
2.4.2. Katılımcılar	33
2.4.2.1. Birinci Katılımcı Grubu	34
2.4.3. Veri Toplama Araçları	34
2.4.3.1. Kişisel Bilgi Formu	34
2.4.3.2. Tüm İnsanlıkla Özdeşleşme Ölçeği	34
2.4.3.3. Perspektif Alma Ölçeği	35
2.4.3.4. Sosyal Baskınlık Yönelimi Ölçeği	35
2.4.3.5. Gruplar Arası Kaygı Ölçeği	36
2.4.4. Verilerin analizi	36
2.5. Bulgular	36
2.5.1. Tüm İnsanlıkla Özdeşleşme Ölçeği'nin I. Formunun Faktöryel Yapısının Belirlenmesi	37

2.5.2. Tüm İnsanlıkla Özdeşleşme Ölçeği'nin II. Formunun Faktöryel Yapısı	39
2.5.3. Tüm İnsanlıkla Özdeşleşme Ölçeği'nin I. ve II. Formunun Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması	41
2.5.3.1. Tüm İnsanlıkla Özdeşleşme Ölçeği'nin I. ve II. Formuna İlişkin Doğrulamalı Faktör Analizleri	41
2.5.3.2. İkinci Katılımcı Grubu İçin Tüm İnsanlıkla Özdeşleşme Ölçeği'nin I. ve II. Formunun Güvenirlik Değerlerine İlişkin Bulgular	43
2.5.3.3. Tüm İnsanlıkla Özdeşleşme Ölçeği'nin I. ve II. formunun ölçüt bağımlı geçerlik çalışmalarına yönelik bulgular	44
2.5.3.3.1. Birinci Katılımcı Grubu İçin Tüm İnsanlıkla Özdeşleşme Ölçeği'nin I. ve II. Formlarının Diğer Değişkenlerle İlişkisi	44
2.5.3.3.2. İkinci Katılımcı Grubu İçin Tüm İnsanlıkla Özdeşleşme Ölçeği'nin I. ve II. Formlarının Diğer Değişkenlerle İlişkisi	47
2.5.3.4. Tüm İnsanlıkla Özdeşleşme Ölçeği'nin I. ve II. Formlarının Yordama Geçerliğine İlişkin Bulgular	49
2.5.3.4.1. İkinci Katılımcı Grubunda Tüm İnsanlıkla Özdeşleşmenin Perspektif Alma ve Gruplar Arası Kaygıyı Yordamasına İlişkin Regresyon Analizleri Bulguları	49
2.5.3.4.1.1. Tüm İnsanlıkla Özdeşleşmenin Perspektif Almayı Yordamasına İlişkin Regresyon Analizleri Bulguları	49
2.5.3.4.1.2. Tüm İnsanlıkla Özdeşleşmenin Gruplar Arası Kaygıyı Yordamasına İlişkin Regresyon Analizleri	56
2.6. Tartışma	63
3. İKİNCİ ÇALIŞMA	66
3.1. Araştırmanın Amacı	66
3.2. Araştırmanın Hipotezleri	66
3.3. Araştırmanın Önemi	67
3.4. Yöntem	67
3.4.1. İşlem	67
3.4.2. Katılımcılar	67
3.4.3. Veri Toplama Araçları	68
3.4.3.1. Kişisel Bilgi Formu	68
3.4.3.2. Tüm İnsanlıkla Özdeşleşme Ölçeği	68
3.4.3.3. Temel Psikolojik İhtiyaçlar Ölçeği	68
3.4.3.4. Öznel İyi Oluş Ölçümü	69
3.4.3.4.1. Pozitif-Negatif Duygulanım Ölçeği	69
3.4.3.4.2. Yaşam Doyumu Ölçeği	69
3.4.3.5. Psikolojik İyi Oluş Ölçeği	69
3.4.3.6. Fiziksel Sağlık Ölçeği	70
3.4.4. Verilerin Analizi	70
3.5. Bulgular	70
3.5.1. Çalışmanın değişkenlerine yönelik betimleyici istatistikler ile çalışmanın değişkenleri arasındaki ilişkiler	70
3.5.2. Aracılık Analizleri	73
3.5.2.1. Tüm insanlıkla özdeşleşmenin öznel iyi oluş, psikolojik iyi oluş ve fiziksel sağlık ile ilişkisinde özerkliğın aracı rolü	76
3.5.2.2. Tüm insanlıkla özdeşleşmenin öznel iyi oluş, psikolojik iyi oluş ve fiziksel sağlık ile ilişkisinde yeterliğin aracı rolü	79
3.5.2.3. Tüm insanlıkla özdeşleşmenin öznel iyi oluş, psikolojik iyi oluş ve fiziksel sağlık ile ilişkisinde ilişkiselliğin aracı rolü	82
3.6. Tartışma	85

SONUÇ	89
Sınırlılıklar	91
Araştırmacılar ve Uygulayıcılar İçin Öneriler	91
KAYNAKLAR	94
EKLER	117
BENZERLİK RAPORU ÖZET SAYFASI	131
ÖZGEÇMİŞ	132

TABLÖLAR DİZİNİ

	Sayfa
Tablo 1. 1. Temel psikolojik ihtiyaçların temel özellikleri ve bu özelliklerin tanımları	27
Tablo 2. 1. Tüm İnsanlıkla Özdeşleşme Ölçeği'nin I. Formunun Açıklayıcı Faktör Analizi Sonuçları	38
Tablo 2. 2. Tüm İnsanlıkla Özdeşleşme Ölçeği'nin I. Formunun Madde Analizleri	39
Tablo 2. 3. Tüm İnsanlıkla Özdeşleşme Ölçeği'nin II. Formunun Açıklayıcı Faktör Analizi Sonuçları	40
Tablo 2. 4. Tüm İnsanlıkla Özdeşleşme Ölçeği'nin II. Formunun Madde Analizleri	41
Tablo 2. 5. Tüm İnsanlıkla Özdeşleşme Ölçeği'nin I. Formunun Madde Analizleri	44
Tablo 2. 6. Tüm İnsanlıkla Özdeşleşme Ölçeği'nin İkinci Formunun Madde Analizleri	44
Tablo 2. 7. Çalışmanın değişkenlerine yönelik betimleyici istatistikler ile Cronbach alfa ve korelasyon değerleri	46
Tablo 2. 8. Çalışmanın değişkenlerine yönelik betimleyici istatistikler ile Cronbach alfa ve korelasyon değerleri	48
Tablo 2. 9. Tüm insanlıkla özdeşleşmenin perspektif almayı yordamasına ilişkin hiyerarşik regresyon analizi	51
Tablo 2. 10. Tüm insanlıkla özdeşleşmenin perspektif almayı yordamasına ilişkin hiyerarşik regresyon analizi	52
Tablo 2. 11. Tüm insanlıkla özdeşleşmenin perspektif almayı yordamasına ilişkin hiyerarşik regresyon analizi	54
Tablo 2. 12. Tüm insanlıkla özdeşleşmenin perspektif almayı yordamasına ilişkin hiyerarşik regresyon analizi	55
Tablo 2. 13. Tüm insanlıkla özdeşleşmenin gruplar arası kaygıyı yordamasına ilişkin hiyerarşik regresyon analizi	57
Tablo 2. 14. Tüm insanlıkla özdeşleşmenin gruplar arası kaygıyı yordamasına ilişkin hiyerarşik regresyon analizi	58
Tablo 2. 15. Tüm insanlıkla özdeşleşmenin gruplar arası kaygıyı yordamasına ilişkin hiyerarşik regresyon analizi	59
Tablo 2. 16. Tüm insanlıkla özdeşleşmenin gruplar arası kaygıyı yordamasına ilişkin hiyerarşik regresyon analizi	60
Tablo 2. 17. Tüm insanlıkla Özdeşleşme Ölçeği'nin I. ve II. formlarının geçerlik ve güvenirlik değerlerinin karşılaştırıldığı özet tablo	62
Tablo 3. 1. Çalışmanın değişkenlerine yönelik betimleyici istatistikler ile korelasyon değerleri	72

ŞEKİLLER DİZİNİ

	Sayfa
Şekil 1. 1. 2023 yılında Web of Science sitesinden elde edilmiş 1998-2022 yılları arasında yayınlanmış sosyal kimlik ve sağlık araştırmaları sayısı	9
Şekil 1. 2. 2023 yılında Web of Science sitesinden elde edilmiş 1998-2022 yılları arasında yayınlanmış sosyal kimlik ve iyi oluş araştırmaları sayısı	10
Şekil 1. 3. Psikolojik iyi oluşun temel boyutları ve teorik temelleri	21
Şekil 1. 4. Öz-Belirleme Kuramı sağlık davranışı değişikliği modeli (Ntoumanis ve ark., 2012'den yazarın izniyle alınmıştır.)	30
Şekil 2. 1. Tüm İnsanlıkla Özdeşleşme Ölçeği'nin I. formunun ikili faktör yapısı.	42
Şekil 2. 2. Tüm İnsanlıkla Özdeşleşme Ölçeği'nin II. formunun ikili faktör yapısı.	43
Şekil 3. 1. Tüm insanlıkla özdeşleşme, özerklik, yeterlik, ilişkisellik, pozitif duygular, negatif duygular, yaşam doyumu, psikolojik iyi oluş ve fiziksel sağlık problemleri değişkenleri arasındaki ölçme modeli	75
Şekil 3. 2. Tüm insanlıkla özdeşleşme, özerklik, pozitif duygular, negatif duygular, yaşam doyumu, psikolojik iyi oluş ve fiziksel sağlık problemleri değişkenleri arasındaki ölçme modeli	77
Şekil 3. 3. Tüm insanlıkla özdeşleşmenin öznel iyi oluş, psikolojik iyi oluş ve fiziksel sağlık ile ilişkisinde özerkliğin aracı rolünün incelendiği model	78
Şekil 3. 4. Tüm insanlıkla özdeşleşme, yeterlik, pozitif duygular, negatif duygular, yaşam doyumu, psikolojik iyi oluş ve fiziksel sağlık problemleri değişkenleri arasındaki ölçme modeli	80
Şekil 3. 5. Tüm insanlıkla özdeşleşmenin öznel iyi oluş, psikolojik iyi oluş ve fiziksel sağlık ile ilişkisinde yeterliğin aracı rolünün incelendiği model	81
Şekil 3. 6. Tüm insanlıkla özdeşleşme, ilişkisellik, pozitif duygular, negatif duygular, yaşam doyumu, psikolojik iyi oluş ve fiziksel sağlık problemleri değişkenleri arasındaki ölçme modeli	83
Şekil 3. 7. Tüm insanlıkla özdeşleşmenin öznel iyi oluş, psikolojik iyi oluş ve fiziksel sağlık ile ilişkisinde ilişkiselliğin aracı rolünün incelendiği model	84

KISALTMALAR ve SİMGELER

Kısaltma/Simge	Tanım
AFA	Açımlayıcı faktör analizi
DFA	Doğrulamalı faktör analizi
EFA	Exploratory factor analysis (Açımlayıcı faktör analizi)
CFA	Confirmatory factor analysis (Doğrulamalı faktör analizi)
bkz.	Bakınız
Ort.	Ortalama
SS	Standart sapma
GFI	Goodness of Fit Index (İyilik Uyum İndeksi)
AGFI	Adjustment Goodness of Fit Index (Düzeltilmiş İyilik Uyum İndeksi)
CFI	Comperative Fit Index (Karşılaştırmalı Uyum İndeksi)
NFI	Normed Fit Index (Normlaştırılmış Uyum İndeksi)
NNFI	Non-Normed Fit Index (Normlaştırılmamış Uyum İndeksi)
RMSEA	Root Mean Square Error of Approximation (Yaklaşık Hataların Ortalama Karekökü)
SRMR	Weighted Root Mean Square Residual (Standartlaştırılmış Kök Artık Kareler Ortalaması)
TiÖ	Tüm insanlıkla özdeşleşme
Çarp.	Çarpıklık
Bas.	Basıklık.
Örn.	Örneğin
vb.	ve benzeri
Öz.	Özerklik
Yet.	Yeterlik
İlişk.	İlişkisellik
PD	Pozitif duygular
ND	Negatif duygular
YD	Yaşam doyumu
PiO	Psikolojik iyi oluş
UB	Uyku bozukluğu
BA	Baş ağrıları
SSP	Sindirim sistemi problemleri
SYE	Solunum yolu enfeksiyonları
GA	Güven aralığı
SH	Standart hata

“Seni tanıyan son kişi öldüğünde hiç yaşamamış olacaksın.”
(Kızılderili atasözü)

Sonsuzlaşma çabamın ürünü bu tezin, bu amacın ötesinde bilim dünyasına katkıları olması
umuduyla...

GİRİŞ

Felsefeden sosyolojiye, teolojiden psikolojiye çeşitli disiplinlerin ele aldığı önemli kavramlardan biri olan mutluluğun uzun bir geçmişi vardır. Antik Yunan filozoflarından Platon, Aristoteles ve Epikuros gibi pek çok etkili düşünürün mutluluk hakkında fikirleri ileri sürdüğü görülse de mutluluk kavramının bilimsel olarak ele alınması görece daha yakın tarihlere dayanır (Diener ve ark., 1997; Kashdan ve ark., 2008). Özellikle son 50 yılda mutluluğun psikoloji biliminde kök salmaya başladığı görülür. 1970'li yıllara kadar psikoloji bilimi, olumsuz duygulara ve bireylerde görülen psikolojik hastalıklara odaklanmış ve olumsuz duyguların ya da psikolojik hastalıkların giderilmesinin bireylerdeki iyi oluşu arttıracacağı varsayılmıştır. Ancak o tarihlerden sonra bireylerin olumsuz duygularının ya da hastalıklarının giderilmesinin iyi oluş için yeterli olmadığı görülmüş olup olumlu duygular ve yaşamda anlam gibi faktörlere de ağırlık verilmiştir. Böylece pozitif psikoloji alanı doğmuş ve mutluluk kavramı alanyazında ağırlıklı olarak iyi oluş olarak ele alınmıştır (Diener ve Seligman, 2002; Myers ve Diener, 1995).

Benlik saygısı (Liu ve ark., 2023), algılanan ekonomik durum (Tuzgöl Dost, 2006), baş etme stratejileri (Lábadi ve ark., 2022), kültürel faktörler (Diener ve ark., 2003) ve sosyal destek (Brannan ve ark., 2013) gibi kişisel ve çevresel faktörler bireylerin iyi oluş düzeyleri ile yakından ilişkilidir. Ancak ihtiyaçların karşılanması iyi oluş için neredeyse bir gerekliliktir (Deci ve Ryan, 2000; Diener, 1984; Ryan ve Deci, 2001). Öz-Belirleme Kuramı, ihtiyaçların iyi oluş ve sağlıklı yaşam için gerekli olduğunu ileri süren çağdaş ihtiyaç kuramlarından biridir (Fortier ve ark., 2007). Kurama göre özerklik, yeterlik ve ilişkisellik ihtiyaçlarının doyurulması kişilerin iyi oluşuna anlamlı katkılarda bulunur (Sheldon, 2011) ve bu ihtiyaçların doyumu olumlu sağlık çıktılarıyla pozitif yönde ilişkilidir (Ng ve ark., 2012).

Sosyal kimlikler çeşitli psikolojik ihtiyaçları karşılayarak bireylere amaç ve anlam duyguları kazandırır ve böylece bireylerin iyi oluş düzeylerini olumlu etkiler (Greenaway ve ark., 2016; Jetten ve ark., 2012). Ancak alanyazın incelendiğinde sosyal kimliklerin iyi oluş ile ilişkisinin incelendiği çalışmaların okul, aile, arkadaş, meslek ve cinsiyet temelli sosyal kimlikler (örn., Levine ve Reicher, 1996; Miller ve ark., 2016) gibi görece küçük sosyal grup üyelikleri ile ilişkili olarak yürütüldükleri görülmektedir. Bu gibi sosyal grupları içeren kapsayıcı kimliklerin iyi oluş ve fiziksel sağlık ile ilişkisi açık değildir.

Kapsayıcı kimlikler, genellikle ortak iç grup kimlik modeli çalışmalarında ele alınan ve görece küçük sosyal grupları kapsayan sosyal kimliklerdir. Bu kimlikler kapsayıcılık dereceleri bakımından farklılaşır. Diğer bir deyişle bu kimlikler kişisel kimlikleri ya da görece daha az kapsayıcı sosyal kimlikleri içeren cinsiyet ya da dinsel temelli sosyal kimlikler olabileceği gibi, cinsiyet ya da dinsel temelli sosyal kimlikleri de kapsayan insanlık kimliği gibi daha kapsayıcı sosyal kimlikler de olabilir (Çağış, 2022). Tüm insanlıkla özdeşleşme insanlık sosyal kimliğini yansıtan en kapsayıcı ortak iç grup kimliğidir (McFarland ve ark., 2013). Daha açık bir şekilde ifade etmek gerekirse tüm insanlıkla

özdeşleşme kişinin ilişkisinin, ortak amacının, ortak geçmişinin ya da ortak hedeflerinin olduğu ya da olmadığı diğer tüm insanları ortak iç grup üyesi olarak algılamasını ifade eder.

Sosyal kimlikler özellikle aitlik, benlik saygısı, anlam ve kontrol gibi psikolojik ihtiyaçların karşılanması için kaynak niteliğindedir (Williams, 2009). Ancak tüm insanlıkla özdeşleşmenin diğer bir değişle insanlık sosyal kimliğinin özerklik, yeterlik ve ilişkisellik ihtiyaçları ile ilişkisi açık değildir. Yine de kapsayıcı bir kimliğin bireylerin bu temel psikolojik ihtiyaçlarının doyumunu kolaylaştırabileceği düşünülmektedir. Çünkü diğerleriyle olan ilişkiler temel psikolojik ihtiyaçların doyurulmasında en önemli faktördür (Ryan ve Deci, 2017). Bu nedenle psikolojik ihtiyaçları destekleyici kişiler arası ilişki tarzını sağlayan ve en kapsayıcı sosyal kimlik olan tüm insanlıkla özdeşleşme, diğerlerinin bakış açılarını ve duygularını kabul ederek, diğerlerinden yapıcı geri bildirim sağlayarak, kişiler arası sıcaklığa ve koşulsuz saygıya katkıda bulunarak üç temel psikolojik ihtiyacın doyumuna potansiyel olumlu etkide bulunacak bir kimliği temsil etmektedir.

Tüm bu alanyazın ışığında bu çalışmada insanlık kimliğinin öznel iyi oluş, psikolojik iyi oluş ve fiziksel sağlık ile ilişkisinde temel psikolojik ihtiyaçların rolünün incelenmesi amaçlanmıştır. Ancak Türkiye kültüründe kullanılan kapsamlı ve uygun psikometrik özelliklere sahip insanlık kimliğini belirleyen herhangi bir ölçme aracına rastlanmadığı için öncelikle insanlık kimliğini ölçmeyi amaçlayan Tüm İnsanlıkla Özdeşleşme Ölçeği Türkçeye uyarlanmıştır. Daha sonra tüm insanlıkla özdeşleşmenin öznel iyi oluş, psikolojik iyi oluş ve fiziksel sağlık ile ilişkisinde özerklik, yeterlik ve ilişkisellik ihtiyaçlarının aracı rolü incelenmiştir. Hem Tüm İnsanlıkla Özdeşleşme Ölçeği'nin Türkçeye kazandırılmasının hem de insanlık sosyal kimliğinin iyi oluş ve fiziksel sağlıkla ilişkisinin ve bu ilişkilerde temel psikolojik ihtiyaçların rolünün açığa çıkarılmasının ilişkili alanyazında önemli bir boşluğu dolduracağı düşünülmektedir.

1. KURAMSAL ÇERÇEVE VE GÖRGÜL ARAŞTIRMALAR

1.1. Sosyal Kimlik

Çağdaş sosyal psikolojide en çok kabul gören görüşlerden biri, benliğin bireysel özellikler kadar grup üyeliklerinin de bütünü olmasıdır (Mackie ve Smith, 2015). Nitekim Bilgin'e (2014) göre kişiyi diğerlerine benzer ya da diğerlerinden farklı kılan özelliklerin tamamı benliği oluşturur. Grup üyeliklerinin benliği oluşturmadaki bu önemi Sosyal Kimlik Kuramı'na dayanmaktadır. Sosyal Kimlik Kuramı sosyal grup üyelik süreçlerine, nedenlerine ve sonuçlarına odaklanan ve temel varsayımlarının sayısız çalışma ile desteklendiği bir kuramdır. Kurama göre belirli grup üyelikleri insanların duygularını, düşüncelerini, davranışlarını ve algılarını anlamlı derecede etkiler. Özellikle üyesi olunan sosyal grubun benlik için merkeziliği ve önemi, bireyin o grup ile özdeşleşmesine ve kimliğinin o grup üyeliği tarafından oluşturulmasına ya da şekillenmesine neden olur (Tajfel ve Turner, 1979, 1986). Paylaşılan grup üyelikleri belirginleştikçe bireyler kendilerini bireysel özellikleri yerine bazı ortak sosyal kategori üyeliğinin temsilcileri olarak algılama ve tanımlama eğilimine girerler (Haslam ve ark., 1999). Bu nedenle grup üyelikleri bireylerin benliklerinin önemli parçalarını oluşturur ve bu grup üyelikleri sosyal kimlik olarak adlandırılır. Diğer bir deyişle sosyal kimlikler benliğin bireylerin kendilerini üyesi olarak algıladıkları, duygusal ve anlamlı olarak bağlılık hissettikleri sosyal kategorilerden kaynaklanan yönleridir (Sharma ve Sharma, 2010; Tajfel ve Turner, 1979, 1986). Ancak sosyal kimlikler bireyleri sınıflandırmak için kullanılan cinsiyet, ırk ve yaş gibi bir dizi sosyo-demografik listenin daha fazlasını yansıtır (Sharma ve Sharma, 2010). Çünkü sosyal kimlikler görecelidir; üyelik bilgisinden, üyeliğe atfedilen değer ile duygusal önemden kaynaklanır ve benlik tanımında etkilidir (Tajfel ve Turner, 1986).

Sosyal Kimlik Kuramı, gruplar arası ilişkilerin olumlu ya da olumsuz olması için Sherif ve arkadaşlarının (1961) ileri sürmüş oldukları gibi ortak ya da çelişen hedeflerin gerekli olduğu fikrini reddeder. Kurama göre bireylerin basit bir şekilde çeşitli sosyal kategorilerde kendilerini ve diğerlerini konumlandırmaları gruplar arası ilişkilerin olumlu ya da olumsuz olması için yeterlidir. Nitekim minimal grup paradigmalarının kullanıldığı deneysel çalışmalarda (örn., Billig ve Tajfel, 1973; Tajfel ve ark., 1971) dış grup üyelerine yönelik olumsuz ve iç grup üyelerine yönelik olumlu tutumun rekabetten, iş birliğinden ve geçmiş ilişkilerden bağımsız olarak ortaya çıktığı gözlenmiştir. Ayrıca bu çalışmalarla dış grup varlığının bilgisinin, gruplar arası olumsuz tutuma neden olabileceği görülmüştür.

1.1.1. Sosyal Kimlik Kaynağı Olarak Sosyal Kategorizasyon

İnsanlar, diğer tüm uyaranlar gibi hem kendilerini hem de diğer insanları birtakım özellikleri bakımından gruplara ayırır ve insanları çeşitli özelliklerine göre gruplara ayırma sürecine sosyal kategorizasyon denir (Tajfel ve Forgas, 2000; Turner, 1999). Sosyal Kimlik Kuramı'nın temel kavramlarından biri olan sosyal kategorizasyon, bireylerin kendilerini ve diğerlerini çeşitli gruplara "dâhil" ya da "hariç" olarak algılamalarını sağlar. Bireyler kendilerini de "dâhil" olarak algıladıkları sosyal grubun üyelerini "biz", bu sosyal grubun dışında kalanları ise "diğerleri" olarak değerlendirirler

(Leonardelli ve Toh, 2015). Böylece sosyal kategorizasyonlar, bireylerin hem kendilerini hem de diğerlerini anlamayı, tanımayı, toplum içindeki yerlerini belirlemelerini ve diğerlerine yönelik tutumlarını düzenlemelerini sağlar. Bu nedenle sosyal kategorizasyonlar sosyal dünyayı daha anlaşılır kılan bir işleve sahiptir (Tajfel, 1974, 1982). Ayrıca sosyal kategorilerin bazıları sosyal ortamda hazır bulunurken bazıları bireylerin kendileri tarafından üretilir ve tüm bu sosyal kategorilerin bütünü sosyal kimlikleri oluşturur (Sofracı, 2016).

Sosyal kimlik temelli davranışların kökeninde sosyal kategorizasyon süreci yer alır ve sosyal kategorilerin sağladığı sosyal kimlikler, bireyler ile toplum arasında bir köprü işlevi görür (Reicher ve ark., 2010). Bu nedenle sosyal kategorizasyon, grup temelli davranışların hem başlatıcısı hem de düzenleyicisidir. Bireylerin kendi sosyal kategorilerine üye olan ya da olmayanlarla karşılaşmaları ya da bireylere üyesi oldukları sosyal kategorilerin hatırlatılması, bireylerin sosyal kategori üyeliğini aktive eder. Sosyal kategorilerin aktive edilmesiyle insanlar kendilerini diğerlerinden farklı birer birey olarak algılamak yerine üyesi oldukları sosyal kategorilerin tipik birer üyesi olarak algılamaya başlar. Böylece sosyal kategorizasyonlar bireylerin kendilerini kalıpyargısal algılamalarına neden olarak nasıl davranmaları ve hangi düşüncülere sahip olmaları gerektiğini etkiler (Mackie ve ark., 2008).

Sosyal kategoriler, bir kategoriye diğerinden ayırmaya yarayan prototipler şeklinde zihinde temsil edilir ve bireysel kimlikleri geri plana iter. Bu nedenle aynı gruba üye olarak kategorize edilen farklı bireyler daha benzer algılanırken farklı gruplarda konumlandırılan benzer bireyler farklı algılanır (Reicher ve ark., 2010). Böylece sosyal kategorizasyon gruplar arası farklılıkların fazla, grup içi farklılıkların ise düşük düzeylerde algılanmasına neden olur (Mackie ve ark., 2008; Tajfel, 1982).

Sosyal kategorizasyon sonrası bireyler, üyesi oldukları gruplar ile referans gruplarını güç, başarı ve saygınlık gibi çeşitli özellikler bakımından karşılaştırarak üyesi oldukları grupların dolayısıyla da kendilerinin sosyal dünyadaki konumlarının bilgisine ve değerine ulaşırlar (Hogg ve Williams, 2000; Tajfel ve Turner, 1979). Bu kıyaslama süreci sosyal karşılaştırma olarak adlandırılır ve genellikle bireylerin üyesi oldukları gruplar lehine düşünceler üretmelerine neden olur (Turner ve Reynolds, 2012). Bireyler sosyal karşılaştırma sürecinde çoğu zaman üyesi oldukları iç grubu olumlu değerlendirerek, iç gruba daha fazla kaynak dağıtarak, iç gruba daha olumlu özellikler atfederek diğer bir deyişle iç grubun değerini arttırarak iç grup yanlılığı yapsa da bazı durumlarda dış gruba yönelik olumsuz tutum sergileyerek de iç grup yanlılığı yaparlar. Diğer bir deyişle bazı durumlarda iç grubu olumlu değerlendirmek yerine dış grup değersizleştirilir. Bu durum bazı koşullarda bireylerin benlik saygısını korurken bazı koşullarda benlik saygısı artışı sağlar (Hogg, 2004; Tajfel, 1981). Sosyal karşılaştırmanın benlik saygısını arttırmayacağı durumlarda ise bireyler karşılaştırma grubunu, karşılaştırma kriterini ya da karşılaştırmaya girilen boyutun özelliklerini değiştirerek benlik saygısı arayışına girerler.

Sosyal Kimlik Kuramı'nın önemli bir diğer kavramı olan sosyal grup özdeşimi, grubun basit bir temsilinden ve tanımından daha fazlasını yansıtır. Çünkü sosyal grup özdeşimi, grubun birey için önemine ve bireyin grup üyeliğini benliğinin parçası olarak görme derecesine atıfta bulunur. Sosyal kimlik özdeşimi “gruba bağlılık” ve “değer verme” boyutlarından oluşmaktadır (Tajfel, 1982). Gruplarla kurulan yüksek özdeşim gruba üye olmanın tutum üzerindeki etkisini artırmaktadır ve bireylerin çeşitli şekillerde duygu, düşünce ve davranışlarını etkilemektedir. Ancak Sosyal Kimlik Kuramı'na göre özdeşim düzeyi ile iç grup yanlılığı arasında doğrudan bir ilişki yoktur (Turner, 1999). Benzer şekilde Brown (2000) da özdeşim düzeyi ile iç grup yanlılığı arasında nedensel bir ilişkiden söz edilemeyeceğini belirtir. Ancak pek çok çalışma nedensel olmasa da sosyal grupla özdeşim düzeyinin iç grup yanlılığı ile pozitif yönde ilişkili olduğunu göstermiştir (örn., Hall ve Crisp, 2008; Yampolsky ve Amiot, 2013). Grup özdeşimi ayrıca dış grup üyelerine yönelik olumsuz tutumla da ilişkilidir. Duckitt ve Mphuthing (1998) Siyahi Güney Afrikalıların etnik gruplarıyla özdeşim düzeyinin Beyazlara karşı olumsuz tutuma neden olabileceğini göstermişlerdir. Benzer şekilde Mertan (2011) da ulusal kimliklerle özdeşim düzeyinin dış grup üyelerine düşmanca tutumla pozitif yönde ilişkili olduğunu göstermiştir. Bu çalışmalar özellikle hangi sosyal kimlikle özdeşim kurulduğunun ve özdeşim düzeyinin gruplar arası ilişkileri etkileyebileceğini göstermektedir. Diğer bir deyişle sosyal dünyayı anlamada işlevsel olmasına rağmen sosyal kategorizasyonlar, iç grup ve dış grup üyelerine yönelik olumlu ve olumsuz tutumla ilişkilidir (Macrae ve Bodenhausen, 2000).

1.1.2. Kapsayıcı Sosyal Kimlikler

İnsanlar çeşitli sosyal gruplara üyelerdir. Daha önce de değinildiği gibi bu sosyal grup üyelikleri, insanların sahip oldukları bireysel ve ilişkisel özellikler gibi duygu, düşünce ve davranışlarını anlamlı derecede etkiler. İnsanların üyesi oldukları bu sosyal gruplar görece küçük ve yüz yüze olabileceği gibi (okul aile birliği, ürün satış takımı vb.) daha büyük ve coğrafi olarak geniş (ulusal, dinsel vb.) olabilir (Mackie ve ark., 2008). Diğer bir deyişle insanlar kendilerini farklı kapsayıcılık seviyelerindeki sosyal gruplara üye olarak tanımlayabilirler (Brewer, 1991). Turner ve arkadaşlarına (1987) göre insanlar kendilerini kişisel kimlik, sosyal kimlik ve insanlık kimliği kategorilerinde konumlandırabilmektedirler. En düşük kapsayıcılık seviyesini yansıtan kişisel kimlik kişisel özelliklerin tanımlanmasını içerir ve en nihai kapsayıcı sosyal kimlik de tüm insanları kapsayan insanlık kimliğidir. Bu kendini tanımlama düzeyleri arasında işlevsel bir karşıtlık vardır. Diğer bir deyişle bir kategorizasyon düzeyi belirgin hale geldikçe diğer düzeylerin belirginlikleri azalır (Hornsey, 2008). Ayrıca üyesi olunan sosyal grubun kapsayıcılık düzeyi arttıkça ayırık grup algısı birleşerek “biz” ve “ötekiler” algısı ortadan kalkar ve “ötekileri” de kapsayan yeni bir “biz” algısı oluşur. Böylece gruplar arası sınırların ortadan kalkmasıyla önceden dış grup üyesi olan ancak ortak üst sosyal kimlikle yeniden iç grup üyesi olarak algılanan bireylere yönelik olumsuz tutum azalır ve daha da önemlisi bu kişiler iç grup üyesi olarak algılandıkları için bu kişilere yönelik olumlu tutum gelişir (Hewstone ve Greenland, 2000).

Alanyazın incelendiğinde kapsayıcı kimlikler ile ilişkili çalışmaların genellikle Ortak İç Grup Modeli'ne dayandığı ve bu çalışmaların gruplar arası ilişkilere odaklandığı görülmektedir. Ortak İç Grup Modeli'ne göre iki farklı grup arasındaki olumsuz ilişkinin azalması, iki grubun kendini tek bir grup olarak algılamasına bağlıdır (Gaertner ve ark., 1993). Bu model kapsamında yürütülen pek çok çalışma deneysel olarak üst kimlik oluşturma'nın gruplar arası olumsuz tutumu azaltabildiğini göstermiştir. Örneğin Gaertner ve arkadaşlarının (1989) yürüttükleri çalışmada katılımcılar ortak iç grup, ayrı iki grup ve bireysel performans olmak üzere üç koşula atanmışlardır. Çalışmada ortak iç grup koşulundaki ve bireysel performans koşulundaki katılımcıların gruplar arası önyargı düzeylerinin ayrı gruplar koşulundaki katılımcılara göre daha az olduğu görülmüştür. Daha da önemlisi Nier ve arkadaşları (2001) Beyazların, Siyahları aynı grubun üyeleri olarak değerlendirerek onlarla etkileşime girdiklerinde Siyahları daha olumlu değerlendirdiklerini göstermişlerdir. Bu bulgu Ortak İç Grup Modeli'nin laboratuvar ortamı dışında gerçek hayatta etnik gruplar arasındaki işlevselliğini gözler önüne sermiştir. Daha sonra hem yapay hem de doğal gruplar ile yürütülen pek çok çalışma, kapsayıcı kimliklerin bireyleri iş birliğine, olumlu sosyal davranışlara ve küresel kamu yararına yönlendirdiğini göstermiştir (örn., Andrighetto ve ark., 2012; Buchan ve ark., 2011; Gaertner ve ark., 2016). Ortak İç Grup Modeli kapsamında yürütülen bu çalışmaların bulguları ya deneysel olarak oluşturulmuş yapay gruplardan elde edilen verilere ya da doğal grup üyeliklerinin deneysel olarak aktive edilmesiyle elde edilmiş verilere dayanmaktadır. Ancak kapsayıcı kimlikler bazı insanların benliklerinin önemli parçalarını oluşturur. Diğer bir deyişle bu kimlikler durumsal özelliklerin sonucu değil de birer kişilik özelliğini yansıtabilir.

1.1.2.1. Kapsayıcı Sosyal Kimlik Olarak Tüm İnsanlıkla Özdeşleşme

Son yıllarda karşı karşıya kaldığımız küresel ısınma, savaşlar, doğal kaynakların tükenmeye yüz tutması, COVID-19 pandemisi ve küresel ekonomik gerileme gibi büyük sorunlar tüm insanlığı etkileyen sorunlardır. Egosantrik ve etnosantrik düşünceler, bu gibi sorunların temel nedeni olmasa da bu ve buna benzer pek çok soruna etki eder. Yukarıda da değinildiği gibi sosyal grup üyelikleri bireysel istekleri geri plana iter ve üyesi olunan sosyal grupların kapsayıcılık düzeyleri arttıkça farklı alt gruplara üye bireyler benzer algılanır ve bu nedenle o kişilere yönelik olumlu tutumun kapıları açılır. Bu bakımdan tüm insanların aile olduğu fikri diğer bir deyişle kendini geniş bir insanlığın üyesi olarak tanımlamak her yerde deva olmasa da başta kişiler arası ve gruplar arası ilişkiler olmak üzere çeşitli sorunların üstesinden gelmek için işlevsel olabilir (McFarland, 2011).

Tüm insanlığın aile olduğu fikrinin ilk belirtilerine antik Yunan'da Sokrates'in "Ben Atinalı veya Yunan değilim, dünya vatandaşım." sözüyle rastlansa da 20. yüzyılda Gandhi'ye atfedilen "Bütün insanlık bölünmemiş ve bölünmez bir ailedir." sözü tüm insanların aile olduğu fikrinin net bir ifadesidir (McFarland ve ark., 2013). Tüm insanlığın aile olduğu fikri, modern psikolojideki yerini Adler, Maslow, Allport ve Erikson ile alır ve her biri tüm insanlığın refahını önemsemeyi psikolojik olgunluğun bir ifadesi olarak görür (Hamer ve ark., 2019). Örneğin Maslow'un (1954) Kendini Gerçekleştirme Teorisi'nde, tüm insanlıkla özdeşleşmenin kendini gerçekleştiren insan özelliği olduğu belirtilir.

Maslow, kendini gerçekleştirmiş kişilerin insanlık ile derinden bir bağa sahip olduklarını, kendilerini insan türünün üyesi olarak gördüklerini ve diğerlerine gerçek bir yardım etme isteğine sahip olduklarını belirtir. Benzer şekilde Adler de Maslow gibi tüm insanlıkla özdeşleşmenin insanın en büyük olgunluğunun göstergesi olduğunu ileri sürer (Adler, 1927/1954, aktaran McFarland ve ark., 2013).

Son yirmi yıldır küresel insan kimliğine ve dünya vatandaşlığına yönelik ilgi artmaktadır. Nitekim Dünya Değer Anketi'nden (The World Value Survey) elde edilen veriler, birçok ülkede kendini dünya vatandaşı olarak tanımlamanın yaygın olduğunu göstermektedir (Rosemann ve ark., 2016). Ancak küresel insan kimliği gibi üst kimlikler bazı araştırmacılara (örn., Greenaway ve ark., 2011) göre durumsal aktivasyonun sonucunda oluşan bir psikolojik yapıya karşılık gelirken diğerlerine göre (örn., Hamer ve ark., 2018; McFarland ve ark., 2012; McFarland ve Hornsby, 2015) küresel insanlık kimliği psikometrik ölçeklerle ölçülebilen bireysel ve durağan bir özelliği yansıtmaktadır. Küresel insanlık kimliğine yönelik artan ilgiye paralel olarak özellikle ikinci yaklaşımı benimsemiş araştırmacıların insanlık kimliğini belirlemek amacıyla çeşitli ölçme araçları geliştirilmiş oldukları görülmektedir. Küresel İnsan Kimliği Ölçeği (Global-Human Identity Scale; Der-Karabetian ve Balian, 1992), Küresel Psikolojik Topluluk Duygusu (Psychological Sense of Global Community; Malsch, 2005), Küresel Kimlik Ölçeği (Global Identity Scale; Türken, 2006), İnsan Kimliği Belirginliği (Human Identity Salience; Nickerson ve Louis, 2008), Kozmopolit Yönelim Ölçeği (Cosmopolitan Orientation Scale; Leung ve ark., 2015) ve Küresel İnsan Topluluğuna Üyelik (Membership in the Global Human Community; Marcus ve ark., 2017) bu kapsamda geliştirilmiş olan ölçme araçlarından bazılarıdır. McFarland ve arkadaşları (2013) ise özdeşleşmeyi ahlaki kavram ve psikolojik bir yapı olarak genişleterek tüm insanlıkla özdeşleşme kavramını küresel insan kimliğini yansıtan bireysel yapı olarak ele almışlardır. Reese ve arkadaşları (2015) tüm insanlıkla özdeşleşmeyi tüm insanlığın bir parçası olmayı ve dünyanın farklı yerlerinden insanlarla özdeşleşmeyi temsil eden “küresel öz tanımlama (global self-definition)” ve diğer tüm insanların iyi oluşlarını önemsemeyi temsil eden “küresel öz yatırım (global self-investment)” olmak üzere iki boyuttan oluşan bir yapı olarak tanımlarlar. Bu tanım, Sosyal Kimlik Teorisi (Tajfel ve Turner, 1979) ve insanlık kimliğini nihai kapsayıcı kimlik olarak ileri süren Kendini Kategorileştirme Teorisine (Turner ve ark., 1987) dayanır.

Tüm insanlıkla özdeşleşme kavramı, ırksal ya da dinsel gibi sosyal kimliklerin ötesinde tüm insanlığa yönelik olumlu tutumu yansıtacak şekilde ilgiyi, bakımı ve yardımı ifade eder. McFarland'a (2011) göre benmerkezcilik, etnosantrizm, kültürel izolasyon, uzun süreli sıkıntı, derin bir grup mağduriyeti hissi, uzun süreli çatışmalar ve aşırı vatanseverlik gibi pek çok değişken diğer grupları kapsayacak bir kimlik duygusu geliştirmemizi ve diğer tüm insanlar için endişe duymamızı engellerken eşit koşullar altında kültürel temaslar bu gibi duyguları kolaylaştırır. Bu görüşü destekler nitelikte empatinin, evrenselliğin ve deneyime açıklığın tüm insanlıkla özdeşleşmeyi pozitif; sosyal baskınlık ve sağ kanat otoriteryanizmin tüm insanlıkla özdeşleşmeyi negatif yönde yordadığı görülmüştür (Hamer ve ark., 2019).

Tüm insanlık ile özdeşleşme kavramı ve ölçümü, birçok araştırmacının dikkatini çekmeye devam ediyor. Özellikle son on yıldır pek çok çalışma tüm insanlık ile özdeşleşmenin gruplar arası ilişkiler ve gruplar arası ilişkilerin ötesinde olumlu psikolojik çıktılarla ilişkili olduğunu göstermiştir. Bu kapsamda yürütülen çalışmalarda tüm insanlık ile özdeşleşmenin gruplar arası uzlaşma ve affetmeyle (Hamer ve ark., 2017), iklim koruyucu davranışsal niyetlerle (Loy ve ark., 2022), gıda israfının azaltılmasıyla (Pong, 2021), mültecilere yönelik destek eğilimiyle (Bassett ve Cleveland, 2019) ve ihtiyacı olanlar için yardım arama davranışlarıyla (Feng ve ark., 2022) pozitif yönde ilişkili olduğunu göstermiştir. Daha da önemlisi çalışmalar, tüm insanlık ile özdeşleşmenin küresel insan haklarına ve insani ihtiyaçlara yönelik ilgiliyi (McFarland ve ark., 2012), kan bağışında bulunmayı (Sparkman ve Hamer, 2020), küreselliği ve küresel açlığı bitirmek için hayır kurumlarına yardımda bulunmayı (McFarland ve ark., 2012) pozitif yönde yordadığını göstermiştir. Son araştırmalar tüm insanlık ile özdeşleşmenin toplumsal kriz durumlarında da işlevselliğini gözler önüne sermiştir. Örneğin Deng'in (2021) ergenlerle yürüttüğü çalışmada tüm insanlık ile özdeşleşmenin COVID-19'dan etkilenen dünyanın farklı yerindeki insanlarla empati kurma istekliliğiyle pozitif yönde ilişkili olduğu görülmüştür. Daha da önemlisi Vazquez ve arkadaşları (2021) tüm insanlık ile özdeşleşmenin gruplar arası etkilerinin ötesinde işlevselliğini gösterir nitelikte tüm insanlıkla yüksek özdeşim kuranların COVID-19 pandemisinde daha fazla travma sonrası büyüme gösterdiğini, tüm insanlıkla düşük özdeşim kuranların ise daha fazla travma sonrası semptom gösterdiğini açığa çıkarmışlardır.

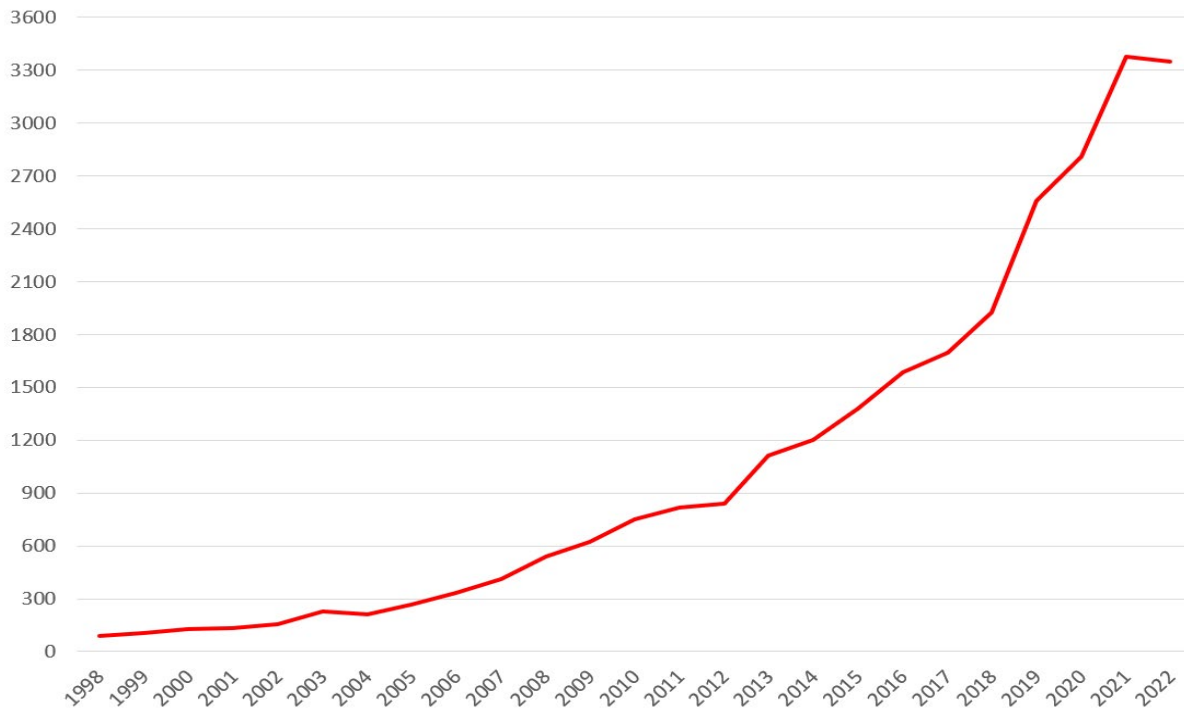
1.1.3. Sosyal Kimlik ve İyi Oluş

Diğer insanlarla birliktelik, bilindiği kadarıyla insan türünün varoluşundan beri devam etmektedir. Bu nedenle sosyallik ve sosyallikle gelen sosyal grup üyelikleri sadece gruplar arası davranışlarımızı etkilemekle kalmaz bilişimizi de etkiler. Diğer bir deyişle bilişlerin içeriği, yapısı ve işleyişi sosyal olarak şekillenir (Turner ve Oakes, 1997). Uzak geçmişimizde hayatta kalmamızı sağlayan diğer insanlar, günümüzde kişisel güvenlik, amaç, anlam, aidiyetlik, güç duygusu, arkadaşlık, duygusal bağ, entelektüel uyarım, faillik ve işbirlikçi öğrenme kaynağıdır (Avanzi ve ark., 2015; Cruwys ve ark., 2014; Jetten ve ark., 2015). Tüm bunlar iyi oluş üzerinde önemli etmenlerdir (Diener ve ark., 2010).

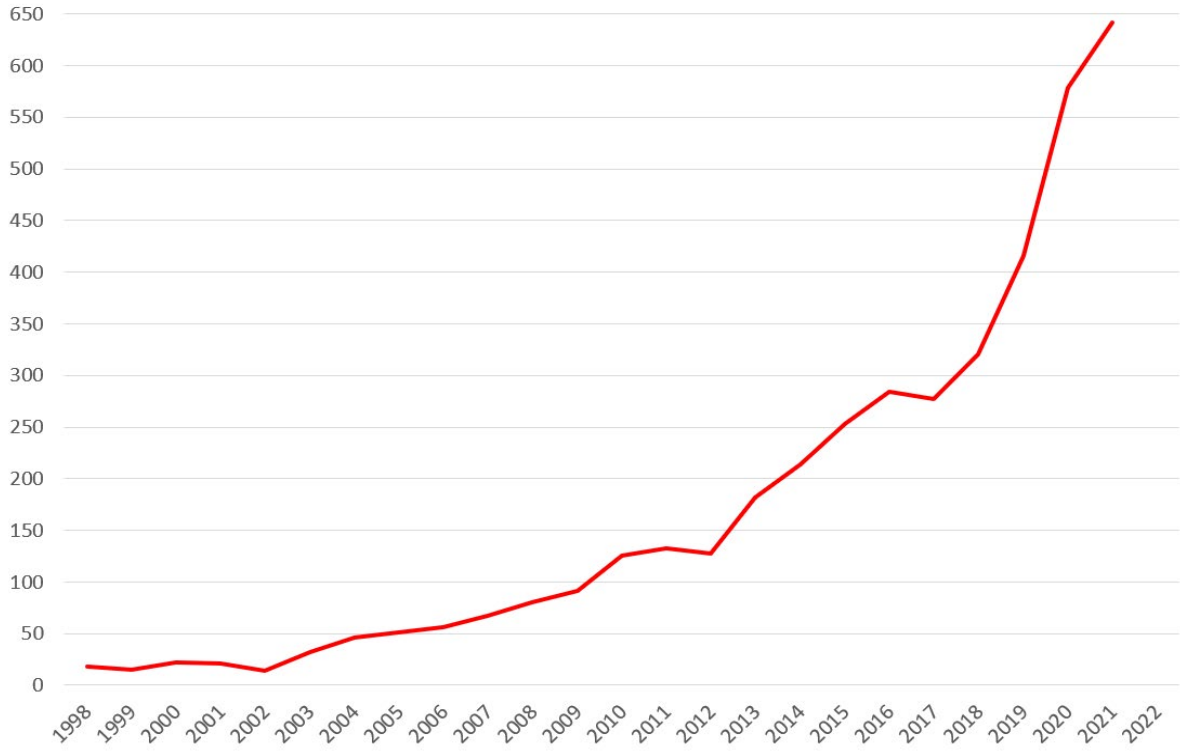
Sosyal kimlikler özellikle güçlü sosyal ilişkileri koruyarak ve onları zaman içinde geliştirerek hem fiziksel hem de psikolojik iyi oluşun gelişimine katkı sağlar (Haslam ve ark., 2008). Ayrıca sosyal grup üyelikleri bireylerin tek başına ulaşamayacakları hedeflere ulaşmalarını, kendilerini özel, etkili ve başarılı hissetmelerini sağlar. Böylece sosyal kimlikler bireylerin benlik saygılarını geliştirir ve olumsuz olaylara karşı psikolojik dayanıklılığa katkıda bulunur. Sosyal kimlikler bu kaynakları sağladığı ölçüde sağlığı ve iyi oluşu pozitif yönde etkiler. Ancak grup üyeliği bu olumlu psikolojik kaynaklarla ilişkilendirilmediğinde, sosyal kimliğin değeri düşürüldüğünde (damgalandığında vb.) ya da sosyal kimlik tehlikeye girdiğinde sosyal kimlikler sağlığa ve iyi oluşa potansiyel olarak zarar verebilir (Jetten ve ark., 2017; Schmitt ve Branscombe, 2002; Sharma ve Sharma, 2010). Bu nedenle, sosyal kimlikler

ile birlikte gelen “biz” kavramı sağlık ve iyi oluşun merkezinde yer alır (Haslam ve ark., 2009). Steffens ve arkadaşlarına (2021) göre de zihinsel sağlığı desteklemenin etkili yollarından biri anlamlı grup temelli ilişkiler yoluyla sosyal kimlikleri inşa etmek, onarmak ve sürdürmektir. Ayrıca benliğin ego ve bedenle sınırlandırılması stres gibi olumsuz duyguların temel nedeni olarak görülebilir. Sosyal kimlikler bu sınırlılığın aşılmasına yardımcı olur. Diğer bir deyişle sosyal kimlikler bireylere fiziksel varlıklarından çok daha kapsamlı bir olgunun parçası olma hissini sağlar. Benliğin bu şekilde genişlemesi ise ölümlülük korkusunu azaltarak iyi oluşa pozitif katkıda bulunur (Sharma ve Sharma 2010).

Sosyal kimliklerin sağlık ve iyi oluş ile ilişkisi üzerine olan ilginin son 25 yılda arttığı görülmektedir (bkz. Şekil 1.1 ve Şekil 1.2). Özellikle sosyal, örgütsel ve klinik alanlarda yürütülmüş pek çok çalışma sosyal kimliklerin sağlık ve iyi oluş ile ilişkisini ortaya koymuştur (Haslam ve ark., 2018; Jetten ve ark., 2017). Örneğin Bizumic ve arkadaşları (2009) öğretmenlerin ve öğrencilerin okul kimlikleriyle özdeşleşme düzeylerinin kaygı, depresyon, duygusal kontrolü sürdürme ve yıkıcı davranıştan kaçınma ile ilişkili olduğunu göstermişlerdir.

Şekil 1. 1. 2023 yılında Web of Science sitesinden elde edilmiş 1998-2022 yılları arasında yayınlanmış sosyal kimlik ve sağlık araştırmaları sayısı

Şekil 1. 2. 2023 yılında Web of Science sitesinden elde edilmiş 1998-2022 yılları arasında yayınlanmış sosyal kimlik ve iyi oluş araştırmaları sayısı

Sosyal kimlikler pek çok şekilde iyi oluşu etkiler. Yukarıda da değinildiği gibi sosyal kimlikler özellikle güvenlik, aitlik, benlik saygısı, kontrol ve anlam gibi psikolojik ihtiyaçların karşılanmasını kolaylaştırarak ve/veya karşılanmasını sağlayarak zihinsel ve fiziksel sağlığı olumlu etkiler. Nitekim Greenaway ve arkadaşları (2016) üniversite öğrencileriyle yürüttükleri boylamsal çalışmalarında, sosyal kimlik gücündeki artışın yedi ay boyunca artan ihtiyaç doyumu ile pozitif yönde ilişkili olduğunu göstermişlerdir. Daha da önemlisi aynı çalışmada, psikolojik ihtiyaç tatmininin sosyal kimliğin depresyon ile ilişkisine aracılık ettiğini tespit etmişlerdir.

Sosyal kimlik sayısı bireylerin psikolojik ve fizyolojik iyi oluş düzeylerini etkileyen diğer bir faktördür. Nitekim Miller ve arkadaşları (2016) bireylerin sahip oldukları sosyal kimlik sayısının sağlık geliştirici davranışlarla pozitif yönde ilişkili olduğunu göstermişlerdir. Brook ve arkadaşları (2008) ise sosyal kimlik sayısının da ötesinde çoklu sosyal kimliklerinin uyumunun ve sahip olunan sosyal kimliklerin benlik kavramındaki değerlerinin bireylerin psikolojik iyi oluşları ile ilişkili olduğunu göstermişlerdir.

Bireylerin üyesi oldukları sosyal grupların statüsü de sağlık ve iyi oluş düzeyini etkiler. Sosyal kimlik statüsünün yüksek algılanması yüksek benlik saygısı, yaşam doyumu ve genel iyilik hali ile düşük kaygı ve depresif belirtilerle ilişkilidir (Anderson ve ark., 2012; Begeny ve Huo, 2016; Singh-Manoux ve ark., 2005). Stuber ve arkadaşları (2003) Siyahi ve Latin yetişkin bireylerle yürüttükleri çalışmada algılanan ırksal ve etnik ayrımcılığın düşük zihinsel sağlığı yordadığını göstermişlerdir.

Benzer şekilde Pascoe ve Smart Richman'ın (2009) meta-analizinde de sosyal gruplara üye olmanın yol açtığı ayrımcılık algısının zihinsel ve fiziksel sağlık için potansiyel tehdit oluşturabileceği görülmüştür. Ancak sosyal kimlikler ayrımcılığın kaynağı olsa da zaman zaman algılanan ayrımcılık ile baş etmede etkili bir araç işlevi görüp iyi oluşu pozitif yönde etkileyebilirler. Örneğin Molero ve arkadaşlarının (2011) yürüttükleri çalışmada İspanya'da HIV teşhisi konulmuş insanların bu grupla özdeşleşme düzeylerinin kolektif eylem niyeti aracılığıyla iyi oluşu pozitif yönde yordadığı görülmüştür. Benzer şekilde Haslam ve Reicher (2006) yürüttükleri BBC hapisane deneyinde dezavantajlı sosyal kimliğin kolektif eylemi sağlayarak bireylerin olumsuzlukların üstesinden gelmesine yardımcı olduğunu ve bunun da bireylerin depresyon ve tükenmişlik düzeylerinde azalma sağladığını göstermişlerdir. Bu bulgular dezavantajlı sosyal gruplara üye olmanın bile pozitif etkileri olabileceğini göstermiştir.

Sosyal kimlikler ayrıca güçlü ilişkiler ve sosyal bütünleşme sağlar ve bu özellikler de fiziksel sağlık ile yakından ilişkilidir. Çalışmalar güçlü sosyal ilişkilerin uzun yaşam ile pozitif yönde; obezite, yüksek tansiyon ve fiziksel hareketsizlik ile negatif yönde ilişkili olduğunu göstermiştir (örn., Holt-Lunstad ve ark., 2010). Benzer şekilde sosyal bütünleşmenin hafıza kaybı gibi bilişsel hastalıkları negatif yönde yordadığı (Ertel ve ark., 2008), sosyal olarak izole edilmiş bireylerin, anlamlı sosyal ilişkileri olan bireylere kıyasla inme, kalp krizi ya da ölüm gibi tıbbi komplikasyonlara maruz kalma ihtimallerinin fazla olduğu görülmüştür (Boden-Albala ve ark., 2005).

Sosyal kimlikler, bireylere duygusal, entelektüel ve maddi kaynaklar sağlayan ve iyi oluşu sürdürmek için en önemli psikososyal kaynak olarak görülen sosyal desteği vermek, almak ve bunlardan yararlanmak için uygun koşullar sağlar (Iyer ve ark., 2009; Qi ve ark., 2020). Böylece sosyal kimlikler bireylere destek ve takdir sağlayarak bireyleri tükenmişlikten koruyup sağlık ve iyi oluşu pozitif etkiler (Haslam ve ark., 2009). Nitekim Crabtree ve arkadaşlarının (2010) zihinsel sağlık destek grubuyla yürüttükleri çalışmada bu grupla özdeşimin sosyal desteği, sosyal desteğin de benlik saygısını pozitif yönde yordadığı görülmüştür. Ayrıca sosyal kimlikler sosyal desteğe verilen tepkileri de etkileyebilir. Örneğin Haslam ve arkadaşları (2004) tarafından yapılan deneysel araştırma, sosyal desteğe verilen olumlu tepkilerin paylaşılan sosyal kimlikle ilişkili olduğunu göstermiştir.

Sosyal kimlikler hastalık semptomların değerlendirilmesini ve semptomlara verilen tepkileri etkileyebilir. St Claire ve He'nin (2009) çalışmasında yaşlı insanların yaşlılık sosyal kimlikleri belirginleştğinde nesnel ölçümlerden bağımsız olarak duyma problemlerinden muzdarip olma ve bu problemlere yönelik medikal müdahale arama ihtimallerinin arttığı görülmüştür. Benzer şekilde St Claire ve arkadaşlarının (2008) yürüttükleri deneysel çalışma da insanların soğuk algınlığı hastası sosyal kimlikleri belirginleştirildiğinde, soğuk algınlığı semptomlarını bildirme ve ilaç talep etme olasılıklarının arttığını göstermiştir.

Sosyal kimlik kaynaklı yaşam değişiklikleri (işten ayrılma vb.) de sağlık ve iyi oluşu etkiler (Haslam ve ark., 2021). Haslam ve arkadaşlarının (2008) yürüttükleri çalışma, felç geçirmiş hastaların

felçten önceki çoklu sosyal kimliklerini felç geçirildikten sonra sürdürmelerinin iyi oluş düzeylerini pozitif yönde yordadığını göstermiştir. Çalışmada ayrıca yaşam doyumunun felç öncesi de sonrası da çoklu sosyal kimlikle ilişkili olduğu görülmüştür. Araştırmalar ayrıca bireyler için değerli sosyal kimlikleri tehlikeye atan yaşam koşullarındaki değişikliklerin iyi oluş ve sağlık açısından olumsuz etkileri olabileceğini göstermektedir (örn., Iyer ve ark., 2008).

Sosyal kimlikler sağlıkla ilişkili normları ve davranışları etkileyebilir. Campbell (1997) madencilerin çalışan erkek olarak (aile erkekleri yerine) erkek sosyal kimlikleri belirginleştirildiğinde korunmasız seks yapma olasılıklarının çok daha yüksek olduğunu gözlemlemiştir. Benzer şekilde Falomir-Pichastor ve arkadaşları (2009) da hemşirelerle yürüttükleri çalışmada hemşirelerin mesleki sosyal kimlikleriyle özdeşleşme düzeylerinin aşırıya yönelik pozitif tutumlarını etkilediğini göstermişlerdir.

1.2. Perspektif Alma

İnsanlar, başkalarının zihinsel durumları üzerine akıl yürütme konusunda benzersiz yeteneğe sahiptirler (Tomasello, 2018). Örneğin diğerlerinin düşünceleri, niyetleri, istekleri, inançları ya da beklentileri üzerine düşünüp onlar gibi hissedebilirler. Bu bilişsel ve duygusal faaliyet alanyazında temelde empati olarak ele alınır ve uzun zamandır üzerine çeşitli fikirlerin üretildiği önemli konulardan biridir. Bu nedenle geçmişten günümüze empatinin pek çok farklı tanımının yapıldığı görülmektedir. Strayer ve Eisenberg' e (1987) göre empati diğerlerinin duygusal deneyimlerine verilen tepkilerdir. Lazarus (1991) empatiyi, başka bir kişinin duygularını anlama ve paylaşma olarak tanımlar. Ickes (1997) ise empatiyi; başkalarının duygu, düşünce ve davranışlarına dair farkındalığa ulaşabilmek için gözlem, bilgi, muhakeme ve hafıza gibi pek çok sürecin düzenlediği karmaşık bir psikolojik çıkarsama biçimi olarak ele alır. De Vignemont ve Singer'a (2006) göre ise empati, duyguları paylaşma sürecidir.

Farklı tanımlara rağmen pek çok araştırmacı empatinin kişinin diğerlerinin duygularını paylaşmasını sağlayan duygusal tepki, diğerlerinin bakış açılarını alabilmeyi sağlayan bilişsel kapasite ve kişinin kendisi ile diğerlerinin duygularının kaynaklarını düzenleyen bazı mekanizmalardan oluştuğu konusunda büyük oranda hemfikirdir (örn., Davis, 1996; Decety ve Jackson, 2004; Eisenberg, 2000; Hall ve Schwartz, 2019; Ickes, 2003). Daha açık ifade etmek gerekirse diğerlerinin ne hissettiğini bilmek, diğerlerinin ne hissettiğini hissetmek ve diğerlerinin sıkıntılarına şefkatle yanıt verme niyetinde olmak empatiyi oluşturan temel bileşenlerdir. Bu nedenle empati, hem duygusal bileşeni yansıtacak şekilde diğerlerinin duygusal deneyimlerini paylaşma yeteneğini hem de bilişsel bileşeni yansıtacak şekilde diğerlerinin düşünsel ve davranışsal deneyimlerini anlamayı gerektirir (Decety ve Jackson, 2004; Gladstein, 1983). Günümüzde empatinin bilişsel ve duygusal bileşenlerden oluşan bir yapı olduğu fikri yaygın olarak kabul edilse de bazı araştırmacılar (örn., Hoffman, 1981) empatinin duygusal boyutuna ağırlık verirken bazıları (örn., Batson ark., 1991; Davis, 1996) bilişsel boyutuna ağırlık verir.

Empatinin prototipik bilişsel boyutunu yansıtan perspektif alma, dünyayı başka birinin bakış açısından hayal etme ya da kendini başkasının yerine koyabilmek olarak tanımlanmaktadır (Galinsky ve ark., 2005). Perspektif alma, bir başkasının bakış açısının aktif olarak dikkate alınmasını, hayatının ve durumunun nasıl olduğunu hayal etmeyi, ayakkabılarında bir mil yürümeyi gerektirir (Galinsky ve Ku, 2004). Perspektif alma, empatinin önemli bir kaynağı (Batson ve ark., 1997) ve uygun sosyal ilişkilerin önemli bir bileşenidir (Galinsky ve Moskowitz, 2000). Bu yargısal olmayan bilişsel sürecin içeriği, sadece bilişsel olmayıp zaman zaman motivasyon ve duyguları da içerebilmektedir (Parker ve ark., 2008). Yine de perspektif almanın kavramsallaştırmalarının ve tanımlarının bilişsel süreçlere odaklanması, onu diğerlerine karşı duyulan sempati, sıcaklık ve şefkat gibi duygulara odaklanan empatiden ayırır (Ku ve ark., 2015).

Reaux ve arkadaşları (1999) yürüttükleri karşılaştırmalı çalışmada perspektif almanın insan primatlarına özgü bir özellik olduğunu göstermişlerdir. Bu özellik, doğumdan sonra yaklaşık 18. aylarda kendini gösterir (Repacholi ve Gopnik, 1997) ve bilişsel işlevsellik (Piaget, 1932) ile ahlaki akıl yürütmede (Kohlberg, 1976) önemli gelişimsel dönüm noktasını oluşturur. Ancak insan türü diğerlerinin bakış açısını alma yeteneğine sahip olsa da her insanın perspektif alma yeteneği güvenilir değildir (Decety ve Jackson, 2004). Nitekim Keysar ve arkadaşları (2003) insanların diğerlerinin kendilerinden farklı bakış açılarının olabileceğinin farkında olsalar da diğerlerinin kendilerine benzer fikir ve inançta olduklarına yönelik bir eğilimleri olduğunu ortaya koymuşlardır.

Perspektif alma psikolojik ve sosyal gelişimde bir yetkinliktir. Bu nedenle sosyal çevreye uyum sağlamada ve sosyal etkileşimler geliştirmede önemli bir rol oynamaktadır (Weil ve ark., 2011). Nitekim çalışmalar perspektif almanın sosyal yeterlik (McGarry ve ark., 2021), özgeci eğilimler (Li ve ark., 2022), dürüstlük ve alçakgönüllülük (Fang ve ark., 2019) ile pozitif yönde ilişkili olduğunu göstermiştir. Perspektif almanın varlığı, prososyal davranışları artırır (Oswald, 2002), sosyal bağları güçlendirir ve sosyal koordinasyonu kolaylaştırır (Galinsky ve ark., 2005). Oysa perspektif almanın yokluğu ya da azlığı, saldırganlığa neden olabilmektedir (Richardson ve ark., 1994). Pek çok çalışma perspektif almanın kalıpyargı ve önyargının azalmasını sağlayabileceğini göstermiştir (örn., Galinsky ve Ku, 2004; Sirin ve ark., 2017; Yee ve Bailenson, 2006). Ayrıca Faulkner (2018) yürüttüğü deneysel çalışmada perspektif almanın küresel yardımı arttırdığını göstermiştir. Galinsky ve Moskowitz (2000) ise perspektif almanın, gençlerin yaşlılara yönelik kalıpyargısal düşüncelerini azalttığını ve yaşlılarla algılanan yakınlıklarını artırdığını göstermiştir. Yakın zamanda Bağcı ve arkadaşları (2021) tarafından yürütülen çalışmada ise gruplar arası temasın rekabetçi mağduriyet algısıyla olan ilişkisinde perspektif almanın aracılık rolüne sahip olduğu görülmüştür. Benzer şekilde Sparkman ve arkadaşları (2018) da deneyime açıklığın çok kültürlülük ile ilişkisinde perspektif almanın aracı role sahip olduğunu bulmuşlardır. Ayrıca Mcfarland ve arkadaşları (2012) perspektif almanın tüm insanlıkla özdeşleşme ile pozitif yönde ilişkili olduğunu gösterirken Hamer ve arkadaşları (2019) empatik ilgi ve perspektif almadan oluşan empatinin tüm insanlıkla özdeşleşmeyi pozitif yönde yordadığını göstermiştir.

1.3. Sosyal Baskınlık

Neredeyse içinde bulunduğumuz tüm sosyal gruplar (aile, arkadaş, okul vb.) hiyerarşik bir biçim sergiler. Bu nedenle sosyal hiyerarşiler bireylerin sosyal dünyaya yönelik algısını anlamlı derecede etkiler (Pratto ve ark., 2013). Sosyal Baskınlık Kuramı, neredeyse her toplumda görülen gruplar arası çatışma ve grup temelli eşitsizlikleri toplumsal hiyerarşiler aracılığıyla açıklamaya çalışan bir kuramdır. Kurama göre insanların grup temelli hiyerarşiler kurmaya yönelik bir eğilimleri vardır ve toplumlarda yaş, cinsiyet ve keyfi olarak belirlenmiş sistemler olmak üzere üç temel hiyerarşik sistem görülür. Bunlardan yaş ve cinsiyet temelli sosyal gruplar ve bu gruplar arasındaki hiyerarşiler her toplumda görülürken keyfi olarak belirlenmiş sistemler (etnik, dinsel, siyasal, ekonomik gruplar vb.) ve bu gruplar arasındaki hiyerarşiler toplumsal farklılıklar gösterir. Yaş sisteminde yetişkinler, çocuklar ve gençlere oranla daha fazla güce ve ayrıcalığa sahiptirler. Cinsiyet sisteminde ise erkekler ile kadınlar arasında erkeklerin lehine olan hiyerarşik bir yapı gözlenir. Son olarak keyfi sistemlerde bazı sosyal gruplar diğer sosyal gruplara kıyasla eşit olmayan güce sahiptirler (Sidanius, 1993; Sidanius ve Pratto, 1999, 2004). Bu üç sistemin hiyerarşik düzenlenmesi kültürel ve tarihsel süreçlerde farklılık gösterebilir (Pratto ve ark., 2006). Ancak yaş ve cinsiyet sistemleri keyfi olarak düzenlenmiş sistemlerle karşılaştırıldığında daha durağan ve değişime dirençli bir yapı sergiler (Sidanius ve Pratto, 1999). Ayrıca keyfi olarak düzenlenmiş sistemlerde gruplar arası şiddet yaş ve cinsiyet sistemlerinden daha fazladır. Bir grubun başka bir grubu tümünden ortadan kaldırma girişimi yaş ve cinsiyet sistemlerinde görülmezken keyfi olarak düzenlenmiş sistemlerde görülebilmektedir (Pratto ve ark., 2006).

Sosyal Baskınlık Kuramı'na göre değerler, tutumlar ve inançlar gibi toplumsal faktörler gruplar arası hiyerarşileri oluşturmakta, korumakta ve mevcut hiyerarşilerin devamına neden olmaktadır. Bu toplumsal faktörler meşrulaştırıcı mitlerdir. Bu meşrulaştırıcı mitlerden bazıları ırkçılık, sosyal Darwinizm ve meritokrasi gibi sosyal eşitsizliğe katkıda bulunan hiyerarşileri arttırıcı meşrulaştırıcı mitlerken diğerleri sosyalizm, hümanizm ve kominizm gibi gruplar arası eşitliği destekleyen hiyerarşi azaltıcı meşrulaştırıcı mitlerdir. Daha hiyerarşik bir şekilde yapılandırılan toplumlarda, özellikle baskın gruplarda, hiyerarşi arttırıcı mitler ve sosyal politikalar hiyerarşi azaltıcı mitler ve sosyal politikalardan daha çok görülür ve desteklenir (Pratto ve ark., 2006; Sidanius ve Pratto, 1999). Hiyerarşi arttırıcı meşrulaştırıcı mitler, özellikle bazı grupların diğerlerine göre üstün olduklarını kabullendirme işlevi görerek gruplar arası çatışmaları azaltır. Diğer bir deyişle bu mitler ayrımcılığı meşrulaştırma işlevi görür (Pratto ve ark., 1994).

Grup temelli önyargı ve baskının birçok farklı nedeni olsa da Sosyal Baskınlık Kuramı'na göre, sosyal baskınlık yönelimi büyük ölçüde gruplar arası hiyerarşinin oluşmasına ve sürdürülmesine etki eder (Sidanius ve ark., 2004; Sidanius ve Pratto, 1999). Sosyal baskınlık yönelimine yönelik ilk açıklamalarda, bu yönelim bireylerin kendi gruplarının baskın ya da üstün olması gerektiğine yönelik istekliliklerini yansıtan anlamlı bir bireysel faktör olarak tanımlanmıştır (Pratto ve ark., 1994). Ancak

daha sonra bu yönelim, bireylerin üyesi oldukları grupların sosyal konumundan bağımsız bir şekilde, gruplar arası hiyerarşilerin varlığına yönelik isteklilik olarak revize edilmiştir (Sidanius ve ark., 2018).

Sosyal baskınlık yönelimi erken yaşlarda ortaya çıkar ve değişime karşı dirençlidir (Pratto ve ark., 2006). Sosyal baskınlık yönelimi gruplar arası baskınlık (intergroup dominance) ve eşitliğe karşı olma (anti-egalitarianism) boyutlarından oluşan bir üst yapıdır. Gruplar arası baskınlık, çeşitli grupların baskılandığını görmeye yönelik isteği tanımlar ve ırkçılık ile savaşı destekleme gibi gruplar arası açık olumsuz tutumlarla pozitif yönde ilişkilidir. Eşitliğe karşı olma ise gruplar arasındaki eşitsizliği tercih etmeyi tanımlar ve daha çok hiyerarşileri artırıcı sosyal ideolojileri benimseme ve meslekleri seçme gibi gruplar arası örtük olumsuz tutumlarla pozitif yönde ilişkilidir (Ho ve ark., 2012, 2015).

Sosyal baskınlık yönelimi yüksek bireyler, gruplar arası statü farklarını doğal algılarlar. Gruplar arası hiyerarşik yapıları ve hiyerarşi arttırıcı meşrulaştırıcı mitleri (cinsiyetçilik, milliyetçilik vb.) hiyerarşi azaltıcı meşrulaştırıcı mitlerden (sosyal demokrasi, eşitlikçilik vb.) daha çok destekleme ve tercih etme eğilimindedirler (Levin ve ark., 2012; Sidanius ve ark., 2006; Sidanius ve Pratto, 1999). Bu kişilerin aynı zamanda hukuk ve kolluk kuvvetleri gibi hiyerarşi arttırıcı mesleklerde çalışmak istedikleri görülür (Pratto ve ark., 1994).

Sosyal Baskınlık Kuramı'nın ileri sürüldüğü günden bugüne sayısız çalışma sosyal baskınlık yöneliminin etkilerine odaklanmıştır. Bu kapsamda yürütülen çalışmalar sosyal baskınlık yöneliminin sağ kanat otoriteryenizimi (örn., Zhai ve ark., 2022), ırkçılık (örn., Sidanius ve ark., 2017), damgalama (örn., Puckett ve ark., 2020), insanlıktan çıkarma (örn., Kteily ve ark., 2015), şiddet (örn., Thomsen ve ark., 2008), önyargı (örn., Cichocka ve ark., 2017; Vezzali ve ark., 2018), düşmanca cinsiyetçilik (örn., Rollero ve ark., 2021), etnosentrizm (örn., Jost ve Thompson, 2000), ulusalcılık (örn., Hoyt ve Simon, 2016), savaş ile ilişkili olumsuz tutumlar (örn., Gürbüz, 2019), göçmen karşıtlığı (örn., Roy ve ark., 2021) ve gruplar arası kaygı (örn., Bozkuş, 2020) ile pozitif yönde ilişkili olduğunu gösterirken pek çok diğer çalışma sosyal baskınlık yöneliminin empati ile negatif yönde ilişkili olduğunu göstermiştir (örn., Graça ve ark., 2018; Sidanius ve ark., 2013). Daha da önemlisi Al-Kire ve arkadaşlarının (2022) benliğin Müslümanlara yönelik tutum ile ilişkisindeki rolünü inceledikleri çalışmalarında, sosyal baskınlık yöneliminin kapsayıcı bir benliği yansıtan sakin benlik ile negatif yönde ilişkili olduğu görülmüştür. Benzer şekilde Reese ve arkadaşları (2015) da sosyal baskınlık yöneliminin insanlık kimliğini yansıtan tüm insanlıkla özdeşleşme ile negatif yönde ilişkili olduğunu açığa çıkarmışlardır. Son olarak Hamer ve arkadaşlarının (2019) yürüttükleri çalışmada empati ve evrenselliğin sosyal baskınlık yönelimini, sosyal baskınlık yönelimin de insanlık kimliğini negatif yönde yordadığı görülmüştür.

1.4. Gruplar Arası Kaygı

Duygularla ilgili ilk görüşler (örn., James, 1884) biyolojik süreçlere odaklansa da Smith ve Lazarus (1990) değerlendirmelerin duygunun oluşumunda etkili olduğunu ileri sürmüştür. Lazarus'a (1991) göre duygular, bir uyarana verilen tepkilerin değerlendirilmesiyle meydana gelen bir süreci

tanımlar ve adaptif tepkilerdir. Daha açık ifade etmek gerekirse duygular, uyarıcılara yüklenen anlamlara göre oluşur ve yüklenen farklı anlamlar farklı duyguları açığa çıkarır (Frijda ve ark., 1989). Bu tanımlarda olduğu gibi duyguları bir değerlendirme süreci olarak ele alan yaklaşımlar, duyguların oluşması için öncelikle dikkat, algı, inanç ve temsil gibi bilişsel yapıların olması gerektiğini savunur (Scarantino, 2016). Yine de herhangi bir uyarıcının duyguya neden olabilmesi için algılayan için anlamlı da olması gerekir.

Duygular, insan deneyimlerinin merkezinde yer alır; duyguların düşünce ve davranışlarla güçlü ilişkisi vardır (Frijda, 2008; Gray ve Watson, 2007; Nezlek ve Kuppens, 2008). Bu nedenle duygular insanların neler düşündüğünü ve nasıl düşündüğünü etkiler (Forgas, 1995). Duygularla ilişkili ilk psikolojik araştırmalar duyguların fizyolojik ve bireysel yönlerine odaklansa da özellikle son otuz yıldır araştırmaların, duyguların sosyal yönlerine de ağırlık vermeye başladıkları görülmektedir. Nitekim Mackie ve arkadaşlarına (2008) göre duygular sosyal çevrede oluşmakta ve şekillenmektedir. Bu nedenle duygular, olay ve durumların sosyal kimliğe bağlı olarak değerlendirilmesinden meydana gelir (Mackie ve ark., 2015). Diğer bir deyişle grup temelli değerlendirmeler sonucunda bireyler çeşitli duygular deneyimler (Gordijn ve ark., 2008). Bu nedenle duygular sosyal davranışlarda, sosyal bilişte ve sosyal hayata uyumda etkilidir.

Grup temelli duygular, bir sosyal gruba aitlik sonucu oluşur ve hem grup içi hem de gruplar arası davranışları yönlendirir (Mackie ve ark., 2008; Mackie ve Smith, 2018). Gruplar arası duyguların oluşumunda bireylerin kendilerini hangi sosyal kategoride konumlandıkları ve bu kategorilerle ne derecede özdeşleştikleri etkilidir. Bu nedenle bireylerin bir sosyal kimliklerini düşünmeleri diğer sosyal kimliklerini düşünmelerinden farklı duygular uyandırır (Smith ve ark., 2007). Ayrıca grup temelli duygular, farklı grupların sosyal dünyayı algılama şekillerine göre düzenlenir. Aynı uyarıcılar farklı gruplar tarafından farklı şekilde değerlendirildikçe farklı grupların üyeleri farklı duygular deneyimler. Grup üyeleri tarafından deneyimlenen bu duygular zamanla grup üyeliğinin bir zorunluluğu halini alır. Bu nedenle grup temelli duygular, bireylerin kendilerini doğrudan etkilemese de üyesi oldukları grupları etkileyen olaylar sonucu oluşup grup içi ve gruplar arası davranış ve inançları etkiler (Mackie ve ark., 2004). Nitekim çalışmalar, grup temelli duyguların grup özdeşiminden (Kessler ve Hollbach, 2005) savaşa yönelik tutuma kadar (Cohen-Chen ve ark., 2014; Halperin, 2011) pek çok alanla ilişkili olduğunu göstermiştir.

Mackie ve arkadaşlarına (2008) göre grup temelli duygular, üyesi olunan grubun ya da diğer grupların uyandırdığı öfke, endişe, gurur ve suçluluk gibi duygulardır. Bu duygular gibi kaygı da grup temelli oluşabilmektedir. Gruplar arası kaygı, insanların gruplar arası etkileşimi beklerken ya da gruplar arası etkileşimdeyken yaşadıkları kaygıyı tanımlar (Stephan, 2014). Kişiler arası kaygı gibi, gruplar arası kaygı da olumsuz sonuçların beklentisinden kaynaklanır. Stephan ve Stephan'a (1985) göre gruplar arası kaygı, dış grupla ilişkili olduğu için sosyal kaygıdan farklıdır. Ayrıca gruplar arası kaygı sadece farklı kültürlerden insanlarla etkileşim halindeyken yaşanmayıp aynı kültürden alt grupların etkileşimlerinde

de yaşanabilir. Bu da gruplar arası kaygıyı kültür şokundan ayırır. Benzer şekilde gruplar arası kaygı, diğerleriyle etkileşime girmek için basit bir isteksizlikten daha geniş bir dizi sonuçlara sahip olduğu için utangaçlık ve sosyal kaygıdan da ayrışır.

Stephan'a (2014) göre bazı insanların deneyimledikleri kaygı hem belirli bir dış gruba hem de genel olarak tüm dış gruplara yönelik olabilir ve bu kişiler başka sosyal bağlamlarda kaygı yaşamayabilirler. Ancak bazı insanlar ise sadece grup etkileşimi beklentisindeyken ya da grupla etkileşime girdiklerinde kaygı yaşayabilirler. Yaşanılan kaygı nispeten kalıcı olabilir ya da durumun özelliklerine göre değişebilir. Bu nedenle gruplar arası kaygı hem bir kişilik özelliği olarak kalıcı hem de durumdan duruma değişen bir örüntü sergileyebilir (Paolini ve ark., 2006).

Gruplar arası kaygı hem azınlık hem de çoğunluk grup üyeleri tarafından deneyimlenmektedir (Tropp ve ark., 2016). Temas miktarı ve temasın hangi koşullarda gerçekleştiği gibi gruplar arası önceki ilişkiler; stereotipler ve önyargılar gibi dış gruba ilişkin önceki bilişler; grupların yapısı ve statüsü gibi etkileşimin yapısı gruplar arası kaygının öncüllerini oluşturur (Stephan ve Stephan, 1985). Etkileşime girecek gruplar arasında temas azlığı, etnosentrizm, dış gruba yönelik bilgi azlığı ve rekabetçi etkileşimlerin olduğu durumlarda gruplar arası kaygı yüksek oranda gözlenir (Gudykunst, 1995). Gruplar arası kaygı kaçınmaya (Dijker ve ark., 1996), kibir ve küçümseme gibi sosyal ilişkileri engelleyici davranışlara (Smith, 1999) neden olur; öfkenin etkilerini artırabilir (Van Zomeren ve ark., 2007) ve gruplar arası ilişkileri olumsuz etkileme potansiyeline sahiptir (Orellana ve ark., 2022; Smith, 1999; Turner ve ark., 2013). Nitekim gruplar arası kaygının sağ kanat otoriteryanizmi, sosyal baskınlık yönelimi, sosyal mesafe ile pozitif yönde ilişkili olduğu (Koç ve Anderson, 2018) ve göçmenlere yönelik sosyal mesafeyi pozitif yönde yordadığı (Vezzali ve Giovannini, 2012) görülmüştür. Ayrıca gruplar arası kaygı, temas ile tutumlar ilişkisine de aracılık eder (Pettigrew ve Tropp, 2008). Örneğin Kanamori ve arkadaşları (2022) temasın kalitesinin transseksüellere yönelik önyargı ile ilişkisinde gruplar arası kaygının aracılık rolünün olduğunu göstermişlerdir. Ma ve arkadaşları (2022) ise gruplar arası kaygının kalıpyargıların işbirlikçi davranışlarla olan ilişkisine aracılık ettiğini göstermişlerdir.

Dış gruplarla kurulan temaslar, gruplar arası kaygıyı azaltabilmektedir. Nitekim Page-Gould ve arkadaşlarının (2008) yürüttükleri deneysel bir çalışmada gruplar arası arkadaşlıkların kaygıyı azalttığı, böylece katılımcıların dış grup üyelerine karşı daha olumlu tutumlar sergiledikleri görülmüştür. Benzer şekilde Hatoum ve White'ın (2022) yakın zamanda yürüttükleri çalışmada ise elektronik temasın gruplar arası kaygıyı azalttığı görülmüştür. Temas gibi diğer grupları da içeren kapsayıcı kimliğe sahip olmak da gruplar arası kaygıyı azaltma potansiyeline sahiptir (Stephan, 2014). Çünkü yukarıda da değinildiği gibi gruplar arası kaygı gruplar arası etkileşimden kaynaklanır. Bu nedenle kapsayıcı kimliklerin ayrık sosyal grupları birleştirmesi, teorik olarak gruplar arası kaygıyı ortadan kaldırır.

1.5. İyi Oluş

Mutluluk, geçmişten günümüze felsefi fikirlerin ve dini öğretilerin temel konularından biri olmuştur. Mutluluk nedir? Mutluluğu etkileyen faktörler nelerdir? Hangi insanlar daha mutludur? Mutlu insanları mutsuz insanlardan ayıran özellikler nelerdir? gibi mutlulukla ilişkili sayısız soru araştırmacıların zihinlerini meşgul etmiştir. Ancak geçtiğimiz yüzyılda psikoloji biliminin psikopatolojiye odaklanması mutluluk gibi pozitif psikolojik yapıları gölgede bırakmış olsa da özellikle son elli yılda pozitif psikoloji alanının gelişmesiyle birlikte mutluluk kavramının bilimsel olarak ele alındığı ve ilgili alanyazında iyi oluş kavramının mutluluk kavramı yerine kullanıldığı görülmektedir (Diener ve Seligman, 2002).

İyi oluş kavramı, günlük kişiler arası sorgulamaların (örneğin, “*Nasılsın?*”) yanı sıra yoğun bilimsel araştırmaların da merkezinde yer alır (Ryan ve Deci, 2001). Ayrıca mutluluk kavramı gibi soyut bir kavramdır ve bu nedenle evrensel bir tanımı yoktur (McGillivray ve Clarke, 2006). İyi oluş, optimal psikolojik işleyiş ve deneyim anlamına gelir (Ryan ve Deci, 2001). Diğer bir deyişle genel olarak yaşamdaki olumlu uyumu ve tatmini yansıtır (Matud ve ark., 2019). Geniş bir tanımla ise sosyoekonomik düzey, sağlık koşulları, barınma ve beslenme gibi fizyolojik ihtiyaçlar gibi nesnel bileşenleri kapsar. Ancak iyi oluş bu nesnel bileşenlerle sınırlı olmayıp bireylerin yaşamları hakkındaki düşünce ve duygularından oluşan öznel bileşenleri de içerir (King ve ark., 2014).

1.5.1. Hedonik İyi Oluş

İyi oluş kavramı ve ölçümü konusunda fikir birliği olmaması, iyi oluş araştırmalarıyla ilgili devam eden temel sorunlardan biridir. İyi oluş ile ilişkili alanyazın incelendiğinde iki temel yaklaşımın baskın olduğu göze çarpar. Bunlardan biri pozitif ve negatif duygular ile yaşam kalitesine odaklanan hedonik yaklaşımdır (Kahneman ve ark., 1999). Hedonik yaklaşım iyi oluşun genel olarak haz veya mutluluktan oluştuğu görüşünü yansıtır ve bu yaklaşıma göre iyi bir yaşam, acı ve çile yerine haz ve hoşnutlukla ilişkilidir. Diğer bir deyişle kişilerin acı ya da huzursuzluğa karşı keyifli hissetmesi ve tatminsizliğe karşı doyum hissetmesi bu yaklaşımın dayandığı temel fikirleri oluşturmaktadır. Hedonik yaklaşımda bireylerin ahlaki nitelikleri, amaçları, erdemleri ve topluma katkıları büyük ölçüde göz ardı edilip yaşamdan alınan doyuma odaklanılır (Maddux, 2018). Yine de hedonik yaklaşımı temsil eden iyi oluş sadece fiziksel hazzı indirgenemez. Çünkü geniş anlamda iyi oluş hayatın çeşitli alanlarına yönelik tüm değerlendirmelerden sonra oluşan haz ve hoşnutluk deneyimiyle ilgilidir (Ryan ve Deci, 2001).

Hedonik yaklaşımın uzun bir tarihi vardır. Tarihsel süreç incelendiğinde Aristippus gibi erken dönem Yunan filozofları ile sonradan gelen Hobbes gibi bazı filozofların hayatın amacının olabildiğince fazla haz almak olduğu fikrini savundukları görülür (Ryan ve Deci, 2001). Psikoloji alanyazınında da hedonik yaklaşım geniş bir yer edinir. Alanyazın incelendiğinde mutlulukla ilişkili psikolojik çalışmaların genellikle hedonik yaklaşıma odaklandığı ve mutluluğun öznel iyi oluş kavramı ile birbiri

yerine kullanıldığı göze çarpar. Böylece birinin öznel iyi oluşunun artışı mutluluğunun artışı anlamına gelir (Deci ve Ryan, 2008).

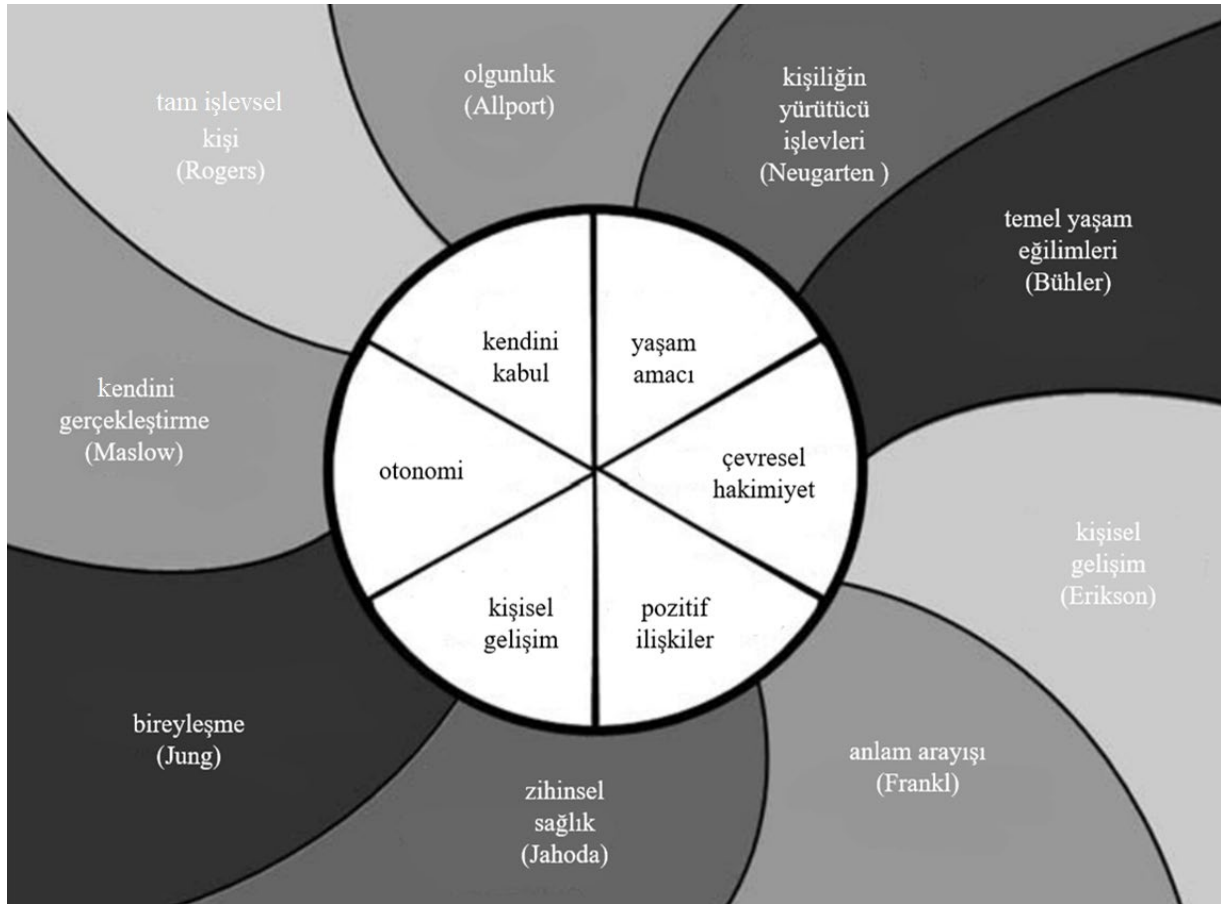
Öznel iyi oluş, pozitif ve negatif duygular ile yaşam doyumuna ilişkin bireylerin kendi yaşamlarına yönelik bilişsel ve duygusal değerlendirmelerini ifade eder (Diener ve ark. 2002). Öznel iyi oluş, insanların sahip olduklarından çok sahip oldukları hakkında nasıl düşündükleri ve hissettikleri ile ilişkili psikolojik bir yapıyı ifade eder (Maddux, 2018). Tanımdan da anlaşıldığı gibi öznel iyi oluş, pozitif ve negatif duygulardan oluşan duygusal boyut ile yaşam doyumuna yönelik algılarından oluşan bilişsel boyuttan meydana gelir. Bu nedenle öznel iyi oluş; pozitif duygular, negatif duygular ve yaşam doyumunu olmak üzere üç bileşenli bir yapıdan oluşur (Andrews ve Withey, 1976; Emmons ve Diener, 1985; Fowers ve ark., 2010; Ryan ve ark., 2008). Öznel iyi oluşun pozitif duygu boyutunu neşe, cesaret, heyecan ve kararlılık gibi duygular oluşurken negatif boyutunu tedirginlik, nefret, korku ve öfke gibi duygular oluşturur. Pozitif duyguların fazla, negatif duyguların az deneyimlenmesi ve yaşamın çeşitli alanlarında yüksek doyum alınması yüksek iyi oluşu temsil eder. Bu nedenle öznel iyi oluş; yaşam doyumunu, olumlu ve olumsuz duygulanım olmak üzere üç yapı olarak ölçülür ve değerlendirilir (Busseri ve Sadava 2011; Diener ve ark., 2018). Teorisyen ve araştırmacılar hedonik iyi oluşun bu üçlü konseptine ve ölçümüne yönelik hemfikirlerdir. Bunun dışında kalan araştırmacıların büyük çoğunluğu da bu bileşenlerin küçük varyasyonlarını içeren hedonik iyi oluş kavramları ve ölçümleri geliştirmişlerdir (Huta ve Waterman, 2014).

Psikoloji alanyazınında geniş bir yer kaplayan öznel iyi oluş, önemli ölçüde genetik faktörler tarafından belirlenir ve yaşam boyunca kısmen tutarlı bir örüntü sergiler (DeNeve, 1999). Ancak kişisel, çevresel ve kültürel faktörler öznel iyi oluşu etkiler (Deci ve Ryan, 2008). Bu kapsamda yürütülen erken çalışmalar incelendiğinde öznel iyi oluşun kişilik özellikleriyle ilişkili olduğu görülmüştür. Örneğin DeNeve ve Cooper'ın (1998) yürüttükleri meta-analizde büyük beşli kişilik özelliklerinden dışadönüklük ve uyumluluğun öznel iyi oluş ile pozitif yönde ilişkili olduğu görülürken nevrozluğun negatif yönde ilişkili olduğu görülmüştür. Öznel iyi oluş düzeyi yüksek ve düşük bireylerin karşılaştırıldığı bazı çalışmalarda ise öznel iyi oluş seviyesi yüksek bireylerin karşılaştıkları olayları daha adaptif ve olumlu değerlendirme eğiliminde oldukları görülmüştür (örn., Lyubomirsky ve Ross 1999; Lyubomirsky ve Tucker, 1998). Kişilik özelliklerinin yanı sıra sosyal faktörlerin de öznel iyi oluş ile ilişkili olduğu görülmüştür. Örneğin çalışmalar, diğer insanlarla sosyal ilişkileri geliştiren özellikler ile öznel iyi oluşun pozitif yönde ilişkili olduğunu gösterirken (örn., DeNeve, 1999) yalnızlığın öznel iyi oluş ile negatif yönde (örn., Kearns ve ark., 2015) ilişkili olduğunu göstermiştir. Güncel çalışmalar da öznel iyi oluşun olumlu sosyal ilişkilerden (örn., Kinsky ve Diener, 2017) affetmek ve benlik saygısına (örn., Liu ve ark., 2023), çocukluk çağı travmalarından (örn., Li ve ark., 2023) fiziksel aktivitelere (örn., Wicker ve Frick, 2015) kadar pek çok değişkenle ilişkili olduğunu göstermiştir.

1.5.2. Ödomanik İyi Oluş

İyi oluşta hedonik yaklaşım yaygın olarak benimsenmesine rağmen hedonizmin yalnız başına iyi oluş için yeterli olma fikri birçok filozof ve bilim insanı tarafından reddedilmiştir. Aristoteles, hazzı odaklı yaşam ile iyi yaşam arasında ayrım yaparak hedonik mutluluğu insanları isteklerinin kölesi haline getiren kaba bir ideal olarak değerlendirip gerçek mutluluğun yapmaya değer olan şeyleri yapmakta olduğunu ve insan eylemiyle ulaşılabilecek en üstün amacın ödomani olduğunu ileri sürmüştür (Kashdan ve ark., 2008; Ruini ve Ryff, 2016; Ryan ve Deci, 2001). Wood ve Johnson'a (2016) göre ödomani, kişinin gerçek ve en iyi doğasının farkındalığına yönelik gelişimidir. Ödomanik yaklaşım, hedonik yaklaşımın aksine, insanların değer verdikleri sonuçların her zaman iyi ve sağlıklı olmadığını ve bu nedenle arzuların gerçekleştirilmesinin iyi oluş sağlamadığını savunur (Ryan ve Deci, 2001). Bu yaklaşım iyi oluşu anlam, amaç ve gelişim olarak ele alıp insanın potansiyeline vurgu yapar ve insan olmanın ne anlama geldiğini yansıtan temel yönleri odaklanır (Deci ve Ryan, 2008; Ryff, 2014; Ryff ve Keyes, 1995; Waterman, 1993).

Psikoloji alanyazınında hedonik yaklaşımı öznel iyi oluşun temsil etmesi gibi psikolojik iyi oluş kavramı da ödomanik yaklaşımı temsil eder. Özellikle Aristoteles'in ödomani tanımı, Ryff'in bireyin gelişimi ve kendini gerçekleştirilmesiyle açıkça ilgili olan bir psikolojik iyi olma kavramını ifade etme çabasının merkezinde yer almıştır. Ryff, insanın büyümesine ve gelişimine odaklanan kendinden önceki Maslow, Rogers, Allport, Jung ve Frankl gibi psikologların görüşlerini bütünleştirerek ödomanik yaklaşımı yansıtan psikolojik iyi oluşu tanımlama çabasına girmiştir (Ryff ve Singer, 2008). Ryff (1995) iyi oluşu zevke ulaşmak olarak değil kişinin gerçek potansiyelini gerçekleştirmesi için çabalaması olarak tanımlamaktadır. Böylece Ryff ve Keyes (1995) psikolojik iyi oluşu öznel iyi oluştan ayırarak psikolojik iyi oluşun ölçümüne yönelik insanın kendi potansiyeline ulaştığını gösteren 6 farklı yön ileri sürmüşlerdir. Psikolojik iyi oluşun bu yönleri Şekil 1.3'te görüldüğü gibi kendini kabul, pozitif ilişkiler, otonomi (özerklik), çevresel hakimiyet, yaşam amacı ve kişisel gelişimdir (Ryff, 1989). Bu özellikler psikolojik iyi oluşu tanımlar (Proctor ve Tweed, 2016); fiziksel ve psikolojik sağlığı nelerin desteklediğini gösterir (Ryff ve Singer, 1998). Bu nedenle psikolojik iyi oluş kişinin gelişimine, kendine ve yaşamına yönelik pozitif değerlendirmelere, kaliteli ilişkilere, amaca, anlama, çevreyi etkin yönetebilmeye ve özerkliğe vurgu yapar (Seligman, 2002). Ayrıca diğer insanlarla karşılıklı bağın kalitesini içerir (Ryff ve Keyes, 1995).

Şekil 1. 3. Psikolojik iyi oluşun temel boyutları ve teorik temelleri (Ryff ve Singer, 2008'den yazarın izniyle alınmıştır.)

Ryff ve Singer (1998), öznel iyi oluşun olumlu işlevsellik yönünden sınırlı ve sağlıklı yaşamın göstergesi konusunda yanılır olduğunu iddia edip öznel iyi oluş modellerine karşı çıkmışlardır. Buna karşılık Diener ve arkadaşlarına (1998) göre Ryff ve Singer'ın ödomanik kriterleri iyi oluşu tanımlamaya olanak sağlasa da öznel iyi oluş araştırmaları, insanların hayatlarını neyin iyi kıldığını gösterir. Hangi yaklaşımın daha ahlaki, geçerli ve üstün olduğu tartışmaları kaçınılmaz gibi görünmektedir. Bu iki yaklaşım arasındaki tartışmaların temel nedeni diğer birçok psikolojik kavram gibi bu kavramların da sosyal olmalarıdır. Sosyal yapılar, sosyal ve politik süreçlerden etkilenir. Bu nedenle hangi görüşün daha iyi olduğu, toplumdan topluma hatta kişiden kişiye göre değişir. Yine de bazı araştırmacılara göre hedonik ve ödomanik iyi oluş arasındaki farkı ahlaki hiyerarşi belirler (örn., Kashdan ve ark., 2008). Bazıları ödomanik iyi oluşun ahlaki açıdan daha iyi, etik, otantik ve geçerli olduğunu varsayar (örn., Waterman, 2007; Ryff, 2017). Zaman zaman ödomanik iyi oluş savunucuları iyi bir yaşamın günlük yaşamdan bir miktar aşkın olması gerektiğini savunurlar (Kashdan ve ark., 2008).

Christopher'a (1999) göre iyi oluş tanımlamaları kültürlerde kök salar ve kültürel değerlerle yakından ilişkilidir. Bu nedenle iyi oluş kültürel farklılıklar gösterir. Nitekim çalışmalar hem öznel iyi oluş seviyesinin hem de öznel iyi oluşun ilişkili olduğu değişkenlerin ilişki gücünün kültürel farklılıklar gösterdiğini açığa çıkarmıştır. Örneğin Diener ve Diener (1995), benlik saygısının hemen her kültürde

öznel iyi oluş ile ilişkili olduğunu, ancak bu ilişkinin bireycilik ile karakterize edilen kültürlerde daha güçlü olduğunu bulmuşlardır. Benzer şekilde Suh ve arkadaşları (1998) duygular ve sosyal onayın yaşam doyumu ile ilişkisini inceledikleri çalışmalarında bireyci kültürlerde duyguların yaşam doyumunun daha güçlü yordayıcısı olduğunu, kolektivist kültürlerde ise duyguların ve sosyal onayın eşit düzeyde yaşam doyumunu yordadığını açığa çıkarmışlardır. Bu farklılıklar kültürlerin, iyi oluş anlayışları ve iyi oluşa verdikleri değerden kaynaklanır. Doğu kültürlerindeki insanlar iyi oluşu memnuniyet, barış ve sükûnet gibi düşük uyarımlı duyguların deneyimlenmesiyle ilişkilendirirken Batı kültüründeki insanlar iyi oluşu mutluluk ve neşe gibi daha yüksek uyarımlı duyguların deneyimlenmesi ile ilişkilendirirler (Cordaro ve ark., 2016). Bireyselliğin ön planda olduğu Batı kültürlerinde gurur, yaşam doyumu, özerklik, kendini geliştirme, bireysel başarı ve acıdan kaçınma değerliken Doğu kültürlerinde tevazu, uyum, grup başarısı, kendini aşma ve acıya katlanma daha değerlidir (Joshnloo, 2014). Ek olarak kolektivist kültürlerde iyi oluş, bireysel başarılarından keyif almak yerine aile ve gruba katkılarla sıkıca ilişkilidir (Biswas-Diener, 2008). Ayrıca öznel iyi oluş seviyesi de kültürel farklılıklar gösterir (Oishi ve ark., 2013). Bireyci toplumlarda yaşayan kişilerin öznel iyi oluş ve yaşam doyumu düzeylerinin kolektivist toplumlarda yaşayanlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir (Diener, 2000).

Teorisyen ve araştırmacılar arasında ödomanik iyi oluş yaklaşımının tam olarak ne anlama geldiği konusunda fikir birliği olmadığı gibi ödomanik iyi oluş ölçümüne yönelik de bir uzlaşının olmadığı göze çarpar. Ryff'in modeli ödomanik iyi oluş için yaygın olarak kullanılan model olsa da ödomanik iyi oluşu ölçmek amacıyla önerilen tek model değildir (Ryff, 2014). Pek çok araştırmacı ödomanik yaklaşıma yönelik çeşitli modeller ve ölçüm araçları ileri sürmüşlerdir. Bu modeller genellikle kendini kabul etme, başkalarıyla olumlu ilişkiler, kişisel gelişim, yaşam amacı, çevresel hakimiyet, özerklik, yeterlik, olumlu duygular, katılım, anlam ve başarı gibi 12 temel bileşenin kombinasyonlarından oluşmaktadır (Huta ve Waterman, 2014). Psikolojik İyi Oluş Ölçeği (Psychological Well-Being Scale) (Ryff ve Keyes, 1995), Ruh Sağlığı Sürekliliği Ölçeği (Mental Health Continuum) (Keyes, 2002), Psikolojik Esenlik Ölçeği (Flourishing Scale) (Diener ve ark., 2010), Ödomanik İyi Oluş Ölçeği (Eudaimonic Well-Being Scale) (Waterman ve ark., 2010), Nehir Kıyısı Ödomani Ölçeği (Riverside Eudaimonia Scale) (Morgolis ve ark., 2022) ödomanik iyi oluşu ölçmeyi amaçlayan ölçme araçlarından bazılarıdır.

İyi oluşun hedonik ve ödomanik yaklaşımları arasındaki geleneksel felsefi ayrıma rağmen pek çok araştırma, hedonik ve ödomanik iyi oluşun aynı geniş yapıyı ölçtüğüne dair kanıtlar sunmaktadır. Örneğin Disabato ve arkadaşları (2016) geniş uluslararası örneklemele yürüttükleri çalışmada Diener'in (1984) üçlü modelini kullanarak hedonik iyi oluşu ve Ryff'in (1989) Psikolojik İyi Oluş Ölçeği'ni kullanılarak ödomanik iyi oluşu ölçmüşlerdir. Çalışmada ölçümler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür. Benzer şekilde başka pek çok çalışma da iyi oluşun hedonik ve ödomanik ölçümleri arasında .80 civarında korelasyonlar olduğunu göstermiştir (örn., Gallagher ve ark., 2009;

Fredrickson ve ark., 2013). Yine de bazı araştırmacılar, iyi oluşa yönelik bu iki yaklaşımın yakından ilişkili olmasına rağmen aralarında ayrım olduğunu belirtir (örn., Maddux, 2018). Bazı araştırmacılara göre ise çağdaş hedonik ve ödomanik ölçümler çok sayıda alt bileşene sahip bir üst yapıyı ölçer (örn., Ryan ve Deci, 2001; Disabato ve ark., 2016).

Alanyazın incelendiğinde hedonik iyi oluşta olduğu gibi ödomanik iyi oluş ile ilişkili çalışmaların da geniş yer kapladığı görülür. Bu çalışmaların bazıları, ödomanik iyi oluş altında kavramsallaştırılan özelliklerle ilişkilerin incelendiği çalışmalardır. Bu çalışmalar, ödomaninin psikopatolojiden (örn., Keyes ve ark., 2010) fiziksel sağlığa (örn., Ryff, 2014) ve ölüm olasılığına (örn., Keyes ve Simoes, 2012) kadar hayatın her alanıyla ilişkili olduğunu göstermiştir. Çalışmalar ayrıca ödomanik yaklaşımı yansıtan psikolojik iyi oluşun okula bağlılık (örn., Arslan ve Coşkun, 2023), iş özerkliği (örn., Clausen ve ark., 2022), sosyal medya kullanımı ve sosyal karşılaştırma (örn., Yue ve ark., 2022), baş etme stratejileri (örn., Lábadı ve ark., 2022), iş performansı (örn., Kundi ve ark., 2021) gibi değişkenlerle ilişkili olduğunu göstermiştir. Daha da önemlisi Wood ve Joseph (2010) düşük düzeyde ödomanik iyi oluşa sahip genç ve yaşlı yetişkinlerin kişilik, depresyon, sosyoekonomik düzeyleri ve fiziksel sağlık durumları kontrol edildiğinde on yıl sonra depresyona girme olasılıklarının iki kattan fazla olduğunu göstermişlerdir.

Yaşın iyi oluş üzerindeki etkisi ise açık değildir. Springer ve arkadaşları (2011) ödomanik iyi oluşun yaş ile ilişkisini inceledikleri çalışmalarında psikolojik iyi oluşun yaş ile doğrusal bir ilişkisinin olmadığını göstermişlerdir. Benzer şekilde Mroczek ve Kolarz'ın (1998) çalışmasında da yaşın kadınlarda olumlu duygularla doğrusal olmayan bir ilişkisinin olduğu görülürken olumsuz duygularla ilişkisinin anlamsız olduğu görülmüştür. Aynı çalışmada erkeklerde ise yaşın duyguları yordamada dışadönüklük ve medeni durumla etkileşime girdiği görülmüştür. Ryff (1991) bu kapsamda genç, orta yaşlı ve yaşlı yetişkin grupları karşılaştırarak yaşın psikolojik iyi oluş ile ilişkisini incelemiştir. Yaşlı yetişkinlerin, genç bireylerden daha az kişisel gelişim yaşadıkları görülürken orta yaşlı yetişkinlerin, genç ve yaşlı bireylerden daha fazla özerklik yaşadıkları görülmüştür. Aynı çalışmada olumlu ilişkiler ve kendini kabul bakımından yaş grupları arasında fark yokken orta ve daha yaşlı bireylerin, genç bireylerden daha fazla çevresel hakimiyet yaşadıkları gözlenmiştir. Yaş ve iyi oluş ile ilişkili tüm bu çalışmalar, kişilik ve bağlam gibi değişkenlerin yanı sıra bunların etkileşimlerinin yaşın iyi oluş ile ilişkisini tam olarak anlamak için gerekli olduğunu göstermektedir.

1.6. Temel İhtiyaçlar

İnsan davranışlarının nedenleri psikolojinin temel çalışma alanını oluşturur. Bu nedenle davranışların temel nedeni olarak ele alınan ihtiyaçlar, geçmişten günümüze psikologların ilgisini çekmiştir ve ihtiyaçlar üzerine çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. İhtiyaç, en temel anlamda canlıların yaşamlarını devam ettirebilesi için gerekli olan şeylerin eksikliği olarak tanımlanır (Cüceloğlu, 2008; Morgan, 1984). Ancak ihtiyaçlar sadece insanların hayatta kalmasını sağlayan koşullarla sınırlı olmayıp

insanın gelişimi ve çevresiyle uyumsal ilişki kurabilmesi için gerekli önemli koşulların eksikliklerini de kapsar (Baymur, 1994; Ryan ve Deci, 2017; Sheldon ark., 1996). İhtiyaçlar, organizmada giderilmeyi bekleyen gerginliğe yol açar ve gerginliğin giderilmesi organizmada bir tatmin duygusuna neden olur (Cüceloğlu, 2008). Bu nedenle ihtiyaçlar bu tatmin duygusuna ulaşmak amacıyla algı ve davranışları organize eden güçtür (Hall ve Lindzey, 1985).

Alanyazın incelendiğinde pek çok teorisyen ve araştırmacının ihtiyaçlar ile ilişkili fikirler ileri sürdüğü görülmektedir. Örneğin Hull'a (1943) göre ihtiyaçlar doğuştan gelir ve fizyolojik değişimlerden kaynaklanır. Ona göre fizyolojik ihtiyaçların karşılanması organizmanın sağlıklı kalabilmesinin ön koşuludur ve ihtiyaçlar tüm davranışların nedenini oluşturur. Ancak Hull sadece fizyolojik ihtiyaçlara odaklanır. Hull'ın aksine ihtiyaçlar 1938'de Henry A. Murray tarafından Kişilik Araştırmaları (Explorations in Personality) kitabında kapsamlı bir şekilde ele alınmıştır (Chmielewska, 2022). Murray, fizyolojik ihtiyaçların yanında psikolojik ihtiyaçlara da yer verir ve psikolojik ihtiyaçların da fizyolojik ihtiyaçlar kadar önemli olabileceği üzerine durur. Ona göre ihtiyaç, doyuma ulaşmak amacıyla algımızı ve tutumumuzu organize eden bir yapıya karşılık gelir (Engler, 2009). Bu nedenle davranışların kaynağı ihtiyaçlardır (Chmielewska, 2022). Murray (1938) yatkınlık, uyuma, dostluk, saldırganlık ve eğlenme gibi davranışları düzenleyen yirmi ihtiyaç ileri sürer. Ona göre bu ihtiyaçlar içsel süreçlerden ya da çevresel uyaranlardan kaynaklanır. Murray'a göre bütün ihtiyaçlar birbirleriyle etkileşim halindedir; ihtiyaçların yoğunlukları, güçleri ve etkileri kişisel farklılıklar gösterebilir. Bu ihtiyaçlar birbirini engelleyebilir ya da kolaylaştırabilir; bazen birbiri yerine geçebilirken bazen birleşip tek ihtiyaç halini alabilir. Her bir ihtiyaca belirli duygu ya da duygular eşlik eder. Bu duygular zayıf ya da güçlü, anlık ya da kalıcı olabilir (Kartal, 2003). Murray ihtiyaçların hiyerarşik bir yapı sergilediğini belirtir. Ona göre bazı ihtiyaçlar daha baskındır. İki veya daha fazla ihtiyacın çatıştığı durumda, ilk olarak en güçlü ihtiyaç karşılanır. Murray'a göre ihtiyaçların karşılanmasını sağlayan kişisel ya da çevresel baskı söz konusudur (Engler, 2009). İhtiyaçları harekete geçiren uyarıcılar bireyi bu baskıdan kaçınmaya yöneltir.

Önemli ihtiyaç kuramcılarından Maslow (1970) da Murray gibi ihtiyaçların hiyerarşik bir yapıda olduğunu ifade eder ve insanın beş temel ihtiyacının olduğunu ileri sürer. Ona göre bu ihtiyaçlar hiyerarşik sırayla fizyolojik, güvenlik, ait olma ile sevgi, saygı ve kendini gerçekleştirme ihtiyaçlarıdır. Fizyolojik ihtiyaçların karşılanmasıyla diğer ihtiyaçlar ortaya çıkıp bireyleri o ihtiyaçların giderilmesine yönelik davranışlarda bulunmaya iter (Cüceloğlu, 2008). Maslow da diğer tüm ihtiyaç kuramcıları gibi sosyal çevrenin ihtiyaçlar üzerindeki etkisine önem verir. Maslow'a (1970) göre ihtiyaçların doyurulması sağlıklı bir gelişimin ön koşuludur. İnsan gelişiminin tam olarak sağlanabilmesi için temel ihtiyaçların karşılanması gerekir. Diğer bir deyişle bu ihtiyaçların karşılanması bireyin doğuştan getirdiği potansiyeline ulaşabilmesinin ön şartıdır.

Alderfer ise Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisinde sıraladığı ihtiyaçları farklı bir kategoride düzenleyerek varoluş, ilişki ve gelişme ihtiyaçlarını ileri sürüp bu ihtiyaçların önemine vurgu yapar

(Alderfer ve Guzzo, 1979). Bu ihtiyaçlardan varoluş ihtiyacı Maslow'un fizyolojik ve güvenlik ihtiyaçlarına; ilişki ihtiyacı, ait olma ve sevgi ihtiyaçlarına; gelişme ihtiyacı ise saygı ve kendini gerçekleştirme ihtiyaçlarına karşılık gelir (Tekin ve Görgülü, 2018).

İhtiyaçlar ile ilgili önemli açıklamalarda bulunan diğer bir araştırmacı McClelland (1985) ise Murray'ın ileri sürdüğü yaklaşık yirmi ihtiyaçtan sadece yakın ilişki, güç ve başarı ihtiyaçlarını ele alır. Ona göre bu üç ihtiyaç sonradan edinilen sosyal ihtiyaçlardır (McClelland, 1972). Bu üç ihtiyaç evrensel olmasına rağmen öncelik sıraları kişiden kişiye göre değişir (Lloyd, 2019).

Glasser'e (1965, 1999, 2003) göre hayatta kalma, sevgi, güç, özgürlük ve eğlenme ihtiyaçları tüm insanlarda mevcut temel fizyolojik ve psikolojik ihtiyaçlardır. Ona göre bu evrensel temel ihtiyaçların nasıl karşılanacağı öğrenilir. Tüm insanlarda bu temel ihtiyaçlar aynı olsa da bireylerin bu ihtiyaçları doyurma biçimleri farklılık gösterir. Bireyler bilinçli ya da bilinçsizce bu ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde davranır. Özellikle belirli bir ihtiyaç karşılanmadığında davranışlara bu karşılanmayan ihtiyaç yön verir. Bu ihtiyaçların tam olarak doyurulmaması bireylerin çeşitli problemler yaşamalarına neden olur.

İnsan ihtiyaçlarına yönelik ileri sürülen bu yaklaşımların çeşitli farklılıkları olmasına rağmen her biri, ihtiyaçların neredeyse yaşamsal öneme sahip olduğunu, hiyerarşik bir yapı gösterdiğini, evrensel olduğunu, ihtiyaçların karşılanma biçimlerinin sonradan öğrenildiğini, ihtiyaçların yoğunluklarının farklılaşabileceğini ve birbirini kolaylaştırıp engelleyebileceğini ileri sürer. Benzer şekilde neredeyse bu ihtiyaç kuramcılarının tamamına göre ihtiyaçlar, insan davranışlarını düzenler, insanların çeşitli şekillerde düşünmelerine, algılamalarına ve hissetmelerine neden olur.

2.6.1. Temel Psikolojik İhtiyaçlar Kuramı

Öz-Belirleme Kuramı insan davranışlarını açıklamaya çalışan ve bunu yaparken ihtiyaçlara vurgu yapan diğer bir kuramdır. Öz-Belirleme Kuramı, bireyleri edilgen varlıklar olarak değerlendiren pek çok motivasyon kuramının aksine, bireyleri doğası gereği gelişme yönelimli etkin varlıklar olarak ele alır (Deci ve Ryan, 1985, 2000). Kurama göre doğuştan getirilen eğilimler ve sosyal çevre bireylerin gelişimi için önemli iki faktördür (Vansteenkiste ve ark., 2010). Çünkü insanlar doğuştan birtakım eğilimler ile dünyaya gelir (Deci ve Ryan, 1985) ve bu eğilimler sosyal çevrenin etkisiyle olgunlaşarak ortaya çıkıp yaşamın her anında kendini hissettirir (Kasser ve Ryan, 1999; Ryan ve ark., 1996). Ayrıca kurama göre insanlar içsel deneyimlerini kişiler arası yaşantılarıyla bütünleştirme eğilimindedirler. Bu bütünleştirme içsel mekanizmalar aracılığıyla gerçekleşmektedir (Grolnick ve ark., 1997). Diğer bir deyişle birey ile fiziksel ve sosyal çevre arasında karşılıklı bir etkileşim bulunur (Deci ve Ryan, 1991). Sosyal bağlamlar bireyin gelişimini destekleyici ya da engelleyici olabilir. Birey, doğuştan bütünleşme ve gelişme potansiyeline sahip olsa da bireyin benliğinin bütünleşmesi çevresiyle etkileşim sonucu potansiyeline ulaşılabilir. Bu açıdan bakıldığında, benlik içsel büyüme süreçleri ve çevreyle etkileşim sonucu oluşur (Deci ve Ryan, 2000). Ancak Öz-Belirleme Kuramı benliğin gelişimi açısından sosyal ve

fiziksel çevreye vurgu yapsa da kurama göre davranışlar dışsal güç, baskı ya da ödüllerden çok bireyin kendi kişisel inançlarıyla ve değer yargılarıyla belirlenir (Deci ve Ryan, 1985). Diğer bir değişle bireyler, kendi davranışlarını başlatmada, sürdürmede ve düzenlenmede seçim duygusu yaşarlar (Deci ve ark., 1989).

Temel Psikolojik İhtiyaçlar Kuramı, Öz-Belirleme Kuramı'nın (Ryan ve Deci, 2017) 6 mini teorisinden biridir (Vansteenkiste ve ark., 2023). Kurama göre insanlar için temel biyolojik ihtiyaçlar kadar önemli olan özerklik (autonomy), yeterlik (competence) ve ilişkisellik (relatedness) olarak adlandırılan, doğuştan gelen ve evrensel olan üç temel psikolojik ihtiyaç vardır (Ryan ve Deci, 2000, 2017). Ryan ve Deci'ye (2017) göre insan sağlığı ve güvenliği için gerekli olan oksijen, temiz su ve yeterli beslenme gibi psikolojik ilgi, gelişim, bütünleşme ve sürdürülebilir iyi oluş için bu üç temel psikolojik ihtiyacın doyurulması gerekir. Bu ihtiyaçlar insanların öznel amaç ve değerlerinden bağımsız bir şekilde ölçülebilir (Chen ve ark., 2015). Öz-Belirleme Kuramı'na göre birbiriyle etkileşim halinde olan bu üç temel psikolojik ihtiyacın belirginlikleri, etkileşimleri ve doyurulma yöntemleri dönemsel, kültürel ve bireysel farklılıklar gösterir. Bu nedenle bireylerin ihtiyaç doyumuna ilişkin algıları da farklılaşır (Özer, 2009). Ayrıca temel psikolojik ihtiyaçların tatmininin tarzı ve seviyesi bireysel özelliklerin yanı sıra sosyal bağlamlarındaki ortam talepleri, engelleri ve imkânlarından da etkilenir (Deci ve Ryan, 2000). Tablo 1.1'de bu temel psikolojik ihtiyaçların özellikleri ayrıntılı olarak gösterilmektedir.

1.6.1.1. Özerklik İhtiyacı

Öz belirleme çerçevesinde özerklik kavramı; duygu, düşünce ve eylemlerde istekliliğin, gönüllülüğün ve otantikliğin deneyimlenmesini ifade eder (Ryan ve Deci, 2020; Vansteenkiste ve ark., 2023). Bu nedenle özerklik; davranışsal, duyuşsal ve değerlerle ilişkili seçeneklerin irade ile ilişkilendirilme ve dışsal kontrolden bağımsız olma ölçütüyle tanımlanır (Chen ve ark., 2015; Deci ve Ryan, 2000). Diğer bir deyişle bireyin kendi eylemlerini başlatması, sürdürmesi ve düzenleyebilmesinin ne derecede kişinin kendi düşünce, inanç ve kararlarından doğduğu ile ilgilidir (Ryan ve Deci, 2002, 2017). Daha genel bir ifadeyle özerklik, bireyin karşılaştığı durumlarda seçim yapma durumunu yansıtır (Ryan ve Grolnick, 1986). Kişinin kendi yaşamı üzerindeki kontrol duygularının; amaç ve eylemlerdeki uyumluluğun göstergesidir (Deci ve Ryan, 2000). Özerklik; duygusal, davranışsal ve değersel boyutlarda kendini gösterir (Ryan ve Lynch, 1989) ve ödül ya da cezalarla dışarıdan kontrol edilme deneyimleriyle zarar görür (Ryan ve Deci, 2020).

Tablo 1. 1. Temel psikolojik ihtiyaçların temel özellikleri ve bu özelliklerin tanımları

Temel özellik	Tanımlama
1. Gerekli	Temel bir ihtiyacın tatmini; gelişmeye, esenliğe ve uyum sağlamaya katkıda bulunurken ihtiyacın engellenmesi problemleri davranışı, hasta olmayı ve psikopatolojiyi yordar.
2. Psikolojik	Temel bir ihtiyaç, insanların fiziksel işleyişiyle değil psikolojik işleyişiyle ilgilidir.
3. Yaygın	İhtiyaca dayalı deneyimlerle ilişkili etkiler, sayısız bilişsel, duygusal ve davranışsal sonuçlara yansır ve psikolojiden nörolojik/biyolojik düzeye kadar farklı düzeylerde kendini gösterir.
4. Evrensel	Hissedilen ihtiyaç tatmini ve ihtiyaç engellenmesi, sosyo-demografik, kişilik, kültürel geçmiş ya da ihtiyaç gücündeki farklılıklardan bağımsız olarak tüm bireylerin gelişimini ve iyi olma halini yordar.
5. Doğal	Temel bir ihtiyaç, ihtiyaç tatmini ile ilişkili adaptif avantajlar nedeniyle psikolojik doğamızın gelişmiş bir yönünü temsil eder.
6. Farklı	Temel bir ihtiyaç, farklı bir dizi deneyimle ilgilidir. Temel bir ihtiyaç diğer ihtiyaçlardan türemiş değildir ve ortaya çıkışı diğer ihtiyaçların engellenmesinden kaynaklanmaz.
7. Bağlama özgü	Temel bir ihtiyacın tatmini ve engellenmesi, belirli davranışlar ve deneyimler yoluyla kendini gösterir, doğal dilde iyi bir şekilde temsil edilir.
8. Yönlendirici	Temel bir ihtiyaç, bireylerin duygularını, düşüncelerini ve eylemlerini yönlendirip şekillendirir.
9. Açıklayıcı	Temel bir ihtiyaç, gelişmeyi teşvik eden ve engelleyen sosyal bağlamlardaki farklılıkları açıklamaya yardımcı olur.

Kaynak: Vansteenkiste ve ark., 2023'ten yazarın izniyle alınmıştır.

Özerklik ihtiyacı, bireylerin seçimlerinin ve davranışlarının kaynağı olma ile kendi davranışlarını düzenleme, onaylama ve sahiplenme gereksinimini ifade eder (Deci ve Ryan, 2000; Ryan ve Deci, 2017). Özerklik ihtiyacı karşılanmış kişiler kararları ve davranışları üzerinde kontrol gücüne sahiptirler. Bu kişiler hedeflerini belirleyip belirledikleri hedeflere ulaşmak için güdülenirler. Bunlar, kendilerini davranışlarının başlatıcısı olarak görüp gerçekleşen davranışların sorumluluğunu üstlenirler (Deci ve Ryan, 1987, 2014). Ayrıca bu kişiler kendilerine özgü ilgileri, değerleri ve istekleri doğrultusunda davranırlar (Kasser ve Ryan, 1999). Ancak bu durum bu kişilerin gelişigüzel davrandıkları anlamına gelmez. Özerk bireyler daha çok kendi değerler sistemi çerçevesinde ve gerçeklikten kopmadan seçimlerini gerçekleştirirler (Ryan ve Deci, 2000). Bu kişilerin davranışlarını işlevsel bir şekilde sergilemeleri, iyi oluş düzeylerini de pozitif etkiler (Andersen ve ark., 2000). Aksine özerklik ihtiyacı karşılanmamış bireyler yaşam karşısında pasifleşirler (Keser, 2018).

1.6.1.2. Yeterlik İhtiyacı

Yeterlik, bireylerin belirli görevler karşısında başarılı olabileceklerini ve gelişebileceklerini sağlayacak ustalık duygusunu yansıtır (Ryan ve Deci, 2020). Diğer bir deyişle istenilen sonuçları elde etmede ve kapasitelerini kullanmada etkili olma duygusudur (Ng ve ark., 2012). Yeterlik motivasyonel eylemlerin temel elementi olarak görülür (Deci ve Ryan, 2000). Bilgisayar oyunu oynamaktan evreni keşfetmeye kadar sayısız davranışa enerji verir (Ryan ve Deci, 2017). Bu temel ihtiyaç, bireylerin yapacakları görevleri nasıl yapacaklarını ve bunları yaparken sağladıkları doyum üzerinde durur. Yeterlik ihtiyacı, bireylerin çevreyle etkileşimde bulunma kapasitelerini ve öğrenmeleri ile çevreye gösterdikleri uyumu yansıtır (Deci ve Ryan, 1985). Bu nedenle bu ihtiyaç, sosyal ve fiziksel çevreye adaptasyonların ve çevreyle etkin etkileşimde edinilen kazanımların toplamıdır (Deci ve Ryan, 2014).

Yeterlik ihtiyacı, bireyleri hem becerilerini hem de kapasitelerini korumak ve geliştirmek için çeşitli koşullar arayışına güdüler (Ryan ve Deci, 2002). Bireylerin beceri ve kapasitelerini sınamalarına ve geliştirmelerine yardımcı olacak koşullar ile karşılaşmaları bu ihtiyacın karşılanmasına yardımcı olur. Diğer bir deyişle baş edilebilecek zorlukları ve gelişim fırsatlarını sağlayan çevre, yeterlik ihtiyacının karşılanmasını sağlar (Ryan ve Deci, 2020). Ancak bu ihtiyaç, uzmanlığın ve işlevselliğin azaldığı ve olumsuz geri bildirimlerin yaygın olduğu durumlarda kolayca engellenebilir (Ryan ve Deci, 2017).

Yeterlik ihtiyacının karşılanması beraberinde işlevsellik, ustalık ve gelişimi getirir (Reeve ve Lee, 2019). Bireylerin çevreye ilgi göstermelerini ve öğrenmeye açık olmalarını sağlar. Böylece bireyler karşılaştıkları yeni zorluklarla daha etkili bir biçimde baş ederler (Deci ve Ryan, 2000). Ayrıca bu ihtiyaç karşılanmış bireyler, sosyal çevrelerini etkileyerek çevreyle etkileşimlerini ve uyumlarını artırırlar (Deci ve Ryan, 1985). Yeterlik duygusunu yaşayan bireyler, amaçlarına başarılı bir şekilde ulaştıklarına ve ulaşacaklarına inanırlar (Williams ve ark., 2002). Bu inançları bireyleri yeni hedefler koymaya ve bu hedeflere ulaşmak için motive olmaya iter. Diğer bir deyişle yeterlik duygusu ve içsel motivasyonu artan bireyler yeni beceriler edinmeye yönelirler (Deci ve Ryan, 1985). Son olarak bu ihtiyacın karşılanması bireylerin çeşitli alanlardaki performanslarını da etkiler (Krapp, 2005).

İşlevsellik ve uzmanlıkla ilişkili olan bu ihtiyaç engellendiğinde umutsuzluk (Sheldon ve ark., 1996), endişe (Chen ve ark., 2015), başarısızlık ve çaresizlik duyguları (Vansteenkiste ve ark., 2023) deneyimlenir. Ayrıca yeterlik ihtiyacının engellenmesi hayal kırıklığına ve kişilerin kendi kapasiteleri hakkında olumsuz düşüncelere sahip olmalarına da neden olur (Chen ve ark., 2015). Yeterlik ihtiyacı karşılanmamış kişiler amaçlarına ulaşmak için harekete geçmekte zorlanır (Bandura ve ark., 1996), kendilerini ortaya koymakta sorun yaşar ve yeni durumlara uyum sağlama konusunda yetersiz kalırlar (Deci ve Ryan, 2000). Daha da önemlisi bu kişilerin kaygı, stres ve depresyon gibi duygu durum problemleri geliştirme ihtimalleri yükselir (Schunk ve Pajares, 2005).

1.6.1.3. İlişkisel İhtiyacı

İlişkisel ihtiyaç, bireylerin bir kişiye ya da bir gruba yönelik hissettikleri bağlılık, aitlik ve sıcaklık duygularını tanımlar. İlişkisel, bireylerin sosyal çevrelerini oluşturan diğer unsurlarla bütünleşmemiş veya dışlanmış hissetmeleri yerine karşılıklı olarak destekleyici ve bütünleşmiş hissettikleri olumlu etkileşimi ifade eder. İlk olarak bebeklikte bakıcıyla olan ilişkide kendini gösteren ve yaşam boyu süren bu ihtiyaç; karşılıklı saygıyı, güveni, duyarlılığı ve sıcaklığı gerektirir. İlişkisel aynı zamanda sosyal gruplara yönelik bütünlük duygusunu yansıtır (Deci ve Ryan, 2000; Ryan ve Deci 2017, 2020; Vansteenkiste ve ark., 2023).

İlişkisel ihtiyaç, kişiler için anlamlı olan diğer insanlarla bağımsız ve özgün ilişkilerin kurulmasıyla karşılanabilirken dışlanma, yabancılaşma ve yalnızlıkla sekteye uğrar (Ryan ve Deci, 2017; Vansteenkiste ve ark., 2023). Bu ihtiyacın karşılanması bireylere yakın ilişkiler kurabilmeyi ve kurulan bu yakın ilişkilerde gereken desteği ve doyumunu hissedebilmeyi sağlar (Ingledew ve ark., 2004). Bu ihtiyaçtan doyum sağlayan bireylerin diğer insanlara karşı olumlu tutum geliştirmeye yönelik motivasyonları da gelişir (Ryan ve Deci, 2006). Benzer şekilde ilişkisel ihtiyacının karşılanması motivasyon, psikolojik gelişim ve iyi oluş üzerinde olumlu etkilere sahiptir (Deci ve Ryan, 2000; Mikulincer ve Shaver, 2007). Ayrıca bu ihtiyacın karşılanması bireylerin ruhsal ve fiziksel sağlığına da pozitif yönde etkilerde bulunur (Ryff, 1995). Ancak ilişkisel ihtiyaç giderilmeyen bireyler çevreleri tarafından reddedildiklerini ya da dışlandıklarını hissedip sosyal çevrelerine karşı yabancılaşma yaşarlar (Costa ark., 2015; Vansteenkiste ve Ryan, 2013).

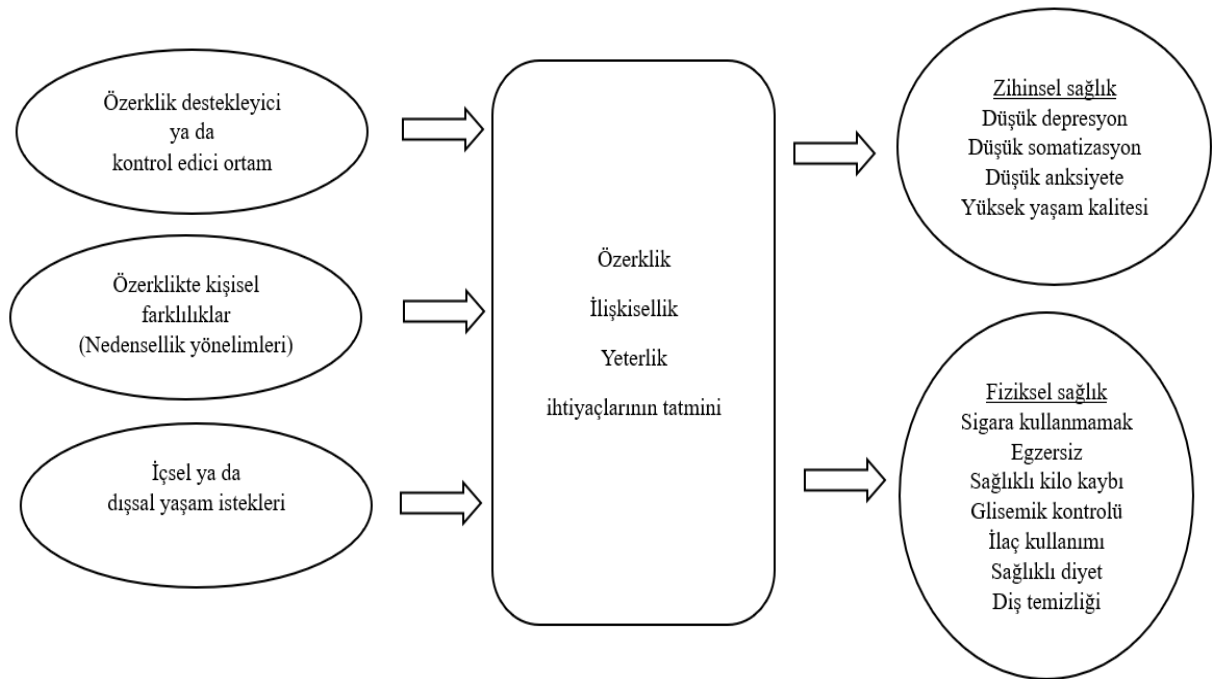
1.6.2. Temel Psikolojik İhtiyaçlar ve İyi Oluş

Ryan ve Deci'ye (2017) göre sadece iyi oluş ve sağlık için karşılanması gerekli olan ihtiyaçlar, temel ihtiyaçlar olarak adlandırılır. Bu nedenle temel psikolojik ihtiyaçlar olan özerklik, yeterlik ve ilişkisel ihtiyaçlarının doyurulması sağlıklı bir gelişim için gereklidir (Ryan ve ark., 2019). Bu üç temel ihtiyaçtan herhangi birinin engellenmesi ise motivasyona ve sağlıklı yaşama olumsuz yönde etki eder (Reis ve ark., 2000; Ryan ve Deci, 2020). Daha da önemlisi bu ihtiyaçların engellenmesi psikopatolojiye neden olabilmektedir (Vansteenkiste ve Ryan 2013).

Temel psikolojik ihtiyaçların tatmini, bütünleşme sürecine enerji veren, sağlık ve psikolojik esenliğe katkıda bulunan temel besin işlevi görür (Chen ve ark., 2015). Bu nedenle bu ihtiyaçların tatmini bireysel ve kültürel farklılıkların ötesinde iyi oluş için gereklidir (Chirkov ve ark., 2003; Deci ve Ryan 2000). Nitekim çalışmalar bu ihtiyaçların tatmininin artan içsel motivasyon ve iyi oluş (örn., Haerens ve ark., 2015; Ryan ve Deci, 2020); düşük depresyon, somatizasyon, anksiyete ve yüksek yaşam doyumuyla (örn., Ryan ve ark., 2008) ilişkili olduğunu göstermiştir. Chen ve arkadaşlarının (2015) yürüttükleri kültürlerarası çalışmada bu üç temel psikolojik ihtiyacın iyi oluşu bağımsız olarak yordadığı görülmüştür. Edmunds ve arkadaşları (2007) da üç temel psikolojik ihtiyacın tatmininin fazla kilolu bireylerde yaşam doyumunu, öznel canlılık ve olumlu duygulanım ile pozitif yönde ilişkili olduğunu

açığa çıkarmışlardır. Benzer şekilde ve güncel olarak Martela ve arkadaşlarının (2022) 27 Avrupa ülkesinde yürüttükleri çalışmada sosyal, ekonomik ve demografik özellikler kontrol edildiğinde bile bu temel psikolojik ihtiyaçların hem bağımsız olarak hem de birlikte mutluluk, yaşam doyumu ve yaşamda anlam gibi iyi oluş göstergeleriyle ve depresyon semptomlarıyla ilişkili olduğu tespit edilmiştir.

Bu temel psikolojik ihtiyaçların tatmininin etki alanı psikolojik sınırları aşar. Şekil 1.4'te Öz-belirleme Kuramı çerçevesinde temel psikolojik ihtiyaçların sağlıkla ilişkisi gösterilmektedir. Şekilde görüldüğü gibi modelin merkezinde özerklik, yeterlik ve ilişkisellik ihtiyaçları yer alır. Bu ihtiyaçların desteklenmesi ve tatmin edilmesi, sağlık davranışlarının başlatılmasını ve sürdürülmesini sağlayan yüksek kalitede psikolojik enerji sağlar (Ng ve ark., 2012). Nitekim sayısız çalışma Öz-Belirleme Kuramı'nın ileri sürmüş olduğu temel psikolojik ihtiyaçların tatmininin fiziksel sağlığı pozitif yönde etkilediğini göstermiştir. Ng ve arkadaşlarının (2012) Öz-Belirleme Kuramı'nı sağlık koruma ve geliştirme bağlamında ele almış olan 184 bağımsız veri setiyle yürüttükleri meta analizde, ihtiyaçların doyumunun olumlu sağlık çıktıklarıyla pozitif yönde ilişkili olduğu görülmüştür. Ayrıca Fortier ve arkadaşları (2007) bu ihtiyaçların karşılanmasının sağlığı geliştirici fiziksel aktivitelerde artışa neden olduğunu göstermişlerdir. Benzer şekilde Williams ve arkadaşlarının (2009) yürüttükleri deneysel çalışmada da temel psikolojik ihtiyaçların karşılanmasının fiziksel sağlığı olumsuz etkileyen davranışlardan kaçınmayı kolaylaştırabileceği görülmüştür. Münster Halvari ve arkadaşları (2010) ise psikolojik ihtiyaçların tatmininin dış sağlığına yardımcı olan davranışlarla (örn., dış ipi kullanma) ve dış kliniklerine devamlı ilişkili olduğunu göstermiştir.

Şekil 1. 4. Öz-Belirleme Kuramı sağlık davranışı değişikliği modeli (Ntoumanis ve ark., 2012'den yazarın izniyle alınmıştır.)

Tüm bu alanyazın ışığında mevcut çalışmada insanlık kimliğinin öznel iyi oluş, psikolojik iyi oluş ve fiziksel sağlık ile ilişkisinde temel psikolojik ihtiyaçların aracılık rolünün incelenmesi amaçlanmıştır. Ancak alanyazın incelendiğinde bireylerin insanlık kimliğini belirleyen Türkiye kültüründe kullanılabilecek geçerli ve güvenilir bir ölçme aracına rastlanmamıştır. Bu nedenle ilk çalışmada Tüm İnsanlıkla Özdeşleşme Ölçeği'nin orijinal formunun (I. form) ve kültürel farkların göz önünde bulundurularak oluşturulmuş formunun (II. form) Türkçeye uyarlanması amaçlanmış olup ikinci çalışmada çalışmanın asıl amacı olan tüm insanlıkla özdeşleşmenin öznel iyi oluş, psikolojik iyi oluş ve fiziksel sağlık ile ilişkisinde temel psikolojik ihtiyaçların aracılık rolü incelenmiştir.

2. BİRİNCİ ÇALIŞMA

2.1. Araştırmanın Amacı

Mevcut çalışmada Tüm İnsanlıkla Özdeşleşme Ölçeği'nin hem orijinalini yansıtan I. formunun hem de kültürel farkların göz önünde bulundurularak oluşturulmuş II. formunun Türkçeye uyarlanması ve psikometrik özelliklerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Ayrıca ikinci çalışmada sınanacak modelde kullanılacak ölçeği belirlemek için ölçeğin hangi versiyonun daha iyi psikometrik özelliklere sahip olduğunun belirlenmesi bu çalışmanın bir diğer amacını oluşturmaktadır.

2.2. Araştırmanın Hipotezleri

1. Tüm İnsanlıkla Özdeşleşme Ölçeği'nin I. formu Türkiye örnekleminde iki faktörlü yapıya sahiptir.
2. Tüm İnsanlıkla Özdeşleşme Ölçeği'nin I. formu Türkiye örnekleminde yüksek geçerlik ve güvenilirlik değerlerine sahiptir.
3. Tüm İnsanlıkla Özdeşleşme Ölçeği'nin II. formu Türkiye örnekleminde iki faktörlü yapıya sahiptir.
4. Tüm İnsanlıkla Özdeşleşme Ölçeği'nin II. formu Türkiye örnekleminde yüksek geçerlik ve güvenilirlik değerlerine sahiptir.

2.3. Araştırmanın Önemi

Teknolojik gelişmelerle birlikte kültürlerarası etkileşimlerin artmasıyla özellikle son yıllarda dünya vatandaşlığı fikri yaygınlaşmaktadır. Diğer bir deyişle bazı insanlar kendilerini dar sosyal gruplara üye olmanın ötesinde tüm insanlığın bir parçası olarak görmektedirler. Bu değişime paralel olarak araştırmacıların da insanlık kimliğine yönelik artan ilgisi olduğu gözlenmektedir. Bu doğrultuda bazı araştırmacıların (örn., Leung ve ark., 2015; Malsch, 2005; McFarland ve ark., 2012) insanlık kimliğini belirlemeyi amaçladıkları ölçme araçları geliştirmiş oldukları ve kapsayıcı insanlık kimliğinin gruplar arası pozitif ilişkilerden (Hamer ve ark., 2017) gıda tüketimine (Pong, 2021); olumlu sosyal davranışlardan (Hamer, 2011) travma sonrası büyümeye kadar (Vazquez ve ark., 2021) pek çok alanda olumlu çıktılarla pozitif yönde ilişkili olduğu görülmüştür. Ancak alanyazın incelendiğinde insanlık kimliğini ölçen Türkiye kültüründe kullanılabilecek kapsamlı, geçerli ve güvenilir bir ölçeğe rastlanmamıştır. Bu nedenle McFarland ve arkadaşları (2012) tarafından geliştirilen Tüm İnsanlık ile Özdeşleşme Ölçeği'nin Türkçeye kazandırılmasının ilgili alanyazına önemli katkılar sunacağı düşünülmektedir.

2.4. Yöntem

2.4.1. İşlem

Tüm İnsanlıkla Özdeşleşme Ölçeği'nin Türkçeye çevirisi birkaç adımla gerçekleştirilmiştir. Öncelikle ölçeğin orijinal dili olan İngilizce ve Türkçeyi iyi bilen ve ilgili alanyazına hakim iki akademisyen tarafından ölçek ifadeleri Türkçeye çevrilmiştir. Daha sonra ölçeğin Türkçe hali her iki dile de hakim farklı iki akademisyen tarafından tekrar İngilizceye çevrilmiştir. Sonraki aşamada ise tekrar İngilizceye çevrilmiş ölçek formu hem anlam ve dilbilgisi hem de orijinal haliyle tutarlılığı açısından değerlendirilmiştir. Ölçme aracının orijinal haline ek olarak ilgili alanyazın ve kültürel farklar da dikkate alınarak ölçme aracının ikinci formu da oluşturulmuştur.

Tüm İnsanlıkla Özdeşleşme Ölçeği'nin Türkçe formları hazırlandıktan sonra Çalışmanın verileri Mersin Üniversitesi Etik Kurulundan çalışmanın yapılması için alınan izinden sonra yüz yüze ve çevrim içi olarak toplanmaya başlanmıştır. Yüz yüze veri toplamak amacıyla araştırmaya gönüllü katılımcı bulabilmek için Mersin Üniversitesinde öğrenim gören öğrencilerin derslerine ilgili öğretim elemanlarından izni alınarak girilmiştir. Öğrencilere çalışmanın adı, amacı ve süresi başta olmak üzere çalışmayla ilgili bilgiler verilmiştir. Çalışmaya katılmaya gönüllü bireylere ilk sayfasında gönüllü onam formunun ve diğer sayfalarda da çalışmada yer alan değişkenlere yönelik ölçme araçlarının yer aldığı anket formu dağıtılmıştır. Katılımcıların tüm ifadeleri yanıtlamaları yaklaşık 15 dakika sürmüştür. Katılımcılara detaylı bilgi için iletişime geçebilecekleri elektronik mail adresi belirtilmiş ve teşekkür edilmiştir.

Çalışmanın çevrim içi verileri ise Google Forms aracılığı ile toplanmıştır. Çevrim içi olarak toplanan veriler için katılımcılar çeşitli iletişim araçlarıyla (örn., SMS, WhatsApp) çalışmaya davet edilmiştir. Çalışmaya katılmaya istekli bireylere bilgilendirme yapılmıştır. Ardından çalışmayı kabul eden bireylere Google Forms aracılığıyla oluşturulmuş olan ilk sayfasında elektronik gönüllü onam formunun yer aldığı ve bu onam formuna onay vermeyenlerin ölçme araçlarının ifadelerini görmelerine müsaade edilmediği çevrim içi anket gönderilmiştir. Ölçme araçlarında yer alan tüm ifadelerin çevrim içi olarak yanıtlanması yaklaşık 15 dakika sürmüştür.

2.4.2. Katılımcılar

Bu çalışmada Tüm İnsanlıkla Özdeşleşme Ölçeği'nin I. ve II. formlarının faktör yapılarının belirlenmesi amacıyla yapılan analizler ile geçerlik ve güvenirlik analizleri, iki farklı katılımcı grubundan toplanan verilerle yürütülmüştür. Birinci katılımcı grubundan elde edilen veriler üzerinde açımlayıcı faktör analizi yürütülürken ikinci katılımcı grubundan elde edilen veriler üzerinde doğrulayıcı faktör analizi yürütülmüştür.

2.4.2.1. Birinci Katılımcı Grubu

Mevcut çalışmanın birinci katılımcı grubunu Mersin Üniversitesinde öğrenci 229 kişi oluşturmaktadır. Katılımcıların 172'si (%75.1) kendisini kadın, 56'sı (%24.5) erkek ve 1'i (%0.4) “diğer” olarak tanımlamaktadır. Katılımcıların yaş aralığı 18-35 olup yaş ortalaması 21.27'dir ($SS = 2.64$). Katılımcıların 6'sı (%2.6) evli olduğunu bildirirken 222'si (%96.9) bekar, 1'i (%0.4) ise boşanmış ya da eşini kaybetmiş olduğunu bildirmiştir. Ayrıca katılımcıların 168'i (%73.4) kendisini Türk, 48'i (%21) Kürt, 10'u (%4.4) Arap ve 3'ü (%1.3) “diğer” olarak tanımlamaktadır. Katılımcıların yaşadıkları hanedeki toplam gelire bakıldığında %34.5'inin 0-6.000 TL, %48'inin 6.001 - 15.000 TL, %12.7'sinin 15.001 - 30.000 TL, %4.8'inin ise 30.001 TL ve üstü olduğu görülmektedir.

2.4.2.2. İkinci Katılımcı Grubu

Mevcut çalışmanın ikinci katılımcı grubunu Türkiye'nin farklı şehirlerinde yaşayan 220 kişi oluşturmaktadır. Katılımcıların 93'si (%42.3) kadın, 127'ü (%57.7) erkek ve yaş aralığı 18-54 olup yaş ortalaması 32.26'dir ($SS = .54$). Katılımcıların 117'si (%53.2) evli, 97'si (%44.1) bekar, 6'sı (%2.7) boşanmış ya da eşini kaybetmiştir. Katılımcıların 62'si (%28.2) kendisini Türk olarak tanımlarken 148'i (%67.3) Kürt, 3'ü (%1.4) Arap ve 10'u (%1.2) “diğer” olarak tanımlamaktadır. Katılımcıların yaşadıkları hanedeki toplam gelire bakıldığında %18.6'sının 0-6.000 TL, %48.2'sinin 6.001 - 15.000 TL, %29.5'inin 15.001 - 30.000 TL, %43.6'sının ise 30.001 TL ve üstü olduğu görülmektedir. Ayrıca katılımcılardan 9'u (%4.1) ilkokul, 22'si (%10.0) lise, 31'i (%14.1) ön lisans, 123'ü (%55.9) lisans, 33'ü (%15.0) yüksek lisans ve 2'si (%0.9) doktora mezunu olduğunu belirtmiştir.

2.4.3. Veri Toplama Araçları

2.4.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Katılımcıların kişisel özellikleri hakkında bilgi toplamak amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanan yaş, cinsiyet, gelir durumu, öğrenim durumu, medeni durum, etnik köken ve etnik kökenle özdeşleşme düzeyi sorularından oluşan kişisel bilgi formu hazırlanmıştır. Kişisel bilgi formu Ek 2'de sunulmuştur.

2.4.3.2. Tüm İnsanlıkla Özdeşleşme Ölçeği

İnsanlık sosyal kimliğini ölçmek amacı ile McFarland ve arkadaşları (2012) tarafından geliştirilen Tüm İnsanlık ile Özdeşleşme Ölçeği kullanılmıştır. Ölçeğin orijinal formunda “How much do you identify with (that is, feel a part of, feel love toward, have concern for) each of the following?” ve “Sometimes people think of those who are not a part of their immediate family as ‘family’. To what degree do you think of the following groups of people as ‘family’?” gibi ifadeler yer alır. Katılımcılardan bu ifadeleri kapsayıcılık dereceleri bakımından farklılaşan üç farklı kategoride (“people in my community”, “Americans”, “people all over the world”) değerlendirmeleri istenir. Ölçme aracı 9 ifadeden oluşan 5'li Likert tipi (1 = *Not at all*, 5 = *Very much*) bir ölçektir. Ölçme aracından tüm

insanlıkla özdeşleşmenin ham ve temiz puan türü elde edilebilmektedir. Katılımcıların “people all over the world” puan ortalamaları tüm insanlıkla özdeşleşme düzeylerinin ham puan türünü yansıtırken “people in my community” ve “Americans” kategorisindeki puan ortalamalarının “people in my community” puan ortalamalarını yordaması sonucu oluşan standart artık (standardized residuals) puanlar katılımcıların tüm insanlıkla özdeşleşme düzeylerinin temiz puanlarını yansıtmaktadır. İlk çalışmalar (örn., McFarland ve ark., 2012) ölçme aracının tek faktörlü bir yapıya sahip olduğunu gösterse de sonraki çalışmalar (örn., Reysen ve Hackett, 2016) “Bağ (bond)” ve “İlgi (concern)” olmak üzere 2 faktörlü yapıya sahip olduğunu göstermiştir. Yapılan çalışmalar ölçme aracının Cronbach alfa güvenirlik katsayısının .75 ile .90 arasında değiştiğini göstermiştir.

Mevcut çalışma için Tüm İnsanlıkla Özdeşleşme Ölçeği’nin iki alternatif Türkçe uyarlaması (birincisi orijinal, ikincisi kültüre özgü) düzenlenmiştir. Ölçeğin I. formunda (bkz. Ek 3) orijinal dilindeki ifadeler Türkçeye doğrudan çevrilirken II. formunda (bkz. Ek 4) Türkiye’nin demografik ve kültürel yapısı dikkate alınmıştır. Bu nedenle I. formda yer alan “topluluğumdaki insanlar” ifadesi yerine “şehirdeki insanlar”, “Türkler” yerine “etnik grubumdaki insanlar (Türkler, Kürtler vb.)” ve “dünyanın her yerinden insanlar” yerine “dünyadaki tüm insanlar” ifadeleri kullanılmıştır. Ölçeğin her iki formunun psikometrik özelliklerine yönelik bilgiler aşağıda bulgular bölümünde detaylı olarak sunulmaktadır.

2.4.3.3. Perspektif Alma Ölçeği

Katılımcıların perspektif alma düzeylerini belirlemek amacıyla Davis (1983) tarafından geliştirilen Kişiler Arası Tepkime Ölçeği’nin perspektif alma alt boyutu kullanılmıştır. Bu ölçme aracı “Birine kızgın olduğumda, genellikle kendimi onun yerine koymaya çalışırım.” gibi 7 ifadeden oluşmakta olup 5’li Likert üzerinde (0 = *Beni hiç tanımlamıyor*, 4 = *Beni oldukça tanımlıyor*) derecelendirilir. Ölçme aracının Türkçeye uyarlaması Engeler (2005) tarafından yapılmış olup Türkçe formu Ek 5’te sunulmaktadır. Ölçme aracının Türkçeye uyarlama çalışmasında güvenirlik değerinin .73 olduğu görülmüştür. Benzer şekilde mevcut çalışmada da ölçeğin Cronbach alfa güvenirlik değeri .73 olarak elde edilmiştir.

2.4.3.4. Sosyal Baskınlık Yönelimi Ölçeği

Sosyal Baskınlık Yönelimi Ölçeği, Pratto ve arkadaşları (1994) tarafından geliştirilen 16 ifadeden oluşur. Ölçekte “Eğer belirli gruplar yerlerinde dursalardı, daha az sorunumuz olurdu.” ile “Düşük statülü gruplar yerlerinde kalmalıdır.” gibi ifadeler bulunmaktadır (bkz. Ek 6). Katılımcılardan 7’li derecelendirme (1 = *Kesinlikle katılmıyorum*, 7 = *Kesinlikle katılıyorum*) ile kendilerine en uygun seçeneği belirtmeleri istenir. Tek faktörlü yapıya sahip ölçeğin 2, 4, 7, 9, 10, 12, 14 ve 15. ifadeleri ters puanlanmaktadır. Ölçekten alınan yüksek puanlar, yüksek sosyal baskınlık yönelimine sahip olduğu anlamına gelir. Ölçeğin Türkçeye uyarlamasının Karaçanta (2002)

tarafından yapıldığı ve iç tutarlılık kat sayısının .85 olduğu görülmüştür. Bu çalışmada ise Cronbach alfa güvenirlik katsayısı .86 olarak hesaplanmıştır.

2.4.3.5. Gruplar Arası Kaygı Ölçeği

Stephan ve Stephan (1985) tarafından geliştirilen ve Stephan ve arkadaşları (2002) tarafından yeniden düzenlenen Gruplar Arası Kaygı Ölçeği, katılımcıların dış grup üyelerine yönelik kaygı düzeylerini belirlemek amacı ile kullanılır. Ölçme aracı “kendinden emin”, “kaygılı”, “endişeli” ve “tuhaf” gibi 12 ifade bulunur ve ölçme aracı 7’li Likert tipi (1 = *Kesinlikle katılmıyorum* ile 7 = *Kesinlikle katılıyorum*) bir ölçektir. Ölçme aracı Ek 7’de sunulmaktadır. Olumlu duyguların ters kodlandıktan sonra olumsuz duygular ile ortalamalarının alınması ile ölçek puanı hesaplanmaktadır. Ölçekten alınan yüksek puanlar hissedilen yüksek gruplar arası kaygıya işaret etmektedir. Kunduz (2009) tarafından ölçeğin Türkiye kültüründe ilk kullanımında güvenirlik katsayısının .92 olduğu görülmüştür. Benzer şekilde Bozkuş (2020) doktora tezinde ölçeğin tek faktörlü yapıyla toplam varyansının %49.10’unu açıkladığını ve Cronbach alfa değerinin .90 olduğunu tespit etmiştir. Ölçeğin Cronbach alfa güvenirlik katsayı değerinin bu çalışma için .88 olduğu görülmüştür.

2.4.4. Verilerin analizi

Çalışmada yüz yüze toplanan veriler birinci katılımcı grubu olarak çevrim içi form aracılığıyla toplanan veriler ise ikinci katılımcı grubu olarak analize tabi tutulmuştur. Her iki katılımcı grubunun verilerinin normallik varsayımını karşılayıp karşılamadıklarını belirlemek amacıyla çarpıklık (skewness), basıklık (kurtosis) değerleri incelenmiş olup çalışmadaki analizlerin istatistiksel anlamlılık düzeyleri 0.05 hata payı düzeyinde incelenmiştir. Tüm İnsanlıkla Özdeşleşme Ölçeği’nin I. ve II. formlarının faktör yapılarını incelemek amacıyla yüz yüze toplanan verilerle (birinci katılımcı grubuyla) açımlayıcı faktör analizi yürütülürken çevrim içi olarak elde edilmiş veri setiyle (ikinci katılımcı grubuyla) ölçeğin yapı geçerliğini incelemek amacıyla doğrulayıcı faktör analizi yürütülmüştür. Her iki katılımcı grubu için Tüm İnsanlıkla Özdeşleşme Ölçeği’nin I. ve II. formlarının diğer değişkenler ile aralarındaki ilişkileri belirlemek amacıyla Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon katsayısı kullanılmıştır. Ayrıca ikinci katılımcı grubuyla Tüm İnsanlıkla Özdeşleşme Ölçeği’nin I. ve II. formlarının yordama geçerliğini belirlemek amacıyla ölçek formlarının, perspektif alma, sosyal baskınlık ve gruplar arası kaygı ile ilişkisi Hiyerarşik Regresyon Analizleri aracılığıyla incelenmiştir. Tüm İnsanlıkla Özdeşleşme Ölçeği’nin her iki formunun güvenirlikleri ise Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı yöntemi aracılığıyla incelenmiştir. Tüm bu analizler SPSS 20 ve AMOS programları aracılığıyla yürütülmüştür.

2.5. Bulgular

Verilerin analizlerine geçmeden her iki katılımcı grubu için uç değerler incelenmiştir. Birinci katılımcı grubunda çalışmada kullanılacak her değişken için (tüm insanlıkla özdeşleşme, perspektif alma, sosyal baskınlık, gruplar arası kaygı) tek değişkende uç değer analizi yürütülmüş olup Z skoru

± 3.29 değer aralığında olmayan 6 kişi veri setinden çıkarılmıştır. Ardından çoklu değişkenlerde uç değer incelenmiş olup Mahalanobis değeri 0.05'ten küçük olan 30 kişi veri setinden çıkarılmıştır. Böylece analizler 229 kişinin verileriyle yürütülmüştür. Benzer analizler sonucunda ikinci katılımcı grubundan da Z skoru ± 3.29 aralığında olmayan 1 kişi ve Mahalanobis değeri 0.05'ten küçük olan 27 kişi veri setinden çıkarılmıştır. Böylece ikinci katılımcı grubu için analizler 220 kişiden elde edilen verilerle yürütülmüştür.

2.5.1. Tüm İnsanlıkla Özdeşleşme Ölçeği'nin I. Formunun Faktöryel Yapısının Belirlenmesi

Tüm İnsanlıkla Özdeşleşme Ölçeği'nin I. Türkçe formunun faktör yapısını keşfetmek amacı ile birinci katılımcı grubu ile Temel Bileşenler Analizi yürütülmüştür. Ölçeğin teorik temelleri nedeniyle bileşenlerinin ilişkili olduğu düşünüldüğünden analiz Promax Rotasyon yöntemi ile yürütülmüştür. Analiz sonucunda Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) .88 ve Bartlett's değerinin ise anlamlı olduğu gözlenmiştir ($\chi^2(36) = 1039.04, p = .00$). Bu değerler ölçeğin faktör analizine uygun olduğunu göstermiştir. Ölçeğin, teorik temellerine uygun olarak öz değeri birden büyük 2 faktörlü bir yapıya sahip olduğu ve bu iki faktörün toplam varyansın 68.00'ini açıkladığı elde edilmiştir. Tablo 2.1, Tüm İnsanlıkla Özdeşleşme Ölçeği'nin I. formunun maddelerinin faktör yüklerini, boyutlarının öz değerlerini, boyutlarının açıkladıkları varyans oranını ve boyutlarının Cronbach alfa güvenirlik değerlerini göstermektedir. Tablo 2.1'de görüldüğü gibi .93 ile en yüksek değere sahip 9. ifade 2. faktöre yüklenirken .63 ile en düşük değere sahip 5. ifade 1. faktöre yüklenmektedir.

“Bağ” olarak adlandırılan birinci faktörün öz değeri 4.81 ve açıkladığı toplam varyans 53.46'dır. Bu faktör 1., 2., 3., 4. ve 5. ifadelerden oluşmaktadır. Birinci faktörü oluşturan maddelerin faktör yükleri 0.91 ile 0.63 arasında değişmektedir. Ayrıca birinci faktörün güvenirlik değerinin 0.86 olduğu görülmüştür. “İlgi” olarak adlandırılan ikinci faktörün öz değeri ise 1.31 ve açıkladığı varyans 14.54'tür. 6., 7., 8. ve 9. ifadelerin ikinci faktörü oluşturduğu ve bu ifadelerin madde faktör yüklerinin 0.93 ile 0.75 arasında değiştiği görülmüştür. İkinci faktörün güvenirlik değeri ise 0.85 olarak elde edilmiştir.

Ölçek maddelerinin ayırt edicilik gücü madde-toplam korelasyon katsayıları ile incelenmiş olup Tablo 2.2'de gösterilmiştir. Ölçeğin madde-toplam korelasyon katsayılarının 0.70 ile 0.61 arasında değiştiği görülmektedir. Tablo 2.2'de ayrıca maddelerin ortalamaları, standart sapmaları ve maddenin silinmesi durumunda oluşacak Cronbach alfa güvenirlik değerleri gösterilmektedir.

Tablo 2. 1. Tüm İnsanlıkla Özdeşleşme Ölçeği'nin I. Formunun Açımlayıcı Faktör Analizi Sonuçları

Maddeler	Faktör yükleri	
	1	2
1. Faktör: Bağ		
3. Aşağıdaki gruplarla ne kadar ortak noktanız vardır?		
a. Topluluğumdaki insanlar		
b. Türkler		
c. Dünyadaki tüm insanlar	0.91	-0.14
2. Aşağıdaki insanlardan bahsederken ne sıklıkla “biz” kelimesini kullanırsınız?		
a. Topluluğumdaki insanlar		
b. Türkler		
c. Dünyadaki tüm insanlar	0.85	-0.04
4. Bazen insanlar biyolojik bağları olmayan insanları da “aile” olarak görürler. Aşağıdaki insan gruplarını ne ölçüde “aile” olarak görürsünüz?		
a. Topluluğumdaki insanlar		
b. Türkler		
c. Dünyadaki tüm insanlar	0.84	-0.05
1. Kendinizi aşağıdaki insan gruplarına ne kadar yakın hissedersiniz?		
a. Topluluğumdaki insanlar		
b. Türkler		
c. Dünyadaki tüm insanlar	0.70	0.18
5. Aşağıdaki gruplara üye insanlar ile ne kadar özdeşleşirsiniz (onlarla bağ hisseder, onlara karşı sevgi hisseder, onlar için endişelenirsiniz vb.)?		
a. Topluluğumdaki insanlar		
b. Türkler		
c. Dünyadaki tüm insanlar	0.63	0.24
2. Faktör: İlgi		
9. İhtiyaç duyduklarında, aşağıdaki gruplara üye insanlara yardım etmeyi ne kadar istersiniz?		
a. Topluluğumdaki insanlar		
b. Türkler		
c. Dünyadaki tüm insanlar	-0.13	0.93
8. Aşağıdaki insan gruplarına karşı sorumlu/sadık olmaya ne kadar inanırsınız?		
a. Topluluğunuza karşı sadık olmaya		
b. Türkiye'ye karşı sadık olmaya		
c. Tüm insanlığa karşı sadık olmaya	-0.01	0.85
7. Aşağıdaki grupların sorumlu bir vatandaşı olmayı ne kadar istersiniz?		
a. Topluluğunuzun sorumlu bir vatandaşı		
b. Sorumlu bir Türk vatandaşı		
c. Dünyanın sorumlu bir vatandaşı	0.03	0.78
6. Aşağıdaki gruplara üye insanların başına kötü bir şey geldiğinde bunu ne kadar umursarsınız (üzgün hissedersiniz, yardım etmek istersiniz vb.)?		
a. Topluluğumdaki insanlar		
b. Türkler		
c. Dünyadaki tüm insanlar	0.14	0.75
Açıklanan varyans	53.46	14.54
Eigen değerleri	4.81	1.31
Cronbach alfa	0.86	0.85
Not. N = 229. Faktör yükleri Promax rotasyonundan sonra elde edilmiş olup .30'un üzerindeki yükler koyu renkle gösterilmiştir.		

Tablo 2. 2. Tüm İnsanlıkla Özdeşleşme Ölçeği'nin I. Formunun Madde Analizleri

Boyutlar	Madde	<i>Ort.</i>	<i>SS</i>	Madde-Toplam Korelasyon	Madde silindiğinde α
Bağ	3	2.63	0.89	0.60	0.88
	2	2.72	1.09	0.63	0.88
	4	2.25	1.03	0.62	0.88
	1	3.03	0.97	0.70	0.87
	5	2.92	1.08	0.69	0.87
İlgi	9	3.90	0.99	0.61	0.88
	8	3.51	1.17	0.65	0.88
	7	3.56	1.20	0.62	0.88
	6	3.71	1.08	0.70	0.87

Not. $N = 229$. α = Cronbach alfa; *Ort.* = ortalama; *SS* = standart sapma.

2.5.2. Tüm İnsanlıkla Özdeşleşme Ölçeği'nin II. Formunun Faktöryel Yapısı

Tüm İnsanlıkla Özdeşleşme Ölçeği'nin kültürel farkların da dikkate alınıp oluşturulan II. Türkçe formunun faktör yapısını keşfetmek amacı ile birinci katılımcı grubu ile ölçeğin bileşenlerinin ilişkili olduğu düşünüldüğü için Promax Rotasyon yöntemi ile Temel Bileşenler Analizi yürütülmüştür. Analiz sonucunda Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) .85 ve Bartlett's değerinin ise anlamlı olduğu gözlenmiştir ($\chi^2(36) = 612.41, p = .00$). Bu değerler ölçeğin I. formu gibi II. formunun da faktör analizine uygun olduğunu göstermiştir. II. formun, ölçeğin teorik temellerine uygun olarak öz değeri birden büyük 2 faktörlü bir yapıya sahip olduğu tespit edilmiştir. Bu iki faktörün toplam varyansın 57.54'ünü açıkladığı görülmüştür. Tüm İnsanlıkla Özdeşleşme Ölçeği'nin II. formunun maddelerinin faktör yükleri, boyutlarının öz değerleri, boyutlarının açıkladıkları varyans oranı ve boyutlarının Cronbach alfa güvenirlik değerleri Tablo 2.3'te gösterilmektedir. Tablo 2.3'te görüldüğü gibi maddelerin faktör yükleri 0.88 ile 0.56 arasında değişmektedir.

Tablo 2. 3. Tüm İnsanlıkla Özdeşleşme Ölçeği'nin II. Formunun Açıklayıcı Faktör Analizi Sonuçları

Maddeler	Faktör yükleri	
	1	2
1. Faktör: Bağ		
3. Aşağıdaki gruplarla ne kadar ortak noktanız vardır?		
a. Şehrimdeki insanlar		
b. Etnik grubumdaki insanlar (Türk, Kürt vb.)		
c. Dünyadaki tüm insanlar	0.81	-0.11
4. Bazen insanlar biyolojik bağları olmayan insanları da “aile” olarak görürler. Aşağıdaki insan gruplarını ne ölçüde “aile” olarak görürsünüz?		
a. Şehrimdeki insanlar		
b. Etnik grubumdaki insanlar (Türk, Kürt vb.)		
c. Dünyadaki tüm insanlar	0.79	-0.10
2. Aşağıdaki insanlardan bahsederken ne sıklıkla “biz” kelimesini kullanırsınız?		
a. Şehrimdeki insanlar		
b. Etnik grubumdaki insanlar (Türk, Kürt vb.)		
c. Dünyadaki tüm insanlar	0.76	0.01
1. Kendinizi aşağıdaki insan gruplarına ne kadar yakın hissedersiniz?		
a. Şehrimdeki insanlar		
b. Etnik grubumdaki insanlar (Türk, Kürt vb.)		
c. Dünyadaki tüm insanlar	0.68	0.06
5. Aşağıdaki gruplara üye insanlar ile ne kadar özdeşleşirsiniz (onlarla bağ hisseder, onlara karşı sevgi hisseder, onlar için endişelenirsiniz vb.)?		
a. Şehrimdeki insanlar		
b. Etnik grubumdaki insanlar (Türk, Kürt vb.)		
c. Dünyadaki tüm insanlar	0.56	0.28
2. Faktör: İlgi		
9. İhtiyaç duyduklarında, aşağıdaki gruplara üye insanlara yardım etmeyi ne kadar istersiniz?		
a. Şehrimdeki insanlar		
b. Etnik grubumdaki insanlar (Türk, Kürt vb.)		
c. Dünyadaki tüm insanlar	-0.14	0.88
8. Aşağıdaki insan gruplarına karşı sorumlu/sadık olmaya ne kadar inanırsınız?		
a. Şehrinize karşı sadık olmaya		
b. Etnik grubunuza (Türk, Kürt vb.) karşı sadık olmaya		
c. Tüm insanlığa karşı sadık olmaya	0.01	0.79
7. Aşağıdaki grupların sorumlu bir vatandaşı olmayı ne kadar istersiniz?		
a. Şehrinizin sorumlu bir vatandaşı		
b. Etnik grubunuzun (Türk, Kürt vb.) sorumlu bir vatandaşı		
c. Dünyanın sorumlu bir vatandaşı	-0.03	0.77
6. Aşağıdaki gruplara üye insanların başına kötü bir şey geldiğinde bunu ne kadar umursarsınız (üzgün hissedersiniz, yardım etmek istersiniz vb.)?		
a. Şehrimdeki insanlar		
b. Etnik grubumdaki insanlar (Türk, Kürt vb.)		
c. Dünyadaki tüm insanlar	0.22	0.61
Açıklanan varyans	42.60	14.94
Eigen değerleri	3.83	1.35
Cronbach alfa	0.78	0.77
Not. N = 229. Faktör yükleri Promax rotasyonundan sonra elde edilmiş olup .30'un üzerindeki yükler koyu renkle gösterilmiştir.		

Temel Bileşenler Analizi sonucunda “Bağ” olarak adlandırılan birinci faktörün öz değerinin 3.83 ve açıkladığı toplam varyansın 42.60 olduğu gözlenmiştir. 1., 2., 3., 4. ve 5. ifadelerden oluşan birinci faktörün bu maddelerinin faktör yükleri 0.81 ile 0.56 arasında değişmektedir. Bu faktörün Cronbach alfa güvenirlik değerinin 0.78 olduğu tespit edilmiştir. “İlgi” olarak adlandırılan ikinci faktörün öz değerinin 1.35 ve açıkladığı varyansın 14.94 olduğu tespit edilmiştir. İkinci faktörün 6., 7., 8. ve 9. ifadelerden oluştuğu gözlenmiştir. İkinci faktörü oluşturan ifadelerin madde faktör yüklerinin 0.88 ile 0.61 arasında değiştiği ve ikinci faktörün Cronbach alfa güvenirlik değerinin 0.77 olduğu görülmüştür.

Tablo 2. 4. Tüm İnsanlıkla Özdeşleşme Ölçeği’nin II. Formunun Madde Analizleri

Boyutlar	Madde	Ort.	SS	Madde-Toplam Korelasyon	Madde silindiğinde α
Bağ	3	2.52	0.83	0.50	0.82
	4	1.97	.99	0.48	0.82
	2	2.63	1.14	0.54	0.81
	1	2.95	1.01	0.52	0.81
	5	2.81	1.03	0.61	0.80
İlgi	9	3.90	0.99	0.51	0.81
	8	3.43	1.12	0.56	0.81
	7	3.52	1.23	0.51	0.82
	6	3.58	0.97	0.59	0.81

Not. $N = 229$. α = Cronbach alfa; Ort. = ortalama; SS = standart sapma.

Tüm İnsanlıkla Özdeşleşme Ölçeği’nin II. formunun maddelerinin ayırt edicilik gücü madde-toplam korelasyon katsayıları ile incelenmiştir. Tablo 2.4’te görüldüğü gibi ölçeğin madde-toplam korelasyon katsayılarının 0.61 ile 0.48 arasında değişmektedir. Tablo 2.4’te ayrıca maddelerin ortalamaları, standart sapmaları ve maddenin silinmesi durumunda oluşacak Cronbach alfa güvenirlik değerleri gösterilmektedir.

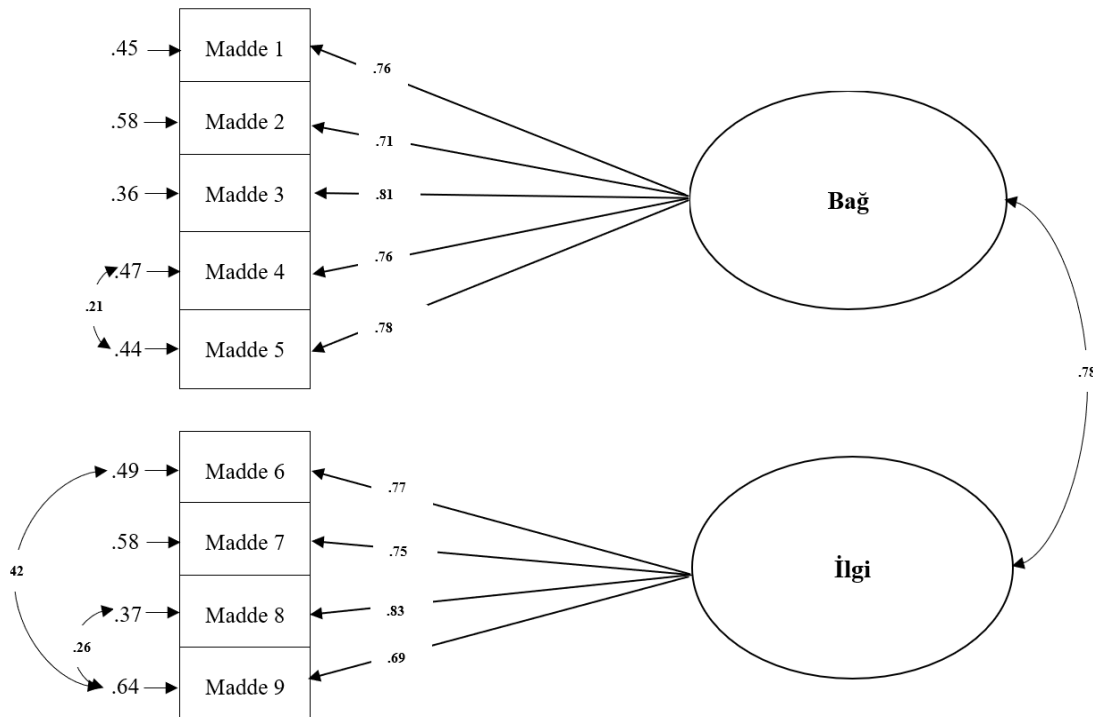
2.5.3. Tüm İnsanlıkla Özdeşleşme Ölçeği’nin I. ve II. Formunun Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması

2.5.3.1. Tüm İnsanlıkla Özdeşleşme Ölçeği’nin I. ve II. Formuna İlişkin Doğrulayıcı Faktör Analizleri

Tüm İnsanlıkla Özdeşleşme Ölçeği’nin I. ve II. formlarının yapı geçerliklerini belirlemek amacıyla doğrulayıcı faktör analizi yürütülmüştür. Doğrulayıcı faktör analizi önceden belirlenmiş bir yapının doğruluğunu test etmek amacıyla yürütülen bir analiz türüdür (Karagöz ve ark., 2016). Bu nedenle önceden belirlenmiş olan yapıyı tanımaya olanak sağlar (Sümer, 2000). Doğrulayıcı faktör analizinde ele alınan modelin geçerli olup olmadığının belirlenebilmesi çeşitli uyum indekslerinin beklenen seviyelerde olup olmamasına bağlıdır. Hangi uyumluluk indekslerinin dikkate alınıp rapor edilmesi gerektiğine yönelik fikir ayrılıkları olsa da alanyazın incelendiğinde en çok rapor edilenlerin İyi Uyum İndeksi (Goodness of Fit Index, GFI), Düzeltilmiş İyi Uyum İndeksi (Adjustment

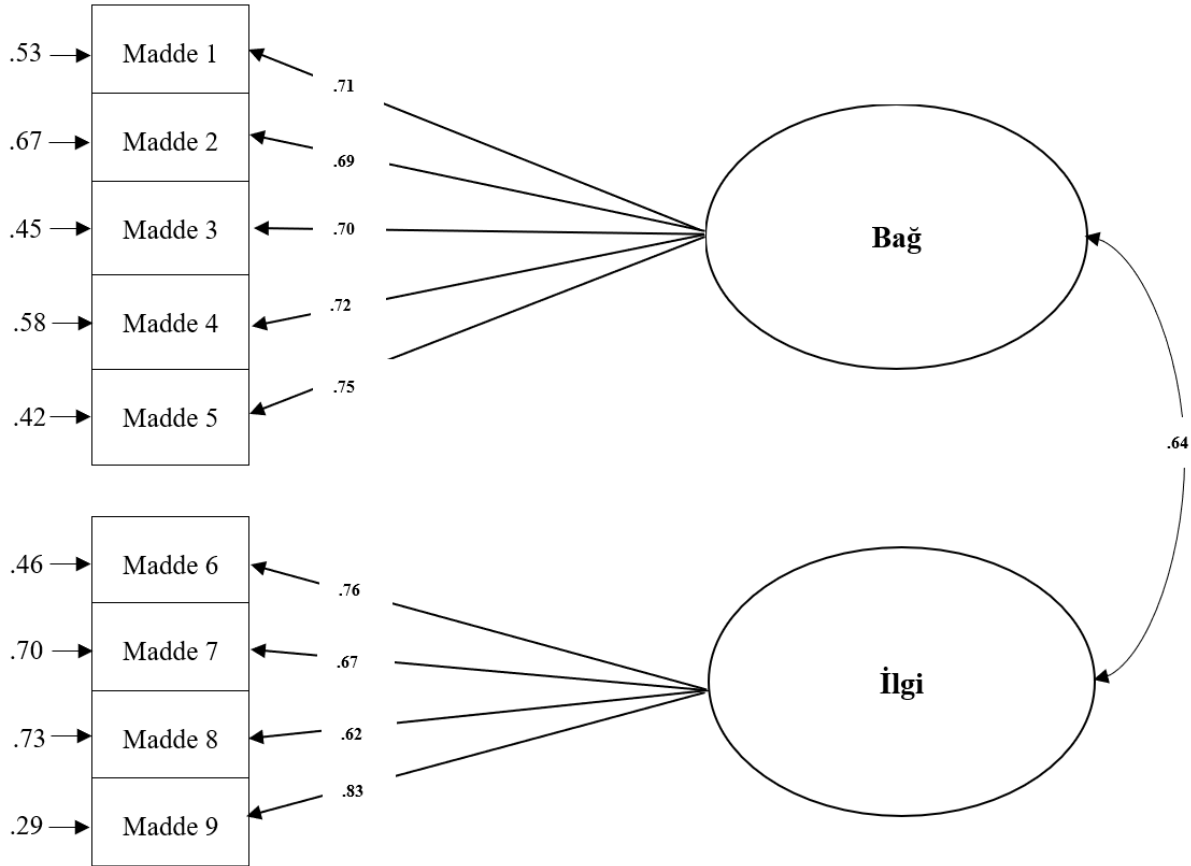
Goodness of Fit Index, AGFI), Karşılaştırmalı Uyum İndeksi (Comperative Fit Index, CFI), Normlaştırılmış Uyum İndeksi (Normed Fit Index, NFI), Normlaştırılmamış Uyum İndeksi (Non-Normed Fit Index, NNFI), Yaklaşık Hataların Ortalama Karekökü (Root Mean Square Error of Approximation, RMSEA), Standartlaştırılmış Kök Artık Kareler Ortalaması (Weighted Root Mean Square Residual, SRMR) ve Ki-Kare Uyum Testi olduğu görülmektedir (Kline, 2015; McDonald ve Ho, 2002; Sümer, 2000). Bu çalışmada doğrulayıcı faktör analizi yürütülürken modelin uygunluğu için RMSEA, CFI, NFI, GFI ve AGFI değerleri dikkate alınmıştır. RMSEA değerinin .10'den düşük olması kabul edilebilirken (Browne ve Cudec, 1992), AGFI değerinin .85 veya üzeri olması beklenir (Schermelleh-Engel ve ark., 2003). CFI (Bentler, 1990), GFI (Uzun ve ark., 2010) ve NFI (Hu ve Bentler, 1999) değerlerinin ise .90 ya da üzeri olması kabul edilebilir düzeylerdir.

Tüm İnsanlıkla Özdeşleşme Ölçeği'nin I. formunun doğrulayıcı faktör analiz bulguları incelendiğinde belirlenen uyum indekslerinin yeterli düzeyde olmadığı görülmüştür ($\chi^2/df = 3.65$; RMSEA=.110; CFI=.940; GFI=.906; NFI=.920; AGFI=.838). Önerilen modifikasyonlar doğrultusunda “Bağ” alt boyutunda yer alan 4. ve 5. maddelerin, “İlgi” alt boyutunda yer alan 6. ve 9. maddelerin, son olarak yine “İlgi” alt boyutunda yer alan 8. ve 9. maddelerin hata terimleri ilişkilendirilmiş olup yeniden doğrulayıcı faktör analizi yürütülmüştür. Yeni modelin kabul edilebilir değerlere sahip olduğu görülmüştür ($\chi^2/df = 2.73$; RMSEA=.089; CFI=.965; GFI=.943; NFI=.947; AGFI=.888). Şekil 2.1’de Tüm İnsanlıkla Özdeşleşme Ölçeği’nin I. formunun iki faktörlü modeli sunulmuştur.

Şekil 2. 1. Tüm İnsanlıkla Özdeşleşme Ölçeği'nin I. formunun ikili faktör yapısı.

Tüm İnsanlıkla Özdeşleşme Ölçeği'nin II. formunun doğrulayıcı faktör analizi bulguları incelendiğinde ölçeğin I. formunun aksine herhangi bir modifikasyona gerek kalmaksızın model uyum değerlerinin kabul edilebilir seviyelerde olduğu görülmüştür ($\chi^2/df = 2.38$; RMSEA=.079; CFI=.953; GFI=.944; NFI=.923; AGFI=.903). Şekil 2.2, Tüm İnsanlıkla Özdeşleşme Ölçeği'nin II. formunun iki faktörlü modelini göstermektedir.

Şekil 2. 2. Tüm İnsanlıkla Özdeşleşme Ölçeği'nin II. formunun ikili faktör yapısı.

2.5.3.2. İkinci Katılımcı Grubu İçin Tüm İnsanlıkla Özdeşleşme Ölçeği'nin I. ve II. Formunun Güvenirlik Değerlerine İlişkin Bulgular

Tablo 2.5, Tüm İnsanlıkla Özdeşleşme Ölçeği'nin I. formunun maddelerinin ortalama, standart sapma değerleri, madde-toplam korelasyon değerleri ile madde silindiğinde oluşan Cronbach alfa değerlerini göstermektedir. Ölçeğin maddelerinin ortalamasının 2.70 ile 3.70, standart sapmasının 1.03 ile 1.16, madde-toplam korelasyon katsayılarının ise 0.64 ile 0.74 arasında değiştiği görülmektedir. Ayrıca birinci faktör olan “Bağ” alt boyutunun iç tutarlılık katsayısı .88 iken “İlgi” alt boyutunun .87 ve tüm ifadelerin .91 olduğu görülmüştür.

Tablo 2. 5. Tüm İnsanlıkla Özdeşleşme Ölçeği'nin I. Formunun Madde Analizleri

Boyutlar	Madde	Ort.	SS	Madde-Toplam Korelasyon	Madde silindiğinde α
Bağ	4	2.70	1.06	0.66	0.90
	3	2.74	1.03	0.70	0.90
	5	2.98	1.06	0.74	0.89
	1	3.05	1.03	0.69	0.90
	2	2.96	1.09	0.64	0.90
İlgi	9	3.70	1.12	0.66	0.90
	6	3.60	1.09	0.70	0.90
	8	3.50	1.10	0.73	0.89
	7	3.45	1.16	0.66	0.90

Not. $N = 220$. α = Cronbach alfa; Ort. = ortalama; SS = standart sapma.

Tüm İnsanlıkla Özdeşleşme Ölçeği'nin II. formunun maddelerinin ortalama, standart sapma değerleri, madde-toplam korelasyon değerleri ve madde silindiğinde oluşan Cronbach alfa değerleri Tablo 2.6'da gösterilmektedir. Ölçeğin maddelerinin ortalamasının 2.42 ile 3.85, standart sapmasının 0.94 ile 1.13, madde-toplam korelasyon katsayılarının ise 0.54 ile 0.68 arasında değiştiği tespit edilmiştir. Ayrıca Cronbach alfa katsayıları birinci faktör olan “Bağ” için .84, “İlgi” için .80 ve ölçeğin tamamı için ise .86 olarak elde edilmiştir.

Tablo 2. 6. Tüm İnsanlıkla Özdeşleşme Ölçeği'nin İkinci Formunun Madde Analizleri

Boyutlar	Madde	Ort.	SS	Madde-Toplam Korelasyon	Madde silindiğinde α
Bağ	3	2.79	0.94	0.55	0.85
	4	2.42	1.10	0.60	0.85
	2	2.93	1.13	0.60	0.85
	1	3.07	1.03	0.64	0.85
	5	2.96	0.99	0.68	0.84
İlgi	9	3.85	0.96	0.60	0.85
	6	3.68	1.04	0.60	0.85
	7	3.43	1.12	0.57	0.85
	8	3.51	1.09	0.54	0.85

Not. $N = 220$. α = Cronbach alfa; Ort. = ortalama; SS = standart sapma.

2.5.3.3. Tüm İnsanlıkla Özdeşleşme Ölçeği'nin I. ve II. formunun ölçüt bağıntılı geçerlik çalışmalarına yönelik bulgular

2.5.3.3.1. Birinci Katılımcı Grubu İçin Tüm İnsanlıkla Özdeşleşme Ölçeği'nin I. ve II. Formlarının Diğer Değişkenlerle İlişkisi

Araştırmada kullanılan değişkenler arasındaki ilişkiler ile değişkenlerin çarpıklık, basıklık, standart sapma ve ortalama değerleri Tablo 2.7'de gösterilmektedir. Tablo 2.7'de görüldüğü gibi değişkenlerin maksimum çarpıklık değerinin -0.51, maksimum basıklık değerinin ise -0.50 olduğu gözlenmiştir. Bu değerler değişkenlerin normal dağılım gösterdiğini ortaya koymaktadır (George ve

Mallery, 2010; Hair ark., 2010). Aynı tabloda Tüm İnsanlıkla Özdeşleşme Ölçeği'nin I. Formunun ortalamasının 3.14 ($SS = 0.05$) olduğu görülürken II. formunun ortalamasının 3.04 ($SS = 0.04$) olduğu görülmektedir. Ayrıca perspektif almanın ortalamasının 3.72 ($SS = 0.04$), sosyal baskınlığın 2.48 ($SS = 0.06$) ve gruplar arası kaygının 4.40 ($SS = 0.07$) olduğu görülmektedir.

Yürütülen analizler sonucunda Tüm İnsanlıkla Özdeşleşme Ölçeği'nin I. formu ile II. formu arasında pozitif yönde yüksek bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($r = .86, p < .01$). Bu, ölçeğin her iyi forumunun benzer psikolojik yapıyı ölçtüğüne işaret etmektedir. Ayrıca Tüm İnsanlıkla Özdeşleşme Ölçeği'nin I. formunun perspektif almayla ($r = .36, p < .01$) pozitif, sosyal baskınlık ($r = -.35, p < .01$) ve gruplar arası kaygıyla ($r = -.15, p < .05$) negatif yönde ilişkili olduğu görülmüştür. Benzer şekilde Tüm İnsanlıkla Özdeşleşme Ölçeği'nin II. formunun da perspektif almayla ($r = .33, p < .01$) pozitif yönde, sosyal baskınlıkla ($r = -.38, p < .01$) negatif yönde anlamlı ilişkiye sahip olduğu görülürken gruplar arası kaygıyla ($r = -.12, p > .05$) ilişkisinin anlamlı olmadığı görülmektedir. Buna ek olarak, perspektif alma ile sosyal baskınlık arasındaki ilişkinin negatif yönde olduğu görülmüştür ($r = -.35, p < .01$). Son olarak gruplar arası kaygının hem perspektif almayla ($r = -.05, p > .05$) hem de sosyal baskınlıkla ($r = .09, p > .05$) ilişkisinin anlamsız olduğu görülmüştür (bkz. Tablo 2.7).

Tablo 2. 7. Çalışmanın değişkenlerine yönelik betimleyici istatistikler ile Cronbach alfa ve korelasyon değerleri

Değişkenler	<i>Ort.</i>	<i>SS</i>	<i>Çarp.</i>	<i>Bas.</i>	α	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1. TİÖ (I) (H)	3.14	0.05	-0.08	-0.21	0.89	-				.						
2. TİÖ (I) (T)	-	-	-	-	-	.83**	-									
3. Bağ (I)	2.71	0.82	0.30	-0.06	0.86	.90**	.81**	-								
4. İlgi (I)	3.67	0.92	-0.51	-0.32	0.85	.88**	.66**	.59**	-							
5. TİÖ (II) (H)	3.04	0.04	0.02	-0.15	0.83	.86**	.75**	.80**	.73**	-						
6. TİÖ (II) (T)	-	-	-	-	-	.73**	.85**	.72**	.57**	.85**	-					
7. Bağ (II)	2.58	0.73	0.31	-0.01	0.78	.73**	.68**	.81**	.49**	.88**	.79**	-				
8. İlgi (II)	3.61	0.84	-0.28	-0.50	0.77	.77**	.62**	.58**	.79**	.86**	.69**	.51**	-			
9. Perspektif alma	3.72	0.04	-0.28	0.12	0.73	.37**	.33**	.29**	.37**	.33**	.29**	.24**	.33**	-		
10. Sosyal baskınlık	2.48	0.06	0.40	-0.34	0.86	-.35**	-.35**	-.28**	-.35**	-.38**	-.35**	-.30**	-.36**	-.35**	-	
11. Gruplar arası kaygı	4.40	0.07	-0.12	0.18	0.88	-.15*	-.16*	-.14*	-.12	-.12	-.08	-.12	-.09	-.05	.09	-

Not. $N = 229$. TİÖ = Tüm insanlıkla özdeşleşme; I = Ölçeğin birinci formu; II = Ölçeğin ikinci formu; H = Ölçekten elde edilmiş ham puan; T = Ölçekten elde edilmiş temiz puan. *, $p < 0.05$, **, $p < 0.01$; α = Cronbach alfa; *Ort.* = Ortalama; *SS* = standart sapma; *Çarp.* = çarpıklık; *Bas.* = basıklık.

2.5.3.3.2. İkinci Katılımcı Grubu İçin Tüm İnsanlıkla Özdeşleşme Ölçeği'nin I. ve II. Formlarının Diğer Değişkenlerle İlişkisi

Çalışmada kullanılan değişkenlere yönelik betimleyici istatistikler, değişkenlerin normal dağılım gösterdiğini ortaya koyacak şekilde maksimum çarpıklık değerinin 0.41, maksimum basıklık değerinin ise -0.58 olduğunu göstermiştir (George ve Mallery, 2010; Hair ark., 2010). Ayrıca yürütülen analizler sonucunda Tüm İnsanlıkla Özdeşleşme Ölçeği'nin I. formunun ortalamasının 3.19 ($SS = 0.06$), II. formunun 3.18 ($SS = 0.05$), perspektif almanın 3.60 ($SS = 0.04$), sosyal baskınlığın 2.48 ($SS = 0.05$) ve gruplar arası kaygının ise 3.89 ($SS = 0.07$) olduğu tespit edilmiştir (bkz. Tablo 2.8).

Analizler Tablo 2.8'de görüldüğü gibi Tüm İnsanlıkla Özdeşleşme Ölçeği'nin I. formu ile II. formu arasında pozitif yönde yüksek bir ilişki olduğunu açığa çıkarmıştır ($r = .83, p < .01$). Yürütülen analizlerde ayrıca Tüm İnsanlıkla Özdeşleşme Ölçeği'nin I. formunun perspektif almayla ($r = .31, p < .01$) pozitif; sosyal baskınlık ($r = -.22, p < .01$) ve gruplar arası kaygıyla ($r = -.22, p < .01$) negatif yönde ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Benzer şekilde Tüm İnsanlıkla Özdeşleşme Ölçeği'nin II. formunun da perspektif almayla ($r = .30, p < .01$) pozitif yönde; sosyal baskınlık ($r = -.20, p < .01$) ve gruplar arası kaygıyla ($r = -.12, p < .05$) negatif yönde anlamlı ilişkiye sahip olduğu görülmüştür. Perspektif almanın hem sosyal baskınlık ($r = -.31, p < .01$) hem de gruplar arası kaygıyla ($r = -.20, p < .01$) negatif yönde istatistiksel olarak anlamlı ilişkisi olduğu görülmüştür. Son olarak sosyal baskınlık ile gruplar arası kaygı arasında da anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir ($r = .30, p < .01$).

Tablo 2. 8. Çalışmanın değişkenlerine yönelik betimleyici istatistikler ile Cronbach alfa ve korelasyon değerleri

Değişkenler	<i>Ort.</i>	<i>SS</i>	<i>Çarp.</i>	<i>Bas.</i>	α	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1. TİÖ (I) (H)	3.19	0.06	0.04	-0.17	0.91	-				.						
2. TİÖ (I) (T)	-	-	-	-	-	.77**	-									
3. Bağ (I)	2.89	0.87	0.33	-0.03	0.88	.92**	.79**	-								
4. İlgi (I)	3.56	0.95	-0.29	-0.58	0.87	.90**	.60**	.66**	-							
5. TİÖ (II) (H)	3.18	0.05	-0.08	0.13	0.86	.83**	.69**	.79**	.71**	-						
6. TİÖ (II) (T)	-	-	-	-	-	.66**	.78**	.65**	.54**	.82**	-					
7. Bağ (II)	2.83	0.81	0.23	0.09	0.84	.72**	.67**	.78**	.52**	.91**	.79**	-				
8. İlgi (II)	3.62	0.83	-0.37	0.13	0.80	.75**	.54**	.61**	.76**	.86**	.64**	.56**	-			
9. Perspektif alma	3.60	0.04	0.15	-0.40	0.72	.31**	.27**	.23**	.35**	.30**	.26**	.23**	.30**	-		
10. Sosyal baskınlık	2.48	0.05	0.41	-0.34	0.81	-.22**	-.21**	-.13	-.29**	-.20**	-.19**	-.12	-.24**	-.31**	-	
11. Gruplar arası kaygı	3.89	0.07	0.09	-0.07	0.89	-.22**	-.31**	-.23**	-.18**	-.16*	-.27**	-.19**	-.08	-.20**	.30**	-

Not. $N = 229$. TİÖ = Tüm insanlıkla özdeşleşme; I = Ölçeğin birinci formu; II = Ölçeğin ikinci formu; H = Ölçekten elde edilmiş ham puan; T = Ölçekten elde edilmiş temiz puan. *, $p < 0.05$, **, $p < 0.01$; α = Cronbach alfa; *Ort.* = Ortalama; *SS* = standart sapma; *Çarp.* = çarpıklık; *Bas.* = basıklık.

2.5.3.4. Tüm İnsanlıkla Özdeşleşme Ölçeği'nin I. ve II. Formlarının Yordama Geçerliğine İlişkin Bulgular

2.5.3.4.1. İkinci Katılımcı Grubunda Tüm İnsanlıkla Özdeşleşmenin Perspektif Alma ve Gruplar Arası Kaygı Yordamasına İlişkin Regresyon Analizleri Bulguları

Tüm İnsanlıkla Özdeşleşme Ölçeği'nin bireylerin perspektif alma ve gruplar arası kaygı düzeylerini yordayıp yordamadığını incelemek amacı ile hiyerarşik regresyon analizleri yürütülmüştür. Ölçeğin her iki formunun ve her iki puan türünün yordama gücünü incelemek amacıyla toplamda sekiz farklı hiyerarşik regresyon analizi yürütülmüştür.

2.5.3.4.1.1. Tüm İnsanlıkla Özdeşleşmenin Perspektif Almayı Yordamasına İlişkin Regresyon Analizleri Bulguları

Tüm İnsanlıkla Özdeşleşme Ölçeği'nin I. formunun ham puan türünün perspektif almayı yordadığı hiyerarşik regresyon analiz bulguları Tablo 2.9'da gösterilmiştir. Analizin birinci adımında yaş ve cinsiyet analize dâhil edilirken ikinci adımında sosyal baskınlık, son adımında ise tüm insanlıkla özdeşleşme puanları dâhil edilmiştir. Yaş ve cinsiyetin perspektif almayı yordadığı modelin anlamsız olduğu görülmüştür ($F_{2,217} = 2.15, p > .05$). İkinci aşamada sosyal baskınlığın eklenmesiyle perspektif almanın istatistiksel olarak anlamlı şekilde yordandığı ($F_{3,216} = 8.49, p < .001$) ve modelin toplam varyansın %11'ini açıkladığı görülmüştür. Model incelendiğinde yaş ve cinsiyetin perspektif almayı açıklama etkisi istatistiksel olarak anlamsızken sosyal baskınlığın etkisinin anlamlı olduğu görülmüştür ($\beta = -.30, p < .001$). Son olarak tüm insanlıkla özdeşleşmenin eklendiği üçüncü model, perspektif alma puanlarını anlamlı olarak yordamış olup ($F_{4,215} = 10.65, p < .001$) açıklanan toplam varyans yaklaşık olarak %17'ye yükselmiştir. Değişkenlerin ayrı ayrı katkıları incelendiğinde yaş ve cinsiyetin toplam varyansı açıklamadaki etkileri istatistiksel olarak anlamsızlıklarını sürdürürken sosyal baskınlığın varyansı açıklamadaki anlamlı katkısı devam etmiştir. Daha da önemlisi tüm insanlıkla özdeşleşmenin toplam varyansı anlamlı şekilde açıkladığı görülmüştür ($\beta = .25, p < .001$).

Tüm İnsanlıkla Özdeşleşme Ölçeği'nin I. formunun temiz puan türünün perspektif almayı yordadığı hiyerarşik regresyon analiz bulguları Tablo 2.10'da gösterilmiştir. Analizin birinci adımında yaş ve cinsiyet, ikinci adımında sosyal baskınlık, son adımında ise tüm insanlıkla özdeşleşme analize dâhil edilmiştir. Yaş ve cinsiyetin perspektif almayı yordadığı modelin anlamsız olduğu görülürken ($F_{2,217} = 2.15, p > .05$) ikinci aşamada sosyal baskınlığın eklenmesiyle elde edilen ikinci modelde perspektif almanın istatistiksel olarak anlamlı şekilde yordandığı görülmüştür ($F_{3,216} = 8.49, p < .001$). İkinci modelin toplam varyansın %11'ini açıkladığı görülmüştür. İkinci model incelendiğinde sadece sosyal baskınlığın perspektif almayı istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde yordadığı görülmüştür ($\beta = -.30, p < .001$). Tüm insanlıkla özdeşleşmenin eklendiği üçüncü modelin, perspektif alma puanlarını anlamlı olarak yordadığı ($F_{4,215} = 9.25, p < .001$) ve toplam varyansın %15'ini açıkladığı tespit edilmiştir. Değişkenlerin bağımsız katkıları incelendiğinde sosyal baskınlığın varyansı açıklamadaki anlamlı

katkısı olduğu ve tüm insanlıkla özdeşleşmenin toplam varyansı anlamlı şekilde açıkladığı görülmüştür ($\beta = .21, p < .01$).

Tablo 2. 9. Tüm insanlıkla özdeşleşmenin perspektif almayı yordamasına ilişkin hiyerarşik regresyon analizi

Değişkenler	<i>B</i>	<i>Standart Hata</i>	β	<i>t</i>	<i>R</i>	R^2	R^2 de artış	<i>F</i>
I. Aşama	3.61	0.18		19.85***	0.14	0.02	0.02	2.15
Yaş	0.01	0.01	0.09	1.37				
Cinsiyet (1=kadın, 2=erkek)	-0.14	0.08	-0.12	-1.80				
II. Aşama	4.18	0.21		19.50***	0.33	0.11	0.09	8.49***
Yaş	0.00	0.01	0.04	0.63				
Cinsiyet (1=kadın, 2=erkek)	-0.10	0.07	-0.09	-1.31				
Sosyal baskınlık	-0.21	0.05	-0.30	-4.56***				
III. Aşama	3.52	0.27		13.20***	0.41	0.17	0.06	10.65***
Yaş	0.00	0.01	0.04	0.58				
Cinsiyet (1=kadın, 2=erkek)	-0.08	0.07	-0.08	-1.15				
Sosyal baskınlık	-0.17	0.05	-0.25	-3.77***				
Tüm insanlıkla özdeşleşme (I) (H)	0.17	0.04	0.25	3.93***				

Not. *. $p < 0.05$, **. $p < 0.01$, ***. $p < 0.001$; Tüm insanlıkla özdeşleşme puanları ölçeğin I. formunun ham puanlarından elde edilmiştir.

Tablo 2. 10. Tüm insanlıkla özdeşleşmenin perspektif almayı yordamasına ilişkin hiyerarşik regresyon analizi

Değişkenler	<i>B</i>	<i>Standart Hata</i>	β	<i>t</i>	<i>R</i>	R^2	<i>R² de artış</i>	<i>F</i>
I. Aşama	3.61	0.18		19.85***	0.14	0.02	0.02	2.15
Yaş	0.01	0.01	0.09	1.37				
Cinsiyet (1=kadın, 2=erkek)	-0.14	0.08	-0.12	-1.80				
II. Aşama	4.18	0.21		19.50***	0.33	0.11	0.09	8.49***
Yaş	0.00	0.01	0.04	0.63				
Cinsiyet (1=kadın, 2=erkek)	-0.10	0.07	-0.09	-1.31				
Sosyal baskınlık	-0.21	0.05	-0.30	-4.56***				
III. Aşama	4.13	0.21		19.64***	0.38	0.15	0.04	9.25***
Yaş	0.00	0.01	0.03	0.49				
Cinsiyet (1=kadın, 2=erkek)	-0.10	0.07	-0.09	-1.38				
Sosyal baskınlık	-0.18	0.05	-0.26	-3.90***				
Tüm insanlıkla özdeşleşme (I) (T)	0.12	0.04	0.21	3.23**				

Not. *. $p < 0.05$, **. $p < 0.01$, ***. $p < 0.001$; Tüm insanlıkla özdeşleşme puanları ölçeğin I. formunun temiz puanlarından elde edilmiştir.

Tablo 2.11, Tüm İnsanlıkla Özdeşleşme Ölçeği'nin II. formunun ham puan türünün perspektif almayı yordadığı hiyerarşik regresyon analiz bulgularını göstermektedir. Tablo 2.11'de de görüldüğü gibi yaş ve cinsiyetin perspektif almayı yordadığı birinci model anlamsızdır ($F_{2,217} = 2.15, p > .05$). İkinci aşamada sosyal baskınlığın eklenmesiyle perspektif almanın istatistiksel olarak anlamlı şekilde yordandığı ($F_{3,216} = 8.49, p < .001$) ve modelin toplam varyansın yaklaşık %11'ini açıkladığı görülmüştür. Değişkenlerin ayrı ayrı etkileri incelendiğinde yaş ve cinsiyetin perspektif almayı açıklama etkisi istatistiksel olarak anlamsız olmasına rağmen sosyal baskınlığın etkisinin anlamlı olduğu görülmüştür ($\beta = -.30, p < .001$). Son olarak tüm insanlıkla özdeşleşmenin eklendiği üçüncü modelin de perspektif alma puanlarını anlamlı olarak yordadığı tespit edilmiştir ($F_{4,215} = 10.49, p < .001$). Üçüncü modelde açıklanan toplam varyansın yaklaşık olarak %16'ya yükseldiği gözlenmiştir. Model incelendiğinde yaş ve cinsiyetin toplam varyansı açıklamadaki etkilerinin istatistiksel olarak anlamsızlıklarını sürdürdükleri görülürken sosyal baskınlığın varyansı açıklamadaki anlamlı katkısı devam etmiştir. Daha da önemlisi tüm insanlıkla özdeşleşmenin perspektif almadaki toplam varyansı anlamlı şekilde açıkladığı görülmüştür ($\beta = .25, p < .001$).

Tüm İnsanlıkla Özdeşleşme Ölçeği'nin II. formunun temiz puan türünün perspektif almayı yordadığı hiyerarşik regresyon analiz bulguları Tablo 2.12'de gösterilmiştir. Analizin birinci adımında yaş ve cinsiyet analize dâhil edilirken ikinci adımında sosyal baskınlık, son adımında ise tüm insanlıkla özdeşleşme dâhil edilmiştir. Oluşturulan birinci model incelendiğinde katılımcıların yaş ve cinsiyetlerinin perspektif almayı istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde yordamadığı görülürken ($F_{2,217} = 2.15, p > .05$) sosyal baskınlığın eklenmesiyle oluşturulan ikinci model incelendiğinde perspektif almanın istatistiksel olarak anlamlı şekilde yordandığı görülmektedir ($F_{3,216} = 8.49, p < .001$). İkinci modelin perspektif alma puanlarındaki toplam varyansın %11'ini açıkladığı ve sadece sosyal baskınlığın perspektif alma üzerindeki etkisinin anlamlı olduğu görülmüştür ($\beta = -.30, p < .001$). Son olarak tüm insanlıkla özdeşleşmenin eklendiği üçüncü modelin de perspektif alma puanlarını anlamlı olarak yordadığı tespit edilmiştir ($F_{4,215} = 9.15, p < .001$). Ayrıca üçüncü modelde açıklanan toplam varyans yaklaşık olarak %15'e yükselmiştir. Model üçte değişkenlerin bağımsız katkıları incelendiğinde yaş ve cinsiyetin toplam varyansı açıklamadaki etkilerinin istatistiksel olarak anlamsız olduğu görülmüştür. Sosyal baskınlığın varyansı açıklamadaki etkisi azalsa da anlamlı katkısının devam ettiği tespit edilmiştir. Daha da önemlisi katılımcıların yaş, cinsiyet ve sosyal baskınlık puanları kontrol edildiğinde tüm insanlıkla özdeşleşmenin perspektif almadaki varyansı istatistiksel olarak anlamlı şekilde açıkladığı görülmüştür ($\beta = .20, p < .01$).

Tablo 2. 11. Tüm insanlıkla özdeşleşmenin perspektif almayı yordamasına ilişkin hiyerarşik regresyon analizi

Değişkenler	<i>B</i>	<i>Standart Hata</i>	β	<i>t</i>	<i>R</i>	R^2	R^2 de artış	<i>F</i>
I. Aşama	3.61	0.18		19.85***	0.14	0.02	0.02	2.15
Yaş	0.01	0.01	0.09	1.37				
Cinsiyet (1=kadın, 2=erkek)	-0.14	0.08	-0.12	-1.80				
II. Aşama	4.18	0.21		19.50***	0.33	0.11	0.09	8.49***
Yaş	0.00	0.01	0.04	0.63				
Cinsiyet (1=kadın, 2=erkek)	-0.10	0.07	-0.09	-1.31				
Sosyal baskınlık	-0.21	0.05	-0.30	-4.56***				
III. Aşama	3.51	0.27		12.90***	0.40	0.16	0.06	10.49***
Yaş	0.00	0.01	0.03	0.52				
Cinsiyet (1=kadın, 2=erkek)	-0.10	0.07	-0.09	-1.33				
Sosyal baskınlık	-0.18	0.05	-0.25	-3.90***				
Tüm insanlıkla özdeşleşme (II) (H)	0.19	0.05	0.25	3.85***				

Not. *. $p < 0.05$, **. $p < 0.01$, ***. $p < 0.001$; Tüm insanlıkla özdeşleşme puanları ölçeğin II. formunun ham puanlarından elde edilmiştir.

Tablo 2. 12. Tüm insanlıkla özdeşleşmenin perspektif almayı yordamasına ilişkin hiyerarşik regresyon analizi

Değişkenler	<i>B</i>	<i>Standart Hata</i>	β	<i>t</i>	<i>R</i>	R^2	R^2 de artış	<i>F</i>
I. Aşama	3.61	0.18		19.85***	0.14	0.02	0.02	2.15
Yaş	0.01	0.01	0.09	1.37				
Cinsiyet (1=kadın, 2=erkek)	-0.14	0.08	-0.12	-1.80				
II. Aşama	4.18	0.21		19.50***	0.33	0.11	0.09	8.49***
Yaş	0.00	0.01	0.04	0.63				
Cinsiyet (1=kadın, 2=erkek)	-0.10	0.07	-0.09	-1.31				
Sosyal baskınlık	-0.21	0.05	-0.30	-4.56***				
III. Aşama	4.14	0.21		19.68***	0.38	0.15	0.04	9.15***
Yaş	0.002	0.01	0.03	0.44				
Cinsiyet (1=kadın, 2=erkek)	-0.09	0.07	-0.08	-1.26				
Sosyal baskınlık	-0.18	0.05	-0.26	-4.03***				
Tüm insanlıkla özdeşleşme (II) (T)	0.12	0.04	0.20	3.17**				

Not. *. $p < 0.05$, **. $p < 0.01$, ***. $p < 0.001$; Tüm insanlıkla özdeşleşme puanları ölçeğin II. formunun temiz puanlarından elde edilmiştir.

2.5.3.4.1.2. Tüm İnsanlıkla Özdeşleşmenin Gruplar Arası Kaygıyı Yordamasına İlişkin Regresyon Analizleri

Tablo 2.13, Tüm İnsanlıkla Özdeşleşme Ölçeği'nin I. formunun ham puan türünün gruplar arası kaygıyı yordadığı hiyerarşik regresyon analiz sonuçlarını göstermektedir. Analizin birinci adımında yaş ve cinsiyet, ikinci adımında sosyal baskınlık, üçüncü adımında ise tüm insanlıkla özdeşleşme modele dâhil edilmiştir. Yaş ve cinsiyetin gruplar arası kaygıyı yordadığı birinci modelin anlamlı olduğu görülmektedir ($R^2 = .03$, $F_{2,217} = 3.52$, $p < .05$). Birinci model incelendiğinde değişkenlerden yaşın gruplar arası kaygı varyansını açıklama etkisinin anlamsız olduğu görülürken ($\beta = -.05$, $p > .05$) cinsiyetin anlamlı olduğu görülmüştür ($\beta = -.16$, $p < .05$). Benzer şekilde sosyal baskınlığın eklendiği ikinci modelin de anlamlı olduğu tespit edilmiştir ($R^2 = .13$, $F_{3,216} = 10.39$, $p < .001$). İkinci modele bakıldığında cinsiyetin gruplar arası kaygı varyansını açıklamadaki etkisi anlamlılığını sürdürürken sosyal baskınlığın da gruplar arası kaygıyı yordadığı gözlenmiştir ($\beta = .31$, $p < .001$). Tüm insanlıkla özdeşleşmenin eklendiği üçüncü modelin de gruplar arası kaygı varyansını istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde açıkladığı tespit edilmiştir ($F_{4,215} = 9.92$, $p < .001$). Üçüncü modelle açıklanan toplam varyansın yaklaşık olarak %16'ya yükseldiği gözlenmiştir. Üçüncü modelde değişkenlerin ayrı ayrı etkileri incelendiğinde cinsiyet ve sosyal baskınlığın gruplar arası kaygı varyansını açıklamadaki etkileri istatistiksel olarak anlamlılıklarını sürdürürken tüm insanlıkla özdeşleşmenin gruplar arası kaygıyı anlamlı olarak yordadığı görülmüştür ($\beta = -.18$, $p < .01$).

Tüm İnsanlıkla Özdeşleşme Ölçeği'nin I. formunun temiz puan türünün gruplar arası kaygıyı yordadığı hiyerarşik regresyon analiz bulguları Tablo 2.14'te gösterilmektedir. Yaş ve cinsiyetin analize dâhil edildiği birinci modelin anlamlı olduğu tespit edilmiştir ($R^2 = .03$, $F_{2,217} = 3.52$, $p < .05$). Bu model incelendiğinde değişkenlerden sadece cinsiyetin gruplar arası kaygıyı anlamlı olarak yordadığı görülmüştür ($\beta = -.16$, $p < .05$). İkinci modelde analize sosyal baskınlık dâhil edilmiş olup bu modelin de anlamlı olduğu görülmüştür ($R^2 = .13$, $F_{3,216} = 10.39$, $p < .001$). İkinci model incelendiğinde cinsiyetin ($\beta = -.20$, $p < .01$) ve sosyal baskınlığın ($\beta = .31$, $p < .001$) gruplar arası kaygıyı yordadığı gözlenmiştir. Buna ek olarak, tüm insanlıkla özdeşleşmenin eklendiği üçüncü modelin de anlamlı olduğu ($F_{4,215} = 9.92$, $p < .001$) ve toplam varyansın yaklaşık %19'unu açıkladığı tespit edilmiştir. Bu model incelendiğinde cinsiyet ve sosyal baskınlığın yanı sıra tüm insanlıkla özdeşleşmenin de gruplar arası kaygı varyansını açıklamadaki etkisinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür ($\beta = -.18$, $p < .01$).

Tablo 2. 13. Tüm insanlıkla özdeşleşmenin gruplar arası kaygıyı yordamasına ilişkin hiyerarşik regresyon analizi

Değişkenler	<i>B</i>	<i>Standart Hata</i>	β	<i>t</i>	<i>R</i>	R^2	R^2 de artış	<i>F</i>
I. Aşama	4.67	0.35		13.43***	0.18	0.03	0.03	3.52*
Yaş	-0.01	0.01	-0.05	-0.79				
Cinsiyet (1=kadın, 2=erkek)	-0.34	0.15	-0.16	-2.34*				
II. Aşama	3.52	0.41		8.64***	0.36	0.13	0.10	10.39***
Yaş	0.00	0.01	0.00	0.00				
Cinsiyet (1=kadın, 2=erkek)	-0.43	0.14	-0.20	-3.03**				
Sosyal baskınlık	0.42	0.09	0.31	4.84***				
III. Aşama	4.41	0.52		8.55***	0.40	0.16	0.03	9.92***
Yaş	0.00	0.01	0.00	0.05				
Cinsiyet (1=kadın, 2=erkek)	-0.45	0.14	-0.21	-3.21**				
Sosyal baskınlık	0.37	0.09	0.28	4.22***				
Tüm insanlıkla özdeşleşme (I) (H)	-0.23	0.09	-0.18	-2.75**				

Not. *. $p < 0.05$, **. $p < 0.01$, ***. $p < 0.001$; Tüm insanlıkla özdeşleşme puanları ölçeğin I. formunun ham puanlarından elde edilmiştir.

Tablo 2. 14. Tüm insanlıkla özdeşleşmenin gruplar arası kaygıyı yordamasına ilişkin hiyerarşik regresyon analizi

Değişkenler	<i>B</i>	<i>Standart Hata</i>	β	<i>t</i>	<i>R</i>	R^2	R^2 de artış	<i>F</i>
I. Aşama	4.67	0.35		13.43***	0.18	0.03	0.03	3.52*
Yaş	-0.01	0.01	-0.05	-0.79				
Cinsiyet (1=kadın, 2=erkek)	-0.34	0.15	-0.16	-2.34*				
II. Aşama	3.52	0.41		8.64***	0.36	0.13	0.10	10.39***
Yaş	0.00	0.01	0.00	0.00				
Cinsiyet (1=kadın, 2=erkek)	-0.43	0.14	-0.20	-3.03**				
Sosyal baskınlık	0.42	0.09	0.31	4.84***				
III. Aşama	3.63	0.39		9.22***	0.44	0.19	0.06	12.60***
Yaş	0.00	0.01	0.01	0.19				
Cinsiyet (1=kadın, 2=erkek)	-0.42	0.14	-0.19	-3.08**				
Sosyal baskınlık	0.35	0.09	0.26	4.07***				
Tüm insanlıkla özdeşleşme (I) (T)	-0.28	0.07	-0.26	-4.11***				

Not. *. $p < 0.05$, **. $p < 0.01$, ***. $p < 0.001$; Tüm insanlıkla özdeşleşme puanları ölçeğin I. formunun temiz puanlarından elde edilmiştir.

Tablo 2. 15. Tüm insanlıkla özdeşleşmenin gruplar arası kaygıyı yordamasına ilişkin hiyerarşik regresyon analizi

Değişkenler	<i>B</i>	<i>Standart Hata</i>	β	<i>t</i>	<i>R</i>	R^2	R^2 de artış	<i>F</i>
I. Aşama	4.67	0.35		13.43***	0.18	0.03	0.03	3.52*
Yaş	-0.01	0.01	-0.05	-0.79				
Cinsiyet (1=kadın, 2=erkek)	-0.34	0.15	-0.16	-2.34*				
II. Aşama	3.52	0.41		8.64***	0.36	0.13	0.10	10.39***
Yaş	0.00	0.01	0.00	0.00				
Cinsiyet (1=kadın, 2=erkek)	-0.43	0.14	-0.20	-3.03**				
Sosyal baskınlık	0.42	0.09	0.31	4.84***				
III. Aşama	4.07	0.53		7.68***	0.37	0.14	0.01	8.51***
Yaş	0.00	0.01	0.00	0.06				
Cinsiyet (1=kadın, 2=erkek)	-0.43	0.14	-0.20	-3.04**				
Sosyal baskınlık	0.40	0.09	0.29	4.47***				
Tüm insanlıkla özdeşleşme (II) (H)	-0.16	0.10	-0.11	-1.62				

Not. *. $p < 0.05$, **. $p < 0.01$, ***. $p < 0.001$; Tüm insanlıkla özdeşleşme puanları ölçeğin II. formunun ham puanlarından elde edilmiştir.

Tablo 2. 16. Tüm insanlıkla özdeşleşmenin gruplar arası kaygıyı yordamasına ilişkin hiyerarşik regresyon analizi

Değişkenler	<i>B</i>	<i>Standart Hata</i>	β	<i>t</i>	<i>R</i>	R^2	R^2 de artış	<i>F</i>
I. Aşama	4.67	0.35		13.43***	0.18	0.03	0.03	3.52*
Yaş	-0.01	0.01	-0.05	-0.79				
Cinsiyet (1=kadın, 2=erkek)	-0.34	0.15	-0.16	-2.34*				
II. Aşama	3.52	0.41		8.64***	0.36	0.13	0.10	10.39***
Yaş	0.00	0.01	0.00	0.00				
Cinsiyet (1=kadın, 2=erkek)	-0.43	0.14	-0.20	-3.03**				
Sosyal baskınlık	0.42	0.09	0.31	4.84***				
III. Aşama	3.61	0.40		9.08***	0.42	0.18	0.05	11.45***
Yaş	0.00	0.01	0.02	0.23				
Cinsiyet (1=kadın, 2=erkek)	-0.44	0.14	-0.20	-3.19**				
Sosyal baskınlık	0.37	0.09	0.27	4.27***				
Tüm insanlıkla özdeşleşme (II) (T)	-0.25	0.07	-0.23	-3.59***				

Not. *. $p < 0.05$, **. $p < 0.01$, ***. $p < 0.001$; Tüm insanlıkla özdeşleşme puanları ölçeğin II. formunun temiz puanlarından elde edilmiştir.

Tablo 2.15, Tüm İnsanlıkla Özdeşleşme Ölçeği'nin II. formunun ham puan türünün gruplar arası kaygıyı yordadığı hiyerarşik regresyon analiz sonuçlarını göstermektedir. Birinci modelde yaş ve cinsiyet, ikinci modelde sosyal baskınlık, üçüncü modelde ise tüm insanlıkla özdeşleşme analize dâhil edilmiştir. Tablo 2.15'te de görüldüğü gibi katılımcıların gruplar arası kaygı puanlarının yaş ve cinsiyet puanları tarafından anlamlı bir şekilde yordandığı tespit edilmiştir ($R^2 = .03$, $F_{2,217} = 3.52$, $p < .05$). Birinci modelde değişkenlerin bağımsız etkileri incelendiğinde sadece cinsiyetin gruplar arası kaygıyı anlamlı olarak yordadığı görülmüştür ($\beta = -.16$, $p < .05$). Sosyal baskınlığın eklendiği ikinci modelin de anlamlı olduğu ($F_{3,216} = 10.39$, $p < .001$) ve açıklanan toplam varyansın %3'ten %13'e yükseldiği gözlenmiştir. Bu model incelendiğinde cinsiyetin gruplar arası kaygı varyansı üzerindeki anlamlı etkisini sürdürdüğü ve sosyal baskınlığın da gruplar arası kaygıyı yordadığı gözlenmiştir ($\beta = .31$, $p < .001$). İlk iki modelle benzer şekilde tüm insanlıkla özdeşleşmenin eklendiği üçüncü modelin de istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir ($R^2 = .14$, $F_{4,215} = 8.51$, $p < .001$). Son modelde değişkenlerin varyansı açıklamadaki bağımsız katkıları incelendiğinde cinsiyet ve sosyal baskınlığın gruplar arası kaygı varyansını açıklamadaki etkileri istatistiksel olarak anlamlılıklarını sürdürmelerine rağmen tüm insanlıkla özdeşleşmenin gruplar arası kaygıyı anlamlı olarak yordamadığı görülmüştür ($\beta = -.11$, $p > .05$).

Tüm İnsanlıkla Özdeşleşme Ölçeği'nin II. formunun temiz puan türünün gruplar arası kaygıyı yordadığı hiyerarşik regresyon analiz bulguları Tablo 2.16'da gösterilmektedir. Birinci adımda yaş ve cinsiyet, ikinci adımda sosyal baskınlık, üçüncü adımda ise tüm insanlıkla özdeşleşme puanları modele dâhil edilmiştir. Yürütülen hiyerarşik regresyon analizi sonucunda birinci modelin anlamlı olduğu gözlenmiş olup ($R^2 = .03$, $F_{2,217} = 3.52$, $p < .05$) sadece cinsiyetin gruplar arası kaygıyı anlamlı olarak yordadığı görüşmüştür ($\beta = -.16$, $p < .05$). Sosyal baskınlığın eklendiği ikinci model de gruplar arası kaygının anlamlı olarak yordandığını göstermiştir ($R^2 = .13$, $F_{3,216} = 10.39$, $p < .001$). İkinci model incelendiğinde hem cinsiyetin ($\beta = -.20$, $p < .01$) hem de sosyal baskınlığın ($\beta = .31$, $p < .001$) gruplar arası kaygıyı anlamlı olarak yordadığı tespit edilmiştir. Son olarak tüm insanlıkla özdeşleşmenin eklendiği üçüncü modelin de gruplar arası kaygı varyansını istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde açıkladığı ($F_{4,215} = 11.45$, $p < .001$) ve bu modelle açıklanan toplam varyansın %13'ten %18'e yükseldiği gözlenmiştir. Üçüncü modelde değişkenlerin ayrı ayrı etkileri incelendiğinde cinsiyet ve sosyal baskınlığın gruplar arası kaygı varyansını açıklamadaki etkilerinin istatistiksel olarak anlamlılıklarının devam ettiği görülmüştür. Benzer şekilde tüm insanlıkla özdeşleşmenin de gruplar arası kaygı varyansını anlamlı olarak açıkladığı görülmüştür ($\beta = -.23$, $p < .001$).

Tablo 2. 17. Tüm insanlıkla Özdeşleşme Ölçeği'nin I. ve II. formlarının geçerlik ve güvenirlik değerlerinin karşılaştırıldığı özet tablo

	Tüm İnsanlıkla Özdeşleşme Ölçeği'nin I. formu		Tüm İnsanlıkla Özdeşleşme Ölçeği'nin II. formu	
Açıklanan toplam varyans	68	✓	57.54	
Doğrulayıcı faktör analizi uyum değerleri				
χ^2/df	(3.65) 2.73		2.38	✓
RMSEA	(.110) .089		.079	✓
CFI	(.940) .965	✓	.953	
GFI	(.906) .943		.944	✓
NFI	(.920) .947	✓	.923	
AGFI	(.838) .888		.903	✓
Güvenirlik katsayısı	.91	✓	.86	
Ölçüt bağıntılı geçerlik				
<i>Uygunluk geçerliği</i>				
Perspektif alma	.31**	✓	.30**	
Gruplar arası kaygı	-.22**	✓	-.16*	
Sosyal baskınlık	-.22**	✓	-.20**	
<i>Yordama geçerliği</i>				
Perspektif alma	3.93***	✓	3.85***	
Gruplar arası kaygı	-2.75**	✓	-1.69	

Not. Açıklanan toplam varyans birinci katılımcı grubundan elde edilen verilerle, diğer tüm bulgular ise ikinci katılımcı grubundan elde edilen verilerle yürütülen analizler sonucunda tespit edilmiştir. “✓” sembolü istatistiksel anlamda daha uygun değerleri gösterirken parantez içindeki değerler açımlayıcı faktör analizinde modifikasyon öncesi değerleri göstermektedir. *. $p < 0.05$, **. $p < 0.01$, ***. $p < 0.001$.

2.6. Tartışma

Tüm İnsanlıkla Özdeşleşme Ölçeği'nin Türkçeye uyarlanması, çalışmanın bu bölümünün temel amacını oluşturmuştur. Bu amaç doğrultusunda biri orijinal ölçeğin çevirisi olarak diğeri ise kültürel farklılıkların da göz önünde bulundurulduğu ölçeğin iki farklı formu oluşturulmuştur. Birini üniversite öğrencilerinin diğeri üniversite öğrencileri dışındaki yetişkin bireylerin oluşturduğu iki farklı katılımcı grubuyla ölçeğin psikometrik özellikleri incelenmiştir.

Tüm İnsanlıkla Özdeşleşme Ölçeği'nin I. ve II. formlarının faktör yapılarının belirlenmesi amacıyla üniversite öğrencilerinin oluşturduğu birinci katılımcı grubuyla açımlayıcı faktör analizi yürütülmüş olup analiz sonucunda 9 ifadeli her iki formun da iki faktörlü bir yapıya sahip oldukları gözlenmiştir. Ölçeğin I. formunun iki faktörlü yapısının toplam varyansın %68'ini açıkladığı gözlenirken ölçeğin II. formun iki faktörlü yapısının toplam varyansın %57,54'ünü açıkladığı gözlenmiştir. Ölçeğin her iki formunun iki faktörlü yapısı incelendiğinde 1., 2., 3., 4. ve 5. ifadelerin diğer insanlara yönelik bağlılık düzeyini yansıtan ifadeler olduğu ve “Bağ” olarak isimlendirilen birinci faktör altında toplandıkları tespit edilmiştir. Ölçeğin her iki formunda diğer insanlara yönelik ilgili ve endişeyi yansıtan 6., 7., 8. ve 9. ifadelerin ise “İlgi” olarak isimlendirilen ikinci faktörü oluşturdukları gözlenmiştir. Ölçeğin her iki forumun bu iki faktörlü yapısı bireylerin tüm insanlıkla özdeşleşme düzeylerini belirlemek amacıyla kullanılabileceğini gösterir niteliktedir. Nitekim Sosyal Kimlik Kuramı'na göre sosyal kimlik özdeşimi “gruba bağlılık” ve “gruba değer verme” boyutlarından oluşur (Tajfel, 1982).

McFarland ve arkadaşlarının (2012) Tüm İnsanlıkla Özdeşleşme Ölçeği'ni geliştirdikleri ilk çalışmada ölçeğin tek faktörlü bir yapıya sahip olduğu görülmüştür. Ancak daha sonra yürütülen pek çok çalışma ölçeğin 1., 2., 3. ve 4. ifadelerinin birinci faktöre; 6., 7., 8. ve 9. ifadelerinin ikinci faktöre; 5. ifadenin ise her iki faktöre yüklendiğini göstermiştir (örn., McFarland ve Hornsby, 2015; Reese ve ark., 2015). 5. ifadenin her iki faktöre yüklenmesi sonraki çalışmalarda bu ifadenin ölçme aracından çıkarılmasına ve çalışmaların kalan 8 ifade ile yürütülmesine neden olmuştur. Bu bakımdan mevcut çalışmanın bulguları ölçeğin iki faktörlü yapısını desteklemiş olup 5. ifadenin de birinci faktör altında yer aldığını göstererek bu ifadenin de kullanılabileceğini gösterir niteliktedir.

Tüm İnsanlıkla Özdeşleşme Ölçeği'nin I. ve II. formlarının yapı geçerliğini belirlemek amacıyla yetişkin bireylerin oluşturduğu ikinci katılımcı grubunun veri setiyle doğrulayıcı faktör analizi yürütülmüştür. Analiz sonucu ölçeğin I. formunun model iyilik değerlerinin kabul edilebilir seviyede olmadığı görülmüş olup önerilen modifikasyonlar doğrultusunda 4. ile 5., 6. ile 9. ve 8. ile 9. maddelerin hata terimleri ilişkilendirip analiz tekrardan yürütülmüştür. Son haliyle kabul edilebilir model iyilik değerlerine ulaşılmıştır. Ölçeğin I. formunun aksine ölçeğin II. formu için yürütülen doğrulayıcı faktör analizi sonucu modifiye yapılmamış durumda model uyumluluk indekslerinin kabul edilebilir düzeyde olduğu görülmüştür.

Ölçeğin ölçüt bağıntılı geçerliğini incelemek amacıyla sosyal baskınlık yönelimi, gruplar arası kaygı ve empatinin bilişsel boyutu olarak kabul gören perspektif alma değişkenleri ele alınmıştır. Ölçeğin her iki formunun her iki puan türünün iki katılımcı grubunda bu değişkenlerle ilişkisi incelenmiştir. MacFarland ve arkadaşlarının (2012) 25 yaşından küçük Amerikan üniversite öğrencileriyle yürüttükleri çalışmada tüm insanlıkla özdeşleşmenin her iki puan türünün sosyal baskınlık yönelimi ile negatif, empati ile pozitif yönde ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Benzer şekilde Reese ve arkadaşlarının (2015) Alman üniversite öğrencileriyle yürüttükleri çalışmada da tüm insanlıkla özdeşleşmenin sosyal baskınlık yönelimi ile negatif, empati ile pozitif yönde ilişkili olduğu görülmüştür. Hamer ve arkadaşlarının (2019) Polonyalı öğrencilerle yürüttükleri çalışmada da değişkenler arasında benzer ilişki örüntüsü olduğu gözlenmiştir. Mevcut çalışmada da farklı kültürlerde yürütülen bu çalışmalarla tutarlı olacak şekilde ölçeğin her iki formunun hem üniversite öğrencilerinin hem de yetişkin bireylerin oluşturduğu katılımcı gruplarında sosyal baskınlık yönelimi ile negatif, perspektif alma ile pozitif yönde ilişkili olduğu görülmüştür. Diğer bir deyişle tüm insanlıkla özdeşleşme düzeyi arttıkça sosyal baskınlık yönelimi artarken perspektif alma azalmaktadır. Bu bulgu geçmiş çalışma bulgularıyla tutarlı olmanın ötesinde değişkenler arasındaki ilişkinin üniversite öğrencileri dışındaki bireylerde de benzer örüntüyü sergilediğini gösterir niteliktedir. Böylece bu bulgular önceki bulguları tekrarlamanın ötesinde ilgili alanyazını genişletmektedir.

Ayrıca yürütülen Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon analizi sonucunda Tüm İnsanlıkla Özdeşleşme Ölçeği'nin her iki formunun yetişkin katılımcı grubunda gruplar arası kaygıyla negatif yönde anlamlı ilişkisi olduğu görülürken öğrenci katılımcı grubunda sadece ölçeğin I. formunun gruplar arası kaygıyla negatif yönde anlamlı ilişkisi olduğu görülmüştür. Bu bulgu ortak üst kimliklerin gruplar arası olumsuz tutumu azaltabileceğini gösteren önceki çalışmalarla (örn., Gaertner ve ark., 2016; Nier ve ark., 2001) tutarlıdır. Bu bulgu Tüm İnsanlıkla Özdeşleşme Ölçeği'nden alınan puanlar yükseldikçe gruplar arası kaygının azalacağını göstermektedir.

Önceki çalışmalar tüm insanlıkla özdeşleşmenin özellikle gruplar arası ilişkiler bağlamında çeşitli psikolojik yapıları yordadığını ortaya koymuştur. Örneğin MacFarland ve arkadaşlarının (2012) çalışmasında tüm insanlıkla özdeşleşmenin küreselleşmeyi ve insan haklarını savunmayı pozitif yönde yordadığı görülürken Hamer ve arkadaşlarının (2018) çalışmasında tüm insanlıkla özdeşleşmenin gruplar arası affetmeyi pozitif yönde yordadığı görülmüştür. Benzer şekilde Reese ve arkadaşları (2015) yürüttükleri çalışmada tüm insanlıkla özdeşleşmenin “self-investment” olarak adlandırdıkları ikinci boyutunun empatiyi pozitif yönde yordadığını tespit etmişlerdir. Ayrıca çalışmalar tüm insanlıkla özdeşleşmenin algılanan dış grup tehdidini (örn., Dunwoody ve McFarland, 2018), etnik ve göçmenlere yönelik önyargıyı (örn., Sparkman ve Eidelman, 2018) negatif yönde yordadığını ortaya koymuştur. Mevcut bölümde de ölçeğin yordama geçerliğini incelemek amacıyla yetişkin katılımcı grubunda yaş, cinsiyet ve sosyal baskınlık yönelimi değişkenleri kontrol edilip Tüm İnsanlıkla Özdeşleşme Ölçeği'nin iki formunun her iki puan türünün perspektif alma ve gruplar arası kaygıyı yordadığı hiyerarşik

regresyon analizleri yürütülmüştür. Yürütülen analizler sonucunda Tüm İnsanlıkla Özdeşleşme Ölçeği'nin her iki formunun iki puan türünün yaş, cinsiyet ve sosyal baskınlık yönelimi kontrol edildiğinde bile perspektif almayı pozitif yönde yordadığı tespit edilmiştir. Benzer şekilde ölçeğin II. formunun ham puan türü hariç diğer form ve puan türlerinin yaş, cinsiyet ve sosyal baskınlık yönelimi kontrol edildiğinde gruplar arası kaygıyı negatif yönde yordadığı bulunmuştur.

Tüm İnsanlıkla Özdeşleşme Ölçeği'nin her iki formunun güvenilirliğini incelemek amacıyla her iki katılımcı grubunda iç tutarlılık katsayıları ve madde-toplam korelasyon değerleri hesaplanmıştır. I. katılımcı grubunda ölçeğin I. formunun Cronbach alfa değerinin .89 olduğu tespit edilirken ölçeğin II. formunun Cronbach alfa değerinin .83 olduğu tespit edilmiştir. II. katılımcı grubunda ise Cronbach alfa değerlerinin ölçeğin I. ve II. formları için sırasıyla .91 ve .86 olduğu gözlenmiştir. 70 ve üstü Cronbach alfa değerleri kabul edilebilir düzeyleri gösterir (Tabachnick ve Fidell, 2013). Bu nedenle ölçeğin her iki formunun iki farklı katılımcı grubunda da .80 üzerinde olması ölçme aracının Türkiye kültüründe kullanılabilecek güvenilirliğine işaret etmektedir.

I. katılımcı grubunda ölçeğin I. formunun madde-toplam korelasyon değerlerinin .60 ile .70 arasında, II. formunun ise .48 ile .61 arasında değiştiği görülmüştür. Benzer şekilde II. katılımcı grubunda ölçeğin I. formunun madde-toplam korelasyon değerlerinin .64 ile .74 arasında, II. formunun ise .54 ile .68 arasında değiştiği görülmüştür. Maddelerin korelasyon katsayısı değerlerinin .30 ve üzeri olması, ölçülmesi amaçlanan özelliğin ayırt edilmesi açısından istenilen değerdir (Büyüköztürk, 2015). Bu nedenle ölçeğin her iki formunun maddelerinin her iki katılımcı grubunda da .30 üzerinde olması maddelerin ölçülmek istenen özelliği ayırt ettiğini ve benzer özelliklerini örneklediğini göstermektedir.

Tüm İnsanlıkla Özdeşleşme Ölçeği'nin hem I. formunun hem de II. formunun psikometrik özelliklerini incelemeye yönelik yürütülen analizler, ölçeğin her iki formunun da Türkiye kültüründe kullanılabilecek düzeyde geçerlik ve güvenirlik değerlerine sahip olduğunu göstermiştir. Ancak doğrulayıcı faktör analizi Tüm İnsanlıkla Özdeşleşme Ölçeği'nin II. formunun daha iyi düzeyde uyumluluk indekslerine sahip olduğunu göstermiştir. Ek olarak, ölçeğin II. formu Türkiye'nin sosyo-demografik özellikleri de dikkate alınarak oluşturulmuştur. Bu nedenle temel hipotezlerin sınıandığı ikinci çalışmada Tüm İnsanlıkla Özdeşleşme Ölçeği'nin ikinci formunun kullanılması uygun görülmüştür.

3. İKİNCİ ÇALIŞMA

3.1. Araştırmanın Amacı

Çalışmanın bu bölümünün temel amacı ilk çalışmayla Türkçeye uyarlanan ve psikometrik özellikleri bakımından daha uygun değerlere sahip olduğu sonucuna varılan Tüm İnsanlıkla Özdeşleşme Ölçeği'nin II. forumunu kullanarak tüm insanlıkla özdeşleşmenin öznel iyi oluş, psikolojik iyi oluş ve fiziksel sağlık ile ilişkisinde temel psikolojik ihtiyaçların aracılık rolünü incelemektir.

3.2. Araştırmanın Hipotezleri

1. Tüm insanlıkla özdeşleşme ile pozitif duygular arasında özerklik ihtiyacının aracı rolü vardır.
2. Tüm insanlıkla özdeşleşme ile negatif duygular arasında özerklik ihtiyacının aracı rolü vardır.
3. Tüm insanlıkla özdeşleşme ile yaşam doyumu arasında özerklik ihtiyacının aracı rolü vardır.
4. Tüm insanlıkla özdeşleşme ile psikolojik iyi oluş arasında özerklik ihtiyacının aracı rolü vardır.
5. Tüm insanlıkla özdeşleşme ile fiziksel sağlık problemleri arasında özerklik ihtiyacının aracı rolü vardır.
6. Tüm insanlıkla özdeşleşme ile pozitif duygular arasında yeterlik ihtiyacının aracı rolü vardır.
7. Tüm insanlıkla özdeşleşme ile negatif duygular arasında yeterlik ihtiyacının aracı rolü vardır.
8. Tüm insanlıkla özdeşleşme ile yaşam doyumu arasında yeterlik ihtiyacının aracı rolü vardır.
9. Tüm insanlıkla özdeşleşme ile psikolojik iyi oluş arasında yeterlik ihtiyacının aracı rolü vardır.
10. Tüm insanlıkla özdeşleşme ile fiziksel sağlık problemleri arasında yeterlik ihtiyacının aracı rolü vardır.
11. Tüm insanlıkla özdeşleşme ile pozitif duygular arasında ilişkisellik ihtiyacının aracı rolü vardır.
12. Tüm insanlıkla özdeşleşme ile negatif duygular arasında ilişkisellik ihtiyacının aracı rolü vardır.
13. Tüm insanlıkla özdeşleşme ile yaşam doyumu arasında ilişkisellik ihtiyacının aracı rolü vardır.
14. Tüm insanlıkla özdeşleşme ile psikolojik iyi oluş arasında ilişkisellik ihtiyacının aracı rolü vardır.
15. Tüm insanlıkla özdeşleşme ile fiziksel sağlık problemleri arasında ilişkisellik ihtiyacının aracı rolü vardır.

3.3. Araştırmanın Önemi

Sosyal kimliklerin çeşitli şekillerde iyi oluş ve fiziksel sağlığı etkilediği düşünülmektedir (Haslam ve ark., 2008; Jetten ve ark., 2017). Örneğin daha önce değinildiği gibi çalışmalar sosyal kimlik sayısı (Brook ve ark., 2008) ve sosyal kimlik statüsü (Begeny ve Huo, 2018) gibi faktörlerin bireylerin iyi oluş düzeyleri ve fiziksel sağlıkları ile ilişkili olduğunu ortaya koymuştur. Benzer şekilde sosyal kimliklerin psikolojik ihtiyaçlara kaynaklık sağlayarak da bireyleri psikolojik ve fizyolojik açıdan etkilediğini ortaya koyan çalışmalar mevcuttur (örn., Greenaway ve ark., 2016). Ancak sosyal kimlik ile iyi oluş ve fiziksel sağlığı ele alan bu çalışmaların hiçbirinde nihai kapsayıcı kimlik olan insanlık sosyal kimliğinin incelenmediği görülmektedir. Oysa mevcut çalışmada tüm insanlıkla özdeşleşmenin öznel iyi oluş, psikolojik iyi oluş ve fiziksel sağlık ile ilişkisinin ve bu ilişkilerde temel psikolojik ihtiyaçlar olan özerklik, yeterlik ve ilişkisellik ihtiyaçlarının aracı rolleri incelenmiştir. Diğer bir deyişle bu çalışma diğer tüm insanlarla ilişkililiğin gruplar arası olumlu çıktılarının ötesinde bireysel olarak psikolojik ve fizyolojik potansiyel etkilerinin incelenmesinin amaçlandığı bütünsel bir çalışma niteliğindedir. Bu nedenle mevcut çalışmanın ilişkili alanyazına önemli katkılarının olacağı düşünülmektedir.

3.4. Yöntem

3.4.1. İşlem

Çalışmanın verileri Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Etik Kurulundan gerekli izinler alındıktan sonra kartopu örnekleme yöntemi ile Mayıs 2023-Haziran 2023 tarihleri arasında toplanmıştır. Çalışmanın verileri Google Forms aracılığı ile çevrim içi olarak toplanmıştır. Katılımcı grubunun temsil edilebilirliğini arttırmak amacıyla Türkiye'nin farklı illerinde yaşayan bireylerden veriler toplanmıştır. Potansiyel katılımcılar çeşitli iletişim araçlarıyla (örn., SMS, WhatsApp) araştırmaya davet edilmiş ve araştırmaya katılmaya istekli bireylere bilgilendirme yapılmıştır. Daha sonra araştırmaya katılmayı kabul eden katılımcılara ilk sayfasında elektronik onam formunun yer aldığı ve bu onam formuna onay vermeyenlerin ölçme araçlarının ifadelerini görmesine müsaade edilmediği çevrim içi anket Google Forms aracılığıyla gönderilmiştir. Katılımcıların tüm ifadeleri çevrim içi olarak yanıtlamaları yaklaşık 15 dakika sürmüştür.

3.4.2. Katılımcılar

Çalışmanın bu bölümünün katılımcı grubunu Türkiye'nin çeşitli şehirlerinde yaşayan 552 kişi oluşturmaktadır. Katılımcıların 331'i (%60.0) kadın, 221'i (%40.0) erkektir. Katılımcıların yaşları 18-70 aralığında olup yaş ortalaması 29.53'dir ($SS = 8.67$). Ayrıca katılımcıların 187'si (%33.9) evli, 348'i (%63.0) bekar, 17'si (%3.1) ise boşanmış ya da eşini kaybetmiştir. Katılımcıların öğrenim durumu incelendiğinde ise %11.6'sının ilköğretim, %27.2'sinin ön lisans, %48'inin lisans, %12.7'sinin yüksek lisans ve %0.5'inin doktora mezunu olduğu görülmüştür. Katılımcıların %13.8'i yaşadıkları hanedeki toplam gelirlerinin 0-6.000 TL arasında, %37.5'i 6.001 - 15.000 TL arasında, %33.2'si 15.001 - 30.000 TL arasında, %15.6'sı ise 30.001 TL ve üstünde olduğunu bildirmiştir.

3.4.3. Veri Toplama Araçları

3.4.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Çalışmaya katılan bireylerin kişisel özellikleri hakkında bilgi elde etmek amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanan ve birinci çalışmada kullanılıp Ek-1’de sunulan kişisel bilgi formu kullanılmıştır.

3.4.3.2. Tüm İnsanlıkla Özdeşleşme Ölçeği

McFarland ve arkadaşları (2012) tarafından insanlık sosyal kimliğini ölçmek amacı ile geliştirilen ve araştırmacı tarafından birinci çalışmada Türkçe’ye uyarlanan Tüm İnsanlıkla Özdeşleşme Ölçeğinin II. formu kullanılmıştır (bkz. Ek 4). Ölçme aracı, “Kendinizi aşağıdaki insan gruplarına ne kadar yakın hissedersiniz?”, “Aşağıdaki insanlardan bahsederken ne kadar ‘biz’ kelimesini kullanırsınız?” gibi 9 ifadeden oluşur. Ölçme aracında bireylerden bu ifadeleri “şehirindeki insanlar”, “etnik grubumdaki insanlar (Türkler, Kürtler vb.)” ve “dünyadaki tüm insanlar” olmak üzere kapsayıcılık derecesi bakımından farklılaşan üç farklı kategoride 5’li Likert üzerinde (1 = *Hiç*, 5 = *Çok fazla*) cevaplandırmaları istenir. Katılımcıların “dünyanın her yerinden insanlar” kategorisindeki değerlendirmelerinin ortalaması tüm insanlıkla özdeşleşme düzeylerinin ham puanlarını yansıtır. Ayrıca “topluluğumdaki insanlar” ve “Türkler” kategorisindeki puan ortalamalarının “dünyanın her yerinden insanlar” puan ortalamalarını yordaması sonucu oluşan standart artık (standardized residuals) puanlar bireylerin tüm insanlıkla özdeşleşme düzeylerinin temiz puanlarını yansıtmaktadır. Diğer bir deyişle ölçme aracından tüm insanlıkla özdeşleşmenin hem ham hem de temiz puan türü elde edilebilmektedir. Her iki puan türünün de önceki çalışmalarda kullanıldığı gözlenmektedir (örn., Hamer ve McFarland, 2023). Mevcut çalışmada yürütülen analizlerde ölçeğin ham puan türü kullanılmıştır.

Yürütülmüş önceki çalışmalarda (örn., McFarland ve ark., 2012) ölçeğin tek faktörlü bir yapıya sahip olduğunu görülürken sonraki çalışmalarda (örn., Reysen ve Hackett, 2016) 2 faktörlü yapıya sahip olduğu görülmüştür. Mevcut çalışmanın ilk bölümünde ölçeğin Türkiye kültüründe de 2 faktörlü bir yapı gösterdiği; I. katılımcı grubunda .83, II. katılımcı grubunda ise .86 düzeyinde iç tutarlılık katsayısına sahip olduğu görülmüştür. Mevcut katılımcı grubu için ise Tüm İnsanlıkla Özdeşleşme Ölçeği’nin Cronbach alfa güvenirlik katsayısının .84 olduğu görülmüştür.

3.4.3.3. Temel Psikolojik İhtiyaçlar Ölçeği

Türkçeye uyarlama çalışması Bacanlı ve Cihangir-Çankaya (2003) tarafından yapılan Temel Psikolojik İhtiyaçlar Ölçeği, Deci ve Ryan (1991) tarafından geliştirilmiştir. Ek 8’de sunulan ölçme aracı 21 ifade ve 3 alt boyuttan (özerklik, yeterlik, ilişkisellik) oluşan 7’li Likert tipi (0 = *Hiç doğru değil*, 7 = *Çok doğru*) bir ölçektir. Ölçekte, “Fikirlerimi ve düşüncelerimi ifade etmede genellikle kendimi özgür hissediyorum.”, “Hayatımdaki insanlar bana önem verirler.”, “Son zamanlarda yeni ve ilginç beceriler kazandım.” gibi ifadeler bulunmaktadır. Özerklik alt boyutu 7, yeterlik alt boyutu 6 ve ilişkisellik alt boyutu 8 ifadeden oluşan ölçeğin 3., 4., 7., 11., 15., 16., 18., 19. ve 20. ifadeleri ters kodlanmıştır. Alt boyut ifadelerinin puanlarının toplanmasıyla alt boyut puanları hesaplanırken tüm

ifadelerin puanlarının toplanmasıyla ölçeğin toplam puanı hesaplanır. Ölçme aracından alınan yüksek puanlar, temel psikolojik ihtiyaçların yüksek doyumunu yansıtır. Ölçeğin Türkçeye uyarlama çalışmasında Cronbach alfa güvenirlik katsayısının özerklik alt boyutu için .71, yeterlik alt boyutu için .60, ve ilişkisellik alt boyutu için .74 olduğu görülürken toplamda .83 olduğu görülmüştür. Mevcut çalışmada ise bu değerler sırasıyla .70, .52, .71 ve toplamda .81 olarak elde edilmiştir.

3.4.3.4. Öznel İyi Oluş Ölçümü

Öznel iyi oluş ölçümü Diener'in (1984) önerdiği ve pek çok çalışmada (örn., Çağış, 2023, Huang ve Zhang, 2022) kullanıldığı gibi pozitif ve negatif duygular ile yaşam doyumu aracılığıyla ölçülmüştür.

3.4.3.4.1. Pozitif-Negatif Duygulanım Ölçeği

Pozitif-Negatif Duygulanım Ölçeği, insanların deneyimledikleri olumlu ve olumsuz duyguların düzeylerini belirlemek amacıyla Watson ve arkadaşları (1988) tarafından geliştirilip Gençöz (2000) tarafından Türkçeye uyarlaması yapılmıştır (bkz. Ek 9). Toplamda 20 ifade ve 2 boyuttan oluşan ölçme aracı 5'li Likert tipi (1 = *Hiç*, 5 = *Çok fazla*) bir ölçektir. Ölçme aracı "ilhamlı" ve "ilgili" gibi pozitif duygular ile "suçlu" ve "mutsuz" gibi negatif duygulardan oluşur. Katılımcılar ölçekte bulunan bu olumlu ve olumsuz duyguları mevcut an da dâhil son birkaç hafta içinde ne düzeyde deneyimlediklerini derecelendirirler. Türkçeye uyarlama çalışmasında ölçeğin Cronbach alfa güvenirlik katsayısı pozitif duygular için .83 ve negatif duygular için .86 olarak saptanmıştır. Bu çalışmada ise bu değerler sırasıyla .81 ve .82 olarak tespit edilmiştir.

3.4.3.4.2. Yaşam Doyumu Ölçeği

Toplamda 5 ifadeden oluşan Yaşam Doyumu Ölçeği, tek boyutlu ve 7'li Likert tipi (1 = *Kesinlikle katılmıyorum*, 5 = *Kesinlikle katılıyorum*) bir ölçektir (Diener ve ark., 1985). Türkiye kültürüne uyarlama çalışması Durak ve arkadaşları (2010) tarafından yapılan ölçme aracı, "Hayatımdan memnunum." ve "Hayat şartlarım mükemmel." gibi ifadelerden oluşmaktadır. Ölçme aracı Ek 10'da sunulmaktadır. Ölme aracından alınan yüksek puanlar yüksek yaşam doyuma işaret etmektedir. Ölçme aracının Türkçeye uyarlama çalışmasında .80 olan Cronbach alfa güvenirlik katsayısının bu çalışmada .82 olduğu görülmüştür.

3.4.3.5. Psikolojik İyi Oluş Ölçeği

Diener ve arkadaşları (2009-2010) tarafından geliştirilen Psikolojik İyi Oluş Ölçeği tek faktörlü bir yapıya sahip 7'li Likert tipi (1 = *Kesinlikle katılmıyorum*, 7 = *Kesinlikle katılıyorum*) bir ölçektir. Ölçeği aracı "Amaçlı ve anlamlı bir yaşam sürüyorum." ve "İnsanlar bana saygı duyar." gibi 8 ifadeden oluşmaktadır (bkz. Ek 11). Türkçeye uyarlama çalışması Telef (2013) tarafından yapılan ölçeğin Cronbach alfa değerinin .80 olduğu görülmüştür. Mevcut çalışmada ise ölçme aracının iç tutarlılık katsayısının .84 olduğu gözlenmiştir.

3.4.3.6. Fiziksel Sağlık Ölçeği

Mevcut çalışmada bireylerin fiziksel sağlık durumunu belirlemek amacıyla Schat ve arkadaşları (2005) tarafından geliştirilen Türkiye kültüründe de Budak ve arkadaşları (2018) tarafından kullanılan Fiziksel Sağlık Ölçeği kullanılmıştır. Uyku bozukluğu, baş ağrıları, sindirim sistemi problemleri ve solunum yolu enfeksiyonları olmak üzere 4 boyuttan oluşan ölçme aracı 7'li Likert tipindedir (1 = *Hiç*, 7 = *Her zaman*). Ölçme aracında “Geceleri ne sıklıkta uyumakta güçlük çekiyorsunuz?” ve “Ne sıklıkta baş ağrısı çekersiniz?” gibi 14 ifade bulunmakta olup sadece “Ne sıklıkta uykunuz rahat ve sorunsuz olmaktadır?” ifadesi ters kodlanmaktadır. Ölçme aracı Ek 12’de sunulmaktadır. Ölçme aracından alınan yüksek puanlar yüksek fiziksel sağlık problemlerine işaret eder. Türkiye kültüründe kullanımında iç tutarlılık katsayısının .76 olduğu görülmüştür. Mevcut çalışmada ise bu değer .83 olarak elde edilmiştir.

3.4.4. Verilerin Analizi

Öncelikle verilerin normal dağılım sergileyip sergilemediklerini tespit etmek için çarpıklık ile basıklık değerleri incelenmiştir. Daha sonra değişkenlere yönelik betimleyici istatistikler ve güvenilirlik analizleri yürütülmüş ve değişkenler arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Ölçme araçlarının güvenilirliği Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı yöntemi ile incelenirken değişkenler arasındaki ilişkiler Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon analizi aracılığıyla incelenmiştir. Araştırmanın temel hipotezleri ise Yapısal Eşitlik Modeli ile sınanmıştır. Yürütülen analizlerin istatistiksel anlamlılık düzeyleri 0.05 hata payı ile incelenmiştir. Tüm analizler SPSS 20 ve AMOS programları aracılığıyla yürütülmüştür.

3.5. Bulgular

Birinci bölümde olduğu gibi bu bölümde de verilerin analizleri öncesi katılımcı grubu için uç değerler incelenmiştir. Öncelikle çalışmada kullanılan her değişken için (tüm insanlıkla özdeşleşme, temel psikolojik ihtiyaçlar, pozitif-negatif duygulanım, yaşam doyumu, psikolojik iyi oluş, fiziksel sağlık) tek değişkende uç değer analizi yürütülmüştür. Z skoru ± 3.29 değer aralığında olmayan 2 kişi veri setinden çıkarılmıştır. Daha sonra Mahalanobis değeri çoklu değişkenlerde uç değerler olup olmadığının belirlenmesi amacıyla incelenmiş ve Mahalanobis değeri 0.05’ten küçük olan 32 kişi veri setinden çıkarılmıştır. Böylece analizler 552 kişinin verileriyle yürütülmüştür.

3.5.1. Çalışmanın değişkenlerine yönelik betimleyici istatistikler ile çalışmanın değişkenleri arasındaki ilişkiler

Değişkenlere yönelik betimleyici istatistikler ile değişkenler arasındaki ilişki Tablo 3.1’de gösterilmiştir. Yürütülen betimleyici istatistikler sonucunda değişkenlerin maksimum çarpıklık değerinin -0.52, maksimum basıklık değerinin ise -0.77 olduğu tespit edilmiştir. Bu değerler değişkenlerin normallik varsayımını karşıladığını göstermektedir (George ve Mallery, 2010; Hair ark., 2010). Yürütülen analizler, tüm insanlıkla özdeşleşme puanlarının ortalamasının 2.96 ($SS = 0.73$), özerkliğin 4.50 ($SS = 0.99$), yeterliğin 4.65 ($SS = 0.84$), ilişkiselliğin 5.00 ($SS = 0.89$), pozitif duyguların

3.23 ($SS = 0.03$), negatif duyguların 2.58 ($SS = 0.03$), yaşam doyumunun 2.54 ($SS = 0.04$), psikolojik iyi oluşun 4.79 ($SS = 1.08$) ve fiziksel sağlık problemlerinin 3.61 ($SS = 0.88$) olduğunu açığa çıkarmıştır.

Tablo 3.1’de görüldüğü gibi korelasyon analizi sonucunda tüm insanlıkla özdeşleşmenin özerklik ($r = .15, p < .01$), yeterlik ($r = .18, p < .01$), ilişkisellik ($r = .27, p < .01$), pozitif duygular ($r = .16, p < .01$), yaşam doyumu ($r = .11, p < .01$), psikolojik iyi oluş ($r = .24, p < .01$) ile pozitif; negatif duygular ($r = -.10, p < .01$) ile negatif yönde istatistiksel olarak anlamlı ilişkisi olduğu gözlenirken fiziksel sağlık problemleriyle ($r = -.02, p > .05$) ilişkisinin anlamsız olduğu tespit edilmiştir. Özerkliğin ise yeterlik ($r = .50, p < .01$), ilişkisellik ($r = .48, p < .01$), pozitif duygular ($r = .38, p < .01$), yaşam doyumu ($r = .46, p < .01$), psikolojik iyi oluş ($r = .53, p < .01$) ile pozitif; negatif duygular ($r = -.48, p < .01$) ve fiziksel sağlık problemleriyle ($r = -.33, p < .01$) negatif yönde ilişkili olduğu elde edilmiştir. Benzer şekilde yeterliğin de ilişkisellik ($r = .39, p < .01$), pozitif duygular ($r = .46, p < .01$), yaşam doyumu ($r = .42, p < .01$), psikolojik iyi oluş ($r = .54, p < .01$) ile pozitif; negatif duygular ($r = -.32, p < .01$) ve fiziksel sağlık problemleriyle ($r = -.15, p < .01$) negatif yönde ilişkili olduğu elde edilmiştir. Temel psikolojik ihtiyaçlardan ilişkiselliğin ise pozitif duygular ($r = .34, p < .01$), yaşam doyumu ($r = .25, p < .01$) ve psikolojik iyi oluş ($r = .52, p < .01$) ile pozitif yönde ilişkisi olduğu gözlenirken negatif duygular ($r = -.36, p < .01$) ve fiziksel sağlık problemleriyle ($r = -.18, p < .01$) negatif yönde ilişkisi olduğu görülmüştür. Analiz sonucunda pozitif duyguların yaşam doyumu ($r = .36, p < .01$), psikolojik iyi oluş ($r = .50, p < .01$) ile pozitif; negatif duygular ($r = -.27, p < .01$) ve fiziksel sağlık problemleriyle ($r = -.12, p < .01$) negatif yönde ilişkili olduğu açığa çıkmıştır. Ek olarak, negatif duyguların yaşam doyumu ($r = -.35, p < .01$) ve psikolojik iyi oluş ($r = -.43, p < .01$) ile negatif; fiziksel sağlık problemleriyle ($r = .43, p < .01$) pozitif yönde ilişkili olduğu görülmüştür. Yaşam doyumunun da psikolojik iyi oluşla ($r = .61, p < .01$) pozitif yönde ilişkisi olduğu elde edilirken fiziksel sağlık problemleriyle ($r = -.20, p < .01$) negatif yönde ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Son olarak korelasyon analizi sonucunda psikolojik iyi oluşun da fiziksel sağlık problemleri ile negatif yönde ilişkili olduğu tespit edilmiştir ($r = -.24, p < .01$).

Tablo 3. 1. Çalışmanın değişkenlerine yönelik betimleyici istatistikler ile korelasyon değerleri

Değişkenler	<i>Ort.</i>	<i>SS</i>	<i>Çarp.</i>	<i>Bas.</i>	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1. Tüm insanlıkla özdeşleşme	2.96	0.73	0.03	-0.16	-								
2. Özerklik	4.50	0.99	-0.16	-0.37	.15**	-							
3. Yeterlik	4.65	0.84	0.06	-0.10	.18**	.50**	-						
4. İlişkiselik	5.00	0.89	-0.25	-0.21	.27**	.48**	.39**	-					
5. Pozitif duygular	3.23	0.03	-0.08	-0.39	.16**	.38**	.46**	.34**	-				
6. Negatif duygular	2.58	0.03	0.30	-0.17	-.10**	-.48**	-.32**	-.36**	-.27**	-			
7. Yaşam doyumu	2.54	0.04	0.18	-0.77	.11**	.46**	.42**	.25**	.36**	-.35**	-		
8. Psikolojik iyi oluş	4.79	1.08	-0.52	-0.06	.24**	.53**	.54**	.52**	.50**	-.43**	.61**	-	
9. Fiziksel sağlık problemleri	3.61	0.88	0.08	-0.31	-.02	-.33**	-.15**	-.18**	-.12**	.43**	-.20**	-.24**	-

Not. $N = 552$. *. $p < 0.05$, **. $p < 0.01$; *Ort.* = ortalama; *SS* = standart sapma; *Çarp.* = çarpıklık; *Bas.* = basıklık.

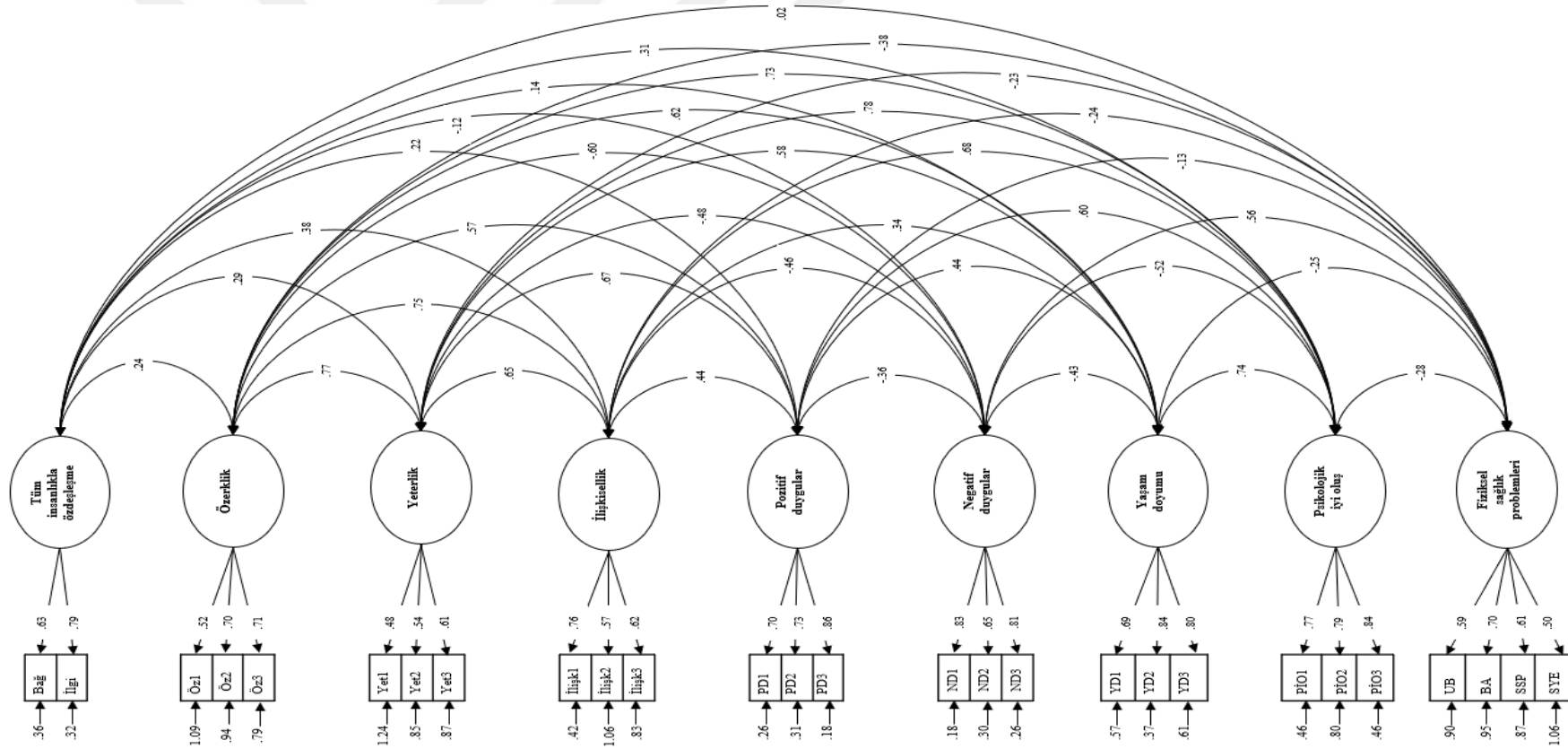
3.5.2. Aracılık Analizleri

Bu bölümde tüm insanlıkla özdeşleşmenin öznel iyi oluş, psikolojik iyi oluş ve fiziksel sağlık ile ilişkisinde temel psikolojik ihtiyaçlar olarak ele alınan özerklik, yeterlik ve ilişkisellik ihtiyaçlarının aracı rolleri incelenmiştir. Öncelikle tek boyutlu olan ihtiyaçlar, pozitif duygular, negatif duygular, yaşam doyumu ve psikolojik iyi oluş değişkenlerinin her biri rastgele 3 parsel bölünerek indikatörler oluşturulmuştur. Daha sonra araştırmanın değişkenleri arasındaki uyumu belirlemek amacıyla ölçme modeli incelenmiştir. Yürütülen analiz sonuçları Şekil 3.1’de gösterilmektedir. Ölçme modelinin uyum indekslerinin iyi düzeyde olduğu gözlenmiştir [$\chi^2 = 766.32$, $sd = 288$, $p = .00$, $\chi^2/sd (766.32/288) = 2.66$, RMSEA = .055, CFI = .91, GFI = .91, NFI = .87 ve AGFI = .88].

Ölçme modelinin uyum indeksleri incelendikten sonra araştırmanın temel hipotezleri olan tüm insanlıkla özdeşleşmenin öznel iyi oluş, psikolojik iyi oluş ve fiziksel sağlık ile ilişkisinde temel psikolojik ihtiyaçlar olarak ele alınan özerklik, yeterlik ve ilişkisellik ihtiyaçlarının aracı rolleri yapısal modelle incelenmiştir. Sonuçlara bakıldığında uyum indekslerinin iyi düzeyde olmadığı görülmüştür [$\chi^2 = 982.39$, $sd = 306$, $p = .00$, $\chi^2/sd (982.39/306) = 3.21$, RMSEA = .063, CFI = .88, GFI = .89, NFI = .83 ve AGFI = .86]. Önerilen modifikasyonlar incelendikten sonra tüm insanlıkla özdeşleşmenin alt boyutları olan “Bağ” ile “İlgi” indikatörlerinin hata terimleri ve yeterliğin parselleri olan “Yet2” ile “Yet3” indikatörlerinin hata terimleri kendi aralarında ilişkilendirilmiştir. Modifikasyonlar sonrası tekrar yürütülen analiz sonucunda uyum indekslerinin kabul edilebilir düzeye ulaştığı gözlenmiştir [$\chi^2 = 820.77$, $sd = 304$, $p = .00$, $\chi^2/sd (820.77/304) = 2.70$, RMSEA = .056, CFI = .91, GFI = .90, NFI = .86 ve AGFI = .88]. Bu model incelendiğinde tüm insanlıkla özdeşleşme gizil değişkeninden özerklik gizil değişkenine giden regresyon katsayısının istatistiksel olarak anlamlı olduğu ($\beta = .96$, $p < .001$) ve tüm insanlıkla özdeşleşmenin özerklik varyansının %92’sini açıkladığı görülmüştür. Benzer şekilde tüm insanlıkla özdeşleşmenin yeterlik gizil değişkenini de pozitif olarak yordadığı ($\beta = .98$, $p < .001$) ve yeterlik varyansının %96’sını açıkladığı gözlenmiştir. Ayrıca tüm insanlıkla özdeşleşmeden ilişkisellik değişkenine giden regresyon katsayısının da pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı olduğu ($\beta = .86$, $p < .001$) ve tüm insanlıkla özdeşleşmenin ilişkisellik değişkenindeki toplam varyansın %73’ünü açıkladığı gözlenmiştir. Özerklik, yeterlik ve ilişkiselliğin pozitif duygular, negatif duygular, yaşam doyumu, psikolojik iyi oluş ve fiziksel sağlık ile ilişkisi incelendiğinde bazı değişkenler arasındaki ilişki yönünün korelasyon analizi bulgularının aksine olduğu tespit edilmiştir. Örneğin korelasyon tablosunda görüldüğü gibi yeterliğin, negatif duygular ($r = -.32$, $p < .01$) ve fiziksel sağlık problemleriyle ($r = -.15$, $p < .01$) negatif yönde anlamlı olarak ilişkili olduğu açığa çıkmıştır. Ancak modelin sınındığı analizde yeterliğin negatif duygular ($\beta = .99$, $p < .05$) ve fiziksel sağlık problemlerini ($\beta = 1.57$, $p < .01$) pozitif yönde yordadığı sonucu elde edilmiştir. Benzer şekilde korelasyon analizinde ilişkiselliğin yaşam doyumu ile pozitif yönde ilişkili olduğu gözlenirken ($r = .25$, $p < .01$) modelin sınındığı analizde ilişkiselliğin yaşam doyumunu negatif yönde yordadığı tespit edilmiştir ($\beta = -.89$, $p < .001$). Görüldüğü gibi korelasyon analizinde değişkenler arasındaki ilişki yönü pozitifken yapısal eşitlik modeli analizinde

regresyon katsayılarının negatif yönde olduğu tespit edilmiştir. Bu durum, değişkenler arasında negatif bastırma (negative suppression) olduğunu düşündürmüştür (Conger, 1974; Darlington, 1968; Pandey ve Elliott, 2010). Bu nedenle çalışmanın hipotezleri özerklik, yeterlik ve ilişkisellik aracı değişkenlerinin her birinin ayrı ayrı ele alındığı üç farklı yapısal modelle test edilmiştir. Yürütülen bu bağımsız analizler sonucunda korelasyon değerlerinin yönü ile paralel yönde regresyon katsayıları elde edilebilmiştir.

Şekil 3. 1. Tüm insanlıkla özdeşleşme, özerklik, yeterlik, ilişkisellik, pozitif duygular, negatif duygular, yaşam doyumu, psikolojik iyi oluş ve fiziksel sağlık problemleri değişkenleri arasındaki ölçme modeli

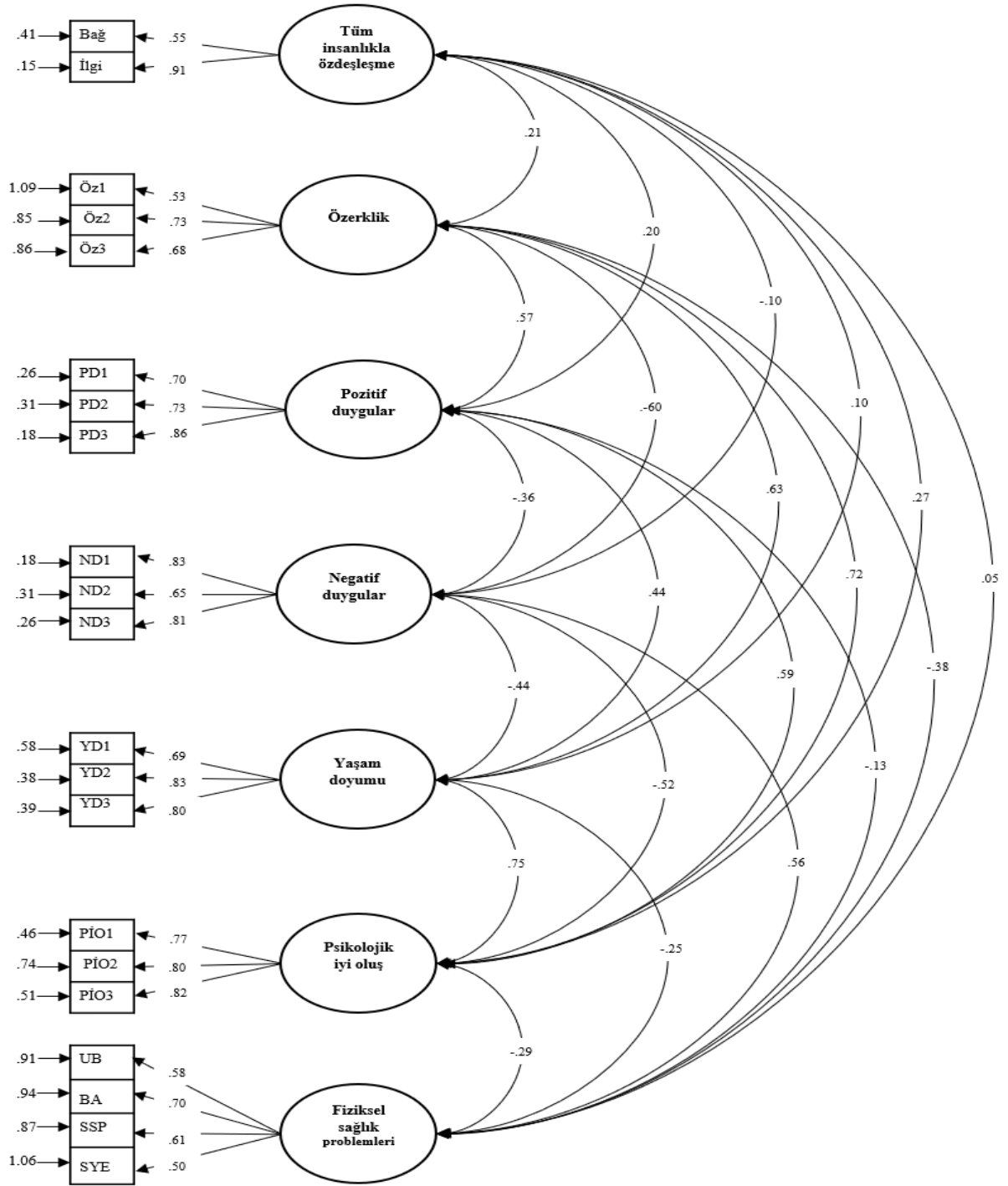
Not. Bağ ve İlgi, Tüm insanlıkla özdeşleşmenin alt boyutları; Öz1, Öz2 ve Öz3, Özerkliğin parselleri; Yet1, Yet2 ve Yet3, Yeterliğin parselleri; İlişk1, İlişk2, İlişk3 İlişkiselliğin parselleri; PD1, PD2, PD3 Pozitif duyguların parselleri; ND1, ND2 ve ND3 Negatif duyguların parselleri; YD1, YD2 ve YD3 Yaşam doyumunun parselleri; PİO1, PİO2 ve PİO3 Psikolojik iyi oluşun parselleri; UB, Fiziksel sağlık problemlerinin uyku bozukluğu alt boyutu; BA Fiziksel sağlık problemlerinin baş ağrıları alt boyutu; SSP Fiziksel sağlık problemlerinin sindirim sistemi problemleri alt boyutu; SYE Fiziksel sağlık problemlerinin solunum yolu enfeksiyonları alt boyutunu göstermektedir.

3.5.2.1. Tüm insanlıkla özdeşleşmenin öznel iyi oluş, psikolojik iyi oluş ve fiziksel sağlık ile ilişkisinde özerkliğin aracı rolü

Bölüm başlığından da anlaşıldığı gibi bu bölümde, tüm insanlıkla özdeşleşmenin öznel iyi oluş, psikolojik iyi oluş ve fiziksel sağlık ile ilişkisinde özerkliğin aracı rolü incelenmiştir. Yapısal model incelenmeden önce modelde ele alınacak değişkenlere yönelik ölçme modeli incelenmiştir (bkz. Şekil 3.2). Ölçme modeline yönelik yürütülen analiz sonucunda modelin uyum indekslerinin iyi düzeyde olduğu gözlenmiştir [$\chi^2 = 409.05$, $sd = 168$, $p = .00$, $\chi^2/sd (409.05/168) = 2.44$, RMSEA = .051, CFI = .95, GFI = .94, NFI = .91 ve AGFI = .91].

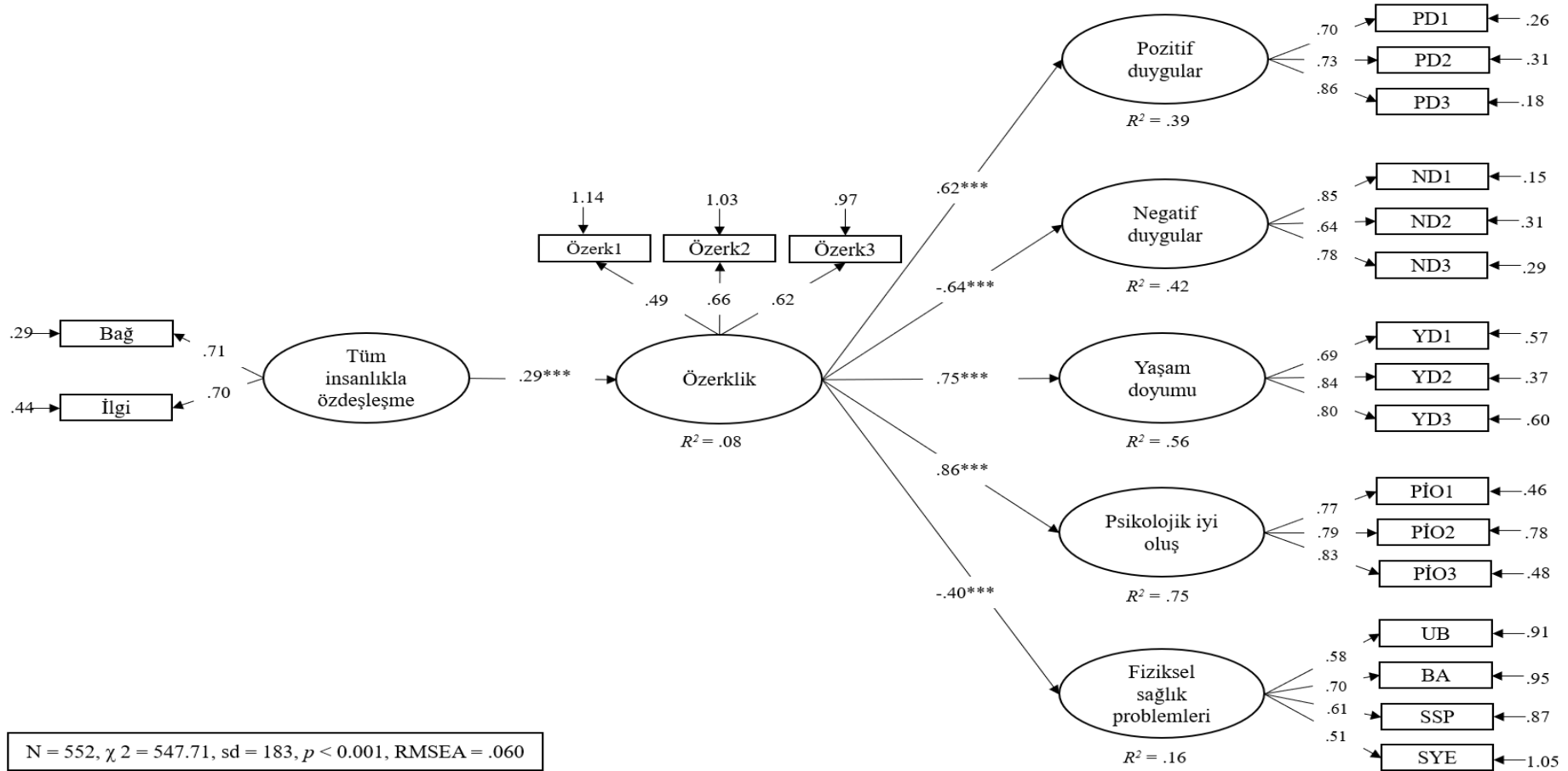
Ölçme modelinin uyum indekslerinin iyi düzeyde olduğu görüldükten sonra yapısal model test edilmiştir. Analiz sonucu incelendiğinde uyum indekslerinin kabul edilebilir seviyelerde olduğu tespit edilmiştir [$\chi^2 = 547.71$, $sd = 183$, $p = .00$, $\chi^2/sd (547.71/183) = 2.99$, RMSEA = .060, CFI = .92, GFI = .91, NFI = .88 ve AGFI = .91]. Şekil 3.3'te görüldüğü gibi tüm insanlıkla özdeşleşmeden özerkliğe giden yolun istatistiksel olarak anlamlı olduğu gözlenmiştir ($\beta = .29$, $p < .001$). Benzer şekilde özerklikten pozitif duygular ($\beta = .62$, $p < .001$), negatif duygular ($\beta = -.64$, $p < .001$), yaşam doyumu ($\beta = .75$, $p < .001$), psikolojik iyi oluş ($\beta = .86$, $p < .001$) ve fiziksel sağlık problemlerine ($\beta = -.40$, $p < .001$) giden yolların da istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür.

Tüm insanlıkla özdeşleşmenin özerklik aracılığıyla öznel iyi oluş, psikolojik iyi oluş ve fiziksel sağlık üzerindeki dolaylı etkileri bootstrap (5000 örneklemlili) yöntemiyle incelenmiş olup dolaylı etkiler %95 güven aralığında değerlendirilmiştir. Yürütülen analiz sonucunda tüm insanlıkla özdeşleşmenin özerklik aracılığıyla pozitif duygular ($\beta = .18$, $GA = .104 - .254$, $SH = .039$, $p < .001$), negatif duygular ($\beta = -.19$, $GA = -.257 - -.109$, $SH = .038$, $p < .001$), yaşam doyumu ($\beta = .22$, $GA = .127 - .301$, $SH = .044$, $p < .001$), psikolojik iyi oluş ($\beta = .25$, $GA = .145 - .346$, $SH = .051$, $p < .001$) ve fiziksel sağlık problemleri ($\beta = -.12$, $GA = -.172 - -.065$, $SH = .027$, $p < .001$) üzerinde anlamlı etkisi olduğu gözlenmiştir.

Şekil 3. 2. Tüm insanlıkla özdeşleşme, özerklik, pozitif duygular, negatif duygular, yaşam doyumu, psikolojik iyi oluş ve fiziksel sağlık problemleri değişkenleri arasındaki ölçme modeli

Not. Bağ ve İlgi Tüm insanlıkla özdeşleşmenin alt boyutları; Öz1, Öz2 ve Öz3 Özerkliğin parselleri; PD1, PD2, PD3 Pozitif duyguların parselleri; ND1, ND2 ve ND3 Negatif duyguların parselleri; YD1, YD2 ve YD3 Yaşam doyumunun parselleri; PİO1, PİO2 ve PİO3 Psikolojik iyi oluşun parselleri; UB, Fiziksel sağlık problemlerinin uyku bozukluğu alt boyutu; BA Fiziksel sağlık problemlerinin baş ağrıları alt boyutu; SSP Fiziksel sağlık problemlerinin sindirim sistemi problemleri alt boyutu; SYE Fiziksel sağlık problemlerinin solunum yolu enfeksiyonları alt boyutunu göstermektedir.

Şekil 3. 3. Tüm insanlıkla özdeşleşmenin öznel iyi oluş, psikolojik iyi oluş ve fiziksel sağlık ile ilişkisinde özerkliğin aracı rolünün incelendiği model

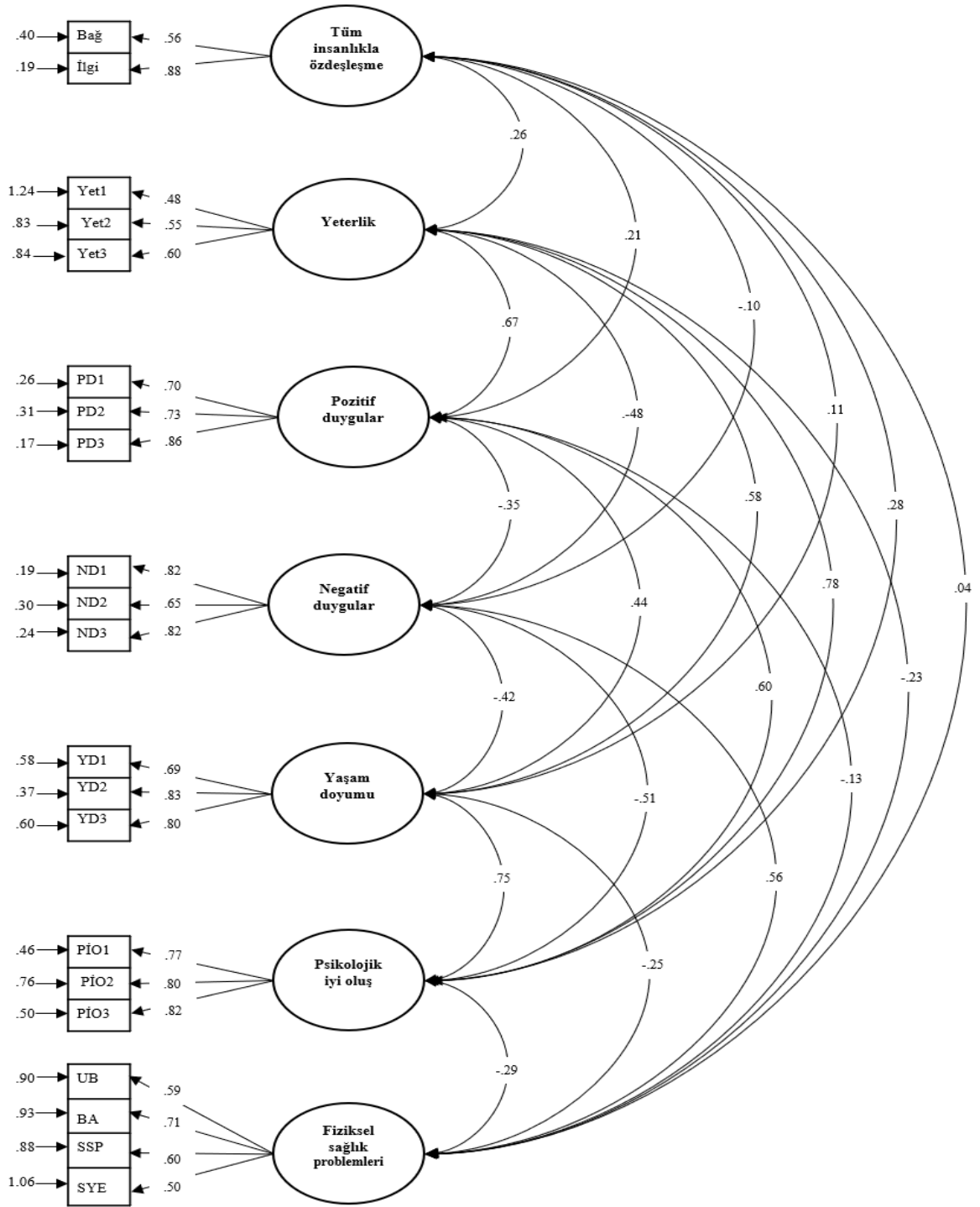
Not. *** $p < .001$. Bağ ve İlgi Tüm insanlıkla özdeşleşmenin alt boyutları; Öz1, Öz2 ve Öz3 Özerkliğin parselleri; PD1, PD2, PD3 Pozitif duyguların parselleri; ND1, ND2 ve ND3 Negatif duyguların parselleri; YD1, YD2 ve YD3 Yaşam doyumunun parselleri; PİO1, PİO2 ve PİO3 Psikolojik iyi oluşun parselleri; UB, Fiziksel sağlık problemlerinin uyku bozukluğu alt boyutu; BA Fiziksel sağlık problemlerinin baş ağrıları alt boyutu; SSP Fiziksel sağlık problemlerinin sindirim sistemi problemleri alt boyutu; SYE Fiziksel sağlık problemlerinin solunum yolu enfeksiyonları alt boyutunu göstermektedir.

3.5.2.2. Tüm insanlıkla özdeşleşmenin öznel iyi oluş, psikolojik iyi oluş ve fiziksel sağlık ile ilişkisinde yeterliğin aracı rolü

Bu bölümde, tüm insanlıkla özdeşleşmenin öznel iyi oluş, psikolojik iyi oluş ve fiziksel sağlık ile ilişkisinde yeterliğin aracı rolü test edilmiştir. Yapısal model test edilmeden önce değişkenlere yönelik ölçme modeli incelenmiştir. Ölçme modeline yönelik yürütülen analiz sonucunda modelin uyum indekslerinin iyi düzeyde olduğu gözlenmiştir [$\chi^2 = 436.26$, $sd = 168$, $p = .00$, $\chi^2/sd (436.26/168) = 2.60$, $RMSEA = .054$, $CFI = .94$, $GFI = .93$, $NFI = .91$ ve $AGFI = .91$]. Şekil 3.4, değişkenlere ilişkin ölçme modelini göstermektedir.

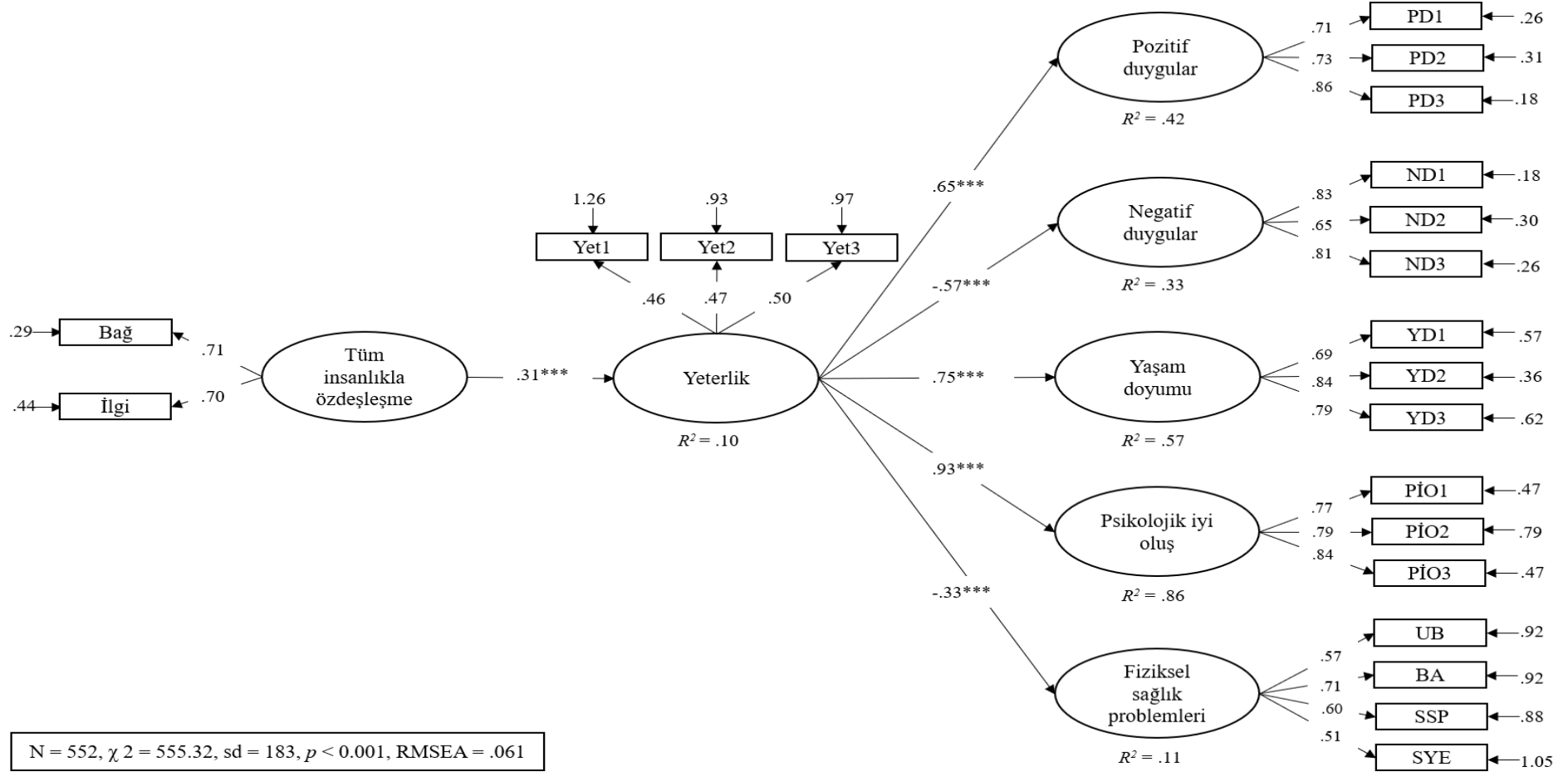
Ölçme modeli incelendikten sonra yapısal model test edilmiştir. Yürütülen analiz, uyum indekslerinin kabul edilebilir seviyelerde olduğunu göstermiştir [$\chi^2 = 555.32$, $sd = 183$, $p = .00$, $\chi^2/sd (555.32/183) = 3.04$, $RMSEA = .061$, $CFI = .91$, $GFI = .91$, $NFI = .87$ ve $AGFI = .89$]. Şekil 3.5'te görüldüğü gibi tüm insanlıkla özdeşleşmeden yeterliğe giden yolun pozitif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir ($\beta = .31$, $p < .001$). Benzer şekilde yeterlikten pozitif duygular ($\beta = .65$, $p < .001$), negatif duygular ($\beta = -.57$, $p < .001$), yaşam doyumu ($\beta = .75$, $p < .001$), psikolojik iyi oluş ($\beta = .93$, $p < .001$) ve fiziksel sağlık problemlerine ($\beta = -.33$, $p < .001$) giden yolların da istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür.

Yeterliğin, tüm insanlıkla özdeşleşmenin pozitif duygular, negatif duygular, yaşam doyumu, psikolojik iyi oluş ve fiziksel sağlık ile ilişkisindeki aracılık etkileri 5000 örneklemlili bootstrap yöntemiyle incelenmiştir ve dolaylı etkiler %95 güven aralığında değerlendirilmiştir. Analiz, tüm insanlıkla özdeşleşmenin yeterlik aracılığıyla pozitif duygular ($\beta = .20$, $GA = .126 - .276$, $SH = .039$, $p < .001$), negatif duygular ($\beta = -.18$, $GA = -.246 - -.109$, $SH = .035$, $p < .001$), yaşam doyumu ($\beta = .23$, $GA = .148 - .317$, $SH = .043$, $p < .001$), psikolojik iyi oluş ($\beta = .29$, $GA = .182 - .389$, $SH = .053$, $p < .001$) ve fiziksel sağlık problemleri ($\beta = -.10$, $GA = -.157 - -.058$, $SH = .025$, $p < .001$) üzerinde istatistiksel olarak anlamlı etkisini ortaya çıkarmıştır.

Şekil 3. 4. Tüm insanlıkla özdeşleşme, yeterlik, pozitif duygular, negatif duygular, yaşam doyumu, psikolojik iyi oluş ve fiziksel sağlık problemleri değişkenleri arasındaki ölçme modeli

Not. Bağ ve İlgi Tüm insanlıkla özdeşleşmenin alt boyutları; Yet1, Yet2, Yet3 Yeterliğin parselleri; PD1, PD2, PD3 Pozitif duyguların parselleri; ND1, ND2 ve ND3 Negatif duyguların parselleri; YD1, YD2 ve YD3 Yaşam doyumunun parselleri; PİO1, PİO2 ve PİO3 Psikolojik iyi oluşun parselleri; UB, Fiziksel sağlık problemlerinin uyku bozukluğu alt boyutu; BA Fiziksel sağlık problemlerinin baş ağrıları alt boyutu; SSP Fiziksel sağlık problemlerinin sindirim sistemi problemleri alt boyutu; SYE Fiziksel sağlık problemlerinin solunum yolu enfeksiyonları alt boyutunu göstermektedir.

Şekil 3. 5. Tüm insanlıkla özdeşleşmenin öznel iyi oluş, psikolojik iyi oluş ve fiziksel sağlık ile ilişkisinde yeterliğin aracı rolünün incelendiği model

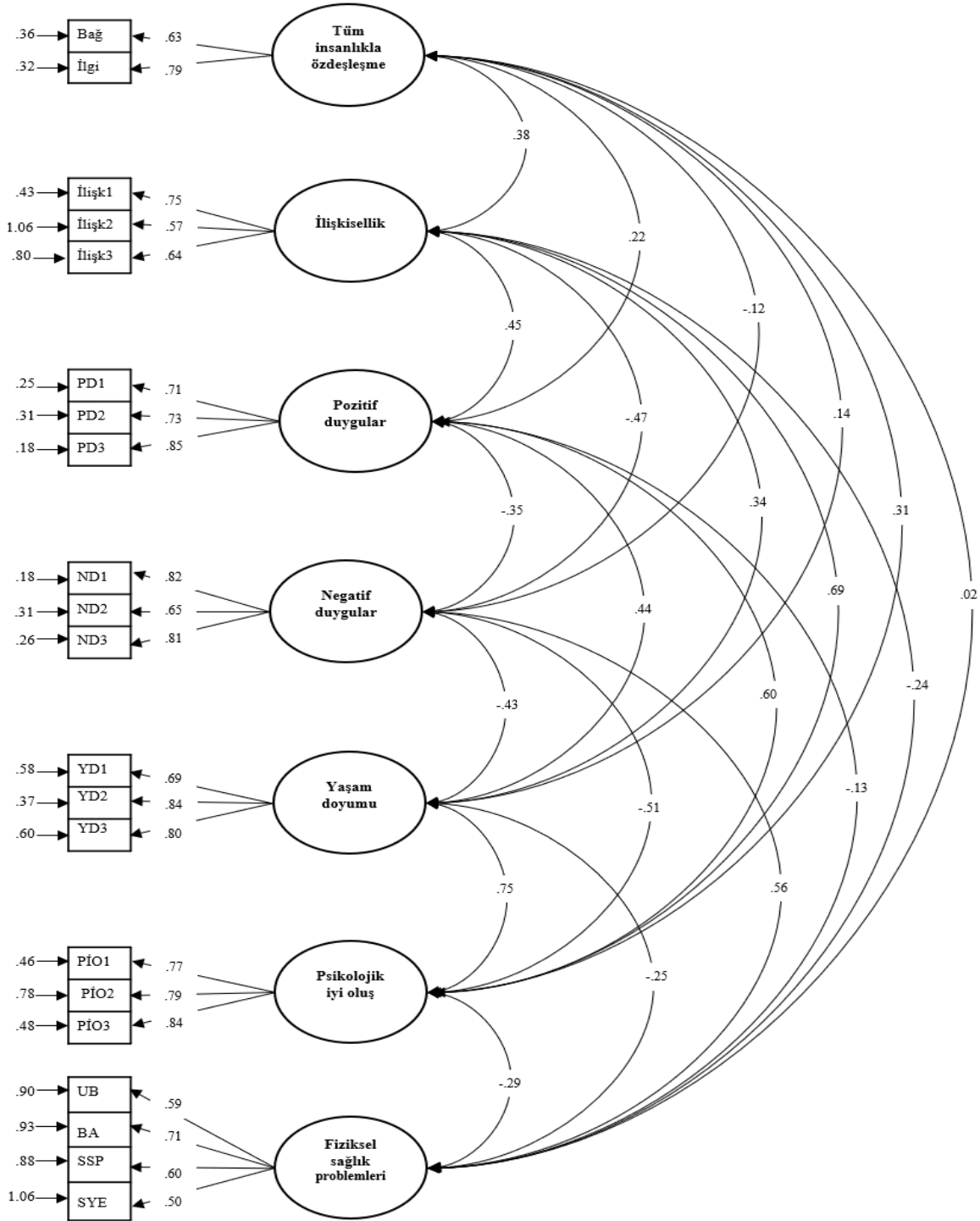
Not. *** $p < .001$. Bağ ve İlgili Tüm insanlıkla özdeşleşmenin alt boyutları; Yet1, Yet2, Yet3 Yeterliğin parselleri; PD1, PD2, PD3 Pozitif duyguların parselleri; ND1, ND2 ve ND3 Negatif duyguların parselleri; YD1, YD2 ve YD3 Yaşam doyumunun parselleri; PİO1, PİO2 ve PİO3 Psikolojik iyi oluşun parselleri; UB, Fiziksel sağlık problemlerinin uyku bozukluğu alt boyutu; BA Fiziksel sağlık problemlerinin baş ağrıları alt boyutu; SSP Fiziksel sağlık problemlerinin sindirim sistemi problemleri alt boyutu; SYE Fiziksel sağlık problemlerinin solunum yolu enfeksiyonları alt boyutunu göstermektedir.

3.5.2.3. Tüm insanlıkla özdeşleşmenin öznel iyi oluş, psikolojik iyi oluş ve fiziksel sağlık ile ilişkisinde ilişkiselliğin aracı rolü

Bu bölümde ilişkiselliğin, tüm insanlıkla özdeşleşmenin öznel iyi oluş, psikolojik iyi oluş ve fiziksel sağlık ile ilişkisindeki aracılık rolü incelenmiştir. Aracılık etkisi incelenmeden önce yapısal modelde ele alınacak olan değişkenlere ait ölçme modeli incelenmiştir. Şekil 3.6, değişkenlere ilişkin ölçme modelini göstermektedir. Ölçme modeline yönelik yürütülen analiz sonucunda modelin uyum indekslerinin iyi düzeyde olduğu gözlenmiştir [$\chi^2 = 404.39$, $sd = 168$, $p = .00$, $\chi^2/sd (404.39/168) = 2.41$, RMSEA = .051, CFI = .95, GFI = .94, NFI = .91 ve AGFI = .91].

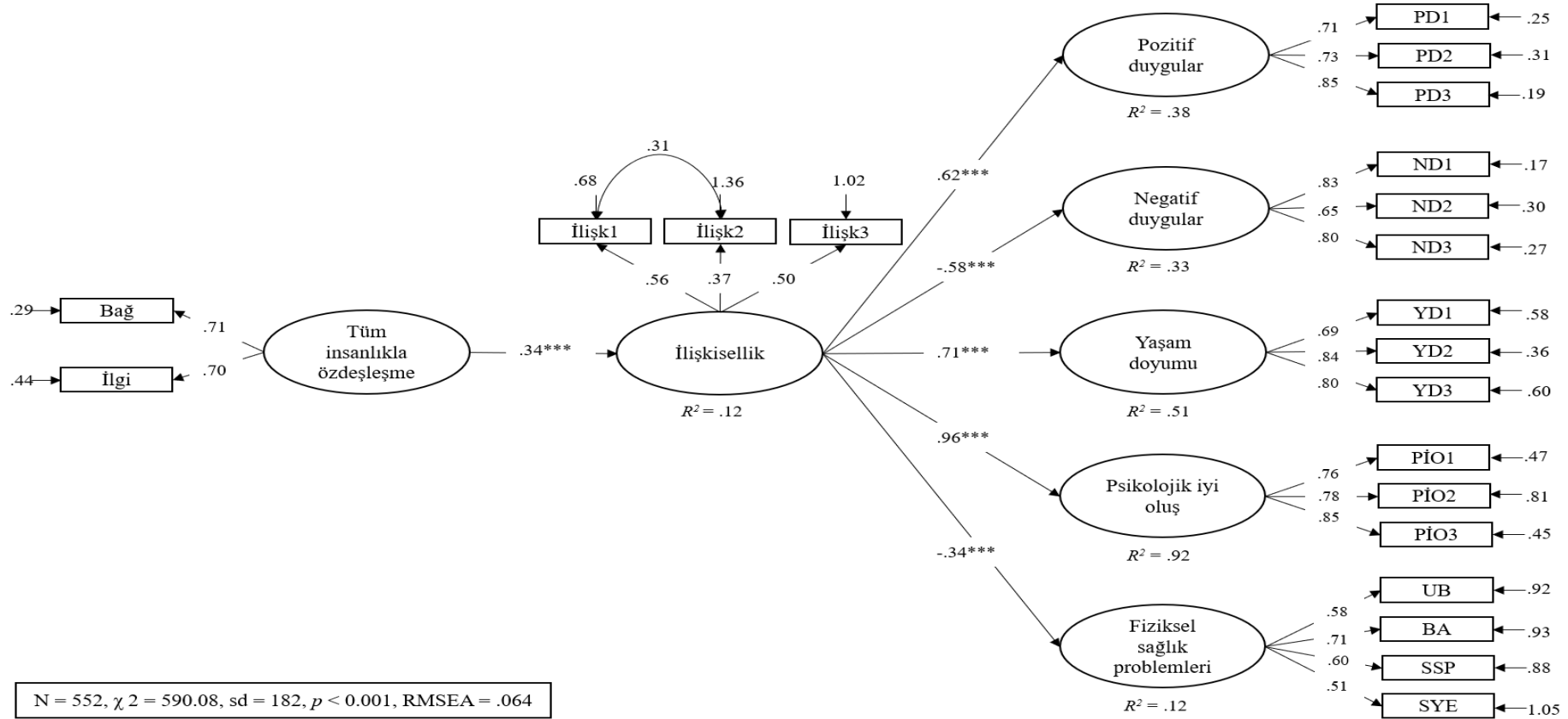
Ölçme modeli incelendikten sonra yapısal model test edilmiştir. Yürütülen analiz, model uyum indekslerinin iyi düzeyde olmadığını açığa çıkarmıştır [$\chi^2 = 639.62$, $sd = 183$, $p = .00$, $\chi^2/sd (639.62/183) = 3.50$, RMSEA = .067, CFI = .89, GFI = .89, NFI = .85 ve AGFI = .87]. Daha sonra önerilen modifikasyonlar incelenip ilişkisellik değişkeninin “İlişk1” ile “İlişk2” indikatörlerinin hata terimleri ilişkilendirilmiştir. Modifikasyon sonrası analiz tekrar yürütülüp sonuçlar incelendiğinde model uyumluluk indekslerinin kabul edilebilir seviyelere ulaştığı gözlenmiştir [$\chi^2 = 590.08$, $sd = 182$, $p = .00$, $\chi^2/sd (590.08/182) = 3.24$, RMSEA = .064, CFI = .91, GFI = .91, NFI = .87 ve AGFI = .88]. Yapısal model incelendiğinde tüm insanlıkla özdeşleşmeden ilişkiselliğe giden yolun pozitif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı olduğu gözlenmiştir ($\beta = .34$, $p < .001$). Benzer şekilde ilişkisellikten pozitif duygular ($\beta = .62$, $p < .001$), negatif duygular ($\beta = -.58$, $p < .001$), yaşam doyumu ($\beta = .71$, $p < .001$), psikolojik iyi oluş ($\beta = .96$, $p < .001$) ve fiziksel sağlık problemlerine ($\beta = -.34$, $p < .001$) giden yolların da istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir (bkz. Şekil 3.7).

Tüm insanlıkla özdeşleşmenin ilişkisellik aracılığıyla pozitif duygular, negatif duygular, yaşam doyumu, psikolojik iyi oluş ve fiziksel sağlık üzerindeki dolaylı etkileri 5000 örneklemlili bootstrap yöntemiyle incelenmiştir. Dolaylı etkiler %95 güven aralığında değerlendirilmiştir. Yürütülen analiz sonucunda, tüm insanlıkla özdeşleşmenin yeterli aracılığıyla pozitif duygular ($\beta = .21$, $GA = .139 - .286$, $SH = .038$, $p < .001$), negatif duygular ($\beta = -.20$, $GA = -.270 - -.127$, $SH = .037$, $p < .001$), yaşam doyumu ($\beta = .24$, $GA = .165 - .322$, $SH = .040$, $p < .001$), psikolojik iyi oluş ($\beta = .33$, $GA = .223 - .432$, $SH = .053$, $p < .001$) ve fiziksel sağlık problemleri ($\beta = -.12$, $GA = -.173 - -.067$, $SH = .027$, $p < .001$) üzerinde istatistiksel olarak anlamlı etkisinin olduğu görülmüştür.

Şekil 3. 6. Tüm insanlıkla özdeşleşme, ilişkisellik, pozitif duygular, negatif duygular, yaşam doyumu, psikolojik iyi oluş ve fiziksel sağlık problemleri değişkenleri arasındaki ölçme modeli

Not. Bağ ve İlgi Tüm insanlıkla özdeşleşmenin alt boyutları; İlişk1, İlişk2, İlişk3 İlişkiselliğin parselleri; PD1, PD2, PD3 Pozitif duyguların parselleri; ND1, ND2 ve ND3 Negatif duyguların parselleri; YD1, YD2 ve YD3 Yaşam doyumunun parselleri; PİO1, PİO2 ve PİO3 Psikolojik iyi oluşun parselleri; UB, Fiziksel sağlık problemlerinin uyku bozukluğu alt boyutu; BA Fiziksel sağlık problemlerinin baş ağrıları alt boyutu; SSP Fiziksel sağlık problemlerinin sindirim sistemi problemleri alt boyutu; SYE Fiziksel sağlık problemlerinin solunum yolu enfeksiyonları alt boyutunu göstermektedir.

Şekil 3. 7. Tüm insanlıkla özdeşleşmenin öznel iyi oluş, psikolojik iyi oluş ve fiziksel sağlık ile ilişkisinde ilişkiselliğin aracı rolünün incelendiği model

Not. *** $p < .001$. Bağ ve İlgi Tüm insanlıkla özdeşleşmenin alt boyutları; İlişk1, İlişk2, İlişk3 İlişkiselliğin parselleri; PD1, PD2, PD3 Pozitif duyguların parselleri; ND1, ND2 ve ND3 Negatif duyguların parselleri; YD1, YD2 ve YD3 Yaşam doyumunun parselleri; PİO1, PİO2 ve PİO3 Psikolojik iyi oluşun parselleri; UB, Fiziksel sağlık problemlerinin uyku bozukluğu alt boyutu; BA Fiziksel sağlık problemlerinin baş ağrıları alt boyutu; SSP Fiziksel sağlık problemlerinin sindirim sistemi problemleri alt boyutu; SYE Fiziksel sağlık problemlerinin solunum yolu enfeksiyonları alt boyutunu göstermektedir.

3.6.Tartışma

Çalışmanın bu bölümünün amacı insanlık kimliğinin temel psikolojik ihtiyaçlar ile psikolojik ve fizyolojik esenlikle ilişkisini ortaya koymaktır. Bu amaçla ilk çalışmada kültürel değerlerin de göz önünde bulundurularak Türkçeye uyarlanan Tüm İnsanlıkla Özdeşleşme Ölçeği'nin II. formu vasıtasıyla bireylerin insanlık kimlikleri ölçülmüş ve nihai kapsayıcı sosyal kimlik olan tüm insanlıkla özdeşleşmenin öznel iyi oluş, psikolojik iyi oluş ve fiziksel sağlık ile ilişkisinde temel psikolojik ihtiyaçlar olan özerklik, yeterlik ve ilişkiselliğin rolü incelenmiştir.

İnsan türünde türün diğer üyeleriyle olan birliktelik diğer canlıların aksine insanlara av olmaktan kaçınmanın ve avlanmayı kolaylaştırmanın ötesinde çeşitli kazanımlar sağlar (Çağış, 2022). Örneğin diğerleri, çeşitli fizyolojik ihtiyaçların yanı sıra amaç, anlam, güç ve benlik saygısı gibi psikolojik ihtiyaçların da karşılanmasını sağlar. Sosyal kimlikler de insan türü için değerli bu sosyal ilişkileri korur ve geliştirir (Haslam ve ark., 2008). Bu nedenle sosyal kimlikler psikolojik ihtiyaçlar için kaynak niteliğindedir (Kachanoff ve ark., 2020) ve sosyal kimlik kaybı aitlik, benlik saygısı, kontrol ve anlam gibi bazı psikolojik ihtiyaçların tatminine zarar verebilmektedir (Williams, 2007). Mevcut çalışma da kapsayıcı sosyal kimliği yansıtan tüm insanlıkla özdeşleşmenin özerklik, yeterlik ve ilişkisellik ihtiyaçlarının tatmini üzerinde istatistiksel olarak anlamlı pozitif yöndeki etkisini ortaya koymuştur. Bu, tüm insanlıkla özdeşleşme düzeyi arttıkça özerklik, yeterlik ve ilişkisellik ihtiyaçlarının doyumunun arttığını göstermektedir. Alanyazında tüm insanları kapsayan bu sosyal kimliğin temel psikolojik ihtiyaçlarla ilişkisinin incelendiği çalışmalar olmasa da pek çok çalışma, sosyal kimliklerin temel psikolojik ihtiyaçların doyumuyla pozitif yönde ilişkili olduğunu göstermiştir. Örneğin Parker ve arkadaşları (2022) sporcu sosyal kimliğinin yeterlik ve ilişkisellik ihtiyaçlarıyla pozitif yönde ilişkili olduğunu göstermişlerdir. Benzer şekilde Molix ve Nichols (2013) da güçlü sosyal kimliğin özerklik, yeterlik ve ilişkisellik ihtiyaçlarının doyumuyla pozitif yönde ilişkili olduğunu tespit etmişlerdir. Bu bakımdan mevcut çalışmanın bu bulguları önceki araştırmaların sonuçlarını destekler niteliktedir.

Ayrıca yürütülen korelasyon analizi tüm insanlıkla özdeşleşmenin ilişkisellik ihtiyacının doyumuyla olan pozitif yönlü ilişkisinin özerklik ve yeterlik ile ilişkisinden daha güçlü olduğunu açığa çıkarmıştır. Nitekim, ilişkisellik ihtiyacı bireylerin bir kişiye ya da bir gruba yönelik hissettikleri bağlılık, aitlik ve sıcaklık duygularını tanımlar; özellikle etkileşim halindeki insanlardan kaynaklanır ve sosyal gruplara yönelik bütünlük duygusunu yansıtır (Ryan ve Deci, 2017; Vansteenkiste ve ark., 2023). Tüm insanlıkla özdeşleşme ise sadece etkileşim halinde olunan insanlarla değil dünyanın farklı yerlerinden insanlarla ilişkili hissetmeyi ve onlarla özdeşleşmeyi tanımlar (Reese ve ark., 2015). Bu nedenle kendini insanlık kimliğinde tanımlamak ve bu kimliğin belirginliği, etkileşim halinde olunan kişilerle olumlu ilişkileri besler. Mevcut çalışmada tüm insanlıkla özdeşleşmenin de en çok ilişkisellik ihtiyacının doyumuyla pozitif yönde ilişkili olması bu durumun önemli bir göstergesidir.

Sosyal kimlikleri inşa etmek, onarmak ve sürdürmek olumlu sosyal ilişkiler aracılığıyla fiziksel ve zihinsel sağlığı korumanın ve geliştirmenin etkili yöntemlerindendir (Steffens ve ark., 2021). Bu nedenle sosyal kimliklerle gelen biz kavramı sağlıklı bir yaşam ve psikolojik iyi oluşa anlamlı etkilerde bulunur (Haslam ve ark., 2009). Daha önce de değinildiği gibi sosyal kimliklerin psikolojik iyi oluş ve fiziksel sağlık ile ilişkisini inceleyen çalışmalar olsa da bu çalışmaların genellikle sosyal kimlik sayısına (örn., Haslam ve ark., 2008; Miller ve ark., 2016), sosyal kimlik uyumuna (örn., Brook ve ark., 2008) ya da sosyal kimlik statüsüne (örn., Begeny ve Huo, 2018) odaklandığı görülmektedir. Ancak sınırlı sayıda olsa da bazı çalışmaların doğrudan sosyal kimlik ile özdeşimin zihinsel ve fiziksel iyi oluş ile ilişkisine odaklandığı görülmektedir. Bu çalışmalar, kapsayıcılık seviyeleri görece düşük öğretmen (örn., Bizumic ve ark., 2009) ve öğrenci (örn., Greenaway ve ark., 2016) sosyal kimlikleriyle yüksek özdeşimin kaygı, düşük depresyon ve düşük benlik saygısı gibi olumsuz psikolojik çıktılarla negatif yönde ilişkili olduğunu göstermiştir. Ayrıca Sheldon ve Bettencourt'a (2002) göre sosyal kimlik kapsayıcılığı iyi oluş için önemlidir. Mevcut çalışma da nihai kapsayıcı sosyal kimliği yansıtan insanlık kimliğinin pozitif duygular, yaşam doyumu ve psikolojik iyi oluş ile pozitif yönde, negatif duygularla ise negatif yönde ilişkili olduğunu açığa çıkarmıştır. Diğer bir deyişle mevcut çalışma, tüm insanlıkla özdeşleşme arttıkça pozitif duyguların, yaşam doyumunun, psikolojik iyi oluşun artacağını; negatif duyguların ise azalacağını göstermiştir. Bu bakımdan çalışmanın bulguları önceki görgül çalışma bulgularıyla paralellik göstermekte ve ilişkili alanyazını genişletmektedir.

Daha önce de değinildiği gibi özerklik, yeterlik ve ilişkisellik ihtiyaçlarının karşılanması sağlıklı bir yaşamın gerekliliğindendir (Ryan ve Deci, 2017). Nitekim Chen ve arkadaşlarına (2015) göre bu üç temel psikolojik ihtiyaç psikolojik besin işlevi görür. Bu nedenle Öz-Belirleme Kuramı'nın sağlık davranışı değişikliği modeline göre bu üç temel psikolojik ihtiyacın doyumu hem depresyon, somatizasyon, anksiyete ve yaşam kalitesi gibi zihinsel sağlık göstergeleriyle hem de fiziksel egzersiz, sağlıklı kilo kaybı, glisemik kontrol, ilaç kullanımı, sağlıklı diyet, diş sağlığı ve sigarayı bırakmak gibi fiziksel sağlık göstergeleriyle ilişkilidir. Geniş bir alanyazın bu görüşü destekler nitelikte özerklik, yeterlik ve ilişkisellik ihtiyaçlarının doyumunun benlik saygısı, depresyon (örn., Chen ve ark., 2015); pozitif duygular, yaşam doyumu (örn., Edmunds ve ark., 2007); yaşamda anlam, mutluluk (örn., Martela ve ark., 2022); diş sağlığını geliştirici davranışlar (örn., Münster Halvari ve ark., 2010); bütün kullanımını terk etmek gibi fiziksel sağlığı olumsuz etkileyen davranışlar (örn., Williams ve ark., 2009) ve fiziksel aktivitelerde artış (örn., Fortier ve ark., 2007) ile pozitif yönde ilişkili olduğunu göstermiştir. Mevcut çalışma da önceki bu bulguları destekler nitelikte özerklik, yeterlik ve ilişkisellik ihtiyaçlarının her birinin doyumunun bağımsız olarak pozitif duygular, yaşam doyumu, psikolojik iyi oluş üzerinde pozitif yönde anlamlı etkisinin olduğunu gösterirken negatif duygular ve fiziksel sağlık problemleri üzerinde negatif yönde anlamlı etkisinin olduğunu göstermiştir.

Yürütülen analizler özerklik, yeterlik ve ilişkisellik ihtiyaçlarının psikolojik iyi oluşu öznel iyi oluşun bileşenleri olan pozitif duygular, negatif duygular ve yaşam doyumundan daha güçlü yordadığını

göstermiştir. Sınırlı önceki bazı çalışmalar da temel psikolojik ihtiyaçların doyumunun psikolojik iyi oluş ile ilişkisinin öznel iyi oluştan daha güçlü olduğunu göstermiştir (örn., Chang ve ark., 2015; Zhang ve ark., 2021). Temel psikolojik ihtiyaçların ödonomik iyi oluşu yansıtan psikolojik iyi oluş ile bu güçlü ilişkisi psikolojik iyi oluşun kuramsal altyapısından kaynaklanır. Öznel iyi oluş, kişilerin deneyimledikleri pozitif ve negatif duygular ile yaşam doyumunu yansıtırken (Diener ve ark., 2002) psikolojik iyi oluş anlamlı ve amaçlı bir yaşama, insanın potansiyeline, çevreyi etkin yönetebilmeye, kaliteli ilişkilere ve özerkliğe vurgu yapar (Ryff ve Keyes, 1995; Seligman, 2002). Nitekim Aristoteles de özerkliği vurgulayıp ödonomik iyi oluşun merkezinde yer alan erdemini doğru seçimler yapmayı içerdiğini ileri sürmüştür (Deci ve Ryan, 2008). Ryan ve arkadaşları (2008) ise ödonomiyi içsel değerlerin baskın olduğu bir yaşam tarzı olarak ele alır. Ayrıca Ryff (1989) de özerkliği psikolojik iyi oluşun altı yönünden biri olarak ele almıştır. Benzer şekilde yeterlik ve ilişkisellik ihtiyaçları da Ryff'in (1989) psikolojik iyi oluş modelindeki çevresel hakimiyet ve olumlu ilişkiler kavramlarıyla kuramsal olarak farklılaşsa da yakından ilişkili kavramlardır. Ayrıca bu çalışmada kullanılan psikolojik iyi oluş ölçeğinde (Diener ve ark., 2009, 2010) "Benim için önemli olan etkinliklerde yetenekli ve yeterliyim." ile "Sosyal ilişkilerim destekleyici ve tatmin edicidir." gibi yeterlik ve ilişkisellikle yüksek ilişkili ifadeler de yer almaktadır. Bu nedenle mevcut çalışmanın temel psikolojik ihtiyaçların ödonomik iyi oluşu yansıtan psikolojik iyi oluş ile ilişkisinin hedonik iyi oluşu yansıtan öznel iyi oluş ile ilişkisinden daha güçlü olduğunu ortaya koyması, beklenen yönde olup önceki çalışma bulgularıyla tutarlı ve kuramsal yapıyı destekler niteliktedir.

Daha da önemlisi yürütülen aracılık analizleri sonucunda temel psikolojik ihtiyaçların her birinin ayrı ayrı tüm insanlıkla özdeşleşmenin öznel iyi oluş, psikolojik iyi oluş ve fiziksel sağlık ile ilişkisine aracılık ettikleri sonucuna varılmıştır. Yürütülen ilk yapısal eşitlik modelinde tüm insanlıkla özdeşleşmenin pozitif duygular, negatif duygular, yaşam doyumunu, psikolojik iyi oluş ve fiziksel sağlık problemleriyle ilişkisinde özerkliğin aracılık rolüne sahip olduğu görülmüştür. Diğer bir deyişle tüm insanlıkla özdeşleşmenin pozitif duygular, yaşam doyumunu, psikolojik iyi oluş ile olan pozitif yöndeki ilişkisi ile negatif duygular ve fiziksel sağlık problemleriyle olan negatif yöndeki ilişkisinin artan özerklik ihtiyacının doyumuyla açıklandığı görülmüştür. Bu bulgular araştırmanın hipotezlerinden H1, H2, H3, H4 ve H5'in desteklendiğini göstermektedir. Benzer şekilde ikinci yapısal eşitlik modelinde yeterlik ihtiyacının doyumunun tüm insanlıkla özdeşleşmenin öznel iyi oluş, psikolojik iyi oluş ve fiziksel sağlık ile ilişkisindeki rolü incelenmiştir. Yürütülen analiz sonucunda tüm insanlıkla özdeşleşmenin pozitif duygular, yaşam doyumunu, psikolojik iyi oluş ile pozitif yöndeki ilişkisi ile negatif duygular ve fiziksel sağlık problemleriyle negatif yöndeki ilişkisinde yeterliğin aracılık rolüne sahip olduğu açığa çıkarılmıştır. Yürütülen ikinci yapısal eşitlik modeli bulguları, çalışmanın hipotezlerinden H6, H7, H8, H9 ve H10'u desteklemiştir. Son olarak yürütülen üçüncü yapısal eşitlik analizinde ilişkiselliğin de diğer iki temel psikolojik ihtiyaç gibi tüm insanlıkla özdeşleşmenin öznel iyi oluş, psikolojik iyi oluş ve fiziksel sağlık ile ilişkisinde aracılık etkisi tespit edilmiştir. Tüm insanlıkla

özdeşleşmenin pozitif duygular, yaşam doyumu ve psikolojik iyi oluş ile olan pozitif yöndeki ilişkisi ile negatif duygular ve fiziksel sağlık problemleriyle negatif yöndeki ilişkisinin artan ilişkisellik ihtiyacının doyumuyla açıklandığı tespit edilerek H11, H12, H13, H14 ve H15'in desteklendiği görülmüştür. İlişkili alanyazın incelendiğinde insanlık kimliğinin fiziksel ve psikolojik iyi oluş ile ilişkisinin ve bu ilişkilerde temel psikolojik ihtiyaçların incelendiği çalışmalar olmasa da bazı çalışmaların benzer kuramsal altyapı üzerine inşa edildiği söylenebilir. Örneğin Greenaway ve arkadaşlarının (2016) üniversite öğrencileriyle yürüttükleri kesitsel, boylamsal ve deneysel çalışmalarda sosyal kimlik kazanımının aitlik, benlik saygısı, kontrol ve anlam ihtiyaçlarının tatminini sağladığı ve bunun da bireylerde depresif belirtileri azalttığını göstermişlerdir. Benzer şekilde Molix ve Nichols'ın (2013) çalışmasında da sosyal kimlik kaynaklı benlik saygısının hedonik ve ödömanik iyi oluş ile pozitif yöndeki ilişkisinde temel psikolojik ihtiyaçların doyumunun aracılık etkisi tespit edilmiştir.

Pek çok kültürlerarası araştırmacı özellikle Batı Avrupa ve Kuzey Amerika'nın bireyci, doğu toplumların ise toplulukçu olduğu görüşünü savunur (örn., Markus ve Kitayama, 1991). Her ne kadar Kağıtçıbaşı (1996, 2013) Türkiye'nin toplulukçu olduğu fikrini reddedip Türkiye toplumunun genel olarak özerk-ilişkisel benlik yapısına sahip olduğunu belirtse de Türkiye'de ilişkisel değerlerin ön planda olduğunu söylemek mümkündür. Bu nedenle Türkiye gibi ilişkiselliğin değerli olduğu kültürlerde diğerleriyle olan ilişkinin kalitesi, sosyal uyum ve grup başarısı gibi faktörler; gurur, kendini geliştirme ve bireysel başarıdan daha değerlidir ve daha güçlü bir şekilde iyi oluş ile ilişkilidir. Diğer bir deyişle böyle kültürlerde iyi oluş bireysel başarılarından çok diğerleriyle olan ilişkilere sıkıca bağlıdır (Biswas-Diener, 2008). Bu nedenle mevcut çalışmada tüm insanlıkla özdeşleşmenin özerklik, yeterlik ve ilişkisellik ihtiyaçları aracılığıyla öznel iyi oluş, psikolojik iyi oluş ve fiziksel sağlık ile ilişkili olduğunun açığa çıkması bu alanyazın ışığında ileri sürülmüş görüşlerle tutarlılık göstermektedir.

SONUÇ

Mevcut çalışmanın temel amacı insanlık kimliğinin psikolojik ve fizyolojik esenlikle ilişkisini ortaya koymaktır. Alanyazın incelendiğinde Türkiye kültüründe kullanılan ve insanlık kimliğini ölçen kapsamlı, geçerli ve güvenilir herhangi bir ölçme aracına rastlanmamıştır. Bu nedenle mevcut çalışma, ilk bölümünde Tüm İnsanlıkla Özdeşleşme Ölçeği'nin Türkçeye uyarlandığı ikinci bölümünde ise çalışmanın temel hipotezlerinin sınıandığı iki bölümden oluşmaktadır.

Çalışmanın ilk bölümü insanlık kimliğini ölçmek amacıyla Tüm İnsanlıkla Özdeşleşme Ölçeği'nin Türkçeye uyarlanmasını kapsamaktadır. Bu amaçla ilk bölümde Tüm İnsanlıkla Özdeşleşme Ölçeği hem ölçeğin orijinal versiyonuyla hem de kültürel farkların dikkate alınarak oluşturulan versiyonuyla Türkçeye uyarlanmıştır. Ölçme aracının her iki versiyonunun psikometrik özellikleri hem üniversite öğrencilerinin oluşturduğu katılımcı grubunda hem de yetişkin bireylerin oluşturduğu katılımcı grubunda incelenmiştir. Yürütülen açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizleri sonucunda ölçme aracının her iki versiyonunun da önceki çalışma (örn., McFarland ve Hornsby, 2015; Reese ve ark., 2015) bulgularıyla tutarlı olacak şekilde, “Bağ” ve “İlgi” olarak adlandırılan iki faktörlü bir yapıya sahip olduğu gözlenmiştir. Bu bulgu Sosyal Kimlik Kuramı'nın ileri sürmüş olduğu sosyal kimlik özdeşiminin iki faktörlü yapıdan oluştuğu görüşünü destekler niteliktedir (Tajfel, 1982). Ayrıca ölçme aracının her iki versiyonunun ölçüt bağıntılı geçerliğini incelemek amacıyla belirlenmiş olan sosyal baskınlık yönelimi, perspektif alma ve gruplar arası kaygı değişkenleriyle benzer ilişkisel örüntüye sahip oldukları gözlenmiştir. Mevcut çalışmanın bu bulguları, tüm insanlıkla özdeşleşmenin empati ile pozitif (örn., MacFarland ve ark., 2012), sosyal baskınlık yönelimi (örn., Reese ve ark., 2015) ve gruplar arası olumsuz ilişkilerle negatif (örn., Dunwoody ve McFarland, 2018; Sparkman ve Eidelman, 2018) yönde ilişkili olduğunu gösteren önceki çalışma bulgularını destekler niteliktedir. Ancak Tüm İnsanlıkla Özdeşleşme Ölçeği'nin her iki versiyonu benzer psikometrik özelliklere sahip olsa da ölçme aracının kültürel değerlerin dikkate alınarak oluşturulmuş versiyonunun doğrulayıcı faktör analizinde daha iyi uyum indekslerine sahip olduğu tespit edilmiştir. Bu nedenle ikinci bölümde temel hipotezler ölçme aracının kültürel değerlerin dikkate alınarak oluşturulan ikinci versiyonuyla sınanmıştır.

İkinci bölümde Tüm İnsanlıkla Özdeşleşme Ölçeği'nin II. formu aracılığıyla bireylerin insanlık kimlikleri ölçülmüş ve nihai kapsayıcı sosyal kimlik olan tüm insanlıkla özdeşleşmenin öznel iyi oluş, psikolojik iyi oluş ve fiziksel sağlık ile ilişkisinde temel psikolojik ihtiyaçlar olan özerklik, yeterlik ve ilişkiselliğin rolü incelenmiştir. Pek çok araştırmacıya göre (örn., Kachanoff ve ark., 2020) insanların üyesi oldukları sosyal gruplar aracılığıyla elde ettikleri sosyal kimlikler, sadece fizyolojik ihtiyaçların karşılanmasını sağlamakla kalmayıp psikolojik ihtiyaçların da doyumuna katkıda bulunur. Bu nedenle sosyal kimlik kazanımı psikolojik ihtiyaçların tatminini sağlarken sosyal kimlik kaybı psikolojik ihtiyaçların tatminine zarar verir (Williams, 2007). Geniş çalışma bulgularıyla desteklenen bu görüşe paralel olarak mevcut çalışmanın ikinci bölümünde tüm insanlıkla özdeşleşmenin, diğer bir deyişle

insanlık sosyal kimliğinin özerklik, yeterlik ve ilişkisellik ihtiyaçlarının doyumu ile pozitif yönde ilişkili olduğu tespit edilmiştir.

Neredeyse psikolojik ve fiziksel iyi oluş ile ilişkili çalışmalar yürüten her araştırmacı, psikolojik ihtiyaçların karşılanması fizyolojik ihtiyaçların karşılanması kadar gerekli olduğu fikrini kabul eder. Bazı araştırmacılara (örn., Chen ve ark., 2015; Ryan ve ark., 2019) göre mevcut çalışmada da ele alınan özerklik, yeterlik ve ilişkisellik ihtiyaçları sağlık ve psikolojik esenliğe pozitif yönde katkıda bulunan temel besin işlevi görür. Yürütülen önceki sayısız çalışma da bu temel psikolojik ihtiyaçların doyumunun hem psikolojik (örn., Haerens ve ark., 2015; Ryan ve Deci, 2020; Martela ve ark., 2022) hem de fizyolojik (örn., Münster Halvari ve ark., 2010; Ng ve ark., 2012) esenlikle pozitif yönde ilişkili olduğunu göstermiştir. Mevcut çalışmanın ikinci bölümünde yürütülen analizler de önceki bu araştırma bulgularıyla tutarlı olacak şekilde özerklik, yeterlik ve ilişkisellik ihtiyaçlarının doyumunun öznel iyi oluş, psikolojik iyi oluş ve fiziksel sağlık ile pozitif yönde ilişkili olduğunu açığa çıkarmıştır.

Alanyazın incelendiğinde sosyal kimliklerin sağlık ve iyi oluş ile ilişkisinin artarak devam ettiği görülmektedir. Bu kapsamda yürütülen pek çok çalışma insanların sahip oldukları sosyal kimliklerin çeşitli şekillerde iyi oluş ve fiziksel sağlığı etkileyebildiğini ortaya koymuştur. Örneğin çalışmalar sosyal kimlik kazanımının (örn., Greenaway ve ark., 2016), sosyal kimlik sayısının, sosyal kimlik statüsünün (örn., Begeny ve Huo, 2016) ve sosyal kimlik kaybının (örn., Haslam ve ark., 2021) öznel iyi oluş, psikolojik iyi oluş, zihinsel ve fiziksel sağlığı etkileyebileceğini göstermiştir. Benzer şekilde sınırlı da olsa bazı çalışmalar sosyal kimlik kazanımının (örn., Greenaway ve ark., 2016) ve sosyal kimlik kaynaklı benlik saygısının (örn., Molix ve Nichols, 2013) bireylerin psikolojik ihtiyaçlarını karşılayarak psikolojik sağlık ve iyi oluş üzerinde etkili olabileceğini ortaya koymuştur. Mevcut çalışmada yürütülen yapısal eşitlik modeli analizleri de tüm insanlıkla özdeşleşmenin öznel iyi oluş, psikolojik iyi oluş ve fiziksel sağlık ile ilişkisinde özerklik, yeterlik ve ilişkisellik ihtiyaçlarının tatmininin aracılık rollerini açığa çıkarmıştır.

Özetle bu çalışmanın birinci bölümünün bulguları, Tüm İnsanlıkla Özdeşleşme Ölçeği'nin hem orijinal versiyonunun hem de kültürel değerlerin dikkate alınarak oluşturulmuş versiyonunun Türkiye kültüründe insanlık kimliğini belirlemek amacıyla kullanılabilecek geçerli ve güvenilir ölçme araçları olduğunu açığa çıkarmıştır. Çalışmanın ikinci bölümünün bulguları ise kendini insanlık kategorisinde konumlandırmanın özerklik, yeterlik ve ilişkisellik ihtiyaçlarının doyumunu olumlu yönde etkileyebileceğini ve böylece pozitif duygularda, yaşam doyumunda, psikolojik iyi oluşta artış; negatif duygular ile fiziksel sağlık problemlerinde azalma sağlayabileceğini ortaya koymuştur. Bu, kapsayıcı insanlık kimliğinin gruplar arası ilişkilerin ötesinde potansiyel işlevselliğini gözler önüne sermektedir. Ayrıca bu bulgular, bireyselliğin teşvik edildiği günümüzde kendini insanlık kimliğinde tanımlamanın öznel iyi oluş, psikolojik iyi oluş ve fiziksel sağlık ile pozitif yöndeki ilişkisini ortaya koymanın ötesinde sosyal kimliklerin artan iyi oluş ile ilişkilerindeki psikolojik yapıları ortaya çıkararak fiziksel ve psikolojik sağlığı geliştirmeyi amaçlayan uygulayıcılara da ışık tutmaktadır.

Sınırlılıklar

Bu çalışma da diğer çalışmalar gibi bazı sınırlılıklara sahiptir. Mevcut çalışmada hem üniversite öğrencilerinden hem de yetişkin bireylerden çevrim içi ve yüz yüze veriler toplanarak olası sınırlılıklar giderilmeye çalışılsa da analizlerin yürütüldüğü tüm veri setlerinin öz bildirim verilerine dayanması çalışmanın önemli bir sınırlılığını oluşturmaktadır. Çalışmada kullanılan ölçme araçları geçerli ve güvenilir araçlar olmasına rağmen katılımcılar ölçme araçlarındaki ifadeleri genel olarak sosyal istenirlik yönünde yanıtlamış olabilirler.

Çalışmanın katılımcı grubunun evreni temsil edebilirlik gücünü arttırmak amacıyla Türkiye'nin farklı şehirlerinde yaşayan farklı yaş grubundaki bireylerden veriler toplansa da araştırmanın bazı bulguları güvenli bir yazılım aracılığıyla çevrim içi olarak toplanmış verilerle yürütülen analiz sonuçlarından elde edilmiştir. Günümüzde çoğu insanın internet erişimine sahip olduğu düşünülse de internet erişimi olmayan bireylerin katılımcı grubuna dâhil olmadığı söylenebilir. Ayrıca araştırmanın katılımcı grubunun Türkiye'de yaşayan bireylerle sınırlı olduğu unutulmamalıdır.

Çalışmanın ikinci bölümünde kuramsal olarak tüm insanlıkla özdeşleşmenin özerklik, yeterlik ve ilişkisellik ihtiyaçlarının doyumunu sağladığı ve bu ihtiyaçların doyumunun da öznel iyi oluş ve psikolojik iyi oluşu artırıp fiziksel sağlık problemlerini azalttığı tartışılsa da çalışmanın kesitsel olması çalışmanın değişkenleri arasında nedensel ilişkiler kurulmasına olanak tanımamaktadır.

Ancak tüm bu sınırlılıklara rağmen mevcut çalışma, Tüm İnsanlıkla Özdeşleşme Ölçeği'nin hem orijinal versiyonunun hem de kültürel değerlerin göz önde bulundurularak oluşturulmuş versiyonunun Türkiye örnekleminde kullanılabilecek geçerli ve güvenilir ölçme araçları olduğunu göstermiştir. Daha da önemlisi bu çalışma, insanlık sosyal kimliğinin öznel iyi oluş, psikolojik iyi oluş ve fiziksel sağlık ile ilişkisinde özerklik, yeterlik ve ilişkisellik ihtiyaçlarının doyumunun aracılık etkisini ortaya çıkararak ilgili alanyazına önemli katkılar sunup yürütülecek sonraki çalışmalar için önemli bir kaynak niteliğindedir.

Araştırmacılar ve Uygulayıcılar İçin Öneriler

Mevcut çalışma tüm insanlıkla özdeşleşmenin öznel iyi oluş, psikolojik iyi oluş ve fiziksel sağlık ile ilişkisini ve bu ilişkide özerklik, yeterlik ve ilişkisellik ihtiyaçlarının rolünü açığa çıkarmıştır. Ancak sınırlılıklar bölümünde de ifade edildiği gibi mevcut çalışmanın sonuçları öz bildirim verileri ile yürütülen analizlere dayanmaktadır. Kendini insanlık kimliğinde konumlandırmak sosyal olarak olumlu kabul görür. Bu durum katılımcıların ölçme araçlarının ifadelerini sosyal olarak istenirlik yönde yanıtlamış olma ihtimallerini düşündürmektedir. Hangi davranışların tam olarak insanlık sosyal kimliğini yansıttığı açık olmasa da özellikle küresel insan yararına yönelik davranışlarda bulmak ve uluslararası yardım kuruluşlarında gönüllü olmak gibi davranışların insanlık kimliğini yansıttığı söylenebilir. Bu nedenle gelecekte insanlık kimliğini yansıtan bu tür davranışları ölçümleyerek yürütülecek çalışmaların yararlı olacağı düşünülmektedir. Benzer şekilde mevcut çalışmada

katılımcıların fiziksel sağlık problemleri öz bildirim türü bir ölçme aracıyla ölçüldü. Bu ölçme aracı geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olsa da sonraki çalışmalarda bireylerin fiziksel sağlık düzeylerinin biomedikal ölçümlerle belirlenmesi önerilmektedir.

Sınırlılıklar bölümünde de değinildiği gibi mevcut çalışma kesitsel bir çalışmadır. Bu nedenle çalışmanın bulguları, değişkenler arasındaki nedensellik ilişkisine yönelik açıklamalar yapmayı zorlaştırmaktadır. Benzer değişkenlerle gelecekte yürütülecek boylamsal ve deneysel çalışmaların değişkenler arasında nedensel ilişkinin belirlenebilmesi açısından yararlı olacağı düşünülmektedir. Ayrıca mevcut çalışmada insanlık kimliği, Tüm İnsanlıkla Özdeşleşme Ölçeği aracılığıyla bir kişilik yapısı olarak ölçülmüştür. Ancak bazı araştırmacılara göre sosyal kimlikler deneysel yöntemlerle aktif hale getirilebilir (örn., Gaertner, 1989; Turner ve ark., 1987). Bu nedenle insanlık kimliğinin aktivasyon yöntemlerine odaklanan çalışmaların yürütülmesi önerilmektedir. Bu çalışmalarda katılımcılara tüm insanların ortak özelliklerinin vurgulandığı bir görsel gösterilerek, video izletilerek, kısa bir metin okutularak ya da katılımcılardan diğer tüm insanlarla ortak yönlerini yazmaları istenerek katılımcıların insanlık sosyal kimliklerinin aktif hale gelip gelmediği incelenebilir.

Türkiye'yi doğrudan kolektivist bir toplum olarak nitelendirmek doğru olmasa da Türkiye toplumunda ilişkisel değerlerin baskın olduğu söylenebilir (İmamoğlu ve Karakitapoğlu Aygün, 2006, 2007). Mevcut çalışma diğer tüm insanlarla ilişkiliğin pozitif psikolojik etkilerini ortaya koymuştur. Ancak çalışmanın hipotezlerinin Kuzey Amerika ve Batı Avrupa gibi bireyci olarak kabul edilen toplumlarda da desteklenip desteklenmediğinin araştırılmasının kendini insanlık kimliğinde tanımlamanın diğer bir deyişle dünya vatandaşlığının değerini ortaya koyacağı düşünülmektedir.

Mevcut çalışmada tüm insanlıkla özdeşleşmenin özerklik, yeterlik ve ilişkisellik ihtiyaçlarının tatmini aracılığıyla psikolojik ve fizyolojik esenliği etkileyebildiği tespit edilmiştir. Tüm insanlıkla özdeşleşmenin psikolojik ve fizyolojik esenlikle ilişkisinde benlik saygısı, kontrol ve anlam gibi diğer psikolojik ihtiyaçlar ile algılanan sosyal destek ve sosyal iyi oluş gibi sosyal kimliklerle yakından ilişkili psikolojik yapıların incelenmesinin de ilişkinin dinamiklerini açığa çıkarması açısından yararlı olacağı düşünülmektedir. Ayrıca tüm insanlıkla özdeşleşmenin psikolojik ve fizyolojik esenlik ile ilişkisinde düzenleyici değişkenleri açığa çıkaracak çalışmalarının yürütülmesinin de alanyazına önemli katkılar sunacağı düşünülmektedir.

Mevcut çalışma, tüm insanlıkla özdeşleşmenin önceki pek çok çalışmada (örn., Feng ve ark., 2022; Hamer ve ark., 2017) ele alınan kişiler arası ve gruplar arası etkilerinin ötesine odaklanarak ilişkili alanyazında önemli bir boşluğu doldurmuştur. Ancak alanyazın incelendiğinde tüm insanlıkla özdeşleşmenin özellikle örgütsel alanda ele alınmadığı görülmektedir. Bu tür kapsayıcı bir kimliğin özellikle iş yerindeki çalışanlar arasındaki koordinasyonu arttırabileceği ve işe bağlılık, verimlilik ve iş tatmini ile pozitif yönde ilişkili olabileceği düşünülmektedir. Bu nedenle tüm insanlıkla özdeşleşmenin örgütsel alandaki psikolojik etkilerinin incelendiği çalışmaların da yürütülmesi önerilmektedir.

Son yıllarda diğerleriyle olan ilişkilerin zayıfladığı, rekabetin, başarının, bireyci eğilimlerin, kişisel farklılıkların ve ben merkeziliğin arttığı gözlenmektedir (Twenge ve Foster, 2010). Bu gibi bireysel değerlerin önemli hale gelmesinin kişisel, kişiler arası ve gruplar arası olumsuz sonuçlar doğurduğu görülür (Campbell ve ark., 1991). Ancak önceki bazı çalışmalar (örn., Loy ve ark., 2022; Pong, 2021) ile mevcut çalışma diğer tüm insanlarla ilişkililiği yansıtan ve insanlık kimliğini temsil eden tüm insanlıkla özdeşleşmenin potansiyel olumlu psikolojik etkilerini açığa çıkarmıştır. Alanyazın incelendiğinde araştırmacıların insanlık kimliğine olan ilgisi son yıllarda artsa da insanlık sosyal kimliğini geliştirici müdahale programlarına ihtiyaç duyulduğu görülmektedir. Özellikle okullar bu tip müdahale programlarını uygulamak için uygun yerlerden biridir. Çünkü okul, bireylerin tutum ve algılarını düzenleyip kimlik ve benlik gelişiminde önemli etkileri bulunan etkili sosyal bağlamlardan biridir. Bu nedenle öğrencilerin benzersiz özelliklere sahip, tekil varlıklar olduklarını vurgulamak yerine tüm insanların ortak özelliklerini, diğer canlılarla ilişkilerini ve evrendeki yerlerini vurgulayıcı okul temelli müdahale programlarının geliştirilmesinin ve değerler eğitimi gibi eğitim programlarında bu gibi konulara yer verilmesinin insanlık kimliğinin gelişimine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Eşit koşullar altında farklı sosyal gruplarla (ulus, etnik, dinsel vb.) kurulan temaslar tüm insanlıkla özdeşleşmeyi kolaylaştırır (McFarland, 2011). Bu nedenle okullardaki öğrenci değişim programlarının genişletilmesinin de öğrencilerde insanlık kimliğinin gelişmesi açısından yararlı olacağı düşünülmektedir. Ayrıca pek çok çalışma pozitif hayali temasın da gruplar arası olumlu etkilerini ortaya koymuştur (örn., Turner ve ark., 2007; Turner ve Crisp, 2010). Bu nedenle özellikle öğrenci değişim programlarına dâhil olamayan öğrencilerde ve diğer bireylerde hayali temas aracılığıyla kapsayıcı kimlik geliştirici programlar geliştirilebilir.

Son olarak, Hamer ve arkadaşları (2019) empatinin tüm insanlıkla özdeşleşmeyi pozitif yönde yordadığını açığa çıkarmışlardır. Mevcut çalışmada da perspektif almanın tüm insanlıkla özdeşleşmeyle pozitif yönde ilişkili olduğu görülmüştür. Bu bulgular empati geliştirici müdahale programlarının bireylerde insanlık kimliğini geliştirmek amacıyla da kullanılabileceğini göstermektedir. Ayrıca daha önce de değinildiği gibi benmerkezcilik, etnosantrizm, kültürel izolasyon ve şovenizm gibi pek çok durum tüm insanlıkla özdeşleşmeyi engeller (McFarland, 2011). Nitekim çalışmalar sosyal baskınlık yöneliminin ve sağ kanat otoriteryanizmin tüm insanlıkla özdeşleşmeyi negatif yönde yordadığını açığa çıkarmıştır (Hamer ve ark., 2019). Tüm insanlıkla özdeşleşmeyi engelleyici bu gibi faktörleri önleyici müdahale programlarının geliştirilmesinin de kapsayıcı insanlık kimliğinin gelişimine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Alderfer, C. P. ve Guzzo, R. A. (1979). Life experiences and adults' enduring strength of desires in organizations. *Administrative Science Quarterly*, 24, 347-361. <https://doi.org/10.2307/2989917>
- Al-Kire, R. L., Wayment, H. A., Eiler, B. A., Callaway, K. ve Tsang, J. A. (2022). Quiet ego is associated with positive attitudes toward Muslims. *Frontiers in Psychology*, 13, 893904. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.893904>
- Andersen, S. M., Chen, S. ve Carter, C. (2000). Fundamental human needs: Making social cognition relevant. *Psychological Inquiry*, 11(4), 269-275. https://doi.org/10.1207/S15327965PLI1104_02
- Anderson, C., Kraus, M. W., Galinsky, A. D. ve Keltner, D. (2012). The local-ladder effect: Social status and subjective well-being. *Psychological Science*, 23(7), 764-771. <https://doi.org/10.1177/0956797611434537>
- Andrews, F. M. ve Withey, S. B. (1976). *Social indicators of well-being: America's perception of life quality*. Plenum Press.
- Andrighetto, L., Mari, S., Volpato, C. ve Behluli, B. (2012). Reducing competitive victimhood in Kosovo: The role of extended contact and common ingroup identity. *Political Psychology*, 33(4), 513-529. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9221.2012.00887.x>
- Arslan, G. ve Coşkun, M. (2023). School belongingness in academically at-risk adolescents: Addressing psychosocial functioning and psychological well-being. *Journal of Happiness and Health*, 3(1), 1-13. <https://doi.org/10.47602/johah.v3i1.9>
- Avanzi, L., Schuh, S. C., Fraccaroli, F. ve van Dick, R. (2015). Why does organizational identification relate to reduced employee burnout? The mediating influence of social support and collective efficacy. *Work & Stress*, 29(1), 1-10. <https://doi.org/10.1080/02678373.2015.1004225>
- Bacanlı, H. ve Cihangir-Çankaya, Z. (2003). İhtiyaç Doyumu Ölçeğinin geçerlik ve güvenirlik çalışması. *VII. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresine Sunulmuş Bildiri*.
- Bağcı, S. Ç., Piyale, Z. E., Karaköse, S. ve Şen, E. (2021). Rekabetçi mağduriyet algısını yordamada gruplar arası arkadaşlıklar, dış grubun bakış açısını alma ve iç grupla özdeşleşmenin rolü. *Türk Psikoloji Dergisi*, 37(88), 57-71. <https://10.31828/tpd1300443320191203m000034>
- Bandura, A., Barbaranelli, C., Caprara, G. V. ve Pastorelli, C. (1996). Multifaceted impact of self-efficacy beliefs on academic functioning. *Child Development*, 67(3), 1206-1222. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.1996.tb01791.x>
- Bassett, J. F. ve Cleveland, A. J. (2019). Identification with all humanity, support for refugees and for extreme counter-terrorism measures. *Journal of Social and Political Psychology*, 7(1), 310-334. <https://doi.org/10.5964/jspp.v7i1.678>
- Batson, C. D., Batson, J. G., Slingsby, J. K., Harrell, K. L., Peekna, H. M. ve Todd, R. M. (1991). Empathic joy and the empathy-altruism hypothesis. *Journal of Personality and Social Psychology*, 61(3), 413-426. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.61.3.413>
- Batson, C. D., Early, S. ve Salvarani, G. (1997). Perspective taking: Imagining how another feels versus imagining how you would feel. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 23(7), 751-758. <https://doi.org/10.1177/0146167297237008>
- Baymur, F. (1994). *Genel psikoloji*. İnkılap Kitabevi.
- Begeny, C. T. ve Huo, Y. J. (2018). Is it always good to feel valued? The psychological benefits and costs of higher perceived status in one's ethnic minority group. *Group Processes & Intergroup Relations*, 21(1), 193-213. <https://doi.org/10.1177/1368430216656922>
- Bentler, P. M. (1990). Comparative fit indexes in structural models. *Psychological Bulletin*, 107(2), 238-246. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.107.2.238>

- Bilgin, N. (Ed.). (2014). *Sosyal psikoloji*. Ege Üniversitesi Yayınları.
- Billig, M. ve Tajfel, H. (1973). Social categorization and similarity in intergroup behaviour. *European Journal of Social Psychology*, 3(1), 27-52. <https://doi.org/10.1002/ejsp.2420030103>
- Biswas-Diener, R. (2008). Material wealth and subjective well-being. M. Eid ve R. J. Larsen (Ed.), *The science of subjective well-being* (ss. 307-322) içinde. The Guilford Press.
- Bizumic, B., Reynolds, K. J., Turner, J. C., Bromhead, D. ve Subasic, E. (2009). The role of the group in individual functioning: School identification and the psychological well-being of staff and students. *Applied Psychology: An International Review*, 58(1), 171-192. <https://doi.org/10.1111/j.1464-0597.2008.00387.x>
- Boden-Albala, B. M. P. H. D., Litwak, E., Elkind, M. S. V., Rundek, T. M. D. P. ve Sacco, R. L. (2005). Social isolation and outcomes post stroke. *Neurology*, 64(11), 1888-1892. <https://doi.org/10.1212/01.WNL.0000163510.79351.AF>
- Bozkuş, O. (2020). *Dogmatizm ve sosyal baskınlık yöneliminin Suriyeli sığınmacılara yönelik önyargılar ile ilişkisinde ahlaki temellerin aracı rolü* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Mersin Üniversitesi.
- Brannan, D., Biswas-Diener, R., Mohr, C. D., Mortazavi, S. ve Stein, N. (2013). Friends and family: A cross-cultural investigation of social support and subjective well-being among college students. *The Journal of Positive Psychology*, 8(1), 65-75. <https://doi.org/10.1080/17439760.2012.743573>
- Brewer, M. B. (1991). The social self: On being the same and different at the same time. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 17(5), 475-482. <https://doi.org/10.1177/0146167291175001>
- Brook, A. T., Garcia, J. ve Fleming, M. A. (2008). The effects of multiple identities on psychological well-being. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 34(12), 1588-1600. <https://doi.org/10.1177/0146167208324629>
- Brown, R. (2000). Social identity theory: Past achievements, current problems and future challenges. *European Journal of Social Psychology*, 30(6), 745-778. [https://doi.org/10.1002/1099-0992\(200011/12\)30:6<745::AID-EJSP24>3.0.CO;2-O](https://doi.org/10.1002/1099-0992(200011/12)30:6<745::AID-EJSP24>3.0.CO;2-O)
- Browne, M. W. ve Cudeck, R. (1992). Alternative ways of assessing model fit. *Sociological Methods & Research*, 21(2), 230-258. <https://doi.org/10.1177/0049124192021002005>
- Buchan, N. R., Brewer, M. B., Grimalda, G., Wilson, R. K., Fatas, E. ve Foddy, M. (2011). Global social identity and global cooperation. *Psychological Science*, 22(6), 821-828. <https://doi.org/10.1177/0956797611409590>
- Budak, F., Özer, Ö. ve Zubaroglu-Yanardağ, M. (2018). Suriyeli sığınmacıların fiziksel sağlık algılarını etkileyen faktörlerin incelenmesi. *Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 5(3), 68-75.
- Busseri, M. A. ve Sadava, S. W. (2011). A review of the tripartite structure of subjective well-being: Implications for conceptualization, operationalization, analysis, and synthesis. *Personality and Social Psychology Review*, 15(3), 290-314. <https://doi.org/10.1177/1088868310391271>
- Büyüköztürk, Ş. (2023). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı* (30. Baskı). Pegem Akademi Yayınları.
- Campbell, C. (1997). Migrancy, masculine identities and AIDS: the psychosocial context of HIV transmission on the South African gold mines. *Social Science & Medicine*, 45(2), 273-281. [https://doi.org/10.1016/S0277-9536\(96\)00343-7](https://doi.org/10.1016/S0277-9536(96)00343-7)
- Campbell, J. D., Chew, B. ve Scratchley, L. S. (1991). Cognitive and emotional reactions to daily events: The effects of self-esteem and self-complexity. *Journal of Personality*, 59(3), 473-505. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6494.1991.tb00257.x>

- Chang, J. H., Huang, C. L. ve Lin, Y. C. (2015). Mindfulness, basic psychological needs fulfillment, and well-being. *Journal of Happiness Studies*, 16, 1149-1162. <https://doi.org/10.1007/s10902-014-9551-2>
- Chen, B., Vansteenkiste, M., Beyers, W., Boone, L., Deci, E. L., Van der Kaap-Deeder, J., Duriez, B., Lens, W., Matos, L., Mouratidis, A., Ryan, R. M., Sheldon, K. M., Soenens, B., Van Petegem, S. ve Verstuyf, J. (2015). Basic psychological need satisfaction, need frustration, and need strength across four cultures. *Motivation and Emotion*, 39, 216-236. <https://doi.org/10.1007/s11031-014-9450-1>
- Chirkov, V., Ryan, R. M., Kim, Y. ve Kaplan, U. (2003). Differentiating autonomy from individualism and independence: A self-determination theory perspective on internalization of cultural orientations and well-being. *Journal of Personality and Social Psychology*, 84(1), 97-110. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.84.1.97>
- Chmielewska, B. (2022). Degree and scope of the fulfillment of needs as indicators of living standard and life quality. *Zagadnienia Ekonomiki Rolnej/Problems of Agricultural Economics*, (1), 107-125. <https://doi.org/10.30858/zer/145776>
- Christopher, J. C. (1999). Situating psychological well-being: Exploring the cultural roots of its theory and research. *Journal of Counseling & Development*, 77(2), 141-152. <https://doi.org/10.1002/j.1556-6676.1999.tb02434.x>
- Cichocka, A., Dhont, K. ve Makwana, A. P. (2017). On self-love and outgroup hate: Opposite effects of narcissism on prejudice via social dominance orientation and right-wing authoritarianism. *European Journal of Personality*, 31(4), 366-384. <https://doi.org/10.1002/per.2114>
- Clausen, T., Pedersen, L. R. M., Andersen, M. F., Theorell, T. ve Madsen, I. E. (2022). Job autonomy and psychological well-being: A linear or a non-linear association?. *European Journal of Work and Organizational Psychology*, 31(3), 395-405. <https://doi.org/10.1080/1359432X.2021.1972973>
- Cohen-Chen, S., Halperin, E., Crisp, R. J. ve Gross, J. J. (2014). Hope in the Middle East: Malleability beliefs, hope, and the willingness to compromise for peace. *Social Psychological and Personality Science*, 5(1), 67-75. <https://doi.org/10.1177/1948550613484499>
- Conger, A. J. (1974). A revised definition for suppressor variables: A guide to their identification and interpretation. *Educational and Psychological Measurement*, 34(1), 35-46. <https://doi.org/10.1177/001316447403400105>
- Cordaro, D. T., Brackett, M., Glass, L. ve Anderson, C. L. (2016). Contentment: Perceived completeness across cultures and traditions. *Review of General Psychology*, 20(3), 221-235. <https://doi.org/10.1037/gpr0000082>
- Costa, S., Ntoumanis, N. ve Bartholomew, K. J. (2015). Predicting the brighter and darker sides of interpersonal relationships: Does psychological need thwarting matter?. *Motivation and Emotion*, 39, 11-24. <https://doi.org/10.1007/s11031-014-9427-0>
- Crabtree, J. W., Haslam, S. A., Postmes, T. ve Haslam, C. (2010). Mental health support groups, stigma, and self-esteem: Positive and negative implications of group identification. *Journal of Social Issues*, 66(3), 553-569. <https://doi.org/10.1111/j.1540-4560.2010.01662.x>
- Cruwys, T., Haslam, S. A., Dingle, G. A., Haslam, C. ve Jetten, J. (2014). Depression and social identity: An integrative review. *Personality and Social Psychology Review*, 18(3), 215-238. <https://doi.org/10.1177/1088868314523839>
- Cüceloğlu, D. (2008). *İnsan ve davranışı*. Remzi Kitabevi.
- Çağış, Z. G. (2022). Ötekiliği kucaklamak: Mega-üst kimlikler, sosyal kategorizasyon ve gruplar arası ilişkiler. *Nesne*, 10(24), 278-293. <https://doi.org/10.7816/nesne-10-24-07>

- Çağış, Z. G. (2023). Sakin benliğın genel sağıık ile ilişkisinde öznel iyi oluş ve temel psikolojik ihtiyaçların aracı rolü. *Nesne*, 11(27), 25-38. <https://doi.org/10.7816/nesne-11-27-03>
- Darlington, R. B. (1968). Multiple regression in psychological research and practice. *Psychological Bulletin*, 69(3), 161-182. <https://doi.org/10.1037/h0025471>
- Davis, M. H. (1983). Measuring individual differences in empathy: Evidence for a multidimensional approach. *Journal of Personality and Social Psychology*, 44(1), 113-126. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.44.1.113>
- Davis, M. H. (1996). *Empathy: A social psychological approach*. Routledge.
- De Vignemont, F. ve Singer, T. (2006). The empathic brain: how, when and why?. *Trends in Cognitive Sciences*, 10(10), 435-441. <https://doi.org/10.1016/j.tics.2006.08.008>
- Decety, J. ve Jackson, P. L. (2004). The functional architecture of human empathy. *Behavioral and Cognitive Neuroscience Reviews*, 3(2), 71-100. <https://doi.org/10.1177/1534582304267187>
- Deci, E. L. ve Ryan, R. M. (1985). *Intrinsic motivation and self-determination in human behavior*. Plenum.
- Deci, E. L. ve Ryan, R. M. (1987). The support of autonomy and the control of behavior. *Journal of Personality and Social Psychology*, 53(6), 1024-1037. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.53.6.1024>
- Deci, E. L. ve Ryan, R. M. (1991). A motivational approach to self: Integration in personality. R. Dienstbier (Ed.), *Perspectives on motivation* (ss. 237-288) içinde. University of Nebraska Press.
- Deci, E. L. ve Ryan, R. M. (2000). The "what" and "why" of goal pursuits: Human needs and the self-determination of behavior. *Psychological Inquiry*, 11(4), 227-268. https://doi.org/10.1207/S15327965PLI1104_01
- Deci, E. L. ve Ryan, R. M. (2008). Hedonia, eudaimonia, and well-being: An introduction. *Journal of Happiness Studies*, 9, 1-11. <https://doi.org/10.1007/s10902-006-9018-1>
- Deci, E. L. ve Ryan, R. M. (2014). Autonomy and need satisfaction in close relationships: Relationships motivation theory. N. Weinstein (Ed.), *Human motivation and interpersonal relationships: Theory, research, and applications* (ss. 53-73) içinde. Springer Science + Business Media. https://doi.org/10.1007/978-94-017-8542-6_3
- Deci, E. L., Connell, J. P. ve Ryan, R. M. (1989). Self-determination in a work organization. *Journal of Applied Psychology*, 74(4), 580-590. <https://doi.org/10.1037/0021-9010.74.4.580>
- DeNeve, K. M. (1999). Happy as an extraverted clam? The role of personality for subjective well-being. *Current Directions in Psychological Science*, 8(5), 141-144.
- DeNeve, K. M. ve Cooper, H. (1998). The happy personality: A meta-analysis of 137 personality traits and subjective well-being. *Psychological Bulletin*, 124(2), 197-229. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.124.2.197>
- Deng, X. (2021). Identification with all humanity and willingness to help people in COVID-19 affected countries: Testing a moderated mediation model. *Personality and Individual Differences*, 181, 111012. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2021.111012>
- Der-Karabetian, A. ve Balian, N. (1992). Ingroup, outgroup, and global-human identities of Turkish-Armenians. *The Journal of Social Psychology*, 132(4), 497-504.
- Diener, E. (1984). Subjective well-being. *Psychological Bulletin*, 95(3), 542-575. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.95.3.542>
- Diener, E. (2000). Subjective well-being: The science of happiness and a proposal for a national index. *American Psychologist*, 55(1), 34-43. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.55.1.34>

- Diener, E. ve Diener, M. (1995). Cross-cultural correlates of life satisfaction and self-esteem. *Journal of Personality and Social Psychology*, 68(4), 653-663. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.68.4.653>
- Diener, E. ve Seligman, M. E. (2002). Very happy people. *Psychological Science*, 13(1), 81-84.
- Diener, E., Emmons, R. A., Larsen, R. J. ve Griffin, S. (1985). The Satisfaction With Life Scale. *Journal of Personality Assessment*, 49(1), 71-75. https://doi.org/10.1207/s15327752jpa4901_13
- Diener, E., Lucas, R. ve Oishi, S. (2002). Subjective well-being: The science of happiness and life satisfaction. C. R. Snyder ve S. J. Lopez (Ed.), *The handbook of positive psychology* (ss. 63-73) içinde. Oxford University Press.
- Diener, E., Oishi, S. ve Lucas, R. E. (2003). Personality, culture, and subjective well-being: Emotional and cognitive evaluations of life. *Annual Review of Psychology*, 54(1), 403-425. <https://doi.org/10.1146/annurev.psych.54.101601.145056>
- Diener, E., Oishi, S. ve Tay, L. (2018). Advances in subjective well-being research. *Nature Human Behaviour*, 2(4), 253-260. <https://doi.org/10.1038/s41562-018-0307-6>
- Diener, E., Sapyta, J. J. ve Suh, E. (1998). Subjective well-being is essential to well-being. *Psychological Inquiry*, 9(1), 33-37. https://doi.org/10.1207/s15327965pli0901_3
- Diener, E., Suh, E. ve Oishi, S. (1997). Recent findings on subjective well-being. *Indian Journal of Clinical Psychology*, 24(1), 25-41.
- Diener, E., Wirtz, D., Biswas-Diener, R., Tov, W., Kim-Prieto, C., Choi, D.-w. ve Oishi, S. (2009). New measures of well-being. E. Diener (Ed.), *Assessing well-being: The collected works of Ed Diener* (ss. 247-266) içinde. Springer Science + Business Media. https://doi.org/10.1007/978-90-481-2354-4_12
- Diener, E., Wirtz, D., Tov, W., Kim-Prieto, C., Choi, D. W., Oishi, S. ve Biswas-Diener, R. (2010). New well-being measures: Short scales to assess flourishing and positive and negative feelings. *Social Indicators Research*, 97(2), 143-156. <https://doi.org/10.1007/s11205-009-9493-y>
- Dijker, A. J., Koomen, W., van den Heuvel, H. ve Frijda, N. H. (1996). Perceived antecedents of emotional reactions in inter-ethnic relations. *British Journal of Social Psychology*, 35(2), 313-329. <https://doi.org/10.1111/j.2044-8309.1996.tb01100.x>
- Disabato, D. J., Goodman, F. R., Kashdan, T. B., Short, J. L. ve Jarden, A. (2016). Different types of well-being? A cross-cultural examination of hedonic and eudaimonic well-being. *Psychological Assessment*, 28(5), 471-482. <https://doi.org/10.1037/pas0000209>
- Duckitt, J. ve Mphuthing, T. (1998). Group identification and intergroup attitudes: A longitudinal analysis in South Africa. *Journal of Personality and Social Psychology*, 74(1), 80-85. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.74.1.80>
- Dunwoody, P. T. ve McFarland, S. G. (2018). Support for anti-Muslim policies: The role of political traits and threat perception. *Political Psychology*, 39(1), 89-106. <https://doi.org/10.1111/pops.12405>
- Durak, M., Senol-Durak, E. ve Gencoz, T. (2010). Psychometric properties of the satisfaction with life scale among Turkish university students, correctional officers, and elderly adults. *Social Indicators Research*, 99(3), 413-429. <https://doi.org/10.1007/s11205-010-9589-4>
- Edmunds, J., Ntoumanis, N. ve Duda, J. L. (2007). Adherence and well-being in overweight and obese patients referred to an exercise on prescription scheme: A self-determination theory perspective. *Psychology of Sport and Exercise*, 8(5), 722-740. <https://doi.org/10.1016/j.psychsport.2006.07.006>
- Eisenberg, N. (2000). Emotion, regulation, and moral development. *Annual Review of Psychology*, 51(1), 665-697. <https://doi.org/10.1146/annurev.psych.51.1.665>

- Emmons, R. A. ve Diener, E. (1985). Personality correlates of subjective well-being. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 11(1), 89-97. <https://doi.org/10.1177/0146167285111008>
- Engeler, A. (2005). *Psikopati ve antisosyal kişilik bozukluğu* [Yayımlanmamış doktora tezi]. İstanbul Üniversitesi.
- Engler, B. (2009). *Personality theories* (8. Baskı). Houghton Mifflin Harcourt Publishing Co.
- Ertel, K. A., Glymour, M. M. ve Berkman, L. F. (2008). Effects of social integration on preserving memory function in a nationally representative US elderly population. *American Journal of Public Health*, 98(7), 1215-1220. <https://doi.org/10.2105/AJPH.2007.113654>
- Falomir-Pichastor, J. M., Toscani, L. ve Despointes, S. H. (2009). Determinants of flu vaccination among nurses: The effects of group identification and professional responsibility. *Applied Psychology: An International Review*, 58(1), 42-58. <https://doi.org/10.1111/j.1464-0597.2008.00381.x>
- Fang, Y., Dong, Y. ve Fang, L. (2019). Honesty-humility and prosocial behavior: The mediating roles of perspective taking and guilt-proneness. *Scandinavian Journal of Psychology*, 60(4), 386-393. <https://doi.org/10.1111/sjop.12551>
- Faulkner, N. (2018). "Put yourself in their shoes": Testing empathy's ability to motivate cosmopolitan behavior. *Political Psychology*, 39(1), 217-228. <https://doi.org/10.1111/pops.12411>
- Feng, Y., Warmenhoven, H., Wilson, A., Jin, Y., Chen, R., Wang, Y. ve Hamer, K. (2022). The Identification With All Humanity (IWAH) scale: its psychometric properties and associations with help-seeking during COVID-19. *Current Psychology*, 1-13. <https://doi.org/10.1007/s12144-022-03607-9>
- Forgas, J. P. (1995). Strange couples: Mood effects on judgments and memory about prototypical and atypical relationships. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 21(7), 747-765. <https://doi.org/10.1177/0146167295217009>
- Fortier, M. S., Sweet, S. N., O'Sullivan, T. L. ve Williams, G. C. (2007). A self-determination process model of physical activity adoption in the context of a randomized controlled trial. *Psychology of Sport and Exercise*, 8(5), 741-757. <https://doi.org/10.1016/j.psychsport.2006.10.006>
- Fowers, B. J., Molica, C. O. ve Procacci, E. N. (2010). Constitutive and instrumental goal orientations and their relations with eudaimonic and hedonic well-being. *Journal of Positive Psychology*, 5(2), 139-153. <https://doi.org/10.1080/17439761003630045>
- Fredrickson, B. L., Grewen, K. M., Coffey, K. A., Algae, S. B., Firestone, A. M., Arevalo, J. M. G., Ma, J. ve Cole, S. W. (2013). A functional genomic perspective on human well-being. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 110(33), 13684-13689. <https://doi.org/10.1073/pnas.1305419110>
- Frijda, N. H. (2008). The psychologist's point of view. M. Lewis, J. M. Haviland-Jones ve L. F. Barrett (Ed.) içinde, *Handbook of emotions* (3. Baskı, ss. 68-87). The Guilford Press.
- Frijda, N. H., Kuipers, P. ve ter Schure, E. (1989). Relations among emotion, appraisal, and emotional action readiness. *Journal of Personality and Social Psychology*, 57(2), 212-228. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.57.2.212>
- Gaertner, S. L., Dovidio, J. F., Anastasio, P. A., Bachman, B. A. ve Rust, M. C. (1993). The common ingroup identity model: Recategorization and the reduction of intergroup bias. *European Review of Social Psychology*, 4(1), 1-26. <https://doi.org/10.1080/14792779343000004>
- Gaertner, S. L., Dovidio, J. F., Guerra, R., Hehman, E. ve Saguy, T. (2016). A common ingroup identity: Categorization, identity, and intergroup relations. T. D. Nelson (Ed.), *Handbook of prejudice, stereotyping, and discrimination* (ss. 433-454) içinde. Psychology Press.

- Gaertner, S. L., Mann, J., Murrell, A. ve Dovidio, J. F. (1989). Reducing intergroup bias: The benefits of recategorization. *Journal of Personality and Social Psychology*, 57(2), 239-249. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.57.2.239>
- Galinsky, A. D. ve Ku, G. (2004). The effects of perspective-taking on prejudice: The moderating role of self-evaluation. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 30(5), 594-604. <https://doi.org/10.1177/0146167203262802>
- Galinsky, A. D. ve Moskowitz, G. B. (2000). Perspective-taking: Decreasing stereotype expression, stereotype accessibility, and in-group favoritism. *Journal of Personality and Social Psychology*, 78(4), 708-724. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.78.4.708>
- Galinsky, A. D., Ku, G. ve Wang, C. S. (2005). Perspective-taking and self-other overlap: Fostering social bonds and facilitating social coordination. *Group Processes & Intergroup Relations*, 8(2), 109-124. <https://doi.org/10.1177/1368430205051060>
- Gallagher, M. W., Lopez, S. J. ve Preacher, K. J. (2009). The hierarchical structure of well-being. *Journal of Personality*, 77(4), 1025-1050. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6494.2009.00573.x>
- Gençöz, T. (2000). Positive and negative affect schedule: a study of validity and reliability. *Turkish Journal of Psychology*, 15(46), 19-26.
- George, D. ve Mallery, M. (2010). *SPSS for windows step by step: a simple guide and reference* (10. Baskı). Pearson.
- Gladstein, G. A. (1983). Understanding empathy: Integrating counseling, developmental, and social psychology perspectives. *Journal of Counseling Psychology*, 30(4), 467-482. <https://doi.org/10.1037/0022-0167.30.4.467>
- Glasser, W. (1965). *Reality Therapy: A new approach to psychiatry*. Harper Collins.
- Glasser, W. (1999). *Choice theory: A new psychology of personal freedom*. Harper Perennial.
- Glasser, W. (2003). *Warning: Psychiatry can be hazardous to your mental health*. Harper Collins.
- Gordijn, E. H., Wigboldus, D. ve Yzerbyt, V. (2001). Emotional consequences of categorizing victims of negative outgroup behavior as ingroup or outgroup. *Group Processes & Intergroup Relations*, 4(4), 317-326. <https://doi.org/10.1177/1368430201004004002>
- Graça, J., Calheiros, M. M., Oliveira, A. ve Milfont, T. L. (2018). Why are women less likely to support animal exploitation than men? The mediating roles of social dominance orientation and empathy. *Personality and Individual Differences*, 129, 66-69. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2018.03.007>
- Gray, E. K. ve Watson, D. (2007). Assessing positive and negative affect via self-report. J. A. Joan ve J. J. B. Allen (Ed.), *Handbook of emotion elicitation and assessment* (ss. 171-183) içinde. Oxford University Press.
- Greenaway, K. H., Cruwys, T., Haslam, S. A. ve Jetten, J. (2016). Social identities promote well-being because they satisfy global psychological needs. *European Journal of Social Psychology*, 46(3), 294-307. <https://doi.org/10.1002/ejsp.2169>
- Greenaway, K. H., Quinn, E. A. ve Louis, W. R. (2011). Appealing to common humanity increases forgiveness but reduces collective action among victims of historical atrocities. *European Journal of Social Psychology*, 41(5), 569-573. <https://doi.org/10.1002/ejsp.802>
- Grolnick, W. S., Deci, E. L. ve Ryan, R. M. (1997). Internalization within the family: The self-determination theory perspective. J. E. Grusec ve L. Kuczynski (Ed.), *Parenting and children's internalization of values: A handbook of contemporary theory* (ss. 135-161) içinde. John Wiley & Sons Inc.
- Gudykunst, W. D. (1995). Anxiety/uncertainty management (AUM) theory: Current status. R. L. Wiseman (Ed.), *Intercultural communication theory* (ss. 8-58) içinde. Sage Publications, Inc

- Gürbüz, H. C. (2019). *Sosyal baskınlık yönelimi, otoriteryanizm ve değerlerin savaşa yönelik tutumlarla ilişkisi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Mersin Üniversitesi.
- Haerens, L., Aelterman, N., Vansteenkiste, M., Soenens, B. ve Van Petegem, S. (2015). Do perceived autonomy-supportive and controlling teaching relate to physical education students' motivational experiences through unique pathways? Distinguishing between the bright and dark side of motivation. *Psychology of Sport and Exercise*, 16, 26-36. <https://doi.org/10.1016/j.psychsport.2014.08.013>
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J. ve Anderson, R. E. (2010). *Multivariate data analysis: A global perspective*. Prentice Hall.
- Hall, C. ve Lindzey (1985). *Introduction to theories of personality*. John Wiley & Sons.
- Hall, J. A. ve Schwartz, R. (2019). Empathy present and future. *The Journal of social psychology*, 159(3), 225-243. <https://doi.org/10.1080/00224545.2018.1477442>
- Hall, N. R. ve Crisp, R. J. (2008). Assimilation and contrast to group primes: The moderating role of ingroup identification. *Journal of Experimental Social Psychology*, 44(2), 344-353. <https://doi.org/10.1016/j.jesp.2007.07.007>
- Halperin, E., Sharvit, K. ve Gross, J. J. (2011). Emotion and emotion regulation in intergroup conflict: An appraisal-based framework. D. Bar-Tal (Ed.), *Intergroup conflicts and their resolution: A social psychological perspective* (ss. 83-103) içinde. Psychology Press.
- Hamer, K. ve McFarland, S. (2023). The role of early intergroup experiences for identification with all humanity in adulthood. *Frontiers in Psychology*, 14, 1042602. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2023.1042602>
- Hamer, K., McFarland, S. ve Penczek, M. (2019). What lies beneath? Predictors of identification with all humanity. *Personality and Individual Differences*, 141(4), 258-267. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2018.12.019>
- Hamer, K., Penczek, M. ve Bilewicz, M. (2017). "Humanum ignoscere est". The relationship of national and supranational identifications with intergroup forgiveness. *Personality and Individual Differences*, 105, 257-263. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2016.09.058>
- Hamer, K., Penczek, M. ve Bilewicz, M. (2018). Between universalistic and defensive forms of group attachment. The indirect effects of national identification on intergroup forgiveness. *Personality and Individual Differences*, 131, 15-20. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2018.03.052>
- Harter, S. (2012). *The construction of the self: Developmental and sociocultural foundations* (2. Baskı). The Guilford Press.
- Haslam, C., Haslam, S. A., Jetten, J., Cruwys, T. ve Steffens, N. K. (2021). Life change, social identity, and health. *Annual Review of Psychology*, 72(1), 635-661. <https://doi.org/10.1146/annurev-psych-060120-111721>
- Haslam, C., Holme, A., Haslam, S. A., Iyer, A., Jetten, J. ve Williams, W. H. (2008). Maintaining group memberships: Social identity continuity predicts well-being after stroke. *Neuropsychological Rehabilitation*, 18(5-6), 671-691. <https://doi.org/10.1080/09602010701643449>
- Haslam, C., Jetten, J., Cruwys, T., Dingle, G. ve Haslam, S. A. (2018). *The new psychology of health: Unlocking the social cure*. Routledge.
- Haslam, S. A., Jetten, J. ve Waghorn, C. (2009). Social identification, stress and citizenship in teams: a five-phase longitudinal study. *Stress and Health: Journal of the International Society for the Investigation of Stress*, 25(1), 21-30. <https://doi.org/10.1002/smi.1221>
- Haslam, S. A., Jetten, J., O'Brien, A. ve Jacobs, E. (2004). Social identity, social influence and reactions to potentially stressful tasks: Support for the self-categorization model of stress. *Stress and Health: Journal of the International Society for the Investigation of Stress*, 20(1), 3-9. <https://doi.org/10.1002/smi.995>

- Haslam, S. A., Jetten, J., Postmes, T. ve Haslam, C. (2009). Social identity, health and well-being: An emerging agenda for applied psychology. *Applied Psychology*, 58(1), 1-23. <https://doi.org/10.1111/j.1464-0597.2008.00379.x>
- Haslam, S. A., Oakes, P. J., Reynolds, K. J. ve Turner, J. C. (1999). Social identity salience and the emergence of stereotype consensus. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 25(7), 809-818. <https://doi.org/10.1177/0146167299025007004>
- Hatoum, A. H. ve White, F. A. (2022). Advancing e-contact to reduce intergroup anxiety and increase positive attitudes towards individuals who identify as bisexual. *The Journal of Sex Research*, 59(7), 872-885. <https://doi.org/10.1080/00224499.2022.2059648>
- Hewstone, M. ve Greenland, K. (2000). Intergroup conflict. *International Journal of Psychology*, 35(2), 136-144. <https://doi.org/10.1080/002075900399439>
- Ho, A. K., Sidanius, J., Kteily, N., Sheehy-Skeffington, J., Pratto, F., Henkel, K. E., Foels, R. ve Stewart, A. L. (2015). The nature of social dominance orientation: Theorizing and measuring preferences for intergroup inequality using the new SDO₇ scale. *Journal of Personality and Social Psychology*, 109(6), 1003-1028. <https://doi.org/10.1037/pspi0000033>
- Ho, A. K., Sidanius, J., Pratto, F., Levin, S., Thomsen, L., Kteily, N. ve Sheehy-Skeffington, J. (2012). Social dominance orientation: Revisiting the structure and function of a variable predicting social and political attitudes. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 38(5), 583-606. <https://doi.org/10.1177/0146167211432765>
- Hoffman, M. L. (1981). Is altruism part of human nature? *Journal of Personality and Social Psychology*, 40(1), 121-137. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.40.1.121>
- Hogg, M. A. (2004). Social categorization, depersonalization, and group behavior. M. B. Brewer ve M. Hewstone (Ed.), *Self and social identity* (ss. 203-231) içinde. Blackwell Publishing.
- Hogg, M. A. ve Williams, K. D. (2000). From I to we: Social identity and the collective self. *Group Dynamics: Theory, Research, and Practice*, 4(1), 81-97. <https://doi.org/10.1037/1089-2699.4.1.81>
- Holt-Lunstad, J., Smith, T. B. ve Layton, J. B. (2010). Social relationships and mortality risk: a meta-analytic review. *PLoS Medicine*, 7(7), e1000316. <https://doi.org/10.1371/journal.pmed.1000316>
- Hornsey, M. J. (2008). Social identity theory and self-categorization theory: A historical review. *Social and Personality Psychology Compass*, 2(1), 204-222. <https://doi.org/10.1111/j.1751-9004.2007.00066.x>
- Hoyt, C. L. ve Simon, S. (2016). The role of social dominance orientation and patriotism in the evaluation of racial minority and female leaders. *Journal of Applied Social Psychology*, 46(9), 518-528. <https://doi.org/10.1111/jasp.12380>
- Hu, L. T. ve Bentler, P. M. (1999). Cutoff criteria for fit indexes in covariance structure analysis: Conventional criteria versus new alternatives. *Structural Equation Modeling: A Multidisciplinary Journal*, 6(1), 1-55. <https://doi.org/10.1080/10705519909540118>
- Huang, L. ve Zhang, T. (2022). Perceived social support, psychological capital, and subjective well-being among college students in the context of online learning during the COVID-19 pandemic. *The Asia-Pacific Education Researcher*, 31(5), 563-574. <https://doi.org/10.1007/s40299-021-00608-3>
- Hull, C. L. (1943). *Principles of behavior: an introduction to behavior theory*. Appleton-Century.
- Huta, V. ve Waterman, A. S. (2014). Eudaimonia and its distinction from hedonia: Developing a classification and terminology for understanding conceptual and operational definitions. *Journal of Happiness Studies: An Interdisciplinary Forum on Subjective Well-Being*, 15(6), 1425-1456. <https://doi.org/10.1007/s10902-013-9485-0>

- Ickes, W. (2003). *Everyday mind reading*. Prometheus.
- Ickes, W. J. (Ed.). (1997). *Empathic accuracy*. Guilford Press.
- Ingledew, D. K., Markland, D. ve Sheppard, K. E. (2004). Personality and self-determination of exercise behaviour. *Personality and Individual Differences*, 36(8), 1921-1932. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2003.08.021>
- Iyer, A., Jetten, J., Tsivrikos, D., Postmes, T. ve Haslam, S. A. (2009). The more (and the more compatible) the merrier: Multiple group memberships and identity compatibility as predictors of adjustment after life transitions. *British Journal of Social Psychology*, 48(4), 707-733. <https://doi.org/10.1348/014466608X397628>
- İmamoğlu, E. O. ve Karakitapoğlu-Aygün, Z. (2006). Actual, ideal, and expected relatedness with parents across and within cultures. *European Journal of Social Psychology*, 36(5), 721-745. <https://doi.org/10.1002/ejsp.313>
- İmamoğlu, E. O. ve Karakitapoğlu-Aygün, Z. (2007). Relatedness of identities and emotional closeness with parents across and within cultures. *Asian Journal of Social Psychology*, 10(3), 145-161. <https://doi.org/10.1111/j.1467-839X.2007.00221.x>
- James, W. (1884) What is an Emotion? *Mind*, 9(34), 188-205.
- Jetten, J., Branscombe, N. R., Haslam, S. A., Haslam, C., Cruwys, T., Jones, J. M., Cui, L., Dingle, G., Liu, J., Murphy, S., Thai, A., Walter, Z. ve Zhang, A. (2015). Having a lot of a good thing: Multiple important group memberships as a source of self-esteem. *PloS One*, 10(5), e0124609. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0124609>
- Jetten, J., Haslam, C. ve Alexander, S. H. (2012). *The social cure: Identity, health and well-being*. Psychology Press. <https://doi.org/10.4324/9780203813195>
- Jetten, J., Haslam, S. A., Cruwys, T., Greenaway, K. H., Haslam, C. ve Steffens, N. K. (2017). Advancing the social identity approach to health and well-being: Progressing the social cure research agenda. *European Journal of Social Psychology*, 47(7), 789-802. <https://doi.org/10.1002/ejsp.2333>
- Jetten, J., Iyer, A., Tsivrikos, D. ve Young, B. M. (2008). When is individual mobility costly? The role of economic and social identity factors. *European Journal of Social Psychology*, 38(5), 866-879. <https://doi.org/10.1002/ejsp.471>
- Joshanloo, M. (2014). Eastern conceptualizations of happiness: Fundamental differences with western views. *Journal of Happiness Studies: An Interdisciplinary Forum on Subjective Well-Being*, 15(2), 475-493. <https://doi.org/10.1007/s10902-013-9431-1>
- Jost, J. T. ve Thompson, E. P. (2000). Group-based dominance and opposition to equality as independent predictors of self-esteem, ethnocentrism, and social policy attitudes among African Americans and European Americans. *Journal of Experimental Social Psychology*, 36(3), 209-232. <https://doi.org/10.1006/jesp.1999.1403>
- Kachanoff, F. J., Wohl, M. J., Koestner, R. ve Taylor, D. M. (2020). Them, us, and I: How group contexts influence basic psychological needs. *Current Directions in Psychological Science*, 29(1), 47-54. <https://doi.org/10.1177/0963721419884318>
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1996) Özerk-ilişkisel benlik: Yeni bir sentez. *Türk Psikoloji Dergisi*, 11(37), 36-43.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2013) *Benlik, aile ve insan gelişimi, kültürel psikoloji*. Koç Üniversitesi Yayınları.
- Kahneman, D., Diener, E. ve Schwarz, N. (Ed.). (1999). *Well-being: Foundations of hedonic psychology*. Russell Sage Foundation.
- Kanamori, Y., Xu, Y. J., Harrell-Williams, L. M. ve Lightsey, O. R. (2022). Intergroup contact, intergroup anxiety, and anti-transgender prejudice: An examination using structural equation modeling. *Archives of Sexual Behavior*, 51(4), 1943-1958. <https://doi.org/10.1007/s10508-021-02192-5>

- Kansky, J. ve Diener E. (2017). Benefits of well-being: Health, social relationships, work, and resilience. *Journal of Positive Psychology and Wellbeing*, 1(2), 129-169.
- Karaçanta, H. (2002). *Üniversite öğrencilerinin sosyal baskınlık yönelimi ve bazı değişkenler açısından karşılaştırılması* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Karagöz, Y., Bircan, H. ve Beğen, A. (2016). Yapısal eşitlik modellemesi ile öğretim elemanlarının öğrenci başarısına etkisi ölçeğinin geliştirilmesi. *Giresun Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 2(4), 27-44.
- Kartal, M. (2003). *Polis okulu öğrencilerinin psikolojik ihtiyaçları* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Atatürk Üniversitesi.
- Kashdan, T. B., Biswas-Diener, R. ve King, L. A. (2008). Reconsidering happiness: The costs of distinguishing between hedonics and eudaimonia. *The Journal of Positive Psychology*, 3(4), 219-233. <https://doi.org/10.1080/17439760802303044>
- Kasser, V. G. ve Ryan, R. M. (1999). The relation of psychological needs for autonomy and relatedness to vitality, well-being, and mortality in a nursing home 1. *Journal of Applied Social Psychology*, 29(5), 935-954. <https://doi.org/10.1111/j.1559-1816.1999.tb00133.x>
- Kearns, A., Whitley, E., Tannahill, C. ve Ellaway, A. (2015). Loneliness, social relations and health and well-being in deprived communities. *Psychology, Health & Medicine*, 20(3), 332-344. <https://doi.org/10.1080/13548506.2014.940354>
- Keser, E. (2018). *Üniversite öğrencilerinin ayrışma-bireyleşme sürecinin öz belirleme kuramı çerçevesinde incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Ege Üniversitesi.
- Kessler, T. ve Hollbach, S. (2005). Group-based emotions as determinants of ingroup identification. *Journal of Experimental Social Psychology*, 41(6), 677-685. <https://doi.org/10.1016/j.jesp.2005.01.001>
- Keyes, C. L. (2002). The mental health continuum: From languishing to flourishing in life. *Journal of Health and Social Behavior*, 43(2) 207-222. <https://doi.org/10.2307/3090197>
- Keyes, C. L. ve Simoes, E. J. (2012). To flourish or not: Positive mental health and all-cause mortality. *American Journal of Public Health*, 102(11), 2164-2172. <https://doi.org/10.2105/AJPH.2012.300918>
- Keyes, C. L., Dhingra, S. S. ve Simoes, E. J. (2010). Change in level of positive mental health as a predictor of future risk of mental illness. *American Journal of Public Health*, 100(12), 2366-2371. <https://doi.org/10.2105/AJPH.2010.192245>
- Keysar, B., Lin, S. ve Barr, D. J. (2003). Limits on theory of mind use in adults. *Cognition*, 89(1), 25-41. [https://doi.org/10.1016/S0010-0277\(03\)00064-7](https://doi.org/10.1016/S0010-0277(03)00064-7)
- King, M. F., Renó, V. F. ve Novo, E. M. (2014). The concept, dimensions and methods of assessment of human well-being within a socioecological context: a literature review. *Social Indicators Research*, 116(3), 681-698. <https://doi.org/10.1007/s11205-013-0320-0>
- Kline, R. B. (2015). *Principles and practice of structural equation modeling* (4. Baskı). Guilford Publications.
- Koc, Y. ve Anderson, J. R. (2018). Social distance toward Syrian refugees: The role of intergroup anxiety in facilitating positive relations. *Journal of Social Issues*, 74(4), 790-811. <https://doi.org/10.1111/josi.12299>
- Kohlberg, L. (1976). Moral stages and moralization: The cognitive-developmental approach. T. Lickona (Ed.), *Moral development and behavior* (ss. 31-53) içinde. Holt.
- Krapp, A. (2005). Basic needs and the development of interest and intrinsic motivational orientations. *Learning and Instruction*, 15(5), 381-395. <https://doi.org/10.1016/j.learninstruc.2005.07.007>

- Kteily, N., Bruneau, E., Waytz, A. ve Cotterill, S. (2015). The ascent of man: Theoretical and empirical evidence for blatant dehumanization. *Journal of Personality and Social Psychology*, 109(5), 901-931. <https://doi.org/10.1037/pspp0000048>
- Ku, G., Wang, C. S. ve Galinsky, A. D. (2015). The promise and perversity of perspective-taking in organizations. *Research in Organizational Behavior*, 35(3), 79-102. <https://doi.org/10.1016/j.riob.2015.07.003>
- Kundi, Y. M., Aboramadan, M., Elhamalawi, E. M. ve Shahid, S. (2021). Employee psychological well-being and job performance: exploring mediating and moderating mechanisms. *International Journal of Organizational Analysis*, 29(3), 736-754. <https://doi.org/10.1108/IJOA-05-2020-2204>
- Kunduz, C., Ö. (2009). *An exploration of the predictors of prejudice among students with and without headcover* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Boğaziçi Üniversitesi.
- Lábadi, B., Arató, N., Budai, T., Inhóf, O., Stecina, D. T., Sík, A. ve Zsidó, A. N. (2022). Psychological well-being and coping strategies of elderly people during the COVID-19 pandemic in Hungary. *Aging & Mental Health*, 26(3), 570-577. <https://doi.org/10.1080/13607863.2021.1902469>
- Lazarus, R. S. (1991). *Emotion and adaptation*. Oxford University Press.
- Leonardelli, G. J. ve Toh, S. M. (2015). Social categorization in intergroup contexts: Three kinds of self-categorization. *Social and Personality Psychology Compass*, 9(2), 69-87. <https://doi.org/10.1111/spc3.12150>
- Leung, A. K. Y., Koh, K. ve Tam, K. P. (2015). Being environmentally responsible: Cosmopolitan orientation predicts pro-environmental behaviors. *Journal of Environmental Psychology*, 43, 79-94. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2015.05.011>
- Levin, S., Matthews, M., Guimond, S., Sidanius, J., Pratto, F., Kteily, N., Pitpitan, E. V. ve Dover, T. (2012). Assimilation, multiculturalism, and colorblindness: Mediated and moderated relationships between social dominance orientation and prejudice. *Journal of Experimental Social Psychology*, 48(1), 207-212. <https://doi.org/10.1016/j.jesp.2011.06.019>
- Levine, R. M. ve Reicher, S. D. (1996). Making sense of symptoms: Self-categorization and the meaning of illness and injury. *British Journal of Social Psychology*, 35(2), 245-256. <https://doi.org/10.1111/j.2044-8309.1996.tb01095.x>
- Li, C., Zhu, N., Zhang, L., Li, W. ve Kong, F. (2023). The relation between childhood maltreatment and hedonic and eudaimonic well-being in emerging adults: a daily diary study. *Child Abuse & Neglect*, 138(6), 106057. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2023.106057>
- Li, X., Fang, Y., Huang, M. ve Xia, L. X. (2022). The effect of interpersonal responsibility trait on altruism: The mediating role of perspective taking. *Current Psychology*, 1-11. <https://doi.org/10.1007/s12144-022-03073-3>
- Liu, J., Li, D., Jia, J., Liu, Y., Lv, Y. ve Zhai, B. (2023). Peer victimization and subjective well-being among Chinese adolescents: moderated mediation by forgiveness and self-esteem. *Journal of Interpersonal Violence*, 38(11-12), 7355-7382. <https://doi.org/10.1177/08862605221145721>
- Lloyd, W. (2019). Entrepreneurial motivation: the impact of cultural capital on the 'who' is motivated. *International Journal of Business and Globalisation*, 23(1), 139-152. <https://doi.org/10.1504/IJBG.2019.100791>
- Loy, L. S., Reese, G. ve Spence, A. (2022). Facing a common human fate: Relating global identity and climate change mitigation. *Political Psychology*, 43(3), 563-581. <https://doi.org/10.1111/pops.12781>
- Lyubomirsky, S. ve Ross, L. (1999). Changes in attractiveness of elected, rejected, and precluded alternatives: A comparison of happy and unhappy individuals. *Journal of Personality and Social Psychology*, 76(6), 988-1007. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.76.6.988>

- Lyubomirsky, S. ve Tucker, K. L. (1998). Implications of individual differences in subjective happiness for perceiving, interpreting, and thinking about life events. *Motivation and Emotion*, 22(2), 155-186. <https://doi.org/10.1023/A:1021396422190>
- Ma, Y., Dang, Q. ve Zhang, B. (2022). Effect of metastereotypes on female cooperative behaviour and the mediating role of intergroup anxiety. *Asian Journal of Social Psychology*, 25(2), 155-169. <https://doi.org/10.1111/ajsp.12474>
- Mackie, D. M. ve Smith, E. R. (2015). Intergroup emotions. M. Mikulincer, P. R. Shaver, J. F. Dovidio ve J. A. Simpson (Ed.), *APA handbook of personality and social psychology, group processes* (Cilt 2, ss. 263-293) içinde. American Psychological Association. <https://doi.org/10.1037/14342-010>
- Mackie, D. M. ve Smith, E. R. (2018). Intergroup emotions theory: Production, regulation, and modification of group-based emotions. J. M. Olson (Ed.), *Advances in experimental social psychology* (Cilt 58, ss. 1-69) içinde. Academic Press. <https://doi.org/10.1016/bs.aesp.2018.03.001>
- Mackie, D. M., Silver, L. A. ve Smith, E. R. (2004). Intergroup emotions: Emotion as an intergroup phenomenon. L. Z. Tiedens, C. W. Leach ve K. Oatley (Ed.), *The social life of emotions* (ss. 227-245) içinde. Cambridge University Press.
- Mackie, D. M., Smith, E. R. ve Ray, D. G. (2008). Intergroup emotions and intergroup relations. *Social and Personality Psychology Compass*, 2(5), 1866-1880. <https://doi.org/10.1111/j.1751-9004.2008.00130.x>
- Macrae, C. N. ve Bodenhausen, G. V. (2000). Social cognition: Thinking categorically about others. *Annual Review of Psychology*, 51(1), 93-120. <https://doi.org/10.1146/annurev.psych.51.1.93>
- Maddux, J. E. (2018). Subjective well-being and life satisfaction: An introduction to conceptions, theories, and measures. J. E. Maddux (Ed.), *Subjective well-being and life satisfaction* (ss. 3-31) içinde. Routledge/Taylor & Francis Group. <https://doi.org/10.4324/9781351231879-1>
- Malsch, A. M. (2005). *Prosocial behavior beyond borders: Understanding a psychological sense of global community* [Unpublished doctoral dissertation]. The Claremont Graduate University.
- Marcus, E. C., Deutsch, M. ve Liu, Y. (2017). A study of willingness to participate in the development of a global human community. *Peace and Conflict: Journal of Peace Psychology*, 23(1), 89-92. <https://doi.org/10.1037/pac0000188>
- Margolis, S., Schwitzgebel, E., Ozer, D., Martinez, R. L. ve Lyubomirsky, S. (2022). Measuring eudaimonic and non-eudaimonic goods in the pursuit of the good life: The Riverside Eudaimonia Scale and the Rich & Sexy Well-Being Scale. *International Journal of Wellbeing*, 12(1), 1-20. <https://doi.org/10.5502/ijw.v12i1.1575Sonja>
- Markus, H. R. ve Kitayama, S. (1991). Culture and the self: Implications for cognition, emotion, and motivation. *Psychological Review*, 98(2), 224-253. <https://doi.org/10.1037/0033-295X.98.2.224>
- Martela, F., Lehmus-Sun, A., Parker, P. D., Pessi, A. B. ve Ryan, R. M. (2022). Needs and well-being across Europe: Basic psychological needs are closely connected with well-being, meaning, and symptoms of depression in 27 European countries. *Social Psychological and Personality Science*, 14(5), 501-514. <https://doi.org/10.1177/19485506221113678>
- Maslow, A. (1970). *Motivation and personality* (2. Baskı). Harper & Row
- Maslow, A. H. (1954). The instinctoid nature of basic needs. *Journal of Personality*, 22, 326-347. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6494.1954.tb01136.x>
- Matud, M. P., López-Curbelo, M. ve Fortes, D. (2019). Gender and psychological well-being. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 16(19), 3531. <https://doi.org/10.3390/ijerph16193531>

- McClelland, D. C. (1972). What is the effect of achievement motivation training in the schools?. *Teachers College Record*, 74(2), 129-145. <https://doi.org/10.1177/016146817207400209>
- McClelland, D.C. (1985). *Human motivation*. Cambridge University Press.
- McDonald, R. P. ve Ho, M.-H. R. (2002). Principles and practice in reporting structural equation analyses. *Psychological Methods*, 7(1), 64-82. <https://doi.org/10.1037/1082-989X.7.1.64>
- McFarland, S. G. (2011). Presidential address: The slow creation of humanity. *Political Psychology*, 32(1), 1-20. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9221.2010.00801.x>
- McFarland, S. ve Hornsby, W. (2015). An analysis of five measures of global human identification. *European Journal of Social Psychology*, 45(7), 806-817. <https://doi.org/10.1002/ejsp.2161>
- McFarland, S., Brown, D. ve Webb, M. (2013). Identification with all humanity as a moral concept and psychological construct. *Current Directions in Psychological Science*, 22(3), 194-198. <https://doi.org/10.1177/0963721412471346>
- McFarland, S., Webb, M. ve Brown, D. (2012). All humanity is my ingroup: A measure and studies of identification with all humanity. *Journal of Personality and Social Psychology*, 103(5), 830-853. <https://doi.org/10.1037/a0028724>
- McGarry, K. A., West, M. ve Hogan, K. F. (2021). Perspective-taking and social competence in adults. *Advances in Cognitive Psychology*, 17(2), 129-135. <https://doi.org/10.5709/acp-0323-5>
- McGillivray, M. ve Clarke, M. (Ed.). (2006). *Understanding human well-being*. United Nations University Press.
- Mertan, B. (2011). Children's perception of national identity and in-group/out-group attitudes: Turkish-Cypriot school children. *European Journal of Developmental Psychology*, 8(1), 74-86. <https://doi.org/10.1080/17405629.2010.533982>
- Mikulincer, M. ve Shaver, P. R. (2007). Boosting attachment security to promote mental health, prosocial values, and inter-group tolerance. *Psychological Inquiry*, 18(3), 139-156. <https://doi.org/10.1080/10478400701512646>
- Miller, K., Wakefield, J. R. ve Sani, F. (2016). Greater number of group identifications is associated with healthier behaviour in adolescents. *British Journal of Developmental Psychology*, 34(2), 291-305. <https://doi.org/10.1111/bjdp.12141>
- Molero, F., Fuster, M. J., Jetten, J. ve Moriano, J. A. (2011). Living With HIV/AIDS: A Psychosocial Perspective on Coping with Prejudice and Discrimination 1. *Journal of Applied Social Psychology*, 41(3), 609-626. <https://doi.org/10.1111/j.1559-1816.2011.00729.x>
- Molix, L. A. ve Nichols, C. P. (2013). Satisfaction of basic psychological needs as a mediator of the relationship between community esteem and wellbeing. *International Journal of Wellbeing*, 3(1), 20-34. <https://doi.org/10.5502/ijw.v3i1.2>
- Morgan, C. (1984). *Psikolojiye giriş*. (Hüsnü Arıcı ve ark., Çev.). Psikoloji Bölümü Yayınları.
- Mroczek, D. K. ve Kolarz, C. M. (1998). The effect of age on positive and negative affect: A developmental perspective on happiness. *Journal of Personality and Social Psychology*, 75(5), 1333-1349. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.75.5.1333>
- Murray, H. A. (1938). *Explorations in personality*. Oxford University Press.
- Münster Halvari, A. E., Halvari, H., Bjørnebekk, G. ve Deci, E. L. (2010). Motivation and anxiety for dental treatment: Testing a self-determination theory model of oral self-care behaviour and dental clinic attendance. *Motivation and Emotion*, 34, 15-33. <https://doi.org/10.1007/s11031-010-9154-0>

- Myers, D. G. ve Diener, E. (1995). Who is happy?. *Psychological Science*, 6(1), 10-19. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9280.1995.tb00298.x>
- Nezlek, J. B. ve Kuppens, P. (2008). Regulating positive and negative emotions in daily life. *Journal of Personality*, 76(3), 561-580. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6494.2008.00496.x>
- Ng, J. Y., Ntoumanis, N., Thøgersen-Ntoumani, C., Deci, E. L., Ryan, R. M., Duda, J. L. ve Williams, G. C. (2012). Self-determination theory applied to health contexts: A meta-analysis. *Perspectives on Psychological Science*, 7(4), 325-340. <https://doi.org/10.1177/1745691612447309>
- Nickerson, A. M. ve Louis, W. R. (2008). Nationality versus humanity? Personality, identity, and norms in relation to attitudes toward asylum seekers 1. *Journal of Applied Social Psychology*, 38(3), 796-817. <https://doi.org/10.1111/j.1559-1816.2007.00327.x>
- Nier, J. A., Gaertner, S. L., Dovidio, J. F., Banker, B. S., Ward, C. M. ve Rust, M. C. (2001). Changing interracial evaluations and behavior: The effects of a common group identity. *Group Processes & Intergroup Relations*, 4(4), 299-316. <https://doi.org/10.1177/1368430201004004001>
- Oishi, S., Graham, J., Kesebir, S. ve Galinha, I. C. (2013). Concepts of happiness across time and cultures. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 39(5), 559-577. <https://doi.org/10.1177/0146167213480042>
- Orellana, L., Totterdell, P. ve Iyer, A. (2022). The association between transgender-related fiction and transnegativity: transportation and intergroup anxiety as mediators. *Psychology & Sexuality*, 13(2), 228-239. <https://doi.org/10.1080/19419899.2020.1759677>
- Oswald, P. A. (2002). The interactive effects of affective demeanor, cognitive processes, and perspective-taking focus on helping behavior. *The Journal of Social Psychology*, 142(1), 120-132. <https://doi.org/10.1080/00224540209603890>
- Özer, G. (2009). *Öz-belirleme kuramı çerçevesinde ihtiyaç doyumu, içsel güdülenme ve bağlanma stillerinin üniversite öğrencilerinin öznel iyi oluşlarına etkileri* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Page-Gould, E., Mendoza-Denton, R. ve Tropp, L. R. (2008). With a little help from my cross-group friend: Reducing anxiety in intergroup contexts through cross-group friendship. *Journal of Personality and Social Psychology*, 95(5), 1080-1094. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.95.5.1080>
- Pajares, F. ve Schunk, D. (2005). Self-efficacy and self-concept beliefs. H. W. March, R. G. Craven ve D. M. McInerney (Ed.), *New Frontiers for Self-Research* (ss. 95-121) içinde. IAP.
- Pandey, S. ve Elliott, W. (2010). Suppressor variables in social work research: Ways to identify in multiple regression models. *Journal of the Society for Social Work and Research*, 1(1), 28-40. <https://doi.org/10.5243/jsswr.2010.2>
- Paolini, S., Hewstone, M., Voci, A., Harwood, J. ve Cairns, E. (2006). Intergroup contact and the promotion of intergroup harmony: The influence of intergroup emotions. R. Brown ve D. Capozza (Ed.), *Social identities: Motivational, emotional, and cultural influences* (ss. 209-238) içinde. Psychology Press/Taylor & Francis (UK).
- Parker, P. C., Beeby, A. M. ve Daniels, L. M. (2022). Examining the Relationship Between Basic Psychological Needs and Athlete Identity During the COVID-19 Pandemic. *Frontiers in Sports and Active Living*, 4:814301. <https://doi.org/10.3389/fspor.2022.814301>
- Parker, S. K., Atkins, P. W. ve Axtell, C. M. (2008). 5 Building better workplaces through individual perspective taking: a fresh look at a fundamental human process. G. P. Hodgkinson ve J. K. Ford (Ed.), *International review of industrial and organizational psychology* (Cilt 23, ss. 149-195) içinde. John Wiley & Sons. <https://doi.org/10.1002/9780470773277.ch5>
- Pascoe, E. A. ve Smart Richman, L. (2009). Perceived discrimination and health: A meta-analytic review. *Psychological Bulletin*, 135(4), 531-554. <https://doi.org/10.1037/a0016059>

- Pettigrew, T. F. ve Tropp, L. R. (2008). How does intergroup contact reduce prejudice? Meta-analytic tests of three mediators. *European Journal of Social Psychology*, 38(6), 922-934. <https://doi.org/10.1002/ejsp.504>
- Piaget, J. (1932). *The moral judgment of the child*. Kegan Paul.
- Pong, V. (2021). Global versus local framing of the issue of food waste: The role of Identification With All Humanity and the implications for climate change communication. *Asian Journal of Social Psychology*, 24(2), 221-231. <https://doi.org/10.1111/ajsp.12453>
- Pratto, F., Çidam, A., Stewart, A. L., Zeineddine, F. B., Aranda, M., Aiello, A., Chrysoschoou, X., Cichocka, A., Cohrs, J. C., Durrheim, K., Eicher, V., Foels, R., Górska, P., Lee, I-C., Licata, L., Liu, J. H., Li, L., Meyer, I., Morselli, D., ... ve Henkel, K. E. (2013). Social dominance in context and in individuals: Contextual moderation of robust effects of social dominance orientation in 15 languages and 20 countries. *Social Psychological and Personality Science*, 4(5), 587-599. <https://doi.org/10.1177/1948550612473663>
- Pratto, F., Sidanius, J. ve Levin, S. (2006). Social dominance theory and the dynamics of intergroup relations: Taking stock and looking forward. *European Review of Social Psychology*, 17(1), 271-320. <https://doi.org/10.1080/10463280601055772>
- Pratto, F., Sidanius, J., Stallworth, L. M. ve Malle, B. F. (1994). Social dominance orientation: A personality variable predicting social and political attitudes. *Journal of Personality and Social Psychology*, 67(4), 741-763. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.67.4.741>
- Proctor, C. ve Tweed, R. (2016). Measuring eudaimonic well-being. J. Vittersø (Ed.), *Handbook of eudaimonic well-being* (ss. 277-294) içinde. Springer International Publishing/Springer Nature. https://doi.org/10.1007/978-3-319-42445-3_18
- Puckett, J. A., DuBois, L. Z., McNeill, J. N. ve Hanson, C. (2020). The association between social dominance orientation, critical consciousness, and gender minority stigma. *Journal of Homosexuality*, 67(8), 1081-1096. <https://doi.org/10.1080/00918369.2019.1603493>
- Qi, M., Zhou, S. J., Guo, Z. C., Zhang, L. G., Min, H. J., Li, X. M. ve Chen, J. X. (2020). The effect of social support on mental health in Chinese adolescents during the outbreak of COVID-19. *Journal of Adolescent Health*, 67(4), 514-518. <https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2020.07.001>
- Reaux, J. E., Theall, L. A. ve Povinelli, D. J. (1999). A longitudinal investigation of chimpanzees' understanding of visual perception. *Child Development*, 70(2), 275-290. <https://doi.org/10.1111/1467-8624.00021>
- Reese, G., Proch, J. ve Finn, C. (2015). Identification with all humanity: The role of self-definition and self-investment. *European Journal of Social Psychology*, 45(4), 426-440. <https://doi.org/10.1002/ejsp.2102>
- Reeve, J. ve Lee, W. (2019). A neuroscientific perspective on basic psychological needs. *Journal of Personality*, 87(1), 102-114. <https://doi.org/10.1111/jopy.12390>
- Reicher, S. D., Spears, R. ve Haslam, A. S. (2010). The social identity approach in social psychology. M. Wetherell ve C. T. Mohanty (Ed.), *Sage identities handbook* (ss. 45-62) içinde. Sage. <https://doi.org/10.4135/9781446200889.n4>
- Reicher, S. ve Haslam, S. A. (2006). Rethinking the psychology of tyranny: The BBC prison study. *British Journal of Social Psychology*, 45(1), 1-40. <https://doi.org/10.1348/014466605X48998>
- Reis, H. T., Sheldon, K. M., Gable, S. L., Roscoe, J. ve Ryan, R. M. (2000). Daily well-being: The role of autonomy, competence, and relatedness. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 26(4), 419-435. <https://doi.org/10.1177/0146167200266002>

- Repacholi, B. M. ve Gopnik, A. (1997). Early reasoning about desires: Evidence from 14- and 18-month-olds. *Developmental Psychology*, 33(1), 12-21. <https://doi.org/10.1037/0012-1649.33.1.12>
- Reysen, S. ve Hackett, J. (2016). Further examination of the factor structure and validity of the identification with all humanity scale. *Current Psychology*, 35, 711-719. <https://doi.org/10.1007/s12144-015-9341-y>
- Richardson, D. R., Hammock, G. S., Smith, S. M., Gardner, W. ve Signo, M. (1994). Empathy as a cognitive inhibitor of interpersonal aggression. *Aggressive Behavior*, 20(4), 275-289. [https://doi.org/10.1002/1098-2337\(1994\)20:4<275::AID-AB2480200402>3.0.CO;2-4](https://doi.org/10.1002/1098-2337(1994)20:4<275::AID-AB2480200402>3.0.CO;2-4)
- Rollero, C., Bergagna, E. ve Tartaglia, S. (2021). What is violence? The role of sexism and social dominance orientation in recognizing violence against women. *Journal of Interpersonal Violence*, 36(21-22), NP11349-NP11366. <https://doi.org/10.1177/0886260519888525>
- Rosenmann, A., Reese, G. ve Cameron, J. E. (2016). Social identities in a globalized world: Challenges and opportunities for collective action. *Perspectives on Psychological Science*, 11(2), 202-221. <https://doi.org/10.1177/1745691615621272>
- Roy, S., Neumann, C. S., Jones, D. N., Gari, A. ve Šram, Z. (2021). Psychopathic propensities contribute to social dominance orientation and right-wing authoritarianism in predicting prejudicial attitudes in a large European sample. *Personality and Individual Differences*, 168, 110355. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2020.110355>
- Ruini, C. ve Ryff, C. D. (2016). Using eudaimonic well-being to improve lives. A. M. Wood ve J. Johnson (Ed.), *The Wiley handbook of positive clinical psychology* (ss. 153-166) içinde. Wiley Blackwell. <https://doi.org/10.1002/9781118468197.ch11>
- Ryan, R. M. ve Deci, E. L. (2000). Intrinsic and extrinsic motivations: Classic definitions and new directions. *Contemporary Educational Psychology*, 25(1), 54-67. <https://doi.org/10.1006/ceps.1999.1020>
- Ryan, R. M. ve Deci, E. L. (2001). On happiness and human potentials: A review of research on hedonic and eudaimonic well-being. *Annual Review of Psychology*, 52(1), 141-166. <https://doi.org/10.1146/annurev.psych.52.1.141>
- Ryan, R. M. ve Deci, E. L. (2002). Overview of self-determination theory: An organismic-dialectical perspective. E. L. Deci ve R. M. Ryan (Ed.), *Handbook of self-determination research* (ss. 3-33) içinde. University of Rochester Press.
- Ryan, R. M. ve Deci, E. L. (2006). Self-regulation and the problem of human autonomy: Does psychology need choice, self-determination, and will?. *Journal of Personality*, 74(6), 1557-1586. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6494.2006.00420.x>
- Ryan, R. M. ve Deci, E. L. (2017). *Self-determination theory: Basic psychological needs in motivation, development, and wellness*. Guilford Publications.
- Ryan, R. M. ve Deci, E. L. (2020). Intrinsic and extrinsic motivation from a self-determination theory perspective: Definitions, theory, practices, and future directions. *Contemporary Educational Psychology*, 61, 101860. <https://doi.org/10.1016/j.cedpsych.2020.101860>
- Ryan, R. M. ve Grolnick, W. S. (1986). Origins and pawns in the classroom: Self-report and projective assessments of individual differences in children's perceptions. *Journal of Personality and Social Psychology*, 50(3), 550-558. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.50.3.550>
- Ryan, R. M. ve Lynch, J. H. (1989). Emotional autonomy versus detachment: Revisiting the vicissitudes of adolescence and young adulthood. *Child Development*, 60(2), 340-356. <https://doi.org/10.2307/1130981>
- Ryan, R. M., Huta, V. ve Deci, E. L. (2008). Living well: A self-determination theory perspective on eudaimonia. *Journal of Happiness Studies: An Interdisciplinary Forum on Subjective Well-Being*, 9(1), 139-170. <https://doi.org/10.1007/s10902-006-9023-4>

- Ryan, R. M., Patrick, H., Deci, E. L. ve Williams, G. C. (2008). Facilitating health behaviour change and its maintenance: Interventions based on self-determination theory. *European Health Psychologist*, 10(1), 2-5.
- Ryan, R. M., Ryan, W. S., Di Domenico, S. I. ve Deci, E. L. (2019). The nature and the conditions of human autonomy and flourishing: Self-determination theory and basic psychological needs. R. M. Ryan (Ed.), *The Oxford handbook of human motivation* (ss. 89-110) içinde. Oxford University Press.
- Ryan, R. M., Sheldon, K. M., Kasser, T. ve Deci, E. L. (1996). All goals are not created equal: An organismic perspective on the nature of goals and their regulation. P. M. Gollwitzer ve J. A. Bargh (Ed.), *The psychology of action: Linking cognition and motivation to behavior* (ss. 7-26) içinde. The Guilford Press.
- Ryff, C. D. (1989). Happiness is everything, or is it? Explorations on the meaning of psychological well-being. *Journal of Personality and Social Psychology*, 57(6), 1069-1081. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.57.6.1069>
- Ryff, C. D. (1991). Possible selves in adulthood and old age: A tale of shifting horizons. *Psychology and Aging*, 6(2), 286-295. <https://doi.org/10.1037/0882-7974.6.2.286>
- Ryff, C. D. (1995). Psychological well-being in adult life. *Current Directions in Psychological Science*, 4(4), 99-104. <https://doi.org/10.1111/1467-8721.ep10772395>
- Ryff, C. D. (2014). Psychological well-being revisited: Advances in the science and practice of eudaimonia. *Psychotherapy and Psychosomatics*, 83(1), 10-28. <https://doi.org/10.1159/000353263>
- Ryff, C. D. (2017). Eudaimonic well-being, inequality, and health: Recent findings and future directions. *International Review of Economics*, 64(2), 159-178. <https://doi.org/10.1007/s12232-017-0277-4>
- Ryff, C. D. ve Keyes, C. L. M. (1995). The structure of psychological well-being revisited. *Journal of Personality and Social Psychology*, 69(4), 719-727. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.69.4.719>
- Ryff, C. D. ve Singer, B. (1998). The contours of positive human health. *Psychological Inquiry*, 9(1), 1-28. https://doi.org/10.1207/s15327965pli0901_1
- Ryff, C. D. ve Singer, B. H. (2008). Know thyself and become what you are: A eudaimonic approach to psychological well-being. *Journal of Happiness Studies: An Interdisciplinary Forum on Subjective Well-Being*, 9(1), 13-39. <https://doi.org/10.1007/s10902-006-9019-0>
- Scarantino, A. (2016). The philosophy of emotions. L. Feldman- Barrett., M. Lewis ve J. M. Haviland-Jones (Ed.), *Handbook of emotions*. (4. Baskı, ss. 3-49) içinde. The Guilford Press.
- Schat, A. C. H., Kelloway, E. K. ve Desmarais, S. (2005). The Physical Health Questionnaire (PHQ): Construct validation of a self-report scale of somatic symptoms. *Journal of Occupational Health Psychology*, 10(4), 363-381. <https://doi.org/10.1037/1076-8998.10.4.363>
- Schermelleh-Engel, K., Moosbrugger, H. ve Müller, H. (2003). Evaluating the fit of structural equation models: Tests of significance and descriptive goodness-of-fit measures. *Methods of Psychological Research Online*, 8(2), 23-74.
- Schmitt, M. T. ve Branscombe, N. R. (2002). The meaning and consequences of perceived discrimination in disadvantaged and privileged social groups. *European Review of Social Psychology*, 12(1), 167-199. <https://doi.org/10.1080/14792772143000058>
- Seligman, M. E. (2002). *Authentic happiness: Using the new positive psychology to realize your potential for lasting fulfillment*. Simon and Schuster.
- Sharma, S. ve Sharma, M. (2010). Self, social identity and psychological well-being. *Psychological Studies*, 55(2), 118-136. <https://doi.org/10.1007/s12646-010-0011-8>

- Sheldon, K. M. ve Bettencourt, B. A. (2002). Psychological need-satisfaction and subjective well-being within social groups. *British Journal of Social Psychology*, 41(1), 25-38. <https://doi.org/10.1348/014466602165036>
- Sheldon, K. M., Ryan, R. ve Reis, H. T. (1996). What makes for a good day? Competence and autonomy in the day and in the person. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 22(12), 1270-1279. <https://doi.org/10.1177/01461672962212007>
- Sherif, M., Harvey, O. J., White, B. J., Hood, W. R. ve Sherif, C. W. (1961). *Intergroup conflict and cooperation: The robbers cave experiment*. University Book Exchange.
- Sidanius, J. (1993). The Psychology of Group Conflict and the Dynamics of Oppression: A Social Dominance Perspective. S. Iyengar ve W. J. McGuire (Ed.), *Explorations in political psychology* (ss. 183-220) içinde. Duke University Press. <https://doi.org/10.1515/9780822396697-009>
- Sidanius, J. ve Pratto, F. (1999). *Social dominance: An intergroup theory of social hierarchy and oppression*. Cambridge University Press.
- Sidanius, J. ve Pratto, F. (2004). Social dominance theory: A new synthesis. J. T. Jost ve Jim Sidanius (Ed.), *Political psychology* (ss. 315-332) içinde. Psychology Press. <https://doi.org/10.4324/9780203505984>
- Sidanius, J., Cotterill, S., Sheehy-Skeffington, J., Kteily, N. ve Carvacho, H. (2017). Social dominance theory: Explorations in the psychology of oppression. C. G. Sibley ve F. K. Barlow (Ed.), *The Cambridge handbook of the psychology of prejudice* (ss. 149-187) içinde. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/9781316161579.008>
- Sidanius, J., Hudson, S. K. T., Davis, G. ve Bergh, R. (2018). The theory of gendered prejudice: A social dominance and intersectionalist perspective. A. Mintz ve L. G. Terris (Ed.), *The Oxford handbook of behavioral political science*, (Cilt 1, ss. 1-35) içinde. Oxford University Press <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780190634131.013.11>
- Sidanius, J., Kteily, N., Sheehy-Skeffington, J., Ho, A. K., Sibley, C. ve Duriez, B. (2013). You're inferior and not worth our concern: The interface between empathy and social dominance orientation. *Journal of Personality*, 81(3), 313-323. <https://doi.org/10.1111/jopy.12008>
- Sidanius, J., Pratto, F., van Laar, C. ve Levin, S. (2004). Social Dominance Theory: Its Agenda and Method. *Political Psychology*, 25(6), 845-880. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9221.2004.00401.x>
- Singh-Manoux, A., Marmot, M. G. ve Adler, N. E. (2005). Does subjective social status predict health and change in health status better than objective status?. *Psychosomatic Medicine*, 67(6), 855-861. <https://doi.org/10.1097/01.psy.0000188434.52941.a0>
- Sirin, C. V., Valentino, N. A. ve Villalobos, J. D. (2017). The social causes and political consequences of group empathy. *Political Psychology*, 38(3), 427-448. <https://doi.org/10.1111/pops.12352>
- Smith, C. A. ve Lazarus, R. S. (1990). Emotion and adaptation. L. A. Pervin (Ed.), *Handbook of personality: Theory and research* (ss. 609-637) içinde. The Guilford Press.
- Smith, E. R. (1999). Affective and cognitive implications of a group becoming part of the self: New models of prejudice and of the self-concept. D. Abrams ve M. A. Hogg (Ed.), *Social identity and social cognition* (ss. 183-196) içinde. Blackwell Publishing.
- Smith, E. R., Seger, C. R. ve Mackie, D. M. (2007). Can emotions be truly group level? Evidence regarding four conceptual criteria. *Journal of Personality and Social Psychology*, 93(3), 431-446. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.93.3.431>
- Sofracı, İ. E. (2016). Sosyal kimlik ve kategorizasyonun mali davranışlar üzerindeki etkisi üzerine bir deneme: Bir vergi mükellefi uyum programı. *Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(2), 22-45.

- Sparkman, D. J. ve Eidelman, S. (2018). We are the “human family”. *Social Psychology*, 49(3), 135-153. <https://doi.org/10.1027/1864-9335/a000337>
- Sparkman, D. J. ve Hamer, K. (2020). Seeing the human in everyone: Multicultural experiences predict more positive intergroup attitudes and humanitarian helping through identification with all humanity. *International Journal of Intercultural Relations*, 79, 121-134. <https://doi.org/10.1016/j.ijintrel.2020.08.007>
- Sparkman, D. J., Eidelman, S., Dueweke, A. R., Marin, M. S. ve Dominguez, B. (2018). Open to diversity: Openness to experience predicts beliefs in multiculturalism and colorblindness through perspective taking. *Journal of Individual Differences*, 40(1), 1-12. <https://doi.org/10.1027/1614-0001/a000270>
- Springer, K. W., Pudrovskaya, T. ve Hauser, R. M. (2011). Does psychological well-being change with age? Longitudinal tests of age variations and further exploration of the multidimensionality of Ryff's model of psychological well-being. *Social Science Research*, 40(1), 392-398. <https://doi.org/10.1016/j.ssresearch.2010.05.008>
- St Claire, L. ve He, Y. (2009). How do I know if I need a hearing aid? Further support for the self-categorisation approach to symptom perception. *Applied Psychology: An International Review*, 58(1), 24-41. <https://doi.org/10.1111/j.1464-0597.2008.00380.x>
- St. Claire, L., Clift, A. ve Dumbelton, L. (2008). How do I know what I feel? Evidence for the role of self-categorisation in symptom perceptions. *European Journal of Social Psychology*, 38(1), 173-186. <https://doi.org/10.1002/ejsp.417>
- Steffens, N. K., LaRue, C. J., Haslam, C., Walter, Z. C., Cruwys, T., Munt, K. A., Haslam, S. A., Jetten, J. ve Tarrant, M. (2021). Social identification-building interventions to improve health: A systematic review and meta-analysis. *Health Psychology Review*, 15(1), 85-112. <https://doi.org/10.1080/17437199.2019.1669481>
- Stephan, W. G. (2014). Intergroup anxiety: Theory, research, and practice. *Personality and Social Psychology Review*, 18(3), 239-255. <https://doi.org/10.1177/1088868314530518>
- Stephan, W. G. ve Stephan, C. W. (1985). Intergroup anxiety. *Journal of Social Issues*, 41(3), 157-175. <https://doi.org/10.1111/j.1540-4560.1985.tb01134.x>
- Stephan, W. G., Boniecki, K. A., Ybarra, O., Bettencourt, A., Ervin, K. S., Jackson, L. A., McNatt, P. S. ve Renfro, C. L. (2002). The role of threats in the racial attitudes of Blacks and White. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 28(9), 1242-1254. <https://doi.org/10.1177/01461672022812009>
- Strayer, J. ve Eisenberg, N. (1987). *Empathy and its development*. Cambridge University Press.
- Stuber, J., Galea, S., Ahern, J., Blaney, S. ve Fuller, C. (2003). The association between multiple domains of discrimination and self-assessed health: a multilevel analysis of Latinos and blacks in four low-income New York City neighborhoods. *Health Services Research*, 38(6p2), 1735-1760. <https://doi.org/10.1111/j.1475-6773.2003.00200.x>
- Suh, E., Diener, E., Oishi, S. ve Triandis, H. C. (1998). The shifting basis of life satisfaction judgments across cultures: Emotions versus norms. *Journal of Personality and Social Psychology*, 74(2), 482-493. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.74.2.482>
- Sümer, N. (2000). Yapısal eşitlik modelleri: Temel kavramlar ve örnek uygulamalar. *Türk Psikoloji Yazıları*, 3(6), 49-74.
- Tabachnick, B. G. ve Fidell, L. S. (2013). *Using multivariate statistics* (6 Baskı). Pearson.
- Tajfel, H. (1974). Social identity and intergroup behaviour. *Social Science Information*, 13(2), 65-93. <https://doi.org/10.1177/053901847401300204>
- Tajfel, H. (1981). *Human groups and social categories: Studies in social psychology*. Cambridge University Press.

- Tajfel, H. (Ed.). (1982). *Social identity and intergroup relations*. Cambridge University Press.
- Tajfel, H. ve Forgas, J. P. (2000). Social categorization: Cognitions, values and groups. C. Stangor (Ed.), *Stereotypes and prejudice: Essential readings* (ss. 49-63) içinde. Psychology Press.
- Tajfel, H. ve Turner, J. C. (1979). An integrative theory of intergroup conflict. W. G. Austin ve S. Worchel (Ed.), *The social psychology of intergroup relations* (ss. 33-47) içinde. Brooks/Cole.
- Tajfel, H. ve Turner, J. C. (1986). The social identity theory of intergroup behavior. S. Worchel ve W. Austin (Ed.), *Psychology of intergroup relations* (ss. 7-24) içinde. Nelson Hall.
- Tajfel, H., Billig, M. G., Bundy, R. P. ve Flament, C. (1971). Social categorization and intergroup behaviour. *European Journal of Social Psychology*, 1(2), 149-178. <https://doi.org/10.1002/ejsp.2420010202>
- Tekin, G. ve Görgülü, B. (2018). Clayton Alderfer'in Erg Teorisi ve çalışanların iş tatmini. *Social Sciences Studies Journal*, 4(17), 1559-1566.
- Telef, B. B. (2013). Psikolojik iyi oluş ölçeği: Türkçeye uyarlama, geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28(3), 374-384.
- Thomsen, L., Green, E. G. ve Sidanius, J. (2008). We will hunt them down: How social dominance orientation and right-wing authoritarianism fuel ethnic persecution of immigrants in fundamentally different ways. *Journal of Experimental Social Psychology*, 44(6), 1455-1464. <https://doi.org/10.1016/j.jesp.2008.06.011>
- Tomasello, M. (2018). *A natural history of human thinking*. Harvard University Press.
- Tropp, L. R., Mazziotta, A. ve Wright, S. C. (2016). Recent developments in intergroup contact research: Affective processes, group status, and contact valence. C. Sibley ve F. K. Barlow (Ed.), *Cambridge handbook of the psychology of prejudice* (ss. 463-480) içinde. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/9781316161579.020>
- Turner, J. C. (1999). Some Current Issues in Research on Social Identity and Self-Categorisation Theories. N. Ellemers, R. Spears ve B. Doosje (Ed.), *Social identity: Context, commitment, content* (ss. 6-34) içinde. Blackwell.
- Turner, J. C. ve Oakes, P. J. (1997). The socially structured mind. C. McGarty ve S. A. Haslam (Ed.), *The message of social psychology: Perspectives on mind in society* (ss. 355-373) içinde. Blackwell Publishing.
- Turner, J. C. ve Reynolds, K. J. (2012). Self-categorization theory. P. A. M. Van Lange, A. W. Kruglanski ve E. T. Higgins (Ed.), *Handbook of theories of social psychology* (ss. 399-417) içinde. Sage Publications Ltd. <https://doi.org/10.4135/9781446249222.n46>
- Turner, J. C., Hogg, M. A., Oakes, P. J., Reicher, S. D. ve Wetherell, M. (1987). *Rediscovering the social group: A self-categorization theory*. Blackwell.
- Turner, J. C., Hogg, M. A., Oakes, P. J., Reicher, S. D. ve Wetherell, M. S. (1987). *Rediscovering the social group: A self-categorization theory*. Basil Blackwell.
- Turner, R. N. ve Crisp, R. J. (2010). Imagining intergroup contact reduces implicit prejudice. *British Journal of Social Psychology*, 49(1), 129-142. <https://doi.org/10.1348/014466609X419901>
- Turner, R. N., Crisp, R. J. ve Lambert, E. (2007). Imagining intergroup contact can improve intergroup attitudes. *Group Processes & Intergroup Relations*, 10(4), 427-441. <https://doi.org/10.1177/1368430207081533>
- Turner, R. N., West, K. ve Christie, Z. (2013). Out-group trust, intergroup anxiety, and out-group attitude as mediators of the effect of imagined intergroup contact on intergroup behavioral tendencies. *Journal of Applied Social Psychology*, 43(S2), E196-E205. <https://doi.org/10.1111/jasp.12019>

- Tuzgöl Dost, M. (2006). Subjective well-being among university students. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31(31), 188-197.
- Türken, S. (2006). *Development of a scale of global identity* [Unpublished master thesis]. University of Oslo.
- Twenge, J. M. ve Foster, J. D. (2010). Birth cohort increases in narcissistic personality traits among American college students, 1982-2009. *Social Psychological and Personality Science*, 1(1), 99-106. <https://doi.org/10.1177/1948550609355719>
- Uzun, N. B., Gelbal, S. ve Öğretmen, T. (2010). TIMSS-R fen başarısı ve duyuşsal özellikler arasındaki ilişkinin modellenmesi ve modelin cinsiyetler bakımından karşılaştırılması. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 18(2), 531-544.
- Van Zomeren, M., Fischer, A. H. ve Spears, R. (2007). Testing the limits of tolerance: How intergroup anxiety amplifies negative and offensive responses to out-group-initiated contact. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 33(12), 1686-1699. <https://doi.org/10.1177/0146167207307485>
- Vansteenkiste, M. ve Ryan, R. M. (2013). On psychological growth and vulnerability: Basic psychological need satisfaction and need frustration as a unifying principle. *Journal of Psychotherapy Integration*, 23(3), 263-280. <https://doi.org/10.1037/a0032359>
- Vansteenkiste, M., Niemiec, C. P. ve Soenens, B. (2010). The development of the five mini-theories of self-determination theory: An historical overview, emerging trends, and future directions. *The Decade Ahead: Theoretical Perspectives on Motivation and Achievement*, 16, 105-165. [https://doi.org/10.1108/S0749-7423\(2010\)000016A007](https://doi.org/10.1108/S0749-7423(2010)000016A007)
- Vansteenkiste, M., Soenens, B. ve Ryan, R. M. (2023). Basic psychological needs theory: A conceptual and empirical review of key criteria. R. M. Ryan (Ed.), *The Oxford handbook of self-determination theory* (ss. 84-123) içinde. Oxford University Press.
- Vazquez, C., Valiente, C., García, F. E., Contreras, A., Peinado, V., Trucharte, A. ve Bentall, R. P. (2021). Post-traumatic growth and stress-related responses during the COVID-19 pandemic in a national representative sample: The role of positive core beliefs about the world and others. *Journal of Happiness Studies*, 22(7), 2915-2935. <https://doi.org/10.1007/s10902-020-00352-3>
- Vezzali, L. ve Giovannini, D. (2012). Secondary transfer effect of intergroup contact: The role of intergroup attitudes, intergroup anxiety and perspective taking. *Journal of Community & Applied Social Psychology*, 22(2), 125-144. <https://doi.org/10.1002/casp.1103>
- Vezzali, L., Di Bernardo, G. A., Stathi, S., Cadamuro, A., Láštiová, B. ve Andraščíková, S. (2018). Secondary transfer effect among children: The role of social dominance orientation and outgroup attitudes. *British Journal of Social Psychology*, 57(3), 547-566. <https://doi.org/10.1111/bjso.12248>
- Waterman, A. S. (1993). Two conceptions of happiness: Contrasts of personal expressiveness (eudaimonia) and hedonic enjoyment. *Journal of Personality and Social Psychology*, 64(4), 678-691. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.64.4.678>
- Waterman, A. S. (2007). On the importance of distinguishing hedonia and eudaimonia when contemplating the hedonic treadmill. *American Psychologist*, 62(6), 612-613. <https://doi.org/10.1037/0003-066X62.6.612>
- Waterman, A. S., Schwartz, S. J., Zamboanga, B. L., Ravert, R. D., Williams, M. K., Bede Agocha, V., Kim, S. Y. ve Brent Donnellan, M. (2010). The Questionnaire for Eudaimonic Well-Being: Psychometric properties, demographic comparisons, and evidence of validity. *The Journal of Positive Psychology*, 5(1), 41-61. <https://doi.org/10.1080/17439760903435208>

- Watson, D., Clark, L. A. ve Tellegen, A. (1988). Development and validation of brief measures of positive and negative affect: The PANAS scales. *Journal of Personality and Social Psychology*, 54(6), 1063-1070. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.54.6.1063>
- Weil, T. M., Hayes, S. C. ve Capurro, P. (2011). Establishing a deictic relational repertoire in young children. *The Psychological Record*, 61(3), 371-390.
- Wicker, P. ve Frick, B. (2015). The relationship between intensity and duration of physical activity and subjective well-being. *The European Journal of Public Health*, 25(5), 868-872. <https://doi.org/10.1093/eurpub/ckv131>
- Williams, G. C., Niemiec, C. P., Patrick, H., Ryan, R. M. ve Deci, E. L. (2009). The importance of supporting autonomy and perceived competence in facilitating long-term tobacco abstinence. *Annals of Behavioral Medicine*, 37(3), 315-324. <https://doi.org/10.1007/s12160-009-9090-y>
- Williams, G. G., Gagné, M., Ryan, R. M. ve Deci, E. L. (2002). Facilitating autonomous motivation for smoking cessation. *Health Psychology*, 21(1), 40-50. <https://doi.org/10.1037/0278-6133.21.1.40>
- Williams, K. D. (2007). Ostracism. *Annual Review of Psychology*, 58, 425-452. <https://doi.org/10.1146/annurev.psych.58.110405.085641>
- Williams, K. D. (2009). Ostracism: A temporal need-threat model. *Advances in Experimental Social Psychology*, 41, 275-314. [https://doi.org/10.1016/S0065-2601\(08\)00406-1](https://doi.org/10.1016/S0065-2601(08)00406-1)
- Wood, A. M. ve Johnson, J. (Ed.). (2016). *The Wiley handbook of positive clinical psychology*. John Wiley & Sons.
- Wood, A. M. ve Joseph, S. (2010). The absence of positive psychological (eudemonic) well-being as a risk factor for depression: A ten year cohort study. *Journal of Affective Disorders*, 122(3), 213-217. <https://doi.org/10.1016/j.jad.2009.06.032>
- Yampolsky, M. A. ve Amiot, C. E. (2013). Priming self-determined and non-self-determined group identification: Effects on well-being and ingroup bias. *Group Dynamics: Theory, Research, and Practice*, 17(3), 137-149. <https://doi.org/10.1037/a0032825>
- Yee, N. ve Bailenson, J. N. (2006). Walk a mile in digital shoes: The impact of embodied perspective-taking on the reduction of negative stereotyping in immersive virtual environments. *Proceedings of PRESENCE*, 24, 26.
- Yue, Z., Zhang, R. ve Xiao, J. (2022). Passive social media use and psychological well-being during the COVID-19 pandemic: The role of social comparison and emotion regulation. *Computers in Human Behavior*, 127, 107050. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2021.107050>
- Zhai, Y., Chong, L. Y., Liu, Y., Yang, S. ve Song, C. (2022). Social dominance orientation, right-wing authoritarianism, and political attitudes toward governmental performance during the COVID-19 pandemic. *Analyses of Social Issues and Public Policy*, 22(1), 150-167. <https://doi.org/10.1111/asap.12296>
- Zhang, Y., Zhao, W., Jiang, T., Chen, X. ve Luo, Y. (2021). Examining the relationship between social class and well-being in Chinese adolescents: The mediating role of basic psychological needs. *Youth & Society*, 53(7), 1211-1230. <https://doi.org/10.1177/0044118X211001101>

EKLER

Ek 1: Onam Formu

Sayın Katılımcı,

Bu araştırmanın temel amacı sosyal kimliğin temel psikolojik ihtiyaçlar ve iyi oluş ile ilişkisini incelemektir. Tüm ifadeleri yanıtlamak yaklaşık 10 dakika sürecektir. Bu araştırmada sizin ya da bir başkasının kimliğini ortaya çıkaracak herhangi bir bilgi talep edilmeyecek olup araştırmadan elde edilecek bilgiler tamamen bilimsel amaçlar için kullanılacaktır. Bu araştırmaya katılmak tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Bu nedenle araştırmaya katılmama ya da herhangi bir anda araştırmadan ayrılma hakkına sahipsiniz. Ayrıca soruların doğru ya da yanlış cevabı yoktur. Lütfen her bölümün yönergelerini izleyerek soruları dikkatlice okuyup size en uygun seçenekleri işaretleyiniz.

Araştırma ile ilişkili daha fazla bilgi almak için zaferguneycagis@mersin.edu.tr e-mail adresinden iletişime geçebilirsiniz.

Araştırmaya katılımınız için teşekkürler.

Arş. Gör. Zafer Güney ÇAĞIŞ
Mersin Üniversitesi Psikoloji Bölüm

Yukarıda araştırma hakkında verilen bilgileri okudum. Araştırmaya katılmayı kabul ediyorum.

Tarih:

İmza:

Ek 3: Tüm İnsanlıkla Özdeşleşme Ölçeği'nin I. Formu

Lütfen aşağıdaki ifadeleri dikkatlice okuyup her üç kategoride de size uygun seçeneği ayrı ayrı işaretleyiniz.

1. Kendinizi aşağıdaki insan gruplarına ne kadar yakın hissedersiniz?

	Hiç	Biraz	Orta düzeyde	Fazla	Çok fazla
Topluluğumdaki insanlar	1	2	3	4	5
Türkler	1	2	3	4	5
Dünyanın her yerinden insanlar	1	2	3	4	5

2. Aşağıdaki insanlardan bahsederken ne sıklıkla “biz” kelimesini kullanırsınız?

	Neredeyse hiç	Nadiren	Ara sıra	Fazla	Çok fazla
Topluluğumdaki insanlar	1	2	3	4	5
Türkler	1	2	3	4	5
Dünyanın her yerinden insanlar	1	2	3	4	5

3. Aşağıdaki gruplarla ne kadar ortak noktanız vardır?

	Neredeyse hiç	Biraz	Orta düzeyde	Fazla	Çok fazla
Topluluğumdaki insanlar	1	2	3	4	5
Türkler	1	2	3	4	5
Dünyanın her yerinden insanlar	1	2	3	4	5

4. Bazen insanlar biyolojik bağları olmayan insanları da “aile” olarak görürler. Aşağıdaki insan gruplarını ne ölçüde “aile” olarak görürsünüz?

	Hiç	Biraz	Orta düzeyde	Fazla	Çok fazla
Topluluğumdaki insanlar	1	2	3	4	5
Türkler	1	2	3	4	5
Her yerdeki tüm insanlar	1	2	3	4	5

5. Aşağıdaki gruplara üye insanlar ile ne kadar özdeşleşirsiniz (onlarla bağ hisseder, onlara karşı sevgi hisseder, onlar için endişelenirsiniz vb.)?

	Hiç	Biraz	Orta düzeyde	Fazla	Çok fazla
Topluluğumdaki insanlar	1	2	3	4	5
Türkler	1	2	3	4	5
Her yerdeki tüm insanlar	1	2	3	4	5

6. Aşağıdaki gruplara üye insanların başına kötü bir şey geldiğinde bunu ne kadar umursarsınız (üzgün hissedersiniz, yardım etmek istersiniz vb.)?

Hiç Biraz Orta düzeyde Fazla Çok fazla

Topluluğumdaki insanlar	1	2	3	4	5
Türkler	1	2	3	4	5
Her yerdeki tüm insanlar	1	2	3	4	5

7. Aşağıdaki grupların sorumlu bir vatandaşı olmayı ne kadar istersiniz?

	Hiç	Biraz	Orta düzeyde	Fazla	Çok fazla
Topluluğunuzun sorumlu bir vatandaşı	1	2	3	4	5
Sorumlu bir Türk vatandaşı	1	2	3	4	5
Sorumlu bir dünya vatandaşı	1	2	3	4	5

8. Aşağıdaki insan gruplarına karşı sorumlu/sadık olmaya ne kadar inanırsınız?

	Hiç	Biraz	Orta düzeyde	Fazla	Çok fazla
Topluluğunuza karşı sadık olmaya	1	2	3	4	5
Türkiye'ye karşı sadık olmaya	1	2	3	4	5
Tüm insanlığa karşı sadık olmaya	1	2	3	4	5

9. İhtiyaç duyduklarında, aşağıdaki gruplara üye insanlara yardım etmeyi ne kadar istersiniz?

	Hiç	Biraz	Orta düzeyde	Fazla	Çok fazla
Topluluğumdaki insanlar	1	2	3	4	5
Türkler	1	2	3	4	5
Dünyanın her yerinden insanlar	1	2	3	4	5

Ek 4: Tüm İnsanlıkla Özdeşleşme Ölçeği'nin II. Formu

Lütfen aşağıdaki ifadeleri dikkatlice okuyup her üç kategoride de size uygun seçeneği ayrı ayrı işaretleyiniz.

1. Kendinizi aşağıdaki insan gruplarına ne kadar yakın hissedersiniz?

	Hiç	Biraz	Orta düzeyde	Fazla	Çok fazla
Şehrimdeki insanlar	1	2	3	4	5
Etnik grubumdaki insanlar (Türk, Kürt vb.)	1	2	3	4	5
Dünyadaki tüm insanlar	1	2	3	4	5

2. Aşağıdaki insanlardan bahsederken ne sıklıkla “biz” kelimesini kullanırsınız?

	Neredeyse hiç	Nadiren	Ara sıra	Fazla	Çok fazla
Şehrimdeki insanlar	1	2	3	4	5
Etnik grubumdaki insanlar (Türk, Kürt vb.)	1	2	3	4	5
Dünyadaki tüm insanlar	1	2	3	4	5

3. Aşağıdaki gruplarla ne kadar ortak noktanız vardır?

	Neredeyse hiç	Biraz	Orta düzeyde	Fazla	Çok fazla
Şehrimdeki insanlar	1	2	3	4	5
Etnik grubumdaki insanlar (Türk, Kürt vb.)	1	2	3	4	5
Dünyadaki tüm insanlar	1	2	3	4	5

4. Bazen insanlar biyolojik bağları olmayan insanları da “aile” olarak görürler. Aşağıdaki insan gruplarını ne ölçüde “aile” olarak görürsünüz?

	Hiç	Biraz	Orta düzeyde	Fazla	Çok fazla
Şehrimdeki insanlar	1	2	3	4	5
Etnik grubumdaki insanlar (Türk, Kürt vb.)	1	2	3	4	5
Dünyadaki tüm insanlar	1	2	3	4	5

5. Aşağıdaki gruplara üye insanlar ile ne kadar özdeşleşirsiniz (onlarla bağ hisseder, onlara karşı sevgi hisseder, onlar için endişelenirsiniz vb.)?

	Hiç	Biraz	Orta düzeyde	Fazla	Çok fazla
Şehrimdeki insanlar	1	2	3	4	5
Etnik grubumdaki insanlar (Türk, Kürt vb.)	1	2	3	4	5
Dünyadaki tüm insanlar	1	2	3	4	5

6. Aşağıdaki gruplara üye insanların başına kötü bir şey geldiğinde bunu ne kadar umursarsınız (üzgün hissedersiniz, yardım etmek istersiniz vb.)?

Hiç Biraz Orta düzeyde Fazla Çok fazla

Şehrimdeki insanlar	1	2	3	4	5
Etnik grubumdaki insanlar (Türk, Kürt vb.)	1	2	3	4	5
Dünyadaki tüm insanlar	1	2	3	4	5

7. Aşağıdaki grupların sorumlu bir vatandaşı olmayı ne kadar istersiniz?

	Hiç	Biraz	Orta düzeyde	Fazla	Çok fazla
Şehrinizin sorumlu bir vatandaşı	1	2	3	4	5
Etnik grubunuzun (Türk, Kürt vb.) sorumlu bir vatandaşı	1	2	3	4	5
Dünyanın sorumlu bir vatandaşı	1	2	3	4	5

8. Aşağıdaki insan gruplarına karşı sorumlu/sadık olmaya ne kadar inanırsınız?

	Hiç	Biraz	Orta düzeyde	Fazla	Çok fazla
Şehrinize karşı sadık olmaya	1	2	3	4	5
Etnik grubunuza (Türk, Kürt vb.) karşı sadık olmaya	1	2	3	4	5
Tüm insanlığa karşı sadık olmaya	1	2	3	4	5

9. İhtiyaç duyduklarında, aşağıdaki gruplara üye insanlara yardım etmeyi ne kadar istersiniz?

	Hiç	Biraz	Orta düzeyde	Fazla	Çok fazla
Şehrinizdeki insanlar	1	2	3	4	5
Etnik grubumdaki insanlar (Türk, Kürt vb.)	1	2	3	4	5
Dünyadaki tüm insanlar	1	2	3	4	5

Ek 5: Perspektif Alma Ölçeği

Lütfen aşağıdaki ifadeler için size en uygun seçeneği işaretleyiniz.		Beni hiç tanımlamıyor	Beni çok az tanımlıyor	Beni kısmen tanımlıyor	Beni oldukça tanımlıyor	Beni tam olarak tanımlıyor
1	Bazen olaylara başkalarının gözüyle bakmakta güçlük çekiyorum					
2	Bir anlaşmazlık hakkında karar vermeden önce olayı başkalarının bakış açısıyla da değerlendirmeye çalışırım.					
3	Arkadaşlarımın açısından olayların nasıl gözüktüğünü düşünerek onları daha iyi anlamaya çalışırım					
4	Bir konu hakkında haklı olduğumdan emin olursam, başkalarının tartışmalarını dinleyerek zamanımı boşa harcamam.					
5	Her sorunun iki boyutu olduğuna inanırım ve her iki açıdan da bakmaya çalışırım.					
6	Birine kızdığımda, bir süre kendimi onun yerine koymaya çalışırım.					
7	Birini eleştirmeden önce, onun yerinde ben olsaydım nasıl hissederdim diye düşünmeye çalışırım.					

Ek 6: Sosyal Baskınlık Yönelimi Ölçeği

Lütfen aşağıdaki ifadeler için size en uygun seçeneği işaretleyiniz.		Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Pek katılmıyorum	Kararsızım	Biraz katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
1	Siz ne dersanız deyin, bazı gruplar diğerlerinden daha değerlidir.							
2	Bütün gruplara yaşamda eşit şans verilmelidir.							
3	Üstün gruplar, daha alt düzeyden gruplara egemen olmalıdır.							
4	Hiçbir grup toplumda baskın olmamalıdır.							
5	Eğer belirli gruplar yerlerinde dursalardı, daha az sorunumuz olurdu.							
6	Belirli grupların en üstte, diğer grupların en altta olması belki iyi bir şeydir.							
7	Sosyal eşitlik toplumsal hedefimiz olmalıdır.							
8	Bazen diğer gruplar oldukları yerde tutulmalıdırlar.							
9	Eğer bütün gruplar eşit olabilseydi iyi olurdu.							
10	Grupların eşitliği idealimiz olmalıdır.							
11	Grubunuzun istediğini elde edebilmesi için bazen diğer gruplara karşı güç kullanmak gereklidir.							
12	Farklı grupların koşullarını eşitlemek için elimizden geleni yapmalıyız.							
13	Düşük statülü gruplar yerlerinde kalmalıdırlar.							
14	Farklı gruplara eşit davransaydık şimdi daha az sorunumuz olurdu.							
15	Gelirleri daha eşit hale getirmek için elimizden geleni yapmalıyız.							
16	Yaşamda ilerlemek için bazen başka grupları çiğneyip geçmek gereklidir							

Ek 7: Gruplar Arası Kaygı Ölçeği

Lütfen aşağıdaki her madde için “SURIYELİ SİĞINMACILAR” ile etkileşim halindeyken nasıl hissettiğinizi değerlendiriniz.		Hiç	Çok az	Az	Orta düzeyde	Fazla	Çok fazla	Son derece fazla
1	Gergin							
2	Arkadaşça							
3	Kararsız							
4	Rahat							
5	Endişeli							
6	Güven duyan							
7	Tehlikede							
8	Kendinden emin							
9	Tuhaf							
10	Güvende (Emniyette)							
11	Kaygılı							
12	Huzurlu							

Ek 8: Temel Psikolojik İhtiyaçlar Ölçeği

Lütfen aşağıdaki ifadeler için size en uygun seçeneği işaretleyiniz.		Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Kısmen katılmıyorum	Kararsızım	Kısmen katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
1	Hayatımı nasıl yaşayacağıma karar vermede kendimi özgür hissediyorum.							
2	Etkileşim içinde olduğum insanları gerçekten seviyorum.							
3	Çoğu zaman kendimi yetenekli hissetmiyorum.							
4	Yaşamımda kendimi bastırılmış biri olarak görüyorum.							
5	Tandığım insanlar yaptığım şeylerde başarılı olduğumu söylüyorlar.							
6	İlişki kurduğum insanlarla anlaşabiliyorum.							
7	İnsanlarla çok fazla sosyal etkileşimim ve sosyal ilişkim yok.							
8	Fikirlerimi ve düşüncelerimi ifade etmede genellikle kendimi özgür hissediyorum.							
9	Sürekli sosyal etkileşim içerisinde bulunduğum insanları dostlarım olarak görürüm.							
10	Son zamanlarda yeni ve ilginç beceriler kazandım.							
11	Günlük yaşamımda, çoğu zaman bana söylenen şeyleri yapmak zorunda kalıyorum.							
12	Hayatımdaki insanlar bana önem verirler.							
13	Çoğu zaman yaptığım şeyler bende bir başarı hissi uyandırır.							
14	Günlük işlerde etkileşim içinde olduğum insanlar duygularımı dikkate alırlar.							
15	Günlük yaşamda yeteneklerimi göstermek için fazla imkân bulamıyorum.							
16	Yaşamımda kendime yakın hissettiğim çok fazla insan yok.							
17	Günlük işlerde kendimi çok rahat hissediyorum.							
18	Sürekli etkileşim içinde olduğum insanlar beni pek fazla seviyor gibi görünmüyorlar.							
19	Genellikle kendimi çok kabiliyetli görmem.							
20	Günlük işleri nasıl yapacağıma karar vermek için fazla fırsatım yok.							
21	İnsanlar genellikle bana karşı gayet arkadaş canlısıdır.							

Ek 9: Pozitif-Negatif Duygulanım Ölçeği

Aşağıda farklı duyguları tanımlayan ifadeler verilmiştir. Lütfen her duyguyu şu an da dâhil birkaç hafta içinde ne kadar yoğun hissettiğinizi uygun kutucukları işaretleyerek belirtiniz.		Hiç	Çok az	Biraz	Çoğunlukla	Çok fazla
1	İlgili (Dikkatli)					
2	Sıkıntılı					
3	Heyecanlı					
4	Mutsuz					
5	Güçlü					
6	Suçlu					
7	Ürkmüş					
8	Düşmanca					
9	Hevesli					
10	Gururlu					
11	Asabi					
12	Uyanık					
13	Utanmış					
14	İlhamlı					
15	Sinirli					
16	Kararlı					
17	Dikkatli					
18	Tedirgin					
19	Aktif					
20	Korkmuş					

Ek 10: Yaşam Doyumu Ölçeği

Aşağıda farklı duyguları tanımlayan ifadeler verilmiştir. Lütfen her duyguyu şu an da dâhil birkaç hafta içinde ne kadar yoğun hissettiğinizi uygun kutucukları işaretleyerek belirtiniz.		Kesinlikle katılmıyorum	Kısmen katılmıyorum	Kararsızım	Kısmen katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
1	Hayatım birçok yönden idealimdekine yakın.					
2	Hayat şartlarım mükemmel.					
3	Hayatımdan memnunum.					
4	Hayattan şimdiye kadar istediğim önemli şeyleri elde ettim.					
5	Eğer hayata yeniden başlasaydım hemen hemen hiçbir şeyi değiştirmezdim.					

Ek 11: Psikolojik İyi Oluş Ölçeği

Lütfen aşağıdaki ifadeler için size en uygun seçeneği işaretleyiniz.		Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Kısmen katılmıyorum	Kararsızım	Kısmen katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
1	Amaçlı ve anlamlı bir yaşam sürüyorum.							
2	Sosyal ilişkilerim destekleyici ve tatmin edicidir.							
3	Günlük aktivitelerime bağlı ve ilgiliyim.							
4	Başkalarının iyi ve mutlu olmasına aktif olarak katkıda bulunurum.							
5	Benim için önemli olan etkinliklerde yetenekli ve yeterliyim.							
6	Ben iyi bir insanım ve iyi bir hayat yaşıyorum.							
7	Geleceğim hakkında iyimserim.							
8	İnsanlar bana saygı duyar.							

Ek 12: Fiziksel Sağlık Ölçeği

Aşağıdaki ifadeler SON 1 YILDA fiziksel olarak nasıl hissettiğinize odaklanmaktadır. Lütfen size en uygun ifadeyi işaretleyiniz. Ayrıca son 3 ifadenin diğerlerinden biraz farklı yanıt seçeneklerine sahip olduğuna dikkat edin.		Hiç	Çok az	Az	Bazen	Fazla	Çok fazla	Her zaman
1	Geceleri ne sıklıkla uyumakta güçlük çekersiniz?							
2	Geceleri ne sıklıkla uykudan uyanırsınız?							
3	Ne sıklıkla kâbus ve rahatsız edici rüyalar görürsünüz?							
4	Ne sıklıkla uykunuz rahat ve sorunsuzdur?							
5	Ne sıklıkla baş ağrısı çekersiniz?							
6	Tamamlamak için baskı altında hissettiğiniz işleriniz varken ne sıklıkla baş ağrısı çekersiniz?							
7	Birinden rahatsız olduğunuzda veya bazı şeyler yolunda gitmediğinde hayal kırıklığı yaşadığınızda ne sıklıkla baş ağrısı çekersiniz?							
8	Ne sıklıkla mide rahatsızlığı çekersiniz?							
9	Ne sıklıkla yediğiniz yemeklere dikkat etmek zorunda kalırsınız?							
10	Ne sıklıkla mideniz bulanmış hissedersiniz?							
11	Ne sıklıkla kabız veya ishal olursunuz?							
		Hiç	1-2 defa	3 defa	4 defa	5 defa	6 defa	7 ve üzeri
12	Ne sıklıkla önemsiz soğuk algınlıklarınız olur? (Size rahatsızlık veren ancak sizi yatağa düşürmeyen, işe gitmenizi engellemeyen)							
13	Ne sıklıkla önemsiz soğuk algınlıklarından daha ciddi ve sizi yatağa düşüren solunum yolu rahatsızlıkları yaşarsınız?							
		1 gün	2 gün	3 gün	4 gün	5 gün	6 gün	7 ve üzeri gün
14	Soğuk algınlığınız olduğunda veya grip olduğunuzda tipik olarak bu ne kadar sürede sona erer?							

BENZERLİK RAPORU ÖZET SAYFASI

TÜM İNSANLIKLA ÖZDEŞLEŞMENİN ÖZNEL İYİ OLUŞ, PSİKOLOJİK İYİ OLUŞ VE FİZİKSEL SAĞLIK İLE İLİŞKİSİNDE TEMEL PSİKOLOJİK İHTİYAÇLARIN ROLÜ

ORJİNALLIK RAPORU

% 9	% 8	% 3	% 2
BENZERLİK ENDEKSİ	İNTERNET KAYNAKLARI	YAYINLAR	ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BİRİNCİL KAYNAKLAR

1	acikbilim.yok.gov.tr İnternet Kaynağı	% 1
2	dergipark.org.tr İnternet Kaynağı	% 1
3	ejercongress.org İnternet Kaynağı	% 1
4	toad.halileksi.net İnternet Kaynağı	<% 1
5	"Embracing Otherness: Mega-superordinate Identities, Social Categorization and Intergroup Relations", Nesne Psikoloji Dergisi, 2022 Yayın	<% 1
6	abis-files.erciyes.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
7	adudspace.adu.edu.tr:8080 İnternet Kaynağı	<% 1

ÖZGEÇMİŞ

1. **Unvanı** : Araştırma görevlisi
2. **Adı Soyadı** :
3. **Adres** : Psikoloji Bölümü, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Mersin Üniversitesi Çiftlikköy Kampüsü, Yenişehir/MERSİN.
4. **Elektronik Posta Adresi** :
6. **Yabancı Dili** : İngilizce
7. **Araştırma İlgi Alanları** : Grup psikolojisi, gruplar arası ilişkiler, sosyal kimlik, benlik, psikolojik ihtiyaçlar, yaşam doyumu, hedonik iyi oluş, ödomanik iyi oluş
8. **Eğitim Durumu**

Derece	Alan	Üniversite	Yılı
Lisans	Psikoloji	Mersin Üniversitesi	2010-2014
Doktora	Psikoloji (Bütünleşik)	Mersin Üniversitesi	2019- ...

9. Çalışma Deneyimi

Görev	Kurum/Kuruluş	Yıl
Psikolog	Sağlık Bakanlığı	2014-2020
Araştırma görevlisi	Mersin Üniversitesi	2020- ...

10. Yayınlar

10.1. SCI, SCI-Expanded, SSCI ve AHCI Kapsamındaki Dergilerde Yayımlanmış Makaleler

Çağış, Z. G., Dinani, M. M., Yıldırım, M. ve Aziz, İ. A. (2023). The mediating role of outgroup perspective-taking in the relationship of the sense of global social responsibility with negative stereotypes and intergroup anxiety. *Journal of Ethnicity in Substance Abuse*, 1-15. <https://doi.org/10.1080/15332640.2023.2255842>

Yıldırım, M., Çağış, Z. G. ve Williams, G. (2023). Fear of COVID-19, intolerance of uncertainty, psychological capital, and positive future expectations: Tests of mediating relationships with healthcare workers. *Archives of Psychiatric Nursing*, 45(2023), 158-163. <https://doi.org/10.1016/j.apnu.2023.06.016>

Çağış, Z. G. ve Yıldırım, M. (2023). Understanding the effect of fear of COVID-19 on COVID-19 burnout and job satisfaction: a mediation model of psychological capital. *Psychology, Health & Medicine*, 28(1), 279-289. <https://doi.org/10.1080/13548506.2022.2077970>

Yıldırım, M. ve Çağış, Z. G. (2023). Validation and Psychometric Properties of the Turkish Version of the Riverside Eudaimonia Scale. *Journal of Psychoeducational Assessment*, 41(3), 351-358. <https://doi.org/10.1177/07342829231153495>

10.2. Alan Endeksleri (ÜAK Tarafından Tanımlanan Alanlar İçin) Kapsamındaki Dergilerde Yayımlanmış Makaleler

- Çağış, Z. G. (2023). Sakin benliğin genel sağlık ile ilişkisinde öznel iyi oluş ve temel psikolojik ihtiyaçların aracı rolü. *Nesne*, 11(27), 25-38. <https://doi.org/10.7816/nesne-11-27-03>
- Çağış, Z. G., Akce I., Aziz I. A., Rizzo, A., Nucera, G., Bragazzi, N., Szarpak, L., Chirico, F., Ziapour, A., Sakar, M., E., Celik, S. H. ve Yildirim, M. (2023). The mediating role of peritraumatic stress in the relationship between childhood psychological maltreatment and optimism and pessimism among earthquake survivors in Turkey. *J Health Soc*, 8(2), 121-131. <https://doi.org/10.19204/2023/THMD4>
- Çağış, Z. G. (2022). Ötekiliği kucaklamak: Mega-üst kimlikler, sosyal kategorizasyon ve gruplar arası ilişkiler. *Nesne*, 10(24), 278-293. <https://doi.org/10.7816/nesne-10-24-07>
- Yıldırım, M., Çağış, Z. G., Crescenzo, P., Ferrari, G., Dhimal, M., Nucera, G., Lukasz, S. ve Chirico, F. (2022). Vulnerability and self-efficacy predict loneliness among the Turkish public during the COVID-19 pandemic. *J Health Soc Sci*, 7(4), 410-421. <https://doi.org/10.19204/2022/VLNR6>
- Yıldırım, M., Çağış, Z. G., Batra, K., Ferrari, G., Kızılgeçit, M., Chirico, F. ve Sharma, M. (2022). Role of resilience in psychological adjustment and satisfaction with life among undergraduate students in Turkey: a cross-sectional study. *Journal of Health and Social Sciences*, 7(2), 224-235. <https://doi.org/10.19204/2022/RLFR8>

11.1. Kitap Bölümü

- Çağış, Z. G. ve Yıldırım, M. (2022). COVID-19 Pandemisinin Psikolojik Etkileri, Riskler ve Koruyucu Faktörler. M. Yıldırım, F. Kılınç ve A. Öztürk (Ed.), *Geçmişten Günümüze Salgın ve Yansımaları Multidisipliner Bir Yaklaşım* (ss. 97-110) içinde. Akademisyen Kitapevi.
- Çağış, Z. G. (2021). Sakin benlik gelişiminin okulda desteklenmesi. G. Arslan ve M. Yıldırım (Ed.), *Okulda pozitif psikoloji kuramdan uygulamaya* (ss. 295-315) içinde. Pegem Yayınları.
- Çağış, Z. G. ve Yetim, Ü. (2021). Temel psikolojik ihtiyaçların okulda desteklenmesi. G. Arslan ve M. Yıldırım (Ed.), *Okulda pozitif psikoloji kuramdan uygulamaya* (ss. 85-205) içinde. Pegem Yayınları.